

Bu kitap Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Proje Ekibi'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Yargılama süreçlerinde hakimler, önlerine gelen uyuşmazlıkların çözümü için ihtiyaç duydukları teknik ve özel bilgiyi bilirkişi yardımıyla elde etmektedirler. Etkin, verimli ve hızlı işleyen bir yargı mekanizması için iyi işleyen bir bilirkişilik sistemi zorunludur. Hal böyleyken ülkemizdeki bilirkişilik sisteminin olması gerektiği gibi işlevsel olmadığı görülmüş ve bu sistemin yeniden yapılandırılması için çalışmalar başlatılmıştır.

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı IPA kapsamında, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, eşleştirme ortağı Almanya ile birlikte, Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi hazırlanarak yürütülmüştür.

Proje kapsamında pilot il olarak belirlenen İstanbul, Antalya, Manisa, Şanlıurfa ve Samsun'da, bilirkişilik sistemindeki sorunlu alanların ve çözüm önerilerinin tespitine yönelik analiz çalışmaları yapılmıştır. Avrupa Birliği ülkelerindeki iyi uygulama örneklerini tespit etmek amacıyla İsveç, Avusturya, Almanya ve Fransa'ya çalışma ziyaretleri gerçekleştirilerek bilirkişilik uygulamaları; mahkemeler, adalet bakanlıkları ve ilgili kuruluşlar nezdinde gözlemlenmiştir. Proje çalışmalarının etkin yürütülmesi amacıyla adli ve idari yargı alanında sıklıkla bilirkişiye başvuru alan trafik kazaları, iş hukuku ve iş kazaları, tıbbi hatalar ile imar davalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar projenin analiz çalışmasının konu başlıkları olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu uyuşmazlık alanlarıyla ilgili olarak çeşitli illerde hakimler, Cumhuriyet savcıları, Yargıtay ve Danıştay üyeleri ile tetkik hakimleri, akademisyenler, avukatlar, Adli Tıp Kurumu ile meslek odaları temsilcileri ve bilirkişilerin katıldığı sempozyumlar düzenlenmiştir. Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Erzurum ve Afyonkarahisar illerinde düzenlenen bu sempozyumların sonuç bildirgeleri, proje eğitim faaliyetlerinde kullanıldığı gibi Bakanlığımız internet sitesinde de ilgililerin erişimine sunulmuştur.

Geliştirilmiş Bilirkişilik Eşleştirme Projesi kapsamında ulaşılan önemli tespitlerden birisi de bilirkişiliğin kurumsal bir yapıya duyduğu ihtiyaçtır. Bilirkişilik sisteminin etkin bir şekilde işlemlerini sağlamak ve ihtiyaç duyulan kurumsal yapının oluşturulmasına ilişkin düzenlemeleri yapmak üzere Bakanlığımız tarafından Kanunlar Genel Müdürlüğü bünyesinde bir bilim komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan Bilirkişilik Kanunu Tasarısı Taslağı, 18.05.2015 tarihinde ilgili kamu ve özel kurum ile kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.

Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi'nin hazırlanması aşamasından bu güne kadar projede emeği geçen Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Bakanlığımız ile proje ortağı Almanya adına projenin yürütülmesini sağlayan IRZ (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit) Vakfı'nın değerli çalışanlarına, özellikle bu çalışmanın derlenmesinde emeği geçen Hukuk İşleri Genel Müdürü Sayın Feyzullah Taşkın'a teşekkür eder, bu çalışmanın tüm hukuk camiamıza ve milletimize faydalı olmasını dilerim.

Bekir BOZDAĞ
Adalet Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
SEMPOZYUM PROGRAMI	v
İDARİ YARGIDA KARŞILAŞILAN BİLİRKİŞİLİK SORUNLARI, İMAR DAVALARINDA BİLİRKİŞİLİK SEMPOZYUMU.....	1
1.GÜN, I.OTURUM	1
1.GÜN, II.OTURUM	46
2.GÜN, I.OTURUM	84
2.GÜN, II.OTURUM	120
SEMPOZYUM SONUÇ BİLDİRİSİ	166
EKLER	170
DAVRANIŞ İLKELERİ KILAVUZU	170
Bilirkişi Raporunun Şekli ve Yapısı	173
Bilirkişi Raporunun Hazırlanması için Kontrol Listesi	174
HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU VE CEZA MUHAKEMELERİ KANUNU'NDA BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELER	175
ALMAN HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NUN BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ	187
ALMAN CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NUN BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ	205
BİLİRKİŞİLİK KANUN TASARISI TASLAĞI.....	216

İDARİ YARGIDA KARŞILAŞILAN BİLİRKİŞİLİK SORUNLARI, İMAR DAVALARINDA BİLİRKİŞİLİK SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM PROGRAMI

Yer: Afyonkarahisar (Güral Otel)

Tarih: 01-02-03/12/2014

Konu: İdari Yargıda Karşılaşılan Bilirkişilik Sorunları (İmar Davalarında Bilirkişilik)

01 Aralık 2014, Pazartesi

09:30- 09:50

Açılış Konuşmaları

Sn. Feyzullah TAŞKIN

Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürü, Proje Lideri

Sn. Rainer DOPP, Almanya Proje Lideri, IRZ

Sn. Cafer ERGEN, Adalet Bakanlığı, Müsteşar Yardımcısı

I. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Ali TÜREL, ODTÜ Şehir ve Planlama

Bölümü Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

09:50-10:20

Gül Filiz ERCAN ASLANTAŞ, Ankara 7. İdare Mahkemesi Başkanı
“ İdare Mahkemesinde İmar Davaları”

10:20-11:00

Joachim Kronisch, Rostock Eyalet Mahkemesi Başkanı
“ Alman Hukukunda İdare Mahkemesinde İmar Davaları”

11:00-11:15

Ara

11:15-11:45

Prof.Dr.Ali TÜREL, ODTÜ Şehir ve Planlama Bölümü Öğretim Üyesi
“ Şehir Plancısının İmar Davalarında Bilirkişilik Rolü”

11:45-12:00

Soru-Cevap

12:00-13:30

ÖĞLE ARASI

II. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN, Kırıkkale

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı, İdare Hukuku Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

13:30-14:00

İsmet CAN, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi

“ Danıştay’ın İmar Davalarındaki Bilirkişilik Uygulaması,
Teknik-Hukuki Konu Ayırımı”

14:00-14:40 Alexander Jannasch, Emekli Federal Danıştay Üyesi
“ Federal Mahkemede İmar Davaları”

14:40-15:00 Ara

15:00-15:30 Ali EKİNCİ, TMMOB, Mimarlar Odası Genel Başkan Yardımcısı
Bülend Ceylan, Mimar, TMMOB
“Meslek Odaları ve Bilirkişilik ve Etik”

15:30-16:00 Soru- cevap

02 Aralık 2014, Salı

I. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Baykan GÜNAY, ODTÜ Şehir ve
Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

09:30-10:00 Hans-Peter Schmieszek, RTA (Yerleşik Uzman)
“ Almanyada İmara İlişkin Mevzuat”

10:00-10:40 Nurten Çağlar YAKIŞ, Avukat (TMMDB)
Erdoğan BALCIOĞLU, İnşaat Mühendisi (TMMOB)
“TMMOB ve Bilirkişilik”

10:40-11:00 Ara

11:00-11:30 Prof.Dr. Baykan GÜNAY, ODTÜ Şehir ve Planlama Bölümü
Öğretim Üyesi
“ İmar Davalarında Bilirkişi Uygulaması”

11:30-12:00 Soru-cevap

12:00-13:30 ÖĞLE ARASI

13:30-14:30 **II. Oturum:** Sonuç Bildirisi Taslağının görüşülmesi
Oturum Başkanları: İsmet CAN, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi
Kazım BAL, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi

14:30-14:45 Sertifika Dağıtım Töreni

3 Aralık 2014, Çarşamba

Otelden Ayrılış

Bu kitap Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Proje Ekibi'nin katkılarıyla hazırlanmıştır.

ÖNSÖZ

Yargılama süreçlerinde hakimler, önlerine gelen uyuşmazlıkların çözümü için ihtiyaç duydukları teknik ve özel bilgiyi bilirkişi yardımıyla elde etmektedirler. Etkin, verimli ve hızlı işleyen bir yargı mekanizması için iyi işleyen bir bilirkişilik sistemi zorunludur. Hal böyleyken ülkemizdeki bilirkişilik sisteminin olması gerektiği gibi işlevsel olmadığı görülmüş ve bu sistemin yeniden yapılandırılması için çalışmalar başlatılmıştır.

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı IPA kapsamında, Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, eşleştirme ortağı Almanya ile birlikte, Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi hazırlanarak yürütülmüştür.

Proje kapsamında pilot il olarak belirlenen İstanbul, Antalya, Manisa, Şanlıurfa ve Samsun'da, bilirkişilik sistemindeki sorunlu alanların ve çözüm önerilerinin tespitine yönelik analiz çalışmaları yapılmıştır. Avrupa Birliği ülkelerindeki iyi uygulama örneklerini tespit etmek amacıyla İsveç, Avusturya, Almanya ve Fransa'ya çalışma ziyaretleri gerçekleştirilerek bilirkişilik uygulamaları; mahkemeler, adalet bakanlıkları ve ilgili kuruluşlar nezdinde gözlemlenmiştir. Proje çalışmalarının etkin yürütülmesi amacıyla adli ve idari yargı alanında sıklıkla bilirkişiye başvuru alan trafik kazaları, iş hukuku ve iş kazaları, tıbbi hatalar ile imar davalarından kaynaklanan uyuşmazlıklar projenin analiz çalışmasının konu başlıkları olarak belirlenmiştir. Belirlenen bu uyuşmazlık alanlarıyla ilgili olarak çeşitli illerde hakimler, Cumhuriyet savcıları, Yargıtay ve Danıştay üyeleri ile tetkik hakimleri, akademisyenler, avukatlar, Adli Tıp Kurumu ile meslek odaları temsilcileri ve bilirkişilerin katıldığı sempozyumlar düzenlenmiştir. Ankara, İstanbul, İzmir, Antalya, Erzurum ve Afyonkarahisar illerinde düzenlenen bu sempozyumların sonuç bildirgeleri, proje eğitim faaliyetlerinde kullanıldığı gibi Bakanlığımız internet sitesinde de ilgililerin erişimine sunulmuştur.

Geliştirilmiş Bilirkişilik Eşleştirme Projesi kapsamında ulaşılan önemli tespitlerden birisi de bilirkişiliğin kurumsal bir yapıya duyduğu ihtiyaçtır. Bilirkişilik sisteminin etkin bir şekilde işlemesini sağlamak ve ihtiyaç duyulan kurumsal yapının oluşturulmasına ilişkin düzenlemeleri yapmak üzere Bakanlığımız tarafından Kanunlar Genel Müdürlüğü bünyesinde bir bilim komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından hazırlanan Bilirkişilik Kanunu Tasarısı Taslağı, 18.05.2015 tarihinde ilgili kamu ve özel kurum ile kuruluşların görüşlerine sunulmuştur.

Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi'nin hazırlanması aşamasından bu güne kadar projede emeği geçen Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu, Merkezi Finans ve İhale Birimi, Bakanlığımız ile proje ortağı Almanya adına projenin yürütülmesini sağlayan IRZ (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit) Vakfı'nın değerli çalışanlarına, özellikle bu çalışmanın derlenmesinde emeği geçen Hukuk İşleri Genel Müdürü Sayın Feyzullah Taşkın'a teşekkür eder, bu çalışmanın tüm hukuk camiamıza ve milletimize faydalı olmasını dilerim.

Bekir BOZDAĞ
Adalet Bakanı

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	iii
SEMPOZYUM PROGRAMI	v
İDARİ YARGIDA KARŞILAŞILAN BİLİRKİŞİLİK SORUNLARI, İMAR DAVALARINDA BİLİRKİŞİLİK SEMPOZYUMU.....	1
1.GÜN, I.OTURUM	1
1.GÜN, II.OTURUM	46
2.GÜN, I.OTURUM	84
2.GÜN, II.OTURUM	120
SEMPOZYUM SONUÇ BİLDİRİSİ	166
EKLER	170
DAVRANIŞ İLKELERİ KILAVUZU	170
Bilirkişi Raporunun Şekli ve Yapısı	173
Bilirkişi Raporunun Hazırlanması için Kontrol Listesi	174
HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU VE CEZA MUHAKEMELERİ KANUNU'NDA BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELER	175
ALMAN HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NUN BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ	187
ALMAN CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NUN BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ	205
BİLİRKİŞİLİK KANUN TASARISI TASLAĞI.....	216

İDARİ YARGIDA KARŞILAŞILAN BİLİRKİŞİLİK SORUNLARI, İMAR DAVALARINDA BİLİRKİŞİLİK SEMPOZYUMU

SEMPOZYUM PROGRAMI

Yer: Afyonkarahisar (Güral Otel)

Tarih: 01-02-03/12/2014

Konu: İdari Yargıda Karşılaşılan Bilirkişilik Sorunları (İmar Davalarında Bilirkişilik)

01 Aralık 2014, Pazartesi

09:30- 09:50

Açılış Konuşmaları

Sn. Feyzullah TAŞKIN

Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürü, Proje Lideri

Sn. Rainer DOPP, Almanya Proje Lideri, IRZ

Sn. Cafer ERGEN, Adalet Bakanlığı, Müsteşar Yardımcısı

I. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Ali TÜREL, ODTÜ Şehir ve Planlama

Bölümü Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

09:50-10:20

Gül Filiz ERCAN ASLANTAŞ, Ankara 7. İdare Mahkemesi Başkanı
“ İdare Mahkemesinde İmar Davaları”

10:20-11:00

Joachim Kronisch, Rostock Eyalet Mahkemesi Başkanı
“ Alman Hukukunda İdare Mahkemesinde İmar Davaları”

11:00-11:15

Ara

11:15-11:45

Prof.Dr.Ali TÜREL, ODTÜ Şehir ve Planlama Bölümü Öğretim Üyesi
“ Şehir Plancısının İmar Davalarında Bilirkişilik Rolü”

11:45-12:00

Soru-Cevap

12:00-13:30

ÖĞLE ARASI

II. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof.Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN, Kırıkkale

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı, İdare Hukuku Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

13:30-14:00

İsmet CAN, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi

“ Danıştay’ın İmar Davalarındaki Bilirkişilik Uygulaması,
Teknik-Hukuki Konu Ayırımı”

14:00-14:40 Alexander Jannasch, Emekli Federal Danıştay Üyesi
“ Federal Mahkemede İmar Davaları”

14:40-15:00 Ara

15:00-15:30 Ali EKİNCİ, TMMOB, Mimarlar Odası Genel Başkan Yardımcısı
Bülend Ceylan, Mimar, TMMOB
“Meslek Odaları ve Bilirkişilik ve Etik”

15:30-16:00 Soru- cevap

02 Aralık 2014, Salı

I. Oturum:

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Baykan GÜNAY, ODTÜ Şehir ve
Planlama Bölümü Öğretim Üyesi

Konuşmacılar:

09:30-10:00 Hans-Peter Schmieszek, RTA (Yerleşik Uzman)
“ Almanyada İmara İlişkin Mevzuat”

10:00-10:40 Nurten Çağlar YAKIŞ, Avukat (TMMDB)
Erdoğan BALCIOĞLU, İnşaat Mühendisi (TMMOB)
“TMMOB ve Bilirkişilik”

10:40-11:00 Ara

11:00-11:30 Prof.Dr. Baykan GÜNAY, ODTÜ Şehir ve Planlama Bölümü
Öğretim Üyesi
“ İmar Davalarında Bilirkişi Uygulaması”

11:30-12:00 Soru-cevap

12:00-13:30 ÖĞLE ARASI

13:30-14:30 **II. Oturum:** Sonuç Bildirisi Taslağının görüşülmesi
Oturum Başkanları: İsmet CAN, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi
Kazım BAL, Danıştay 6. Daire Tetkik Hakimi

14:30-14:45 Sertifika Dağıtım Töreni

3 Aralık 2014, Çarşamba

Otelden Ayrılış

01 ARALIK 2014, 1.GÜN, 1.OTURUM

Zafer ERGÜN, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, Tetkik Hakimi;

Saygıdeğer katılımcılar, Değerli Misafirler; Avrupa Birliği katılım öncesi yardım aracı olan IPA kapsamında 2013 yılı başından bu yana Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü koordinesinde yürütülen, Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi'nin 1-2 Aralık 2014 tarihlerinde Afyon Güral Otel'de gerçekleştirilecek olan "*İmar Davalarında Bilirkişilik*" konulu sempozyuma hoş geldiniz. Açılış konuşmalarını yapmak üzere Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürü ve Proje Lideri Feyzullah TAŞKIN'ı kürsüye arz ediyorum.

Feyzullah TAŞKIN, Hukuk İşleri Genel Müdürü;

Değerli katılımcılar, hepiniz hoş geldiniz. Herkesi saygıyla selamlıyorum. Projemizde yaklaşık 2 yılı geride bıraktık. Mart ayı gibi sona ulaşacağız. Sayın Müsteşarımız işin başından beri çalışma grubumuzda yer almıştı. Değerli önerilerini de dikkate alarak projemizde bazı değişiklikler öngörmüştük. Bunların en somut olanı da genel olarak bilirkişilik üzerinde çalışmak yerine, somut olarak sorunlu gördüğümüz alanlar üzerinde çalışmaktı. Adli yargıda böylece daha sorunlu alanlar olarak gördüğümüz İş davaları, tıbbi uygulama hataları ve trafik davaları üzerinde yoğunlaştık. Benzer programları bu alanlarda da yaptık. Özellikle Yüksek Mahkeme'mizin sayın üyelerinin değerli katkılarıyla ciddi bir mesafe katettik. Umut ediyorum imar davalarında da benzer bir gelişmeyi kaydedeceğiz. Şunu açıklıkla söylemek isterim: İmar davaları konusunu adli yargı bakımından yaptığımız çalışmalar gibi sorumluluğumuz kapsamında sayıyoruz. Burada hem barodan hem de meslek odalarından özellikle mimarlar odasından değerli katılımcılarımız var. Özellikle akademik çevreden çok değerli katkı sağlayacak olan bilirkişilik yapan hem bu işin eğitimini veren saygıdeğer hocalarımız var. Ben tekrar hepinize hoş geldin diyor saygılar sunuyorum.

Zafer ERGÜN;

Sayın Feyzullah TAŞKIN'a konuşmalarından ötürü teşekkür ediyoruz. Açılış konuşmasını yapmak üzere Almanya adına proje lideri sayın Rainer DOPP'u kürsüye davet ediyorum.

Rainer DOPP, Federal Adalet Bakanlığı, Emekli Müsteşar;

Sayın Müsteşarım, Sayın Proje Liderim; Afyon'da buradaki sempozyumda bir araya gelmekten gerçekten çok mutluluk duyuyorum. Bu projede, mahkemelerdeki bilirkişilik sisteminin iyileştirilmesi, geliştirilmesi için yaklaşık 2 yıldır birlikte çalışmaktayız. Şimdi uzun bir süre boyunca biz Alman tarafı olarak Türkiye'de ki durumun nasıl olduğuna anlamaya, öğrenmeye çalıştık. Sanırım bu aşamayı geçtikten sonra Türkiye'de bunu ortaklaşa nasıl geliştirebileceğimiz konusunda gerçekten büyük bir ilerleme kaydettik. Projede tabii ki daha hızlı ilerlemeyi bizde umut ediyorduk fakat buna engel olan farklı sebepler vardı. Mesela projenin hazırlanması aşamasında farklı bir temelden yola çıkılmıştı ve bunun değişik olması gerektiğine ortaklaşa karar verdik zaten. Daha önce planlanmış olandan çok farklı adımlar atmak zorunda kaldık. Tabii ki bir de personel anlamında bazı gecikmeler yaşandı. Farklı değişiklikler oldu. Bu sebeple de Feyzullah Bey'le birlikte gerçekten burada bir sürdürülebilirlik oluşturduğum için çok mutluyum. Bu sebepten dolayı gerçekten büyük bir ilerleme kaydettiğimizi düşünüyorum. Buradaki yapacağımız iki günlük sempozyumumuzda tespitlerimizi, fikirlerimizi paylaşacağız, ortak fikirleri toplayıp yine bir ilerleme kat edeceğimizi düşünüyorum. Özellikle katılımcı sayısının fazla olması benim için çok büyük bir mutluluk. Çünkü büyük bir katılım büyük bir hedefe götürür diye düşünüyorum. Birlikte gerçekten çok başarılı bir sempozyum geçireceğimizi düşünüyorum. Yeni fikirler elde edebileceğimizi düşünüyorum, ortaklaşa. Teşekkür ediyorum.

Zafer ERGÜN;

Sayın Rainer DOPP'a konuşmalarından ötürü teşekkür ediyoruz. Şimdi açılış konuşmasını yapmak üzere Adalet Bakanlığı Müsteşarı Sayın Cafer ERGEN'i kürsüye davet ediyorum.

Cafer ERGEN, Adalet Bakanlığı Müsteşarı;

Sayın Genel Müdürüm, sayın meslektaşlarım, değerli oturma başkanları, hakim arkadaşlarım; hepiniz hoş geldiniz. Gerçekten bu projenin başından beri bulunan kişiler arasında yer alıyorum. Sanırım Eda Hanım, Murat Bey ve Ekrem Bey projenin başından beri buradayız. 3. Genel Müdürümüz projenin başından beri. Sayın Alman meslektaşlarımız da değişti, onunla başlamıştık. Şimdi eminim çok faydalı olacak meslektaşlarımızla beraberiz. Şöyle baktığımızda imar davalarında bilirkişi konusuna baktığımızda bu proje ilk başladığında Alman meslektaşlarımız bize bir sunum yaptı, Almanya'da bilirkişilik konulu. Sonra sunumun bitiminde dedik ki evet Türkiye'de de bize bir sunum yapın derlerse aynı sunumu yapabiliriz. Gerçekten ilkelerde hemfikiriz. Fakat sorun uygulamaya geçtiğimizde başlıyor. Sadece bir örnek vereyim; biz diyoruz ki Hukuk Usulü Kanunu'nda hakim hukuki bilgileri hukuk konularını bilirkişilere sormaz, teknik konuları sorar. Kendi bilmezse o alanın uzmanı kimse ona sorar. Fakat hemen örneklere bakıyoruz muhtemelen ben de dahil buradaki hakim arkadaşlar aynı soruyu sormuş olabilirler. "İmar mevzuatına uygunluğunu denetleyiniz." Dava dilekçesinde idarenin savunma dilekçesindeki bilgilere göre imar hukuku, imar kanunu, imar yönetmelikleri çerçevesinde bilirkişi raporunu hazırlayınız. Şimdi bu hakim arkadaşımıza konuyu sorsak hukuki konu bilirkişiye sorulur mu desek sorulmaz der. Ama bu uygulama işte hep bu şekilde gelmiş. Tabi adli yargı ile idari yargı arasında farklılıklar var. Aslında Almanya'daki yargılama sistemi ile bizim sistemimiz arasında farklılıklarımız var. Yine aklımda kalan bir örnek 1.000'lik imar planlarına yerel mahkemelerde dava konusu ediliyor, bizim nazım plan dediğimiz

5.000'lik ve üstü planlar eyalet mahkemelerinde dava konusu oluyor. Bu yönüyle de bir farklılığımız var.

Diğer bir konu, bilirkişinin tarafsızlığı konusu. Bizim burada Türkiye'deki meslektaşlarımızla konuşsak hepsi bu konuda bir takım şikayetlerini dile getirebilirler ama Alman meslektaşlarımıza baktığımızda “neden öyle bir şey düşünüyorsunuz ki, nasıl olabiliyor?” diyorlar. Çünkü onlar şöyle teknikte tarafsızlık nasıl olabilir? Örneğin bir mahkemenin işleme sistemi burada bilirkişi tarafından kullanılır. İşte böyle aramızda anlayış farkı var. Yine bir sunumda bilirkişiyi şöyle tanımlamış Alman meslektaşımız: Kendi sırtında bir bebek taşıyor, o bebek hakim, yürüyen kişi bilirkişi. Hakim nezdinde bilirkişi itibarı bu kadar yüksek.

Yine Türkiye'de mahkeme bilirkişi kararı alıyor, ihtiyatı tedbir rapor alıyor. Rapor yanlış olabilir ama bizim mahkememiz o raporu anayasa niteliğinde kabul ediyor hiçbir şekilde müdahale ettirmiyor, “yapılan itirazlar yerinde görülmemiştir diyor” nakarat karar cümle yazıyor. Çünkü o şeyi değerlendirme kabiliyetimiz yok. Değerlendirme kabiliyetimiz olsa oraya birkaç cümle yorum yazsak bu kez Danıştay 6. Daire diyor ki “dur bakalım bilirkişinin aksine bir şeyler söylemişsin,” orada da bazı algı yanlışlarımız var. Birde imar davalarında bilirkişilik neye göre yapıyoruz. Şimdi imar planlarında plan yönetmeliği imar kanun ve imarla ilgili diğer kanunlar dışında bir mevzuatımız bulunmamakta. Yani Allah'tan bana söylesinler bir tasarımda iki tasarımcı aynı imar planını tasarlamaz. Eminim farklılıklar olur. Böyle bir ortamda yorum yapmakta gerçekten zor.

Yine bir konu daha; bizim bildiğimiz bir çok imar davasında Alman meslektaşlarımız bilirkişi incelemesi yapmıyor kendi değerlendirme yapıyor. Çünkü sistem o şekilde oturmuş. Bizim anlayışımızdaki eşitlik anlayışımız onlarda farklı algılanıyor. Bir yerde kaçak bir yapı toplumluluğu varsa, tek bir tanesini yıkma uygulaması yapamıyorsun Alman topluluğunda. Çünkü eşitlik ilkesi var diğerlerini de yıkmalısınız. Ama bizde mevzuat diyor ki işte kaçak tespit edildiği anda prosedür gereği bu devam ediyor.

Yine bir diğerk farklılık; bizde heyet halinde bilirkişi incelemesi yapılıyor onlarda mümkün olduğunca tek kişiyle yapılıyor. Diyelim ki birde fazla uzmanlık gerektiriyorsa biz yine heyet halinde alıyoruz, Alman meslektaşlarımız her bir uzmanlık konusunda aşama aşama alıyor. Yani aramızda çok farklılıklar var. Temelde en önemli şey bizim burada kavrayacağımız husus bilirkişiye neyi soracağız. Dosyayı incelemeden “bir imar davası konusunda imar planının kamu yararına çevirebilecek şekilde planlama sistemine uygun mu değil mi” sorusu yerine buradaki plan değişikliği tahsis değişikliği hangi koşullardan kaynaklandığını neden bunu yaptınız, burada neden sizi bu işe zorlayan sebep mi var? Daha somut bir soru sorarak cevaba gitmeliyiz.

Bir son değerlendirme de 6. daire ile ilgili yapacağım. Biz tabi Yüksek Mahkeme kararlarına saygılıyız, o yönüyle herhangi bir şey demiyorum. Ama burada akademik ve bilimsel olarak konuştuğumuzda imar davaları, imar hukuku, imar planları ile ilgili bu güne kadar ilkeleri ortaya koyamadılar. Yani her dosyada farklı bir karar çıkarıyorlar. Bir yolun karşılıklı iki tarafı bir tarafı yeşil alan bir tarafı ticaret alanı iki tarafı karşılıklı yer değiştiriyor. Bize bu plan dava konusu olarak geliyor. Biz bunu iptal ediyoruz. Diyoruz ki “*noktasal farklılık, fonksiyonel değişiklik yapamazsın.*” Bunu işte revize sırasında değerlendirme yapmalısın. Danıştay diyor ki;“bu konuda bilirkişiye gitmemişsin, bilirkişi incelemesi yap, ondan sonra karar ver” diyor. Yada bilirkişi incelemesi yapıyoruz üniversiten bilirkişi aldık “bu bilirkişiye neden yeterli görmedin, bir kriteri mi var?” gibi sorular aklımıza geliyor. Bizde imar davaları bilirkişilik konusu tamamen 6. Daire’nin yönlendirmesi ile gidiyor. Eğer 6. Daire belli konularda bir yönlendirme yapsa, eminim bütün yargı teşkilatı ona uygun hale getirilecektir. Ama şuan itibari ile böyle bir yönlendirme yok. Tabi şöyle de bir sorunumuz var gerçi bu başka projelerin ortak konusu yargı kararlarının erişime açılması, kişisel veriler korunarak. Yani biz 6. Daire kararlarını yeni görmeye başladık, UYAP sistemi içerisinde. Daha önce 6. Dairenden bir karar görebilmemiz için bir Danıştay üyesi ismini yazar, istediği kadar karar sayısını yazar altını

imzalar ben bu kararı istiyorum derdi. O yazı gittikten sonra 6. Daire kidedmlisi o kararı o Danıştay üyemize verirdi.

Benim imar davalarıyla ilgili yapılmış çalışmalarım var. Bir çok emsal karar yayınladım. Hiçbir tanesini Danıştay 6. Dairesinden almadım. Bir kere almak istedim, Danıştay 6. Daire kidedmlisi Ömer KÖROĞLU sizi Danıştay 6. daire başkanımızla tanıştırayım mı dedi. Dedim bir karar için mi? Evet bir karar için. O zaman tanışmıyorum dedim. Sonra 6. Daire davalarına görüş veren Danıştay Savcısı Ahmet ARSLAN'ı aradım. Dedim sizde karar var mı? Var dedi. Ama size veremem dedi. Niye dedim. Dedi size verirsem 6. Daire bana bir daha vermez dedi. İşte 6. Daire kararlarına böyle bir ulaşabilme imkanından yoksunduk. Şimdi böyle bir ortamda bilirkişilik konusu daha ayrıntılı bir sürü daha hafızamda konu var ama uzatmamak için böyle bir değerlendirme yapayım dedim. Hepiniz hoş geldiniz, umarım iyi bir çalışma ortamı var.

Zafer ERGÜN;

Sayın Cafer ERGEN'e konuşmaları için teşekkür ediyoruz. Şimdi sempozyumumuzun birinci oturumunu yönetmek üzere Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali TÜREL'i, konuşmacılar: Ankara 1. İdare Mahkemesi Başkanı Gül Filiz Ercan ASLANTAŞ'ı ve Rostock Eyalet Mahkemesi Başkanı Joachim KRONISCH'i kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Ben bu oturumu açıyorum. Her şeyden önce toplantınıza, çalıştayaınıza davet ettiğiniz için teşekkür ediyorum. Başarılı bir çalıştay olmasını diliyorum. Bu oturumda 3 konuşmacı var. Üçüncü benim. Önce Gül Filiz ERCAN ASLANTAŞ Ankara 1.İdare Mahkemesi Başkanı, idare mahkemelerinde imar davaları başlıklı sunuşunu yapacak buyurun ;

Gül Filiz ERCAN ASLANTAŞ;

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Sayın Müsteşarım, Sayın Genel Müdürüm, Sayın Proje Lideri, saygıdeğer konuklar hepimiz hoş geldiniz. Ben daha önce Danıştay 6. Dairesinde 15 yıllık bir çalışma sürecinden sonra savcılık ve bölge idare mahkemeleri üyeliklerinden mahkeme başkanlığına gelmiş; uygulamanın hem Danıştay tarafında hem de mahkeme tarafında yer almış birisi olarak burada, kısaca mahkemelerde imar davalarında bilirkişilik konusuna değinmek istiyorum. Hepimizin bildiği üzere 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 31. Maddesinde, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde: müdahale, ehliyet, davanın ihbarı, gibi hususlarda Hukuk Muhakemeleri Kanunu uygulanacağı hüküm altına alınmış olup, bilirkişi konusunda da anılan kanuna atıfta bulunulmuştur. İstisnai olarak bilirkişi seçiminin de Danıştay, mahkeme veya hakim tarafından resen yapılacağı hüküm altına alınmıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ilgili 266 ila 287. maddeleri arasında bilirkişi incelemesi başlığı altında; bilirkişiye başvurulması, bilirkişi sayısının belirlenmesi, görevlendirilmesi, görevinin kapsamı, bilirkişiye yemin verdirilmesi, bilirkişinin görevden yasaklı olması ve reddi, görev alanının belirlenmesi, haber verme yükümlülüğü, sır saklama, rapora ve itiraz, oy ve görüşün değerlendirilmesi, bilirkişi giderleri ve ücreti nasıl hesaplanacağı, bilirkişinin hukuki sorumluluğu ve rücu davasına yönelik genel kurallara yer verilmiştir.

Kamu hukukunun bir dalı olan idare hukuku içerisinde yer alan imar hukuku konusunun belediye, valilik, bakanlıklar ve plan yapma yetkisi verilen diğer kamu kurum ve kuruluşlarının almış oldukları imar ve planlama kararları ve bu kararların uygulanması sonucu ortaya çıkan hukuki sorunlar oluşturmaktadır. Genel olarak imar davaları, bu ülkenin tamamında görülen, her ölçekteki imar planlarının iptali, bunlar çevre düzeni planı, nazım imar planı, uygulama imar planı, koruma amaçlı planlar, turizm amaçlı, özel amaçlı planlar, ya da revize imar planları şeklinde kendini göstermektedir. Söz konusu planların uygulanması sonucu ortaya çıkan işlemlerde kamulaştırma, iflas ve tevhit, arazi ve arsa düzenlemesi diğer adıyla

parselasyon olarak adlandırılır. Yapılaşma, inşaat yapı ruhsatı, iskan izni, ruhsatsız yapı, yıkım, para cezası, sit alanlarında ya da jeolojik sakıncalı alanlarda uygulanan imar dışılıktan kaynaklanan hukuki sorunlar olarak sayabiliriz. Görüldüğü üzere imar ile ilgili çok sorun, çok fazla dava var.

İmar davalarının esasını oluşturan bu davalarda iptal davası açılması halinde mahkemelerce idari işlemlerin öncelikle hukuka uygun olup olmadıkları incelenir. İnceleme yapılırken yargılama usulüne ilişkin herhangi bir eksiklik görülmediğinde işin esasına geçilir. İşte bu aşamada uyuşmazlığın niteliği ve davacı iddiaları doğrultusunda yapılacak değerlendirme sonucu dosyada bulunan ve taraflardan istenilmek suretiyle sağlanacak bilgi ve belgelerin incelenmesi suretiyle işlemlerin mevzuata uygunluğu hakkında bir kanaate ulaşıyorsa bilirkişi incelemesi yaptırılmasına gerek görülmeden uyuşmazlık hakkında karar verilir, verilmelidir. Ancak nitelikleri gereği, plan ve plan uygulaması davalarında uyuşmazlıkların çözümü genellikle hukuk dışında özel ve teknik bir bilgi gerektirdiğinden mahkemelerce karar vermeye yardımcı olan aynı zamanda kamu yönetimi bilen bilirkişilerden yardım alınmaktadır. Bilirkişiliğe başvuru hususları da dava konusu imar planlarının, planlama tekniklerini, şehircilik ilkelerini, kamu yararına uygun olup olmadığı, parselasyon uygulamasının uygulanan plana dava ilke ve esaslarına uygun yapıp yapılmadığı, yıkım işlemlerine karşı açılan davalarda yıkıma konu olan yapının ruhsata aykırı yapıp yapılmadığı, aykırı hususların tespiti, yarı aykırılık nedeniyle verilen imar para cezalarında tespit edilen aykırılıkların nitelik ve nicelik olarak verilen ceza ile örtüşüp örtüşmediği ve bu gibi teknik konularda bilirkişi veya kişilerin raporla bildirecekleri görüşlerine başvurulur.

Mahkemelerin keşif ve bilirkişi incelemesi sonucu düzenlenecek raporda yer verilen görüşleri benimseyerek hükme esas alınabilecek nitelikte görmeleri halinde rapor buradaki görüşler doğrultusunda karar verileceği gibi raporun yeterli görülmemesi veya eksik hususların bulunduğunu değerlendirilmesi durumunda aynı bilirkişilerden ek rapor istenilebileceği

yada yeni bir bilirkişi kuruluna yeniden inceleme yaptırılabilceği görölmektedir. Danıştay 6. Dairesi bir çok kararında ‐uyuşmazlığı yeterli derecede inceleyebilecek niteliklere sahip, konusunda uzman üniversite öğretim üyelerinden oluşturulacak 3 kişilik bilirkişi heyeti aracılığıyla, belirtilen hususlar göz önünde bulundurulmak suretiyle yeniden bir inceleme yaptırılarak ulaşılacak sonuca göre karar verilmesi gerekmektedir” diyerek, mahkeme kararlarının bozulması yolunda hükümler tesis etmiştir.

Az önce Sayın Müsteşarım serzenişte bulundu. 6. Daire bu konuda bir kurallar bütünü oluştursa ve herkes bundan yararlansa şeklinde aslında kararlarda benim gözlemlediğim bir benzerlik her davada görölmeye gereken şeyler nitelik itibari ile sınırlandırılmış yazılmış. Ama bu konuda haklı; bu kriterleri nasıl belirleyeceksiniz, buna yönelik getirilmif bir emsal yok. Ama kararlardan çıkardığımız sonuçlara göre de bilirkişi kurulu kaç kişiden oluşacak, vasıfları nedir, ki imar hukuku mahkemelerinde usul kanununda zaten madde madde sayılmış, bizim de atıfta bulunduğumuz maddelerde, bilirkişi seçimi nasıl olacak heyet durumu nasıl olacak, eğitim düzeyi nasıl olacak? Biraz bunlardan yola çıkarak, biraz davaların özeline göre beklenen nedir, istenen nedir? Bu davalarda ne tür bilirkişilerden yararlanabiliriz? Özele göre biraz kriterler konulduğunu görüyoruz bu kararlarda.

Gerek Hukuk Mahkemeleri Kanunu, gerek 2577 Sayılı Kanun, gerekse yerleşik Danıştay içtihatlarının değerlendirilmesinden imar davalarında görevlendirilecek bilirkişilerin en az lisans düzeyinde, imar planları, parselasyon, kamulaştırma hukuku, şehircilik alanlarına ilişkin eğitim almış, konusunda uzmanlaşmış, bilirkişilik yapacağı alanda uzun yıllar fiilen mesleki faaliyetini icra ediyor olan mimar, mühendis ki bunlar harita, kadastro, jeodezi ve jeoloji gibi alanlardan seçilen mühendisler, şehir ve bölge plancıları arasından imar planlarına çok iyi hakim olan gayrimenkul hukuku bilgisine vakıf kişilerden seçilmelidir sonucuna ulaşılabilir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nda bilirkişilerin ‐yargı çevresinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi, Adli Yargı Adalet Komisyonları tarafından her yıl düzenlenecek olan listelerden veya kişiler arasından görevlendirilecekleri;

listelerde bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişi bulunmaması halinde, diğer bölge adliye mahkemelerinde oluşturulmuş listelerden, burada da yoksa liste dışından görevlendirilecekleri” hususu yer almasına karşın, İdari Yargı ve Usul Kanunu’nda bilirkişi seçimini, Danıştay, mahkeme ve hakim tarafından resen yapılacağı hüküm altına alınmıştır. İdari yargıçlarla bilirkişiler, yukarıda değinilen hususlar göz önünde bulundurulmak suretiyle, resen tespit edilerek seçilirler. Seçilen bilirkişilere itirazları olup olmadığı taraflara sorularak bu süreç sonunda bilirkişi o dosyada görevlendirilir.

Diğer taraftan mahkemece tek bilirkişi görevlendirilebileceği gibi birden fazla, bu en az 3 şeklinde belirlenmiştir ama çoğunlukta da 3 olarak uygulanmaktadır, 3 kişiden oluşturulacak bir bilirkişi kurulu da görevlendirilir. Söylediğim gibi kabul gören uygulama konusunda uzman en az 3 kişiden oluşturulacak bilirkişi kurulunun görevlendirilmesidir. Benim uygulamada gözlemlediğim bir husus, niteliği itibari ile ihtisaslaşma gerektiren ve fenni bir konu olan imar davalarının pek çoğunda, keşif ve bilirkişi incelemesine gerek olmadığı durumlarda bile konunun karmaşıklığı ve mahkemelerin iş yoğunluğu nedeniyle konu üzerinde herhangi bir karara ulaşılmayıp, imar konusu görülür görülmez keşif ve bilirkişi incelemesine yaptırılmasına karar verilmesi ve uyuşmazlığın çözümünde bilirkişi görüşü ve raporuna bir çeşit mahkum olunması. Tabi ki bir plan davasında, dava konusu taşınmazın plandaki amacı, yer seçimi, büyüklük, nüfus yoğunluğu gibi unsurlar açısından şehircilik ilkeleri, planlama esasları, kamu yararına uygun olup olmadığı, bir parselasyon işleminde eşdeğer olandan tahsis yapılıp yapılmadığı, bir yıkım işleminde yıkımına karar verilen kurumların kısımların mevzuata ruhsata uygun olarak yapılıp yapılmadığı, sit alanının tespiti hususları, yerinde yapılacak inceleme ve konusunda uzman bilirkişilerce yapılacak değerlendirme sonucu hazırlanacak ve raporda yer alacak görüşlerin dikkate alınarak karar verilmesini zorunlu kılmaktadır. Kanımca burada yapılmaması gereken dosyada mevcut ve taraflardan istenilmek suretiyle sağlanacak bilgi ve belgelerin incelenmesi suretiyle

işlemlerin mevzuata uygunluğu değerlendirilebilecekken, bu görevi doğrudan bilirkişiye yüklemek.

Örneğin gönderilen paftalardan dava konusuna alt ölçekli planın üst ölçekli plana aykırı hükümler taşıdığı yada üst ölçekli plan nazım imar planı olmadan alt ölçekli uygulama imar planının yapılmış olduğu ya da dava konusu planın aslı suretiyle ilan edilmediği, davacı parselden ikinci kez düzenlenen ortaklık payının alındığı, plan olmaksızın parselasyon yapıldığı, gibi örnekler de çoğaltılabilir. Bu durumların da tespit edilebildiği hallerde bilirkişiye başvurmak hem usul ekonomisi hem de yargıya olan güvenin zedelenmesi açısından olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir.

İmar davalarında, her olayda bilirkişiye başvurulmasının diğer bir sakıncası da, bilirkişilerin teknik değerlendirme yapıp görüşlerini bildirmek suretiyle rapor hazırlamaları gerekirken, kendilerini hakim yerine koyup hukuki değerlendirmeye de raporlarında yer vererek “davanın reddi veya işlemin iptali gerekmektedir” şeklinde görüş bildirmeleri sonucunu doğurmaktadır. Böyle bir sonuca neden olan da mahkeme kararlarında bilirkişi raporlarına aynen başından sonuna kadar noktası virgülüyle yer verilerek rapor hükme esas alınarak işlemin iptaline veya davanın reddine şeklinde hüküm kurulmasıdır. Bu tarz kararlarda hakimlerin tek katkısı kararı yazmak raporu geçirmek şeklinde kendini gösteriyor. Buda benim en çok dikkatimi çeken ve eleştirmekte olduğum bir husus. İmar davalarında bilirkişiler bir nevi mahkemenin, hakim eli ayağı konumunda olup kendisinden teknik bilgiler dışında hukuki çözümler getirmesi istenilen yardımcı elemanlar konumuna geçmişlerdir. Bunu önlemenin en önemli yolu hiç değilse özellikle iş yoğunluğunun çok fazla olduğu ve yeni imar planlama kararlarının yoğunlukla alınması konu sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşke ve arazi kullanımı kararlarının sık sık değiştirilmesi nedeniyle imar davalarının belirli bir ritmi kapsadığı bölgelerde Ankara, İstanbul, İzmir gibi metropol illerde Antalya, Aydın, Gaziantep gibi illeri de sayabiliriz bunların arasında, imar davalarının ihtisaslaşma yoluyla belli mahkemeler tarafından görülmesini sağlamaktır. İhtisaslaşma suretiyle hem imar davalarında

izlenecek yolda uygulama birliği sağlanabilecek, kavramların anlaşılabilirliği, bilirkişiden çözümlenmesi istenilen hususlarda netlik yani neyin istenileceği bilirkişilerce düzenlenen raporlar sorulan sorulara cevap verilip verilmediğinin denetimi, ek olarak nelere ihtiyaç duyulduğu hususlarında davalar hakimnin kontrolünde olacak, hem de belki hemen her imar davasının çözümünde bilirkişiyeye başvurulması zarureti ortadan kalkacaktır. Zaruret diyorum çünkü daha mesleğinin çok başında, kısa bir ihtisas sürecinden sonra ilk kura yeri olarak iş yükünün ki bunun büyük bir kısmının imar davalarının oluşturduğu bölgelerde göreve başlayan ve imar kavramıyla çoğu bu yerlerde tanışan hakimlerin imar davalarıyla ilgili her konuyu teknik değerlendirme kapsamında görerek, konusunda uzman bilirkişilerden görüş almak suretiyle kararı oluşturmaya çalışması zarurettten öte bir açıklamayı gerektirmiyor. Bu durumlarda konusunda uzman kişilerden oluşturulan bilirkişi kurulunca düzenlenecek rapor çok önem arz etmekte. Raporun öğretici veya temel akademik bilgi içeren eğitici nitelikte olması beklenmemekle birlikte; raporda uyumsuzluğı çözmeye yarayacak anlaşılır, hakimden sorulacak soruları yanıtlayacak yeterlilikte, teknik bilgilerle donatılmış açıklayıcı görüşlere yer verilmesi ve hiçbir şekilde hukuki değerlendirmeye yer verilmemesi gerekmektedir. Yani bilirkişilerde hakimle bir imar davasının çözümündeki yerlerini ve rollerini hiçbir şekilde karıştırmayacaklardır. Benim bu konuda söyleyeceklerim şimdilik bundan ibaret, dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz aslında toplantının sonunda soru cevap bölümü düzenlenmiş ancak vaktimiz var, eğer sorular varsa sayın konuşmacıya, bu aşamada tartışabiliriz. Evet buyurun

Dinleyici Bay;

İmar davalarında gerek üst ölçekli planlarda gerekse master planlarda mahkeme kararlarıyla yürütmeyi durdurma kararları veriliyor.

Bunun örnekleri İstanbul, Ankara, İzmir ve Türkiye'nin bir çok kentinde bulunmaktadır. Ancak bu kararlar alındıktan sonra karara muhatap olan idare bu kararları uygulamıyor. Yargı olarak bu kararların uygulanmaması ne yapıyoruz? Ben Danıştay Başkanı'na baronun düzenlediği imar suçlarıyla ilgili hususu orada da iletmiştim, yeterli bir yanıt alamamıştım. Yani bir çok dava kazanılıyor, bir çok yürütmeyi durdurma alınıyor ama idare bunu uygulamıyor, sonunda da herkesin yaptığı yanlış yanına kar kalıyor. Ben bu konuda yargı olarak nasıl davranılması gerekiyor, ne yapılıyor? Onu sormak istiyorum teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Diğer soruları alalım sonunda konuşmacı hepsine birden cevap versin buyurun;

Dinleyici Bay;

Bilirkişiler en az 3 kişi olacak denildi ama HMK'nın 267. maddesinde mahkeme bilirkişi olarak yalnızca 1 kişi görevlendirebilir diyor. Bilirkişiye başvurulması son derece teknik bir konu, bu konuda hiçbirimiz yeterli eğitime sahip değiliz. Yani bir mühendislik konusu bu, bize genelde sözel, fizik matematik bitirdiğimiz üniversitelerin şehir planlamasıyla hiç uzaktan yakından ilgisi olmayan şeyler, çok ciddi bir eğitim verilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Başka türlü bilirkişiye başvurma dışında yolumuz kalmaz. Eğitimin son derece yetersiz olduğunu düşünüyorum bu konuda. Hukuk fakültesinde, akademik staj esnasında en az 6 ay sadece imar konusunda akademik eğitim alınması gerektiğini düşünüyorum ben.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz buyurun efendim.

Dinleyici Mehmet Fatih;

Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hakimi Mehmet Fatih. Gerek Danıştay 6. Dairesi Tetkik Hakimliği görevimi yaptığım süre içerisinde, gerek önceden

idare mahkemesinde incelediğim imar davalarında; bilirkişi raporlarına sosyolojik veri analiz ve saptamalara yer verilmediğini gördüm. Bu nedenle bilirkişi heyetlerinde bir sosyologun da bulunmasını düşünüyorum. Hatta bu konuda inceleme ve toplantılar yapılmasını öngörüyorum. Şöyle ki; imar davalarında bilindiği gibi kentsel işler arasında çözüm yolu bulmak için kentin kendine özgü yaşayış biçimi, karakteri, demografik özellikleri de dikkate alınarak imar planları hazırlanıyor. Dolayısıyla da toplum bilimi olan sosyolojiyi ilgilendiriyor. Şimdi şöyle, mekansal planlar insan ve toplum odaklıdır zaten. Kent sosyolojisi, göç sosyolojisi, kırsal köy sosyolojisi ve çevre sosyolojisi önem arz ediyor. Hepsinde sosyolojinin ana alt bilim dalları. Şehir ve planlama bölümlerinde de ders olarak kent sosyolojisi zannederseniz 1.sınıfta, ondan sonra da sosyoloji dersi içerikleri var. Fakat yan dal ve yüksek lisans sosyoloji içerisinde, bu saydığım tüm bölümler kent ve çevreyi ilgilendiren, o nedenle önceden bunun bir sosyologun da bulunmasını elzem görüyorum yani gerekli görüyorum. Bu konudaki raporlara da baktığım zaman genel anlamda sosyolojik tespitlerin yeterli olmadığını görüyorum. Ama aslında imar planı mekan planlarından ziyade direk insan planlaması gibi bir durum. Toplum bilimini ilgilendiriyor ben öyle düşünüyorum. Bu konuda neler düşünüyor merak ediyorum sayın katılımcıların.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkürler, buyurun lütfen.

Dinleyici Bay

Ben çözüm amaçlı şunu söylemek istiyorum; şehir planlamacısı yada imar hukukçusu, uzman kişilerin idare mahkemelerine memur kadrosu yada işçi şeklinde istihdam edilmesi mümkün olabilir. Hakime bir şekilde yardımcı olur diye düşünüyorum.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Evet teşekkür ederim. Buyurun efendim.

Dinleyici Ali EKİNCİ, Mimarlar Odası;

Ali Ekinci, Mimarlar Odası. Ben Sayın Yargıcımdan şunu öğrenmek istiyorum: İmar davalarında bilirkişiye başvururken konusunda uzman bilirkişi tabirini kullandı. Zaten ilgili yasalarda da böyle geçiyor, konusunda uzman bilirkişi. Ancak biz bunu çok ayrıntılı biliyoruz ki; şu anda mahkemelerde görev yapan yargıçlarımız, teknik konuları, sağlık konularını, ekonomi konularını bilmedikleri için yada o konuda bir yardıma ihtiyaç hissettikleri için bilirkişiye başvuruyorlar. Konusunda uzman bilirkişiyi nasıl seçecek sayın yargıçlar? Şimdi listeler var, listeleri karıştırmayalım bu konuda, bu konunun tartışılmasını da zaten öğleden sonraki oturumda gündeme getireceğim. Şimdi bine yaklaşan meslek dalı var ülkemizde. Her mesleğin kendi içerisinde çok fazla uzmanlık alanları var. O zaman yargıçlarında bilgilerinin eksik olduğu alanlarda konusunda uzman bilirkişi nasıl seçeceğiz?

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz. Soruyu alalım.

Dinleyici Bülend CEYLAN, Mimarlar Odası;

-Bülend CEYLAN, Mimarlar Odası. Biliyorsunuz kamulaştırma konusu özellik arz eden bir konu. Dolayısıyla kamulaştırma bilirkişiliği, Kamulaştırma Yasası içerisinde hukuk mahkemeleri kanunu çerçevesinde bilirkişiler atanmaktadır. Ben İmar Yasası'nın içinde de kamulaştırma yasasında olduğu gibi seçilecek bilirkişilerin niteliklerini belirleyen maddeler konulmasını öneriyorum. Özellikle kamulaştırmada olduğu gibi Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği kapsamındaki meslek odalarından uzmanların atanması, ki akademisyenler de biliyorsunuz bu örgütün üyeleridir. Bu konuda Sayın Başkanımın düşüncelerini merak ediyorum. Teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz.

Gül Filiz ERCAN ASLANTAŞ;

Evet ben burada notlarımı aldım. Buna göre kendimce cevaplar vermeye çalışacağım. Bir konuğumuz yargı kararlarının uygulanması konusunda yargı ne yapabilir dedi. Yargının görevi, bir konuda uyuşmazlık varsa, idari yargıda devlet eliyle yapılan her türlü idari işlemlerin denetlenmesi, idari yargı eliyle olan bir olay. Burada yargının görevi uyuşmazlık ortaya çıktığında uyuşmazlığı çözümlenmek. Tabiri caizse haklı olanı tespit edip ona göre bir sonuca ulaşmak. Yargı kararlarının uygulanmaması halinde yargı bir konuda, örneğin imar planı ile ilgili açılan bir davada karar verildikten sonra bu uygulanıyor mu uygulanmıyor mu bunu takip etme yetkisine sahip değil. Bu idarelerin denetiminde olan bir olay. Bir ülkede hukuk sistemi ne kadar iyi işliyorsa sosyal hukuk devletinde yargı kararlarının zaten uygulanması gibi bir sorun olmaması gerekiyor. Yargı bunu takip edip, verdiği kararları uygulanmış mı uygulanmamış mı böyle bir yükümlülüğümüz yok. Ancak yargı kararları uygulanmadığı için konu tekrar uyuşmazlık konusu yapılırsa, bunu da yine kanunlar, mevzuat çerçevesinde değerlendirilecek, gereken ne ise o yapılacak. Bu bir tazminat hükümlülüğü mü olur, kararı yerine getirme şeklinde mi bir karar olur olayın niteliğine göre değişecek. Yoksa bunun başında oturup yargı kararları uygulanmadığında yargı olarak nasıl bir baskı yapabiliriz, savcılığa suç duyurusunda bulunabilir miyiz, bizim yasal olarak böyle bir yetkimiz yok. Ancak uyuşmazlık bize geldiğinde biz o konuda yeniden bir karar alacağız. Yeterli oldu mu bilmiyorum.

Diğer soruya geçiyorum. Bilirkişi sayısından bahsetti bir konuğumuz. Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu 1 kişi diyor ancak bu birden fazla kişinin bilirkişi olarak atanmasına engel bir husus değil. Danıştay içtihatlarında da 3 kişiden oluşan kurul deniliyor. Bu sayı beşte olabilir ama her insandan ayrı ayrı rapor almak şeklinde değil bilirkişi kurulu oluşturduğunda adı üzerinde kurul diyoruz birden fazla, bu arada en son soruya da cevap niteliğinde olacak, konusunda uzman kişilerden oluşturulacak bilirkişi kurulu. Çünkü bir konuda bilirkişiye gidilmesine karar

verildiğinde o konu ayrıntılı hususlar içerebiliyor. İşte jeolojik açıdan sakıncalı bir şekilde yapılmış plandan söz edilebilir. Nüfus yoğunluğunun artırılmasına yol açan bir plandan söz edilebilir. En son bir arkadaşımız bir sosyolog da bulunmalıdır dedi bir hakim arkadaşımız; buna da katılıyorum bu güne kadar örneğini göremedik ama nüfus yoğunluğu, göç nedeniyle planlaşmalar, ıslah imar planları ki bu ıslah imar planları normal planlanmanın dışında ortaya çıkan hususlar göç sonucu oluşmuş gecekondulaşmış imar yapılanmasına dönüştürülmesine çalışılan aşamada kullanılan bir yöntem. Buralarda tabi ki yetkin olarak bir sosyoloğun bulunması mümkün olabilir.

Sayın Mimarlar Odası temsilcimiz dedi ki,“siz zaten bu konuda yeterli değilsiniz, bu konuda eksik olduğunuzu düşündüğünüz için bilgimize başvuruyorsunuz, uzman olup olmadığımızı nasıl anlayacaksınız?” Bunu ben şu şekilde anlayacağım; bir insanın konusunda uzman olup olmadığına bilim uzmanı deniliyor, üniversiteler karar veriyor, bu konudaki akademik kurullar karar veriyor. Akademik kurulların üniversitelerin almış oldukları kararlar doğrultusunda kendisine uzmanlık sertifikası ve diploması verilen bir kişinin uzmanlığını ben artık tartışmam. Çünkü onun uzman olduğu belirlenmiş. Ben neye bakabilirim? Dava konusu olan bir olayda incelenmesi gereken hususu net olarak tespit edersem, bu hususta kimler yardımcı olabilir? Üniversitelere yazı yazarak bu alanda etkili elemanlarımız kimlerdir? Biz kafadan isim belirleyerek şu profesör veya doçent diye bilirkişi çağırıyoruz. Üniversitelerin görüşlerine başvuruyoruz üniversitelerin göndermiş oldukları listelerden o süreçte bilirkişiliği kabul eden, zamanı uygun olan ve gelmesi noktasında bir olumsuzluğu olmayan kişilere taraflara ve isimleri belirtmek suretiyle bildirimde bulunuyoruz. Kabul ederlerse o davalarda birlikte keşif ve sonucunda o çalışmayı yapıyoruz. Uzmanı da bu şekilde belirliyoruz.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz. Efendim şimdi ikinci konuşmacı Joachim KRONISCH, Rostock Eyalet mahkemesi başkanı. “Alman hukukunda idare mahkemesinde imar davaları” başlıklı sunumunu yapacaklar. Buyurun lütfen.

Joachim KRONISCH;

Sayın Müsteşarım, Sayın Genel Müdürüm, sayın hanımefendiler ve beyefendiler, öncelikle benim burada sunum yapmama izin verdiğiniz için gerçekten çok teşekkür etmek istiyorum. Benim için gerçekten çok büyük bir onurdur. Benim konuma bakarsak idari yargı ve imar planlarının incelenmesindeki uygulamayı anlatmak istiyorum. Öncelikle isterseniz sunumun içeriğini ele almak istiyorum. Alman İmar Hukuku’nda imar kanunlarının, özellikle fonksiyonlarını ele alacağım ilk olarak. İdari yargıda imar planlarının nasıl kontrol edildiğini ele alacağım. Üçüncü bölümde ise birinci derece idare mahkemesinin imar planını doğrudan nasıl kontrol ettiğini ele alacağım. Bu çerçevede bazı örnek davaları anlattıktan sonra idare mahkemesinin nasıl bir inceleme yaptığını ele almayı düşünüyorum. Dördüncü bölümde hukuki ve teknik konu ayrımını yani soru ayrımını ele alacağım. Sonra idare mahkemesinin bilirkişi raporunu nasıl aldığını anlatacağım. Ve en sonunda kısa bir özet yapacağım.

Şimdi imar planının hukuki özelliklerine ve fonksiyonlarına gelirsek; bir imar planı nedir? Burada idare bir alanın inşaat ve kullanım özelliklerini belirler. Zaten belediye planlama hakkına sahiptir. Şunu söylüyoruz; belediye bir hukuk normu oluşturuyor, yani bir hukuki düzenleme yapıyor imar planı hazırlayarak. Bir imar planının bir fonksiyonu nedir, bir şehrin yapılaşması, yapılanması anlamında bağlayıcı özellikleri belirlemektedir. İmar planı geçerli olduğu alan için bölge için alanların inşaat kullanımını tanımlamakta. Aslına bakarsanız imar planları bu bağlamda öneriler sunmaktadır arazi sahipleri için zorunluluk taşımamaktadır. Araziler imar planları çerçevesinde kullanılacaksa yada kullanım özellikleri değiştirilecekse, o zaman bu anlamda kesinlikle imar planını ihlal etmemeleri gerekmektedir. Bu yüzden de hem

belediye izinleri verirken hem de idare mahkemesi davalarında imar planının içeriğindeki tespitleri ölçüt olarak kullanmak zorundadır.

Norm kontrolü usullerimize gelirse; imar planı düzenleme olarak hakim tarafından şu iki şekilde incelenmektedir: Öncelikle doğrudan bir norm kontrolü usulümüz var, bu da yüksek eyalet mahkemesinde gerçekleşmekte. Bu bağlamda norm dediğimiz yani imar planının hukuki geçerliliği yüksek eyalet mahkemesi tarafından incelenmekte, dava konusu burada imar planının kendisidir. Birinci derece mahkemeye bakarsak, imar planı dolaylı şekilde incelenmektedir. Burada yalnızca imar planının kapsadığı hususlarla ilgili bir hususa yönelik dava açılabilen, mesela bir imar izniyle örnek veriyorum. Ya da imar planı ihlal edildiği için bu alanda bir ceza verilmiş olabilir, buna karşı bir dava açılabilir birinci derece mahkemede. Yani bu dolaylı yapılan kontrollerde ve incelemelerde, bu davalarda ikinci derece mahkeme yüksek eyalet mahkemesidir. Burada mesela yüksek idare mahkemesinin yaptığı doğrudan kontrolde mahkeme imar planının olup olmadığını inceler. Burada amaç imar planının geçerli olup olmadığını karar vermektir. Kararlardan bir tanesi mesela imar planının geçersiz olduğu yönünde olabilir.

Şimdi birinci derece idare mahkemesinin dolaylı yaptığı incelemeye gelirse; biraz önce de söylediğim gibi burada dava açılan husus burada imar planının kendisi değil, imar planının kapsadığı küçük belli bir alan yada belli bir tedbirdir. Eğer burada imar planı geçerli değilse bununla ilgili sonuçlar ortaya çıkabilir. Dolaylı yapılan kontrolde idare mahkemesi imar planını geçersiz kılamaz. Burada idare mahkemesi yalnızca belirli bir tedbirle ilgili karar verebilir. Mesela bir imar izni verilmiş olması yada reddedilmiş olmasıyla ilgili yada imara karşı ihlal durumunda da ceza ile ilgili karar verebilir. Mesela X-Y tesisinin imar izinleri kaldırılmıştır veya reddedilmiştir gibi bir karar çıkabilir mahkemeden. Burada kararın gerekçesinde bu tür bir hususun reddedildiği yada bununla ilgili kararda açıklanmakta. Ben şimdi bu tür imar kararlarıyla örnekleri vermek istiyorum.

Burada inşaat sahibi bir imar izninin reddedilmiş olmasından sonra açtığı davayı örnek verebiliriz. Burada biraz öncede bahsettiğim gibi bir

inşaat sahibi yada arsa sahibi daha öncesinde idarenin verdiği karara karşı bir dava açabilir. Mesela bir binanın yıkım kararı, belediyenin verdiği bu karara karşı dava açılabilir. Bu davaların yanında sıkça bu arsanın yada binanın komşusu olan kişilerin açtığı davaları da görüyoruz. Burada iki tane farklı durumla karşılaşılıyor. Durumların bir tanesinde bir komşu yan komşusuna verilmiş olan imar iznine karşı dava açar. Bir dava çeşidi şöyle; komşu idareye karşı dava açar, idareden imarı ihlal eden bir durumda tedbir alınması için idareye karşı dava açar. Sıkça belediyelerin kendi rızaları dışında verilmiş olan imar izinlerine karşı dava açtıklarını da görüyoruz.

Şimdi de idare mahkemelerinin dolaylı kontrollerindeki çalışmalarına gelmek istiyorum. İdare mahkemesi öncelikle plan hazırlanırken imar yasasına uyulup uyulmadığını inceler. Burada kararı doğru kurumun verip vermediğini inceler. İdare mahkemesi ayrıca yapılan imar planının doğru şekilde yayınlanıp kamuoyuna duyurulup duyurulmadığını inceler. Ondan sonra da spesifik olarak imar hukukundaki düzenlemelerin yerine getirilip getirilmediğini inceler. Bunların arasında bir imar planının gerekli olup olmadığı hususu da vardır. Ya da bu davanın imar planının mekan düzenlemesine uygun olup olmadığı incelenebilir. Bunun dışında bir düzenleme kataloğu var, bunlara uygunluk da incelenir. Mahkeme ayrıca burada mevzubahis tüm menfaatlerin gözetilip gözetilmediğini de inceler. Ancak bu çerçevede mahkemenin inceleme yetkisi kısıtlıdır.

Ben şimdi idare mahkemesine açılmış bir davanın hangi koşullara ulaşacağını anlatmak istiyorum. Mevzubahis dava konusu olan bahsedilen tedbirler imar hukukunu ihlal ediyorsa bu doğrudan davanın idare mahkemesinde başarılı olacağı anlamına gelmez. İdarenin almış olduğu bir tedbir yani bir imar iznini vermiş olmasıyla ya da vermemiş olması kesinlikle dava açan tarafın herhangi bir menfaatini etkilemek zorundadır. Aslında bakarsanız komşu bir dava açtığında çok büyük bir önem kazanmakta. Yani normalde dava açtığı hususlar çerçevesinde imar planında eğer komşu kendi alanını ihlal eden bir husus yoksa orada, imar planında o zaman dava açamamaktadır. İdare mahkemesi dolaylı kontrolünü yaparken doğrudan

komşu korumasının ihlal edilip edilmediğini de inceler. Komşu koruması ne zaman devreye girebilir? Kullanım türü bağlamında etkili olabilir, bina bir ev mi olarak kullanılacak sanayi bölgesine mi dönüştürülecek ya da bir şirket olarak mı kullanılacak gibi. Binanın konumuna göre konumsal yerleşmesine yönelik hususlar komşu korumasına girmezler. Yada mesela bir binanın arsanın arkasına doğru ne kadar gidebileceğine ilişkin bilgiler konusunda komşu koruması devreye girmez. Bir çok davada böyle bir hak oluşmadığından dolayı inceleme devam ettirilmez. Komşu hakları imar planınca herhangi bir şekilde ihlal edilmiyorsa o zaman dava reddedilir.

Şimdi dördüncü başlığımızda hukuki ve teknik konu ayrımına gelirse; maddi unsurlar hiçbir şekilde tespit edilemez durumdaysa bu bağlamda idare mahkemesi delil toplayacaktır. Burada yalnızca mahkemenin kararına esas oluşturacak şekilde dava unsurları tespit edilmesi gerekmektedir. Burada hukuki ihtilafı çözümlenecek olan, hukuki duruma temel olması gereken maddi unsurlar bunlar. İdari davalarda delil toplanması için tarafların talep etmesi gerekmemekte. Burada mahkeme bu incelemeyi resen yaptırır. Bu sebepten bu tür bilgilerin, bu tip delillerin toplanılması sorumluluğu da idari mahkemelerdedir. Şimdi bu sebepten dolayı da bilirkişinin bu çerçevedeki görevi kendi özel ihtisas bilgileri niteliğinde durumu incelemektir. Bilirkişinin burada mesela idare mahkemesinde görevi ihtisas mahkemesindeki özel ihtisas bilgilerini hakime veya mahkemeye sunmaktır. Yada ihtisas bilgileri niteliğinde yada özel deneyimler temelinde mahkemelerin bununla ilgili bazı sonuç değerlendirmeleri yapmaktır. Bilirkişi raporu mevcut olduğunda ise mahkeme bununla ilgili kesinlikle kendisi bir değerlendirme yapıp bunu incelemek zorundadır. Mahkeme burada tespit edilmiş olan unsurlara ilişkin kendisi bir kanaate varmalıdır. Bundan dolayı da bilirkişiye hakimın yardımcısı diyoruz. Burada hangi maddi unsurların karar için gerekli olduğuna karar vermek de yine mahkemenin görevi .Bu sebepten dolayı da mahkeme kesinlikle inceleme ve değerlendirme yapmadan doğrudan bir bilirkişi raporunu esas alamaz. Bu sebeple idare mahkemesi bazı durumlarda, normalde raporunu yazılı aldığı

bilirkişiyi görüşmeye çağırma hakkına da sahiptir. Bilirkişi kesinlikle hukuki soruları cevaplandırmaz, kesinlikle hukuki değerlendirmeler yapmaz. Komşunun etkilenip etkilenmediğini yada kamu menfaatini ne derecede etkilediği veya etkilemediği konusu hukuki bir soru olduğundan bilirkişinin değil, doğrudan hakimın karar vermesi gereken bir soru. Bilirkişi bir inşaat tesisinin ortaya koyduğu gürültü emisyonlarını tespit etmek de bilirkişinin görevi olabilir. Bilirkişi gürültü emisyonlarını çerçevesinde bir öngörüle bulunabilir. Bir hesaplama yapabilir veya bir doğrudan ölçüm yapabilir. Burada mesela sınırların aşılp aşılmadığı, sınırlara uyulup uyulmadığı sorusunun cevabını mahkemenin kendisi vermek zorundadır. Önemli konulardan bir tanesi de;çevrenin hangi koruma statüsüne sahip olduğu konusundaki değerlendirmeyi ve tespiti mahkemenin yapmak zorunda olduğu, bunu bilirkişi yapamaz. Mesela mahkeme burada bölgenin bir konut alanında olup olmadığı ya da sanayi alanında olup olmadığını tespit etmek zorundadır. Bu değerlendirmeyi yapmak hakimın görevi ve bu değerlendirmeden sonra gürültü oranı ile ilgili sınırlar ortaya konulmaktadır.

Şimdi bir bilirkişi raporu alınmasına gelmek istiyorum. Bilirkişi raporu resmi anlamda bir delil toplama kararı ile alınmakta. Bu delil toplama kararı davanın açılmasıyla hemen alınan bir karar değil. Öncelikle mahkeme davayla ilgili bir değerlendirme yapmak durumunda. Mahkeme öncelikle karara temel oluşturacak maddi unsurları tespit etmek zorunda ve buna ilişkin sorular tespit etmek zorunda. Ondan sonra delil toplama kararını verebilmektedir. Bunun için iki tane ön koşul var; birincisi mahkeme tüm dosyayı görmüş olması okumuş olmalı. İkinci husus olarak da, dava dosyasını mahkeme okumuş olmalıdır ki gerekli olan soruları oluşturabilsin. Bu yüzden de zaten delil toplama kararından önce sorular formüle edilir. Bu bağlamda mesela sorularla ilgili bir taslak taraflara da iletilebilir. Burada ek sorular, tamamlayıcı sorular taraflardan gelebilir. Daha doğrusu sorular somutlaştırılabilir. Soruların mantıklı olup olmadıklarının incelenebilmesi için bazı durumlarda önceden bilirkişiye soru kataloğu gönderilebilir. Burada hangi bilirkişinin görevlendirileceği hususu hakimın takdirindedir.

Çoğunlukla taraflardan bilirkişi önermeleri istenmekte ve sıklıkta tarafların bu bağlamda bilirkişi üzerinde mutabakata vardığını görüyoruz.Sıklıkla bir bilirkişi görevlendirilir. Bazen bir bilirkişi ofisi görevlendirilir. Ofis de görevlendirilse ofisten çalışan bir kişinin ismi görevlendirmede geçer. Ancak mahkeme burada yeterli ihtisas bilgisine sahip olmayan bir bilirkişi görevlendirdiğinde, görevini ihlal etmiş olur. Örneğin gürültü konusunda çalışacak olan bilirkişi bu konuda uzman olmak zorunda. Burada bilirkişinin taraflı olduğu düşünülürse reddedilebilir. Burada bilirkişi yakın bir zamanda taraflardan biri için görev almışsa, bu taraflı olduğu anlamına gelebilir. Burada bilirkişinin yaptığı görev mahkemece yönlendirilir.

Uygulamaya baktığımız zaman, bilirkişiye hem mahkeme dosyası hem de kurumun hazırladığı dosya gönderilir, idarenin dosyası gönderilir. Belirli durumlarda bilirkişinin bazı maddi unsurları tespit etmesi istenilebilir ya da olayın yerinin incelenmesi istenilebilir. Mesela bir binanın tarihi yapısı ile ilgili incelemelerin yapılması istenilebilir. Bilirkişi raporunu genelde hızlı bir şekilde sunar. Yalnız bir çok davada da rapordan sonra duruşmada sözlü olarak raporu sunması istenilebilir. Bu durumlarda zaten davanın tarafları duruşma esnasında bilirkişiye soru yönlendirebilmektedirler.

Kısaca özetlemem gerekirse; öncelikle imar planları yerel yönetim düzenlemeleri olarak değerlendirildikten sonra hukuki norm olarak algılanmaktadır. İkinci olarak, imar planlarının uygulanma alanları için inşaat sınır ölçütlerini belirlemektedir. Üçüncü olarak, imar planları mahkeme kontrolüne tabidir. Burada yüksek idare mahkemesine doğrudan iptal talebiyle gidilebilir. İdare mahkemesine bu davalar inşaat sahibinin dolaylı kontrol davası açmasıyla gelebilir. Mesela imar izinlerinin verilmiş ya da verilmemiş olmasına ilişkin. Dördüncü olarak, idare mahkemesi incelemesi imar planının etkinliği için gerekli tüm önkoşulları kapsamaktadır. Şimdi beşinci olarak, koruma kontrolü normuna batığımız zaman bu birinci derece mahkemede yani dolaylı kontrolde ya da ikinci derece mahkemede yani yüksek idare mahkemesinde doğrudan kontrolde yalnızca gerçekte komşuluk hakkı ihlal ediliyorsa ya da bununla ilgili bir durum maddi

unsurları kapsayabilmektedir. Burada hukuki soruları cevaplandırmak için delil toplanılmaz. Mesela bir çevrenin korunmasının gerekli olup olmadığı sorusu hukuki bir sorudur. Ya da bir tesisin çevresi için kabul edilemez emisyonlar oluşturması sorusu da hukuki bir sorudur. Yedinci olarak, bilirkişi raporu ve delil toplama kararı alınabilir. Delil toplama kararı da bilirkişinin cevaplama gereken sorular içerir. Son olarak 8. maddemize bakarsak, burada mahkeme yeterli ihtisas bilgisine sahip bir bilirkişi seçmek zorundadır. Bilirkişide mahkemenin yardımcısıdır, genelde raporu yazılı bir şekilde sunar. Taraflara da bu rapora itiraz etme hakkı tanınır. Ve bilirkişi de talep edilmesi durumunda sözlü olarak raporunu sunmalıdır. Dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz. Bu oturumun süresi bitti. İsterseniz aradan sonraki toplantıda benim sunumundan sonra tartışma bölümüyle devam edebiliriz, teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Şimdi bana Salı günü böyle bir konuşma yapmam rica edildi benden. Çarşamba, Perşembe üçer saatlik dersleri bitirdikten sonra başlayabildim. Dolayısıyla daha uzun bir zamanda daha kapsamlı bir sunuş yapmak isterdim ama zamanım yettiği kadar iki buçuk gün içerisinde toplayabildiklerimi sunacağım. Fakat Baykan GÜNAY arkadaşım daha önce, geçen yapılamayan toplantı için hazırlığını yapmıştı. Dolayısıyla bugün dersi var, yarın gelecek. Onun sunuşuyla sanırım bizim cepheden daha kapsamlı bir sunuş yapma imkanı olacak. Yani ikisi birleşince, benimle Baykan Bey'in sunuşları daha kapsamlı bir sunuş, resmin tümünü muhtemelen sunma imkânımız olacak.

Şimdi bana verilen başlık şehir plancısının bilirkişilik rolü. Ben 1983 yılından bu yana, 32 yıldır şehir planlama komisyonunda bilirkişilik yapıyorum. Çoğunlukla son zamanlarda Danıştay 6. Dairesi'ne yapıyoruz.

Bunların içinde mesela Amerika'dan döndüğümüzde, 1989'da 350 dava açıldı, Perşembe Pazarı dosyalarını yaptık, çok büyük dosyalar oldu. Bir katkıda bulunmaya çalışıyoruz ve oldukça zaman harcayarak bunu yapıyoruz. Daha sonra bunu dile getireceğim.

Şimdi biz bütün bu konulara önce bir yasal çerçeveyi tanımlayarak başlıyoruz. Tabi sizler hukukçu olarak bunları çok iyi biliyorsunuz. Ben kendim biraz daha yenileme ve bir çok şeyi öğrenme konusunda bir 5-6 dakikanızı alacağım. Hızlı geçeceğiz ama bizim için önemli olanları aldım zaten. Onlar vurgulayarak devam ediyorum. Şimdi daha öncede söylendi, mahkeme teknik konularda bilirkişiye gider, hukuki konularda gitmez. Almanya ile ilgili sunuşta da aynı konu dile getirildi. Bilirkişiler yargı çerçevesinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi adli yargı Adalet Komisyonları tarafından her yıl düzenlenecek olan listelerde yer alan kişiler arasından görevlendirilir. Şimdi burada bir husus var. Teknik yeterliliği nasıl sağlanıyor. Ben hiçbir zaman bu listede yer alamadım. Yüzlerce davada bilirkişilik yaptım ama bize doğrudan mahkemeler üniversiteye başvurarak talepte bulundular. Teknik yeterlilik konusu nasıl oluyor bilmiyorum, soru işareti olarak aklımda kalan bir konu. Bir konuda fark ettiğiniz bir konu, aslında uzmanı olduğumuz konularda eğer yasal sakıncanız yoksa bilirkişi olarak çalışma görev yapma yükümlülüğümüz olduğunu biz tesadüfen 11 yıl önce bir konuda öğrenmiş olduk. Resmi bilirkişiler ile 268. maddede belirtilmiş olanlar listede yer almış olanlar, görev almak zorunda olanlar bilgisine başvurulacak bu B maddesi bizim için bir hayati madde, bilgisine başvurulacak konuyu bilmeksizin meslek ve zanaatını icra etmesine olanak bulunmayanlar; bilgisine başvurulacak konu hakkında meslek veya sanat icrasına resmen yetkili kılınanlar bilirkişi olarak görev yapmak zorunda. Bu kişiler ancak tanıklıktan çekilme sebeplerine veya mahkemece kabul edilebilir, diğer bir sebebe dayanarak bilirkişilikten çekilebilirler. Biz bir defa rapor olduğu bir dönemde , ben bölüm başkanıydım. Bir ağır ceza mahkemesinden bilirkişi talebi gelmiş. Kimse talep etmemiş. Ağır ceza mahkemesi savcılığa suç duyurusunda bulunmuş. Savcı dekanımıza,“size son

bir şans veriyorum, tekrar değerlendirin” diye. Biz o zaman fark ettik ki, bizim zorunlu bir görevimiz, o anda cevap verdik, listeyi gönderdik. Bilirkişilere yeni görev verilmesi biz listede olmadığımız için bilirkişi incelemesi sırasında yemin ettiriliyoruz.

Bilirkişinin görevini yapmakta yasaklı olması veya yetki konusu; hakimler hakkında yasaklılık ve ret sebepleriyle ilgili kurallar bilirkişiler bakımından da uygulanır. Ancak bilirkişinin aynı dava veya işte daha önce tanık olarak dinlenmiş bulunması bir red sebebi teşkil etmez. Birçok davada daha önce rapor yazmış olan bilirkişiler mahkemelerce tekrar görevlendiriliyor. Çünkü onun devamlılığı açısından plan yenilediği zaman özellikle eski daha önce belirtilen sebepler sorunlar giderilmiş mi, bunu değerlendirmek açısından oluyor. Hakimler hakkındaki yasaklılık sebeplerinden biri bilirkişilik şahsında gerçekleşmişse, mahkeme hüküm verilinceye kadar her zaman bilirkişi resen görevden alabileceği gibi bilirkişi de mahkemeden görevden alınma talebinde bulunabilir. Bu sebeplerden birine bilirkişinin şahsında gerçekleşmesi halinde taraflar, bilirkişinin reddini talep edebileceği gibi bilirkişi de kendisini reddedebilir. Aslında biz özellikle bir yakınlık herhangi bir konu olduğu durumda bilirkişilik talebini kabul etmeme konusunda hassas davranmaya çalışıyoruz. Ama çok nadiren benim başıma böyle bir şey gelmedi açıkçası. Ama bazı arkadaşlarımdan geldi.

Bilirkişinin görev alanının belirlenmesi; mahkeme tarafından görüşünün almak suretiyle bilirkişinin görevlendirilmesine ilişkin kararında aşağıda belirtilen hususlara yer vermek zorundadır:

- İnceleme konusunun bütün sınırlarıyla ve açıkça belirlenmesi,
- Bilirkişinin cevaplama gereken sorular,
- Raporun belirlenen süresi.

Bilirkişinin görev süresi üç ay olarak tanımlanmış. Yasanın 274. maddesinde 3 ay uzatma olanağı tanınmış. Belirtilen süre içerisinde raporunu vermeyen bilirkişi görevden alınıp yerine başka bir kimse bilirkişi olarak görevlendirilebilir deniliyor. Duyuyoruz mahkemelerden, aylarca hatta bir yıl

kadar raporunu vermeyen bilirkişiler olabiliyormuş ama yasal bir yaptırım yapılamıyor sanıyorum, benim aldığım izlenim. Böyle bir sorun var. Bilgisine başvuru bilirkşi, kendisine tevdi olunan görevin uzmanlık alanına girmediğini, inceleme konusu adli vakaların açıklığa kavuşturulması ve tespiti için uzman kimliği bulunan başka bir bilirkşi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu veya görevi kabulden kaçınmasını haklı kılacak mazeretini bir hafta içinde görevlendirme yapan mahkemeye bildirmeli. Zaman zaman bu gerek ortaya çıkıyor. Bilirkşi mahkemece kendisine tevdi olunan görevi bizatihi yerine getirmekle yükümlü olup görevin icrasını kısmen veya tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

Bilirkşinin yetkileri; mahkemenin sevk ve idaresi adına yürütür bilirkşi görevini. Görevi veya sınırları hakkında tereddüde düşerse, bu tereddüttün giderilmesini her zaman mahkemeden isteyebilir. Bilirkşi incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa mahkemenin de uygun bulması kaydıyla tarafların bilgisine başvurabilir. Taraflardan birinin bilgisine başvuracağı hallerde mahkemece bilirkşiye taraflardan biri bulunmaksızın diğerinin dinlenemeyeceği hususu önceden hatırlatılır. Tabi zaman zaman bilirkşilere taraflardan birisi size dışarıdan keşiften sonra “özel bilgi verelim” talebiyle geliyor, biz bu konuda bu talepleri ret etme konusunda oldukça katı bir tutum takınıyoruz. Umuyorum tüm bilirkşilerde aynı tutumda bulunuyorlardır.

Bilirkşinin oy ve görüşünü açıklayabilmesi için bir şey üzerinde inceleme yapma zorunluluğu ise mahkeme kararı ile gerekli inceleme yapabilir. Bu işlemin icrası sırasında taraflar da hazır bulunabilir. Ben kendi sunumda bu konularda bazı sorunları dile getireceğim. Mahkeme bilirkşinin oy birliği ile görüşünü yazılı veya sözlü bildirmesine karar verir. Bilirkşi raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında hukuki değerlendirmelerde bulunamaz. Bu biraz sorunlu bir konu. Bunu kendi konumda dile getireceğim. Anayasa maddesi buna diyecek bir şey yok.

Bilirkşi raporuna itiraz; taraflar bilirkşi raporunun kendilerine tebliğ tarihinden itibaren iki hafta içerisinde raporda eksik gördükleri

hususların bilirkişiye tamamlanmasını, belirsizlik gösteren hususlarda ise bilirkişinin açıklama yapmasını sağlamasını yada yeni bir kişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler. Mahkeme bilirkişi raporundaki eksikliğin ve belirsizliğin tamamlanmasını veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için bilirkişiden yeni sorular düzenlemek suretiyle ek rapor alabileceği gibi tayin edeceği duruşmada sözlü olarak açıklamada bulunmasını da kendiliğinden isteyebilir. Mahkeme gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla tekrar inceleme yaptırır. Sanırım adli yargıda çok sayıda arka arkaya bilirkişi raporu alınması gibi bir uygulama var. Şahsen ben bir kooperatif davasında çok büyük bir mağduriyet yaşamış bir kişiyim.

Bu konu şahsen ben bilmiyorum 284-285-286 madde. “Bilirkişi Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir. Bilirkişinin kasten veya ağır ihmal nedeniyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, mahkemece hükme alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için devlete karşı tazminat davası açabilirler. Devlet ödeyeceği ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder.” Bu değişmedi hala değil mi? Çünkü; hakimler için böyle bir tazminat şeyi kalktı ama bilirkişiler için sürüyor. Devlet ödediği tazminat ile sorumlu bilirkişiye ödeme talimatından itibaren bir yıl içerisinde rücu eder. Hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmiş ise bu durumda ceza zaman aşımı süresi uygulanır.

Şimdi kendi sunumuma geçiyorum. İmar davalarında bilirkişilerden genellikle dava konusu planın şehircilik ilkeleri, planlama esasları ve kamu yararına uygunluğunu değerlendirmelerini ister. Dava konusu planlar 1/100000 veya 1/50000 ölçekli çevre düzeni planları, artık mevzuattan kaldırılan yeni yönetmelikle 1/25000 ölçekli il çevre düzeni planı, 1/25000 ile 5000 ölçekli nazır imar planları veya 1/1000 ölçekli uygulama imar planları olabilmektedir. Şehircilik ilkeleri kapsamında değerlendirilen dünyada ve ülkemizde uygulanan planın hazırlanması ve çizimi konularında geliştirilmiş olan yöntem ve teknikleri dava konusu planda uygulandığının değerlendirilmesidir en başta. Bu konuda yürürlükte olan mevzuat dikkate

alınarak da bunu değerlendiriyoruz. Zaman zaman mevzuata aykırı teknik bir değerlendirme, bir plan kararı gelebiliyor, zaman zaman değil çok sık olarak geliyor. Bu konuda bir yasal sorunda tartışıldı. Bilirkişi bunu yapmak zorunda mıdır değil midir? Bir konu var yazdığımız rapor 50 sayfa 60 sayfa 100 sayfa, 102 sayfalık rapor yazdık bu sene içerisinde ve biz günlerde haftalarca, aylarca uğraşyoruz. Hakimin o kadar zamanı yok. Dolayısıyla biz sadece tespiti yapıyoruz biz şöyle bir eksiklik gördük şeklinde raporumuzda dile getiriyoruz. Biz mahkemenin işini kolaylaştırdığımızı düşünüyoruz.

Planın gelecekteki gereksinmelerinin karşılanmasına yönelik düzenlemelerin yanı sıra, mevcut sorunların çözümüne yönelik önerilerde getirmesi bekleniyor. Dolayısıyla plan bu kapsamda bilirkişi değerlendirmesinde planın uygulanmasının yeni sorunlara neden olup olmayacağı, sosyal donatının yürürlükteki mevzuatta belirlenen düzeyin altına düşmeyeceği düzeyde sunulup sunulmayacağı başta gelen hususlar olarak karşımıza çıkıyor. Bir bakıyoruz bir semtte oldukça geniş bir spor tesisi kaldırılıyor çok uzağa gönderiliyor, şimdi orada o tesisin yerine neyin konulduğu zaten yönetmelikte o belirtiliyor koşul olarak bunları değerlendirme durumunda kalıyoruz. Bilirkişi konularında farklı mesleklerden kişiler yer alabiliyor. Bizim kurullarımızda çevre, jeoloji, ziraat, harita kadastro mühendisleri en sıklıkla yer alan meslek sahipleri oldu. Ama son bir yıl içerisinde baktığımızda makine mühendisi, elektrik-elektronik mühendisi ve bizim maden mühendisi, geçen hafta gittiğimiz bilirkişilikte, uzmanlık gereğine göre gereksinmesine göre mahkeme başka meslekten bilirkişiler atıyor.

Yalnız sonraki konu dava konusuna göre uygun uzmanlığı olan şehir plancılarının bilirkişi kurulunda yer almaları büyük önem taşıyor. Bugün doktorluk gibi bir dahiliye mütehasısı, bir psikiyatri hastasına baktığı zaman doğru bir karar alamaz. Bizde de ulaşım, kentsel koruma ve çevre, bunlar özel koruma alanları. Yani bir kentsel koruma alanında bir uzmanlığı olmayan kişi kentsel koruma davasında bilirkişilik yaptığında yeterli şekilde sorunu çözemez. Mesela büyük bir şeye bakıyoruz, mimar projesine.

Ulaşımın mimarın hiç işi olmamış bir bilirkişi geldiği zaman eksik değerlendirme yapabilir. Onun için bunu tabi Ankara'da, İstanbul'da, İzmir'de çok sayıda üniversitelerin de olduğu durumlarda uzmanlığı tanımlayıp ona göre seçmek mümkün. Fakat iller düzeyindeki idare mahkemelerinde çok daha kısıtlı bir bilirkişi kadrosu içinde burada uzmanlığı bulmakta zorluklar çıkabilir.

Her ölçekteki planın kapsamı hazırlama süreci ve dili farklılaştığı için bilirkişi değerlendirmesinin bu farklılıkları dikkate alması gerekmektedir. Her şeyin dili farklı ancak planlar sayısal haritalar bilgisayar ortamında çizildiği için yüz bin ölçekli bir çevre düzeni planı büyütülerek 1/1000 ölçekli planda ortaya çıkaracağı sorunlar da tartışılabilir. Mesela ben çok eski daha yenileri yapılmış bir örneği getirdim. Mesela bu bir çevre düzeni planı. Burada beş tane yat limanı konmuş. Bir tanesi tam bu burunun üzerine. Burada 1/1000 ölçekli uygulandığı zaman çıkaracağı sorunları da tartışarak bunu değerlendiriyoruz. Dolayısıyla yalnız 1/100.000 ölçekte çok üst ölçekte plan değerlendirmesi yapmak durumunda değiliz. Gerektiğinde alt ölçekteki sonuçlarını da tartışmak durumundayız.

Dava konusu planlar önceden planı bulunmayan bir yer için hazırlanıp onaylanmış olabileceği gibi yürürlükteki bir planda değişiklik yapan planlar olabilmektedir. Bu iki tür planın bilirkişi değerlendirmesi farklılaşmaktadır. Yeni bir planın değerlendirilmesinden farklı olarak plan değişikliklerinde en başta önceki planın değiştirilmesinin kabul edilebilir değerlerinin bulunup bulunmadığı irdelenmektedir. Önceki planın değiştirilmesinin değerli olduğu sonucuna varılırsa dava konusu edilen planın uygunluğu ayrıntılı olarak değerlendirilmektedir. Ben şahsen kişisel olarak önceki plan tamamen doğrudur o değiştirilmez diye bakmıyorum. Oda doğru mudur, bakıyorum. Onun için son maddeyi ona göre yazdım. Fakat tabi önceki plan bütün yasal süreleri geçerek onaylanmış. Yürürlükte olan bir plan olduğu için onun her şeyden önce olduğu çok önemli bir aksaklığı yoksa sürdürülmesi gerektiği tabi esas kabulümüz.

Bilirkişiler keşif ve bilirkişi incelemesi yapılınca kadar dava dosyasını görmedikleri, keşif ve bilirkişi incelemesi sırasında dosya içeriğini ayrıntılı inceleme fırsatı bulamadıkları için dava konusu edinilen ve varsa önceki planın, örneklerin dosyada bulunup bulunmadığı hakkında keşiften sonra dosyayı inceleyeceği kadar bilgi sahibi olamamaktadır. Biz orada soruyoruz bakmaya çalışıyoruz. Bazen bilirkişi incelemeleri de, biliyoruz keşifler çok tartışmalı filan da olabiliyor, bu konudaki eksikliklerin keşiften sonra ilgili mahkeme aracılığı tespit edersek, bazen bakıyoruz çok önemli bir plan örneği yok, mahkeme aracılığıyla giderilmesi bilirkişi raporunun yazılmasında gecikmelere sebep oluyor. Mahkemelerin imar davalarında tarafların araştırma raporu, plan notları ve hükümleri ile plan örneklerini dosyaya eksiksiz sunmaları konusunda özen göstermeleri, yargılamanın bilgi eksiği sorunu olmadan ve gecikmeden yürümesi sağlayacaktır.

Keşif ve bilirkişi incelemesinde dava konusu planın uygulanmış ve yapılaşmanın başlamış veya tamamlanmış olduğu görülebilmektedir. Bir yere gittik, bir alışveriş merkezi bu doğru mudur yanlış mıdır tartışması planı tartışacağız orada bir süper market rafları yerleştirmeye başlamıştı bile. Bir başka yere gittik, şimdi isimleri vermiyorum onun için, 20-30 katlı bir bina. Yine doğru mudur yanlış mıdır diye bakıyoruz fakat dış camları takıyorlar. Yani gecikme olduğu zaman uygulaması yapılan planın şehircilik ilkelerine uygun olmadığı görülmesi halinde bilirkişilik, gecikmiş bir faaliyet niteliğine dönüşüyor. Uygulama geriye dönülemez bir hale gelmişse bilirkişiler, işe yaraması olanağı kalmayan bir işle uğraşıyor duygusu içinde raporlarını yazmak durumunda olmaktadır. Ben bundan fevkalade rahatsız oluyorum.

Keşif ve bilirkişi incelemesinin mümkün olduğu kadar erken yapılmasının hem adaletin gecikmemesi ilkesi hem de bilirkişilerin boşa emek harcamamaları bakımından gerekli olduğunu düşünüyorum. Ayrıca da Ankara'da yaşadık Mithatpaşa Köprüsü yargıyı büyüten aşağılayan uygulamada bir şova da dönüştü bu biliyorsunuz.

Türkiye'de özel kanunlarla, plan hazırlama ve onaylama yetkisi verilen merkezi yönetime bağlı kuruluşların ilgili belediyelerle görüş birliği

sağlama çabasına girmeden planları onaylamaları ve bilirkişileri yerel düzeyde benimsenmeyen planı değerlendirmede planlama yetkileri mevzuat ikilemiyle karşı karşıya bırakmaktadır.

Planlama ilkeleri kapsamında değerlendirmeye geçiyorum. Planlama konusunda dünyada benimsenen ve uygulanan ilkeler ile ülkemizdeki planlama mevzuatı kapsamında değerlendirme yapıyoruz. Dünyada artık planlama, aslında planlamada çok yeniyiz, 1850'lerden itibaren ilk sağlık yasalarıyla başladı sanayileşen ülkelerde. Yani kanunların çıkması 19.yüzyılın sonlarına doğru başladı, 20. yüzyıl, yani bizimki 20 yıllık 150 yıllık bir meslektir aslında.Dolayısıyla oluşmuş olan bir planlama yapılış biçimi ve bu konuda da mevzuat var.

Uluslararası düzeyde benimsenen ilkeler, planlama sürecine katılım, katılım fevkalade önemli biliyorsunuz, hizmetin yerinde görülmesi, plan kararından etkilenen kişi ve kurumlar arasında eşitsizlik yaratılmaması, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirlik ilkeleri değerlendirmelerde öncelikle dikkate aldığımız ilkelerdir. Yapılaşma ve kentsel gelişmenin doğal kaynaklar korunarak gerçekleşmesi, diğer bir deyişle sürdürülebilir kentsel gelişme, 1956 yılında İstanbul'da yapılan birleşmiş milletler Habitat, konferansının iki hedefinden bir tanesidir. Ben resmi heyette başından ilk hazırlık şeylerinden sonra 5 yıl sonrasına kadar Türkiye'den tümüne katılan tek insanım. Onun için bu süreci çok iyi biliyorum. İki hedefi vardır: Herkese yeterli konut, kentleşen dünyada sürdürülebilir kentsel gelişme. Dolayısıyla bizim hükümetlerimiz Birleşmiş Milletler çerçevesinde buna imza attı. Bilirkişiler de raporlarını hazırlarken bu küresel düzeyde benimsenen ilkeyi gözetmek durumundalar. Kentsel yeşil alanların ve sosyal donatının planlarda mevzuatta belirtilen standartlarda sağlanması bilirkişiler için diğer bir bağlayıcı ilke. Bu bizim yönetmeliklerde liman mevzuatında olan bir husus ama standart eksikliği pek çok yönden zaman zaman karşımıza çıkıyor.

Türkiye'de özel kanunlarla plan hazırlama ve onaylama yetkisi verilen merkezi yönetime bağlı kuruluşların ilgili belediyelerle görüş birliği sağlama çabasına girmeden planları onaylamaları, bilirkişileri yerel düzeyde

benimsenmeyen planları değerlendirmede, planlama ilkeleri mevzuat ikilemi ile karşı karşıya bırakıyor. Yani belediyenin görüşünü almıyor veya mesela bir davada 20 sene önce belediye hayır demiş merkezi yönetimin bakanlığın kararında belediyenin kararı ile birlikte bu plan onaylandı diyor. Belediyenin kararı halbuki hayır. Şimdi o diyalogu nasıl kurarız, daha sonra ona tekrar geleceğim. Planlama yetkisi veren özel kanunlarda plan hazırlama ve onay süreçlerinde katılım ve hizmetin yerinde görülmesi ilkeleri doğrutusunda düzenlemeler yapılması halinde birliktişiler için planlama ilkeleri mevzuat çelişkisi sorunu ortadan kaldırılabilir. Yani bizim merkezi yönetim ile yerel yönetim diyalogunu geliştirmemiz ülke tabi en başta kanun yapıcıları açısından önemli bir konu. Geliştirmenin gerekli olduğunu biz şehir plancıları olarak düşünürüz.

Son olarak da kamu yararı kapsamını değerlendirme; kamu yararı kuramsal olarak kolayca tanımlanamayan bir kavramdır. Toplumda farklı kesimlerin söz konusu edilen plan yada proje ile ilgili önceliklerin yanı sıra, uygulamanın maliyetine yapacakları katkıların ve uygulama sonucu elde edecekleri kazançların belirlenmesi gerekiyor, tam değerlendirme yapabilmesi için. Kim katkı yapıyor, maliyetini katıyor, kim bundan fayda elde ediyor? Bu bilgilerle plan veya projenin sosyal refah üzerine etkisini tanımlayabilmek için her toplum kesiminin üstleneceği maliyet ve elde edecekleri kazançta uygulanacak ağırlığın belirlenmiş olması gerekiyor.

Bir sosyal refah fonksiyonu ,bunu yazmak çok zor diyor teorik olarak ekonomide. Çünkü her toplum gurubunun elde edeceği maliyet ve yararın kat sayısını uygulamak lazım onu belirlemek fevkalade zor. Farklı toplum kesimlerinin üstleneceği maliyet ve elde edeceği kazançta uygulanacak ağırlıklar ancak bu konuda toplumsal bir uzlaşma olduğu takdirde benimsenebilir, bu da son derece zordur. Diğer taraftan bir yatırımcı uygulayacağı projenin ülke ekonomisine, dolayısıyla tüm toplum kesimlerine getirisinin olacağını pozitif getirisinin olacağını öne sürebilir. Buda gene sık sık karşımıza çıkan bir tartışma, değerlendirme.

19. yüzyıl ikinci yarısında, bu konuda kuramsal teoriye çok kısa değineceğim, 20. yüzyılın başlarında yaşamış olan İtalyan sosyolog ve iktisatçı Vilfredo Pareto tarafından tanımlanan, *sosyal refah kuramı*, bir plan veya projenin toplumda kabul görmesi için en az bir kişi pozitif kazanç elde ederken, kimsenin net kazancının olmamasını öngörüyor. Bu çok tartışılan kuram. Bu kurama göre plan ve projeler net kaybı olanlar olduğunda proje uygulanamayacak. Şimdi şunu grafikte paralı alan, kabul edilebilir nokta , x_0 , y_0 noktasındayız. Buradan şu noktaya gelirsek mesela her iki tarafta kazanç sağlıyor. Şuraya gelirsek soru işareti olan yere birinci U1 x eksenini birinci grup kişilerin toplum grubunun refahı öbürü ikinci grup toplum grubunun refahını temsil ediyor. Bu noktada ikinci grup yükseltirken birinci grubun kazancı azalıyor. Burada da tersi. Şu noktaya geldiğimizde birinci grubun kazancı artıyor fakat ikinci grubun kazancı azalıyor. Dolayısıyla şu noktanın sağlanması lazım. Şu alanın sağlanması lazım. Bir kişinin hiç kazancı olmayabilir ama çok sayıda kişinin bu kurama göre kazancı olmayabilir bazı kişiler kazanırsa bu olumlu kabul ediliyor ekonomide. Kayıp olursa deniliyor ki kazananlar kayıp edenlerin kayıplarını karşılasa buda kabul edilebilir. Teorik olarak bu böyle ama uygulanmadığı için uygulamada sorun olduğu biliniyor. Pareto kuramının projelerin kabul edilebilirliğini kısıtlamasının, kazananların kaybedenlerin kayıplarını tazmin etmeleri halinde giderilebileceği öne sürülüyor. Demin söylediğim gibi. Ancak örneğin bir proje için arazileri kamulaştırılan çiftçiler aldıkları parayla daha sonra önemli birkaç teorik gelişme var. Örneğin bir proje için Arazileri kamulaştırılan çiftçiler, aldıkları parayla kendilerine iyi bir ekonomik faaliyetler kurma kapasitesine veya yeteneğine sahip değillerse, ödenen tazminatın bir süre sonra bu kişilerin yoksul hala gelmelerini önleyemeyeceği belirtiliyor, kuramsal olarak. Burada sözü edilen kapasite hem birey olarak hem toplum olarak geçerlidir. Burada eğitim, sosyal kurumlar, toplumda bölgesel düzeyde, tüzel düzeydeki organizasyonlar kişileri yapabilir kılma yeni faaliyetlere geçebilme, kendilerine yeni hayat kurabilme kapasitesi.

Bilirkişi raporlarında plan ve projelerin kamu yararı ilkesi açısından değerlendirilmesinde farklı toplum kesimlerine maliyet ve faydalarının yanı sıra, planlama esasları bölümü ile sözü edilen sürdürülebilir kentsel gelişmesine katkıları da dikkate alınması gerekiyor.Özellikle çevresel etkiler açısından. Plan ve projelerin yeşil alan ve sosyal donatı sunumu üzerindeki etkilerinin bu kullanımlara erişilebilirliği dikkate alınarak mahalle ve semt düzeyine kadar inilerek değerlendirilmesi gerekiyor. İşte dediğim gibi bir yerde mevzuat zaten ona izin vermiyor. Son olarak farklı toplum kesimlerinin, farklı yönlerde yükü duyarlılık gösterdiği projelerde çoğunluk kararı yerine uzlaşmayı sağlayacak çözümler bulunmasına bilirkişilerinde raporlarına yazacakları önerilerle katkı sağlayabileceklerini düşünüyorum teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Evet şimdi soru cevap bölümüne geçiyoruz.Özellikle son iki konuşmaya sorularını alacağız. Buyurun ?

Dinleyici Leman ERDOğAN, Mimarlar Odası;

Sizin en son söylediklerinizden yola çıkarak, kamu yararı kavramının çok önemli olduğunu, bu bizim için, toplum için, herkes için tanımlanması, belki yeniden yoğrulması ve yeni oluşumlara göre yeniden şekillenmesi gerekir diye düşünmekteyim kişisel olarak. Şimdi ilk konu uzmanlıkla ilgili; inanıyorum ki biz burada uzmanlık konusunda hepimiz aynı paydada buluşmuşuz. Yani dava konusu dosyasında mutlak suretle uzmanı olan kişilerin yer alması çok çok önemli. Bu konuda hiçbirimizin tersi bir düşüncesi yok. Bu nedenle biz bu uzmanlık konusunu önemsiyoruz, bu konularda her türlü çalışmamız yerinde. Eğer TMMOB ve odamıza müracaatı halinde her bir bilirkişinin uzmanlık alanlarını ve sicillerinin tutulduğunu buradan bilinmesini istiyorum. Biz bunu önemsiyoruz çok önemsiyoruz. İkinci konum; hocamızın en son 6100'deki bilirkişi seçimi ve bilirkişi yapması gereken ya da yapması gereken konularla ilgiliydi. Bunların hepsi

çok önemli hocam hiç şüphemiz yok zaten biz bunu yeni olan arkadaşlarımızla eğitimlerde çok detaylı olarak veriyoruz ve aykırı bir raporda ya da yanlış bir raporlama halinde de bunu hem kendi mevzuatımıza hem de yasalara göre ceza alabileceğini arkadaşlarımıza ifade ediyoruz. Bunun da altını çizmek istiyorum, iki sunumda da hocam sizinki hariç şu dikkatimi çekti: Birincisi, bilirkişiye gitmeden önce dosya yargıç tarafından mutlaka inceleniyor. Bizim kanunlarımızda böyle mutlaka o incelenmek zorunda, bir tersi yok. Ama Alman Eyalet Mahkemesi başkanı dedi ki ; İlk önce inceliyoruz ondan sonra gerekirse bilirkişiye müracaat ediyoruz. Doğru olanı da bu. Bizde de böyle ama evet siz sayın Altıntaş dediniz ki; inceleme tam yap, Yargıcın bulunduğu ortamda bu kadar avukatın bulunduğu ortamda kelimeleri seçerek söylemeye çalışıyorum. “Tam incelemeden bilirkişiye gidiliyor.” Doğru uygulamada da bu böyle oluyor ve bilirkişi ne yapacağını bilemiyor.Şu yargıç bilirkişiye ne istediğini tam olarak söylemeli, bunu söylediği zaman bilirkişide ne yapacağını bilir. Bunun içinde yargıç mutlaka dosyayı inceledikten sonra bilirkişi incelemesine geçmelidir diye düşünüyorum kanunlarda böyle zaten.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Kanunlar da böyle zaten, teşekkür ederim. Başka soru sormak isteyen, buyurun efendim.

Dinleyici Ali EKİNCİ;

Ben Alman arkadaşımıza bir soru sormak istiyorum. Acaba Almanya’da imar davalarının yıllık sayısı kaçtır. Bunda bizi bilgilendirebilirler mi?

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz, evet buyurun.

Dinleyici Abdurrahman BEŞER;

Bende Eyalet Mahkemesi başkanımıza soracağım. Bilirkişi konusunda, ihtisas konusunda örneğin bilirkişinin muhakkak ki bilirkişi inceleme yapıyor. İhtisas konusunu gerektiren bilirkişinin örneğin şehir planı, üç tane şehir planı gitmek zorunda kalıyor. Bir de bu bilirkişiyi ayrı ayrı bilirkişi üzerinde duruldu, genellikle ayrı ayrı mı gidiyor birden fazla ihtisas konusu gerektiği vakitte jeoloji veya sınırsal bir durum jeoloji mühendisi gerekiyorsa bunlar ayrı ayrı mı keşif sırasında yani kendileri de keşifte bulunuyorlar mı veya ayrı ayrı mı raporlarını alıyorlar birleştiriyorlar mı birlikte bir raporda mı değerlendirme yapıyorlar onu öğrenmek istiyorum.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz, Beyefendi buyurun.

Dinleyici Bay;

Benim birinci sorum Ali Hocama olacak. Ben idare mahkemesinde görev yapıyorum hocam. Görev yaptığım süre içerisinde almış olduğum bilirkişi raporlarında bilirkişilik profiliyle ilgili şöyle bir gözlemim var. Katılır mısınız? Bunu soracağım. Şimdi malumunuz şehir planlama ayrı bir bilim dalı. Hani matematik fizik gibi bilim dallarında insanlar neyi bekliyorlar, herhangi bir bilimsel bir sorun varsa o bilim dallarında uzman olan herkesin aynı görüşü belirtmeleri aynı sonuca ulaşmaları. Ama nasıl hukukta bu böyle olmuyor, mesela her hukukçu aynı yasa metnini, aynı somut uyumsuzluğu benzer şekilde yorumlamadığı gibi şehir planlamada da bu tür şeylerle karşılaşıyoruz. Ne gibi somutlaştırmak gerekirse. Mesela İstanbul İdare Mahkemeleri'nde açılan bir dava seri halde açılmış. Aynı imar planı sorun halinde bir parseli bir mahkemeye düşüyor. Diğer parsel başka mahkemeye. Farklı bilirkişi heyetlerine gitmiş. Hepsine giden arkadaşlar son derece alanlarında uzman. Üniversitelerde öğretim görevlisi olarak görev yapan hocalarımız farklı raporlar gelebiliyor. Ya da somut başka bir şey aktarmak istiyorum. Mesela bir bilirkişimiz böyle şifahen böyle bir şey aktarmıştı, kendi aramızda sohbet esnasında. Metrobüs uygulaması ile ilgili

bilirkişi raporu yazarken şöyle bir şey söylemişti. Mesela bu yol E5 olması hasebiyle uluslararası standartlara göre her şeridin olması gereken maksimum genişliği var. Bu genişliğe baktığımız zaman bu genişlik sağlanmıyor. Ben bundan hareketle şehircilik ilkelerine planlama tekniklerine aykırı diyebilirim. Bunu dersem bu İstanbul için ciddi bir ulaşım sorununu beraberinde getirecek. Metrobüs olmazsa ulaşım noktasında ciddi sorunlar olacak ve ulaşımı önceleyerek öyle bir görüş bildirdim. Bu şuna netice verebiliyor. Özellikle biz bunu anlayabiliyoruz. Neden anlayabiliyoruz? Çünkü bizde bir hukukçuyuz. Hukuki sorunlarda her hukukçu farklı düşünebiliyor, farklı yorumlarda bulunabiliyor. Bakın taraflar nezdinde özellikle bilirkişilik müessesesinin teknikliğine deyim yerindeyse hayal getirecek şekilde, bilirkişi raporu sorun halinde teknik düzenlemeden ziyade bilirkişinin kişisel değerlendirmesini de deyim yerindeyse içine kattığı bir rapor olarak, bu tarz eleştirilere ve kaygılara neden olabiliyor buna katılır mısınız? Katılırsanız çözüm öneriniz, bunun bertarafına yönelik çözüm önerileriniz nedir? Birde çok özür dileyerek Rostock Eyalet Mahkemesi Başkanımıza da bir soru yönetmek istiyorum. İki tür dava var dedi Eyalet Mahkemesi Başkanımız. Doğrudan norm davaları, dolaylı norm davaları. Anladığım kadarıyla doğrudan norm davaları konunun bütününe yönelik. Dolayısıyla dolaylı norm davaları açısından da son derece önemli. Öncelikle bu karara bağlanacak planın bütünü, ondan sonra onun uygulama işlemleri, ona dayalı olarak test edilen diğer işlemler, dolaylı norm denetimi kapsamında denetlenecek bu kapsamda doğrudan norm denetimine ilişkin planın bütününe yönelik eyalet mahkemesinde ikinci derece açılan davaların ortalama sonlandırma ve kesinleşme süresi nedir? Bu süre içerisinde Türk hukukumuzda, özel hukukta ihtiyati tedbir diyoruz, kamu hukukunda yürütmenin durdurulması diyoruz, geçici ara önlem mahiyetinde bir karar vermesi eyalet mahkemesinin söz konusu mu? Teşekkür ederiz.

Dinleyici Nazım KOÇAK, Ankara 1.İdare Mahkemesi Hakimi;

Bende Sayın Eyalet Mahkemesi Başkanına sorumu yönetmek istiyorum. Öncelikle komşularına dava açabileceğinden bahsettiniz. Bu anlamda sübjektif dava ehliyetini nasıl yorumluyorsunuz? Şöyle bir örnek vermek isterim; Ben Rostock vatandaşıyım, mahalleimde değil de beş kilometre ötedeki bir parkın tahsis amacı değiştiriliyor. Ben bu işleme karşı da dava açabiliyor muyum? İkincisi de bu kapsamda herhangi bir meslek örgütü direk norm davası açabiliyor mu Eyalet mahkemesinde? Bunları öğrenmek istiyorum, teşekkür ederim.

Dinleyici Nurten Çağlar YAKIŞ;

Hocam Habitat atf yapmıştı, 96 yılında oradaki tartışmalarda sürdürülebilir kavramın üzerine çok tartışmada yaşanmıştı. Onun yerine yaşanılabilir ve sürdürülebilir bir çevre kabul görmüştü. Yani buradaki imar davalarında da kamu yararı tartışılırken sanırım odağa konulması gereken şey yaşanabilir ve sürdürülebilir olması gerekmiyor, bunun altını çizmek isterim.

**Dinleyici Abdullah MURAT, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
Daire Başkanı;**

Başkanım sormak istiyorum; imar davalarında ihtisaslaşmadan bahsettiniz. Bu ihtisaslaşma nasıl olmalı? İçlerinde profesyonel olmayan kişiler olabilir mi? Yani hakimlerden mi oluşmalı, yoksa içlerinde bilirkişilerinde olduğu, bilirkişiye başvurmayı tamamen gerektirmeyecek heyet oluşturulabilir mi yeni bir bakış açısıyla, bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Harun GÜNER, Mimarlar Odası;

Benim sorum Gül Hanım'a. Gül Hanım sunumu içerisinde bilirkişilere hukuki konulara yorum yaptığı hususunda bir sorum olacak. Bizim keşif sırasında dosyalar ve yanlarında çuvallarla yanında ekleri var ve ara kararlarda hiçbir şey yoktur. Burada teknik bilirkişi hangi sorunuza nasıl

cevap verecek? Diyelim arar kararlarında bunları belirtirlerse bilirkişiler sadece kendilerine sorulan sorulara cevap verecektir. Diğer konulara karışmayacaktır ve karışamaz. Hukuki anlamda bilirkişilerin yorumu zaten olamaz ve teknik konularda daha sağlıklı raporlar hazırlayacaktır diye düşünüyorum. Eğer ara kararlarda bunlar özellikle belirtilmelidir, teşekkür ederim.

Dinleyici, Erkan BALCIOĞLU;

Türk Mimar Mühendisler Odalar Birliği, İnşaat Mühendisleri Odası Komisyon Üyesiyim. Birinci sorum Eyalet Meclis Başkanına; Almanya’da Dortmund Vadisi yani Ruhr kentsel dönüşüm anladığım kadarıyla removal ve regeneration olarak düzenlendi orası. Oradaki yapılar demir çelik endüstrisi nedeniyle çöküntü alanı haline gelmişti, oradaki mevcut hak sahiplerine bir değerlendirme yapıldı mı? Yeni yapılacak yapılar için bununla ilgili bir fizibilite hazırlandı mı? Proje, dönüşüm vadisi, orada mevcutta yapılar var mıydı? Onlarla ilgili bir değerlendirme yapıldı mı? Yeni yapılan alanlar nereye taşındı ve bunlara imar hatları transferi yapıldı mı?

İkinci sorum sayın hocam size; bu gündemimizdeki olan konulardan bir tanesiyle ilgili, 6306 sayılı yasayla ilgili; şu anda on binlerce yapının değerlendirilmesi yapılıyor. Enkazı diye değerlendiriliyor. Ve bu yapılar oldukça fazla alanda, sosyo-demografik inceleme çoğu yerde yapılmıyor. Hemen kıymet takdirine geçiliyor ve kıymet takdirleri yapılıyor. O kıymet takdirleri yapılırken özellikle kaçak ve gecekondu tarzı ruhsatsız yapılar değerlendiriliyor. Arada çok az da değerli yapılar var. Bunlarla eğer uzlaşma yapılıyorsa 2942 sayılı 4657 kanun 11.maddesi gereğince uzlaşma olmadığında da acele kamulaştırma yani bakanlar kurulu kararı gerekiyor. Acele kamulaşmaya gidildiğinde bu defa değer artış talepleri geliyor mahkemeye. Dolayısıyla her ikisi arasında da bir fark oluşuyor. Yani mahkemece kamulaştırma sonrası yapılan yeni değerlendirmeler ve fizibiliteler artıyor dolayısıyla planlar hazırlanırken ön kentsel tasarım, nazım planlara

geçildiğinde bu farklar planlama açısından nasıl yorumluyorsunuz? Ona önleminizi nasıl alıyorsunuz? Teşekkür ediyorum.

Joachim KRONISCH;

Şimdi burada sorular için teşekkür ediyorum. Şimdi ben şehrin İdare Mahkemesi Başkanı olarak şunu söyleyeyim. Yaklaşık toplamda 3.000 tane davamız var. Bunların 2.000'i açılmış davalar ve toplamda yaklaşık 1.000 tanesi tedbir kararı istenilen davalar. İmar davaları 300-500'ünü kapsamakta. İdari yargıda genel sadece bir dil bilimci ile çalışıyoruz bu kişinin şahsen kendisinin görevini yerine getirmesi gerekiyor. Bazı tıbbi davalarda hastanelere ve farklı kurumlara başvurabiliyoruz. Bu sefer kurum kendi içerisinde bilirkişiyi belirliyor ve yine o görevi bilirkişiye yüklüyor. Sizin bahsettiğiniz üçlü, heyetler bu şekilde bizim ülkemizde kullanılmamakta, özellikle hiç duymadığım bir şey. Bana göre farklı bilirkişilerle çalışmamız gerektiğinde de bunları tek tek görevlendiriyoruz. Bu doğa uzmanı olabilir, gürültü uzmanı olabilir ya da koku emisyonuyla ilgili hayvancılık tesisindeki uzmanlar birbirinden farklı olacaklardır. Şimdi şehir planlamacılığı konusunu hani sorunuzu hukuk alanına benzetmişim o soruya cevap olarak burada tabii ki deneyimim bu anlamda sınırlı olabilir ama genelde idari davalarda idarelerin hazırladığı dosyalar içerisinde mevcutta bilirkişi raporları olabiliyor. Gürültü emisyonuyla ilgili ve benim kendi deneyimimle ilgili gürültü emisyonu davasında iki tane farklı rapor çıkacağını sanmıyorum. Zaten şehir planlamacılığı hususuna gelirsek mesela bir konut alanı olacağı veya sanayi alanına dönüşeceği hususunu zaten belediye kendi planlama çerçevesinde gerçekleştirebiliyor. Bazı düzenlemelerde konut alanı ile sanayi alanı direk yan yana gelemez gibi düzenlemeler varsa eğer hukuki bir sorun. Konut bölgesinde bir sanayi tesisi kurulacaksa bununla ilgili engeller var, konut alanı için ve bunun kararını hâkim verecektir. Bununla ilgili bilgiler yasalarda mevcuttur. Çünkü bunlar hukuk uygulaması. Burada mesela bahsettiğiniz doğrudan ya da dolaylı yoldan ikisi alternatif olarak zaten mevcut. Birbirleriyle doğrudan bağlantılı değiller. Doğrudan olanlar mesela, imar çıktığı anda konuyla ilgili kişiler bununla ilgili dava açabiliyorlar. Yani

bunlar birbirlerinden bağımsız davalar yani birinden diğerine geçiş gibi bir şeyimiz yok. Zaten doğrudan imar planının geçersiz olduğu tespit edilirse, o imar planı ortadan kalkmış oluyor. O zamanda imar projesi o planı temel alamayacaktır. Mesela Federal Alman Hukuku'na göre komşuluk tanımına gelirse komşu olarak yalnızca arsa sahipleri doğrudan o arsayla komşuluk içerisinde, o arsa sahipleri geçerli olur. Burada kiracılar bu davayı açamıyorlar. Yani imar hukukuna baktığımız zaman beş kilometre ötede bir şeyin komşusu olduğu çok fazla düşünülemez. Şimdi benim kendi davalarımda kendi ayağımda görülen davalarımda doğrudan olan komşusu ya da bir ötedeki komşusu açmakta. Genelde konut anlamında sanayi ile ilgili bir şeyden dolayı bu davalar açılmakta, ya da doğrudan komşu bu iki projenin kendi arsa sınırlarına çok fazla yaklaştığı iddiasıyla dava açabilir. Ya da örneğin; kendi arsasındaki gölgenin fazla arttığı ile ilgili dava açabilir. Şimdi Türkiye'deki Meslek Odaları sistemi ve odaların açacakları davalar bizim kendi hukuk sisteminde etik değil. Bizde yalnız doğrudan etkilenen komşular dolaylı kontrol davalarını. Dortmund'daki Ruhr vadisiyle ilgili kusura bakmayın ben hiç duymadım bu projeyi, o yüzden bu konuda bilgi sahibi değilim.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Teşekkür ederiz, birkaç kelime eklemek istiyorum. Bir şeyin altını vurgulayayım müsaadenizle. Türkiye Avrupa'da en çok konut üreten gayrimenkul üreten ülkelerden bir tanesi, biraz Rusya bizden önde gidiyor. Bir rakam vermek gerekirse; son 5 yılda Türkiye'de 2010 yılından bu yana yapımına başlanan konut sayısı 4 milyondur. Yılda ortalama 800.000 olduğu anlamına geliyor. Geçen sene 800.000 ilk altı ayda %35 arttı. Yani 1 milyonu geçecek bu sene. Almanya'da 200 bin. İngiltere ve Fransa'da o civarda. Dolayısıyla çok farklı imar süreçleri yaşıyoruz. Bizde çok hızlı ve çok yoğun bir faaliyet sürüyor. Bana sorulan sorularda farklı bilirkişiler farklı değerlendirme yapabilir. İki nedeni var bunun. Bir tanesi daha önce de bahsettim. Tam uzmanını bulma konusunda sorun olabilir, çünkü bahsettiğim

bazı konular dâhiliye mütehasısına psikiyatri hastasını baktırıyorsak orda sorun çıkar. İki işin bir de sübjektif tarafı var. Bir planlama, bir estetik gibi kaygılar da girebiliyor işin içine. Ama bazen çok net çıkıyor. Mesela ben baktım bir plan notunda diyor ki minimum parsel 2.000 m²'dir. Bir kişide dava etmiş buradan yol geçmemesi lazımdı. Bakıyoruz o yol oradan geçince parsel mahsubu 1.500 m2 oluyor. Plan notuyla bağdaşmayan objektif olarak onu bozabiliyoruz. Şunu yapabiliyoruz, uygun değil, plan notuna ters diyebiliyoruz ama zaman zaman bu kadar net olmayabiliyor. Sürdürülebilirlik demin bahsettiğim iki ilke hedefti. Herkese yeterli konut sürdürülebilir kentsel gelişme. Bu yaşanabilirlik bizim ekibin İlhan TEKİN hocamızın öngördüğü bir prensip. Altta prensipler var, 8-10 tane. Onlardan bir tanesi; onu hayata geçirmek. Yani şunu dedik herkese konut yapacağız diye kentleri yaşanamaz konut yığınları haline getirmeyelim, yaşanabilir bir kent oluşturalım. Bundan taviz vermeyelim. Bu anlamda söylenen bir şeydi. Öbür 6306 böyle bir şeyle karşılaşmadım ben. Aslında tabi bize değer meselesi değer transferi meselesi gelmez. Yani o konuda bir şey söyleyecek durumda değilim.

Gül Filiz Ercan ARSLANTAŞ;

Ben kısaca sorulan sorulara ortak bir yanıt vermek istiyorum. Mimarlar Odası'ndan gelen eleştiri benim söylemlerim doğrultusunda yargı aleyhine bir kanı oluşturdu zannediyorum. Bu hususa açıklık getirmek istiyorum. Bizde yargılama esnasında; öncelikle dosyanın esasında yapılması incelenmesi esas. Çünkü önce inceleme yapılacak burada iptali istenen işlem nedir uyumsuzluk neye dayandırılarak çözümlenecektir. Olması gereken de bu. Benim orda bahsettiğim mesleğe giriş öncesi eğitim eksiklikleri mesleğe başlar başlamaz çok yoğun iş yükünün fazla olduğu yerlerde görevlendirme nedenleriyle çok değişik konularda çok değişik uyumsuzlukların gelmiş olması nedeniyle imar kavramına teknik bir kavrama yabancı hâkimin burada direk bilirkişiye sarılması ihtiyacıydı. Bunu gidermenin yollarından birisi sizin sorduğunuz konuda ben ihtisaslaşma dedim. Burada ihtisaslaşmadan

kastettiğim gerektiğinde bu alanda uzman herkesin bir arada yargılama yetkisini kullanarak karar vermesi değil, çünkü yargı görevi yargıçlara aittir. Burada yargıç kararı verecek ve bu kararı verirken ne istediğini bilecek. İhtisaslaşmada gerek meslek öncesi eğitim gerek meslek devam ederken bilgilendirmeler, çalışmalar belki bu bir üst ihtisas şeklinde olabilir. Örneğin; imar davalarına bakan yargıçların şehir ve bölge planlama konusunda alacakları kararları eğitimleri olabilir yüksek lisans olabilir bu tarz niteliklerin yükseltilmesi ile yargıçların donanımlı hale getirilmesi ve tamamen teknik konularda bir arazi hesaplama, yıkıma konu yerde nerenin ruhsat dışında kaldığı, kaç metrekaresinin buna uyumlu olduğu taşıyıcı unsur olup olmadığı bu tür konularda da teknik bilgiyi alabileceği yardımcı bilirkişilerden yararlanması. Karar mekanizmasına doğrudan imza atarak etkisi olmak şekliyle değil ama buna yargıç karar verecek ben ne istiyorum bu konuda nasıl bir teknik yardım alabilirim o nedenle ben ihtisaslaşma hakimlerin yanında bilirkişilerden yeni bir oluşum oluşturmaktan öte hakimlerin niteliklerinin artırılmasından yanayım yoksa yargı görevi yargıçlarındır. Diğer konuya gelince mimarlar odasından arkadaşlarımız dedi ki “Hukuki yorum diyorsunuz,ama önümüze çuvallarla dosya koyuyorsunuz.” Anladığım kadarıyla çuvallar dolusu bilirkişileri baya korkutuyor. Mahkemede onlardan onlarca yüzlerce var. Ve mesleğe yeni başlayan arkadaşlarımız bunlarla boğuşmak durumunda bir nevi. Dolayısıyla dava dilekçesinde yer alan davacının istemini doğru düzgün aktarmaması durumunda da teknik konu olması itibariyle bir nevi hakimler buna muhtaç oluyor. Dolayısıyla dava dilekçesinde vesaire kendisi ne kadar okursa okursun teknik bilgiye de sahip olmadığı için doğrudan dosyayı o şekilde göndermek durumunda kalıyor. İçinde size şu yarar bu yarar deme lüksüne sahip değil çünkü siz onu incelediğinizde soru düzgün sorulursa neye nasıl cevap vereceğinize siz karar vereceksiniz. Sonra da bu değerlendirmeyi yargıç yapacak. Teşekkür ediyorum.

Prof. Dr. Ali TÜREL;

Bir tek bitirirken komşunun bu dava açma konusu çok tartışıldı. 14 Haziran 2014 tarihinde yayınlanan mekansal planların, planlar yapım yönetmeliğinin plan yapım esaslarıyla ilgili sanırım 7. maddesinin L fıkrası korunan yapıların yanında yapılacak parsellerdeki plandaki korunan parselle birlikte düşünülmesi gibi bir hüküm var. Kanımca o ayrıca yeni bir dava açma hakkı getirebiliyor. Çünkü yönetmeliğe girmiş bir hüküm şunda. Ama bu tabii ki korunan yapılarla ilgili sit kararı olan yapılarla ilgili bir husus. Bu plana mevzuata yeni getirilen bir hüküm. Onu bilgilerinize sunmak istedim. Evet biraz özür diliyoruz yarım saat gecikmeyle kapatıyoruz toplantıyı. Ama bence güzel çok yararlı bir tartışma oldu. Herkese, bütün katkıda bulunanlara, dinleyicilere teşekkür ediyoruz.

01 ARALIK 2014 1.GÜN, 2.OTURUM

Sempozyumun 1.Gününün 2.Oturumunu başlatıyoruz. Oturum başkanı Kırıkkale Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekan Yardımcısı, İdare Hukuku Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN'ı ve Oturum Konuşmacıları Danıştay 6. Daire tetkik hakimi İsmet CAN, Almanya'dan emekli Federal Danıştay Üyesi Alexander JANNASCH TMMOB'den Ali EKİNCİ Bey'i ve Bülend CEYLAN Hanım'ı kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN;

Değerli dinleyiciler; öğleden sonraki oturumumuza başlayalım. Böyle bir çalışmadan ben çok geç vakitte haberdar oldum. Önemli bir konu olduğunu düşünüyorum. Türkiye'de gerçekten bilirkişilik enine boyuna tartışılması gereken bir konudur. Zaman zaman bize de bilirkişi olarak dosya geldiği için olayın bir tarafında biz de işin içine dâhiliz. Olumlu yönleri de var, olumsuz gelişmeleri de var Türkiye'de bilirkişilik müessesesinin. Bazı hâkim meslektaşlarımız kararı bilirkişiye verdirmeyi hedefliyorlar. Hatta bizden zaman zaman dijital ortamda istiyorlar, raporlarımızı. Kararları görüyoruz bazen bizimkiler oraya yansımış. Faydalanma olabilir tabii ki ama kararın tamamında bilirkişiler, artık hakim konuma geliyor bazen o da doğru bir şey değil. Bilirkişiden yararlanılır gerektiğinde gerçi yeni HMK “hukuk dışında” diye bir kelime ekledi bilirkişiye giderken ama yine de hukukçulara ihtiyaç var tabii ki evet bu çalışmanın iyi sonuçlara vesile olmasını diliyorum. Lafi uzatmadan ilk konuşmacımız Sayın İsmet CAN Danıştay 6. Daire tetkik hâkimi; Danıştay'ın İmar davalarındaki bilirkişilik uygulaması teknik-hukuki konu ayrımı tam da benim bahsettiğim konuyu anlatacak buyurun:

İsmet CAN, Danıştay 6.Daire Tetkik Hâkimi;

Teşekkür ediyorum Sayın Başkan, Sayın Müsteşarım, Genel Müdürüm, Değerli Meslektaşlarım, Sayın Katılımcılar; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ramazan Bey'in geç öğrenme ve hazırlık konusundaki toplantıyı bizim açımızdan da benzer oldu. O nedenle yaşanacak bir takım aksaklıklar için kendi adıma şimdiden sizden özür diliyorum. Benim özellikle yapmak istediğim, Danıştay'da 6. Dairede tetkik hâkimiyim, 2001 yılından bu yana. Çok sayıda keşif dosyası, bu işi yürütenin yanı sıra birçok dosyayı da bunların kaçta kaçını bilirkişi raporlu dosyalar oluşturuyor. Dolayısıyla buradaki işleyişi buradaki ele alış tarzını yaklaşım biçimimizi sizlerle paylaşmak, burada sorunlaştırdığımız konuları bizim aktarımlarımızın sizdeki karşılıklarını da paylaşmayı diliyorum.

Öncelikle öğleden önceki oturumda aynı zamanda daire arkadaşımızı Gül Filiz ASLANTAŞ, O bir teknik kişi olarak teorik açıklama yaptı. Bizim için önemli bir aşamayı geçirdi. Diğer yönde Ali TÜREL hocamız da yaptığı açıklamalarla bizi o bölümlere tekrar değinmeden sadece somut konulara eğilmemize olanak sağlıyor. Bu anlamda şu cümle üzerinden hareket etmek zorundayız. Bu cümleyi de tekrar etmem gerekiyor; "özel ve teknik haller." Yani bu kavramların biz hukukçuların işi bu kavramları da sürekli içini açıp geliştiren; ikincisi bunların oy ve görüşleri. Yani bu iki anahtar kavramın tekrar, yani bunları çok yalın bir ifade ama içeriği tüm yargılama sistemindeki bilirkişilik müessesesini doldurmuş oluyor.

Dolayısıyla bilirkişilerimiz kendisinin özel ve teknik olan bilgisini mahkemeye hâkime sunuyor. Bunun tabi mefhum-u muhalifi ya da tersinden okunması da hâkim uyuşmazlığın çözümü bakımından hâkimlik mesleğinin gerektirdiği sabah ta konuştuğumuz genel ve hukuki çözümü mümkün olan konuları bilirkişiye götürmez götürmez. Tabi bu anlamda Ramazan Hoca'mıza bir atfı yapmış olalım. Aktüerya konusunda uzmanlığı olan bir hukukçu bilirkişiden yararlanmıştık ama onun dışında da idari yargıda yararlanıldığı konusunda bir bilgim yok. Bu 1086-6100 dönemi.

Biz 6.Daire uygulamasında gerçekten teknik olarak yani bizim hukukçu olarak hâkimlik mesleğinin dışındaki alana yöneliyoruz, bu konuda bir titizliğimiz var dolayısıyla bir yerde de özel bir... Bu aşamada biz Danıştay uygulamasında belirli formülasyonunda dosyada bilirkişi incelemesi yani daha doğrusu keşif ve bilirkişi incelemesi yaptırılmasını aslında üç evreli olarak görüyoruz. Bu toplantıda odaklandığımız nokta ilk evresi bunun. Bu evre ile yani dosyada hangi aşamada hangi durumlarda keşif ve bilirkişi incelemesine karar vereceğiz? Bu verdiğimiz kararlarla üzerine daha sonra burada bu aşamayla birlikte bilirkişilerin seçimine ilişkin başlayan ve en son keşif mahallindeki keşfi yaptığımız ana kadar geçen ilk evre diye adlandırdığım evre, hemen hemen ağırlık kısmını oluşturuyor. Çünkü itirazlar burada gelecektir. Uzmanlık konusu burada gelecektir. Uyuşmazlığın doğru tespit edilip edilmediği noktası burada gelecektir. Ben size yine eski bir tarihli olacak ama bunlara ilişkin İSKİ İçme Suyu Havzaları Yönetmeliği'nin çeşitli maddelerinin iptali istemi ile açılan bir davada 1086 yılı tarihli atıf yapılarak çözümden mahkemece bilirkişiye başvurulması nedeniyle dairemiz o tarihte mahkemece o hâkimin mesleğinin gerektirdiği genel hukuki bilgi ile çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişi incelemesi yaptırılan bilirkişilerle raporda yer verilen görüşlere dayanılarak karar verilemeyeceği yani uyuşmazlığın tümüyle hukuki bir konuya ait olduğu dolayısıyla sizi bu örnekte bir kez daha paylaşayım. Burada bilirkişilik konusunda öncelikle şöyle ifade edelim, sabahki konuşmalardan da çok yansıyor dosyanın incelenmeden bilirkişiye ya da keşifle bilirkişi incelemesi yapıldığı. Öncelikle şunu belirtmek isterim. Bizim uygulamamıza eğer yürütme talepli bir dosya söz konusu değilse yani dosyada yürütme talebi yoksa ancak biz bu dosyayı tekâmül aşamasında yani sadece savunmalarla geçen süreyle tamamlanması üzerine esasında dolayısıyla o aşamada dosyada hem imar planı örneği hem ruhsat örneğiyle buna ilişkin tüm bilgi ve belgeler dosyada mevcut. Ancak bu aşamada yürütmeli dosyalarda da ancak ilk inceleme aşamasında böyle bir karar vermemiz teknik olarak engeldir ama doğru değil. Biz ancak idarenin savunması gereği

yapı plan ruhsat veya başka konulara ilişkin işlem dosyasıyla yani plan açıklama raporu, plan paftaları, lejantlar, motlar geldikten sonra planın öncesi durumu ki varsa bunlarla birlikte oradaki dağlarıyla termal yönlendiren uyumsuzluğu doğuran işlem ve bu işleme yönelik olarak taraflarca yani ikna ve savunma olarak ileri sunulan hususlarda bizim meslek alanımızın dışına çıktığı yani planlama disiplini veya diğer alanlara yönlendiğiyle bu söz konusu. Dolayısıyla ben burada bu noktadan içimizde çok sayıda bizce meslekçe önde arkadaşlarımızın yanı sıra mahkemede görevli arkadaşlarımızın bulunması nedeniyle bir kez de değinmek isterim. Tabi dava açanlar için idare açısından mutlaka bir idari işlem olarak planın ya da iptalini istemenin çok iyi tespit edilmesi gerekiyor. Bu hemen akademide başlayınca ilk dersin konusudur. Danıştay'a gelince mahkemede de. Çünkü buradaki bir net olmayan konunun uyumsuzluğu hep bu boyutta devam eder. Yani bir aşama gelir. Buna ilişkin kararlarımız da var. Ancak bozma sonrasında uyumsuzluğun bir başka yönünün de bulunduğu büyük bir zaman kaybını getiren bir süreç incelemeleri boşa çıkartan bir durum oluşur. Dolayısıyla birinci nokta burada çünkü kullandığımız ilam mevzuat açısından planlama açısından birbirine çok yakın kavramlar var. Dolayısıyla bu yakın kavramlarda ve inceleme teknikleri açısından farklılıklar nedeniyle bunların berraklaştırılması önem taşıyor. Aksi takdirde o muğlak durum yansımalarında hep bir akamete uğratıyor. Bir şey yaratıyor.

Şimdi bilirkişi incelemesi konusundaki daire uygulamalarından yani bu şekliyle artık uyumsuzluğu bizim tarafımızdan çözemiyoruz. Biz neleri çözebiliyoruz? Örneğin; koruma amaçlı bir plansa bu plan yapım süresi içerisinde, işte burada koruma kurumu yani sit alanlarını daha önce bazı koruma kurumu görüşü söz konusu ve bu bir bağlı yetkidir. Mesela bunları çözebiliyoruz. Plan ve refik konusu eğer varsa bunlar plan açıklama raporu yani müvekkil yeterli, planlı gerekli yerlerden görüş alınmamasına ilişkin alanın özelliklerinin dikkate alınmaması yani, bunları bir dosya üzerinde tespit ettiğimiz noktada bilirkişiye başvurmadan bunları çokça örneklerini arttırabilirim, sonuçlandırabiliyoruz. Danıştay'da keşif yapmak çok daha

uzun bir süreci gerektiriyor. İş yükünü çok ta ağırlaştırıyor. Dolayısıyla ne kadar keşifsiz çözebilirsek bilirkişiye başvurmadan bir daire açısından bir tercih konusu aslında. Yani bu tercihle kalsın yani başvurmak bir asli bir yol değil tali bir yol bu anlamda. Bunu vurgulamak için diretiyorum. Bilirkişi seçimi gündeme geldiğinde neler yapıyoruz? Bir defa uyuşmazlık burada bilirkişi seçiminde işlerin yanı sıra belirleyici oluyor. Ben sizi farklı örnekler vereceğim. Bir kıyı planlamasında kıyıdaki kıyı yapısına ilişkin uyuşmazlık söz konusu olunca bir inşaat mühendisi bulunduruyoruz. Ama bu inşaat mühendisinden kıyı yapıları konusunda uzman olduğu, sabah Ali Hocam dâhiliye ile psikiyatri örneğini verdi. Yani bir inşaat mühendisi de yetmiyor inşaat mühendisinde de kıyı yapılarıyla ilişkin. Bunlar da yeterli olmuyor komşu örnekleri geçtiği için söylüyorum. Yani bu yapılacak menlere duba yapılacak iskele benim liman sahama emniyetli şekilde yanaşmamı önüyor. Başka bir ifadesiyle burada kaptan bir bilirkişiye başvurduk yani çünkü bu uyuşmazlıkta sonuçlar gerçi biraz Ali Hocamın alanına müdahale etmiş oluyoruz ama planlama multidisipliner bir alan. Yani farklı kaynaktan gelen bilgileri yoğurup değerlendirip bir karar oluşturan bir disiplin. Dolayısıyla bizde bu disiplini kendi özelliğinden hareketle eğer plan kararını etkileyecek bir başka bilim alanına disipline ihtiyaç varsa biz bunları bilirkişi kuruluna dâhil etmek suretiyle... Ben başka bir örnek daha vereyim arkeolog ta çağırıldık harita mühendisi de konusunda bir kararımızda var ona da değinmek isterim temelde planlama açısından harita mühendisliğinin bilirkişi kuruluna katılmasını biz beklemiyoruz. Tabi bu her zaman kendisini bozma olarak göstermiyor temelde uyuşmazlığı çözmeyi hedeflediğimiz için bilirkişi kurulunda sonucu etkilemeyecek uzmanlıkların olması bir anlamda bozmayı gerektirmemesi nedeniyle belki ama bozduğumuzda bu noktalara da değiniyor. Burada bir konu tabi var o da bir kişi birden fazla olması gerekçelerinin gösterilmesi... 1086'da üç kişi olarak ama şu anda üç kişi beş kişi yapmamızdaki planlama kararı geniş bir ekip çalışmasıdır. Yani siz bir planlama çalışmasını bir ekibe dayandığı zaman incelemeyi de bununla orantılı yapmak durumundayız. Bu anlamda bir planda bilirkişi

incelemesinde müvekkil açısından yeterli değil biz dolaylı olarak da bilirkişilik açısından da bakıyoruz. Üniversitelere yönelmemizin bir şeyi de bu. Bu nokta da bilirkişi seçiminde daireye daha önce görüş vermiş raporlarıyla akademik birikimiyle kendini ispat etmiş olanların yanı sıra biz buna bağlı değiliz. Şimdi tabi internet sistemi geliştiği için bir CV araştırması yapmak imkânımız var. Çevre mühendisliği bölümünden işte hangi üniversitelerde var hangi konuları çalışmış çok rahat kendi aramızda bunları müzakere edebiliyoruz. Daha sonra kendileriyle görüşüp.... Dolayısıyla bu tip sadece mekân bağlılığımız da yok. Bir keşif için Ankara, Antalya düzeltiyorum İzmir, Antalya, İstanbul'dan seçtik. Tabi bilişim teknolojisindeki gelişme bilirkişilerin her an bir arada ya da aynı mekânda çalışmasını değil birlikte çalışmasına da imkân veriyor. Yani gelişen olanakların tümünü bu anlamda değerlendiriyoruz. Burada birkaç konuya daha ben kararlar açısından da biz bilirkişi seçiminde biz tarafsızlık objektiflik konusunda çok maddedeki şeylere bizlik bir duraksama yaratmamasını bekliyoruz. Yani uyuşmazlık konusu alanına ilişkin bilirkişinin herhangi bir çalışması olabilir kendi akademik bir çalışması bir görüşünü açıklayacağı açıklamış olabileceği bir koruma kurulu ile yapmış olabilir. İdareye hizmet veren bir şirkette görev yapmış olabilir. Bunlarda da son derece titiz davranıyoruz. Zaten bu konuda bilirkişilerimizde bizim bu duyarlılığımızı biliyor. Türkiye de sayıları çok sınırlı olan belirli uzmanlıkları bulmakta zorlanıyoruz. Yani bunlarda mevcutlu önümüzde olan konular, onu belirtmek lazım. Yani bizim için bilirkişilikte hakimler için yansızlık, tarafsızlık konusu üzerinde en çok durduğumuz konu, bunu bir kararımıza uygulamada görev almış parselasyon işlemi uygulaması sırasında görev almış bunları kabul etmedik sözleşmeli olarak bir sözleşmeyle belediyenin şirketine planlar nedeniyle çalışma yapmış o plan değil başka ama bir duraksama olur tarafsızlık yansızlık nedeniyle. Bir burada bu birinci evre içerisinde bu değindiğim konularda şunları belirtmek.. Burada teknik konumuz nedir? Hukuki konumuz biz burada neleri bilirkişiye daire olarak karar olarak taşırız. Öncelikle şunları belirteyim birçok dosyamızda rastlıyoruz, yani

uyuşmazlığı çözecek yani işlemleri tesis edilen işlem dosyasının yeterli ölçüde olmaması ya da hiç olmaması bizim birçok konuda uyuşmazlığı çözmek açısından bizi çok zorluyor yani çözemiyoruz. Bunlar, bozular bir kez daha altını çizmek istiyorum buradan dairemizden arkadaşlarımızın da bu konuya vurgu yapmam konusundaki beklentileri de ifade etmiş olayım. Bu hukuki teknik ayırım konusunda bakın bir örneğimizi yapı ruhsatına ilişkin olarak ta düzenlenen ruhsatın yönetmelik ve plana uygun olarak yapıp yapılmadığı ve belirli bir plana uygunsa inşa edilen yapının da bu ruhsata uygun olup olmadığı bu bizim hâkimlik mesleğiyle çözülecek bir konu değil bunu bilirkişiye daha önce bozma yapmışız bunun devamında bir başka şey var bir sonraki başlıkta değineceğim. Yine bir bu konuda örneklendireceğimiz bu hukuki teknik ayırma ilişkin olan davacının bir kat arttırma talebi var burası koruma amaçlı plan kapsamında ancak kat arttırımı talebine ilişkin açılan davada mahkeme arttırılabileceği yönünde bir karar veriyor emsalleri almak suretiyle biz burada planda bir kademeli olarak artış paftalarda gözüktüğü dolayısıyla bu ancak planın bir özelliği zemine indirirsek yerinde onun görülmesi gerekir gibi sadece bilirkişilikle değil aynı zamanda keşfi de gerektiren görgüye dair bilgininde elde edileceği ayırımı burada ifade etmişiz. Bizim incelemelerimizi planlar açısından eğer alanlar çok belirginse üst ölçekli plan kararlarını biz alt ölçekli planlarda üst ölçekli planlar içerisindeki uyum nedeniyle iletiyoruz. Tabi bunlar ölçekler değıştikçe ve plan kararlarındaki çeşitlilik üst ölçek nedeniyle bunun üst ölçekli konsolun alt ölçeği yansıtılması açısından çünkü uygulama imar planında kendine ait özellikleri var. Tabi burada uyuşmazlığın doğuş biçimi bunu temelde belirliyor yani siz taşınmazınızın yeşil alan olmaması talebiyle açtığınız dava ile, sizin oradaki yapıya yaklaşma mesafelerine veya ilişkin açtığınız inceleme türleri bilirkişiye başvurma yolları farklı olacaktır. Bunlar dolayısıyla parselasyon dosyalarında aslında yönetmelik belirli bir sistematik dâhilinde gösterilmiş bu sistematığı alabiliriz. Bizim burada hukuki teknik ayırımında en çok karşılaştığımız kendisine kazansal taşınmazın olduğu yerde verme olanağının yani bir umumi hizmetler alanında kalması nedeniyle

bulunmaması durumunda kendisine ancak bir başka yerde verilecek sorun burada işlevlik büyüklük olan yakın yerdeki ifadelerinin ancak hem yerinde görüp hem de teknik olarak çözülmesi gerekiyor. Bunlar bizim bilirkişi... Yine bir başka dosyamızda bu biraz daha bir düzenleme ortaklık payı hesabına ilişkin bir hata çıkmış. Dolayısıyla bununla bilirkişi açısından. Bu anlattığımız örnekler bizi hukuk bilgisiyle yani hakimlik mesleğiyle değil aynı zamanda yerinde de görüp çözülmesini gerektirecek noktalar. Burada bir iki noktayı da tamamlayarak bu örneklerle konuşmalarına son vereceğim. Bunlardan bir tanesi o kadar çok işlem dosyası eksikliği raporlu kararlarımız elimize toplanmış bilirkişiyle birlikte tabi bizim bir denetleyiciliğimiz bizim bilirkişiye başvurmamızın bilirkişiden özel ve teknik bilgi almamızın yanı sıra raporda da bizim bunları aramamız gerekiyor. Yani temyiz merci olarak bunu bizim aramamız gerekiyor. Şimdi size o da tesadüf etti Afyon'da. Şimdi 14 Sayfa rapor var. Bu 14 sayfa rapor bozma üzerine diyoruz ki bilirkişi incelemesi yap şu dört tane belirliyoruz. İki aşamalı Ruhsatı plan ve yönetmeliği yapımında ruhsata uygun olup olmadığı iki aşamalı üç dört konu incelenecek Şimdi burada raporun 14 sayfadan oluşan raporun dördüncü sayfasındaki bir durum değerlendirmesi yapılıyor burada mevzuat plandaki durum belirtiliyor. Altıncı sayfasına gelince burada imar kanununun planlama yönetmeliğinin Bayındırlık Bakanlığı'nın genelgesi yazılıyor. Aynen tırnak içinde aktarıyorum . Sonra 11. sayfaya geliyor. 11. sayfada da burada ruhsat ve yapı kullanma izin belgesindeki bilgiler rapora aktarılıyor. Daha sonra valiliğin bu bina hakkındaki düzenlemiş olduğu bir raporla bu rapor arttırılıyor 14 sayfaya gelince rapor bağlanıyor. Tabi bizim, ben bunu bir örnek olarak getirdim, tabi bu aşırı bir örnek. Tabi böyle bir örnek söz konusu olmaz. Biraz önce bir meslektaşımızla konuşuyoruz. Tabi bu belirgin bir örnek. Bunların bilirkişilerin böyle bir rapor beklenmediği bunun da aynı zamanda denetlenmesi gerekiyor. Bunları da ifade edeyim. Belki sorularınızda açarım. Zamanı da doldurdum. Dinlediğiniz için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN;

İsmet Bey'e bu dakikliği için ayrıca teşekkür ediyorum. Bir iki hususu da ben oturumu yönetme vasfıma dayanarak söyleyeyim. Hukukçu bilirkişi her ne kadar HMK hukukçu hukuk dışında diyor ama burada hukukçu bilirkişi olmaz şeklinde yorumlamamak gerek bunu. Hakimin hukuk bilgisiyle çözebileceği bir konuyu bilirkişiye götürmemesi, kastedilen odur. Yoksa hukukçularda tabi ki pekala bilirkişi olabilirler. Bir husus şu, diğer teknik bilirkişiler kanunun yönetmeliğin tüzüğün ne demek istediğini anlamakta zorlanıyorlar. Dolayısıyla teknik bilirkişilerin yanına bir tane hukukçunun konması işe yarıyor bazen. Böyle bir yorum var. Başka daha spesifik şeyler var. Mesela bize gelen sınav kağıtlarının incelenmesi var. İdare, bunlar öğrenci, kalmış. Dava açıyor buna karşı. Peki idare hakimi acaba bunu bilgisiyle çözebilir mi? Yani bilirkişiye gitmesinde fayda var. Bu durumda veya medeni hukuk veya bir başkası. Bana bir tane kaymakamlık sınavı iptal davasında bilirkişilik gelmişti mesala. İki tane sorunun yanlış olduğuna ilişkin bir iddia var. Yani bunu en iyi bilecek olan bir idare Hukuku Uzmanı'dır diyebiliriz. Bir başka benim gördüğüm eksiklik diyebileceğim. HMK diyor ki ; Hakim dosyayı inceleyecek bilirkişiden sorunları tespit edip hangi konuda bilgi istediğini söyleyecek yazacak. Soruları tek tek yazacak. Doğrusu bu aslında. Ama benim gördüğüm o ki, tarafların iptal ve savunmaları dikkate alınarak bir rapor tanzim edilmesine diyor hâkimlerimiz genellikle böyle yazıyor. Bu durumda da biz bütün iddia ve savunmaları rapora derc etmek zorunda kalıyoruz. Oysa hakimin olması gereken idari anlamda dosyayı inceleyip gerçekten bilirkişiye sorulması gereken soru ne bunda onu tek tek tespit edip... Bunu yapanlar da var. Hâkimlerimiz arasında zaman zaman şu konuyu açıklayın diyor. Yani iş yükü mü deriz artık. Az önce İsmet Bey de dedi, okumadan bilirkişiye göndermek olabilir mi? Bir de son bir konu İmar Planları değişiklikleri iptal davasında benim vakıf olduğum bir konu İdari yargı, idari yargı yerleri bazı zamanda da idarenin yerine geçerek takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde kararlar verebiliyorlar buna da dikkat etmek lazım. Bursa ilimizde Nilüfer Beldesi var biliyorsunuz

merkezde belediye, evet belde derken genel anlamda söylüyorum buraya bir toplu kavşak kararı almış belediye kamulaştırma yapmış vesaire vesaire ve bir aşamaya gelmiş davalar açılmış idari yargıda mahkeme bir bilirkişi tespit etmiş bir şehircilik uzmanı bir mimar vesaire işin sonucu vahim şu bilirkişi diyor ki biz buradaki trafik yoğunluğunu tespit ettik işte onun bir hesabı varmış saniyede mi dakikada mı geçen araç sayısına göre şimdilik bu araç yoğunluğuna göre toplu kavşağa ihtiyaç yok mahkemede bu bilirkişi raporuna dayanarak hemen iptal kararı veriyor bu tamamen idarenin yerine geçmenin karar vermenin tipik bir örneğidir. Bugün belki trafiğe toplu kavşağa ihtiyaç olmayabilir ama idare 10 yıl sonrasını 20 - 50 yıl sonrasını da hesaba katarak planlamalar yapacak. Bu idare mahkemesinin yargının görevi değil trafik yoğunluğuna göre toplu kavşağa ihtiyaç var mı, yok mu veya şehircilik ilkelerine aykırı öyle bir deyimimiz var yönetmelikte de geçiyor ne şehircilik ilkelerine uygun ne aykırı...O da ayrı bir problem. Evet. Daha fazla uzatmadan sözü burada kesiyorum. İkinci konuşmacımız olarak Mösyö Alexander.

Alexander JANNASCH;

- Sayın meslektaşlarım, Hanımefendiler ve beyefendiler, Kısaca kendimi tanıtmak isterim. Bu şekilde Almanya İdari Yargı'da ne tür mahkemelerin olduğunu da öğrenmiş olursunuz tekrar meslek hayatına başlangıcım Freiburg Üniversitesi'nde gerçekleşti ve orada da İdare Mahkemesi'nde başladım, Freiburg şehrinde. Orada, Freiburg'da idarenin nasıl işlediğini görme şansım oldu idarenin kendi başına asıl sorumluluk alarak kararlar verdiğini de gördüm. Şimdi en enteresan çalışmalarımın bir tanesi de şuydu Federal Anayasa Mahkemesi'nde başkanın asistanlığı görevini yürüttüm Karlsruhe'de, ismi Wolfgang ZEITLER olan başkanın en büyük amaçlarından bir tanesi Avrupa Birliği düzeyinde anayasa mahkemelerinin ortak çalışmasıydı. Bu 80'li yıllardaydı. En büyük hedeflerinden bir tanesi Türkiye'deki Anayasa Mahkemesi'nin de bu

çalışmalara dâhil olmasıydı. Bu sebepten dolayı da bununla ilgili bir ziyarette bulundu. Baden-Wurttemberg eyaletindeydim. Çok büyük alanı olan büyük bir eyaletti sonrasında da Mannheim’de İdare Mahkemesinde görevlendirildim. Burada norm kontrolleri yapıyordu sabah duyduğunuz şekilde ve programda da yazıldığı şekilde sonradan Danıştay’a seçildim, hâkim üye olarak ve şimdi de emekliyim. Federal Danıştay ve revizyon Mahkemesi bu ne anlama geliyor; yani hukuki konularda karar vermekte. Maddi unsurlar üzerine karar vermiyor yani ihtilafların doğrudan içerikleri üzerine karar vermiyor. Biz maddi unsurları nerede buluyoruz. Bunları ya yüksek idare mahkemelerinden ya da idari mahkemelerinin kararlarından alıyoruz. Ama gerçekte tabii hiçbir şey istisnasız olmamakta. Burada yasa koyucu federal Danıştay’ın yani biz üyelerin de birinci derece mahkeme olarak görev yaptığımız belirli alanları belirledi. Özellikle Almanya’nın birleşmesinden sonra Federal Almanya’nın en önemli hedeflerinden bir tanesi büyük alt yapı projelerinin gerçekleştirilmesiydi. Yani planlamanın ve gerçekleşmenin çabuk bir şekilde yapılmasıydı. Bu projelerde örnek olarak; yeni eyaletlerde yapılmış olan otoyolları sayabiliriz. Sel yolları veya kanalları sayabiliriz ve hava limanlarını. Hâkim olarak yani şöyle Berlin’deki havalimanları olan davada da bulundum. Ama bugünkü konumuz bu değil. Tabii ki konu ilginizi çekerse bununla ilgili soru sorabilirsiniz ama bina neden bitmedi neden havalimanını açamadık bunun benimle bir ilgisi yok. Şimdi bizim konumuz İmar Hukuku. Peki, burada imar kanununun hazırlanması süreci nasıl kontrol ediliyor? Şunun altını çizmek istiyorum. Birinci adımında usul diyeyim, süreç diyeyim. Detaylarla sizleri sıkmak istemem. Ancak genel bizim için önem taşıyan hedefi özellikle ön plana çıkarmak istiyorum. Yasa koyucu geleneksel olarak her zaman konuyla ilgisi olan vatandaşların burada arazi sahibinin dinlenilmesini yani belediye bu imar kararını hazırlamadan önce menfaat sahiplerinin bu konuda görüşlerinin alınmasına çok büyük önem vermekte. Burada ilgili tarafların ve bu konuda kamuda menfaatleri olanların dinlenilmesi yazıyor. Mesela belediyeler imar kanununu hazırlarken bu konuda ihtisas sahibi kurumlardan bilgi almaları ve

fikirlerini almaları gerekir. Mesela suyun korunması ile ilgili olan bir alan, arazi mevzubahis ise burada suyla ilgili olan kurumun idarenin kesinlikle dinlenilmesi gerekmektedir. Burada dinlemek derken yazılı görüş alınıyor. İyi bir ihtisas bilgisini içeren yazılar bunlar. Bu üç tane bayrağı noktasında Avrupa Birliği bayrağını görüyorsunuz. Alman hukuku gitgide daha fazla Avrupa Birliği hukukundan etkilenmektedir. Avrupa ve uluslararası hukuka göre gitgide arazi sahipleri ve komşu olanların dışında kamuoyunun da burada çevrenin etkileri ve çevresel durumlar üzerine daha fazla bilgilendirilmesini öngörmekte. Mesela bir konuşmacımız biraz önce Habitat'a da değinmişti.

Şimdi üçüncü hedefimiz elbette burada karar verenlerin yani buradaki belediye meclisinin bu kararı verirken buna temel en iyi bilgiye sahip olması öngörülmekte. Hem sorumluluk açısından hem de ihtisas bilgisi açısından. Biraz önce duyduğunuz gibi politik kelimesini kullandım. Biraz önce söylediklerinden yola çıkmak istiyorum burada şimdi politik olarak sorumluk üstlenilmesi gerekmekte bazı durumlarda. Ve bu sorumluluğu bilirkişiler ve hâkimler üstlenecektir. Şimdi ilk noktamıza baktığımız zaman burada önce bağlayıcı hükümler üzerine düzenlemeler vardır. Yani her planlayıcının her belediyenin bir planlama yaparken mutlaka uyması gereken yasal düzenlemelerdir bunlar. Bu imar yasası olabilir. İmar kullanma yasası olabilir. Bir iki haftalığına çağırırsanız emin olun her şeyden bahsedebilirim. Yani kesinlikle ihlal edilmemesi gereken yasalar var. Şimdi enteresan kısma gelelim. Bu değerlendirmelerin konusu aslına bakarsanız. Şimdi burada konu olan şey belediye sınırlı olmasına rağmen yinede kendi başına otomum şekilde karar verebilir. Yani burada belediye bildiği tüm hususları dikkate almak zorundadır. Tüm menfaatleri de kapsamaktadır. Bu yüzden biraz önce söylediğim gibi tüm bilgilerin toplanılması gerekiyor. Bu şekilde hem vatandaşlardan hem ihtisas sahibi idarelerden bilgiler alınmış olunuyor. Şimdi mahkemelerin kontrolüne geleyim. Şimdi bu hem dolaylı hem de doğrudan kontrol için geçerli. Dolaylı olarak biliyorsunuz imar izni almak için açılan davalar dâhil olabiliyordu. Sayın profesörüm biz üniversitelerde

eğitim verirken burada bir değerlendirme gerçekleşmediyse imar kanunları geçersizdir diyoruz. Aferatifte bu çok da önem taşımamakta. Ancak burada belediye karar verirken önem taşıyan ve kendisinin bilgisine sahip olduğu tüm hususları dikkate almak zorunda bunu doğru bir şekilde almak zorunda. Buna bir örnek verelim; belirli bir yerde belediye bir fabrikanın yapılmasını planlıyor. O zaman bu tür fabrikaların inşaatında sonra ne tür emisyonların oluşabilmesi konusunda bir gerekçe bildirmek zorunda. Bununla ilgili bilgi vermek zorundadır. Belediye meclisi kararında kesinlikle ses yani gürültü oluşmayacak ya da tehlike oluşamayacak diye yazarsa bunun da yanlış olduğu ortaya çıkarsa bu imar planı geçersiz sayılır. Bu değerlendirmede yapılan bir hata oluyor. Bu durumda belki bir bilirkişi destek olabilir. Buna birazdan gireceğim. Bir nc adımda belediye mevcut olan farklı menfaatlerin arasında bir denge oluşturmak zorunda. Aslına bakarsanız dengelemek burada politik bir şov yani belediyelerin politik olarak vereceği bir karar bu. Federal Danıştay'ın her zaman bu yönde kararları var. Belediyeler her zaman yerel politika anlamında bir yerel politika yapma görevine sahiptirler. şimdi örnek vereyim; Bir şehrin trafiği artık kuzeyinden mi geçecek güneyinden mi geçecek kararını vermek belediyesel politika anlamında görevidir mahkeme bunu sorgulamaz. En altta mesela mahkeme kendisi savunma yazmaz dedik yapmaz dedik buna göre de belediye planlama yapma hakkına sahiptir. Bu takdiri de kullanır. Bu hızlı bir şekilde imar hukukumuzdu. Davet ederseniz daha detaylı anlatabilirim. şimdi bilirkişilere gelelim. Zaten sizin de ilginizi çeken konu bu. Peki mahkemede davalarda bilirkişinin, bilirkişi raporlarının rolü nedir ? şimdi biraz önce söylediğim gibi tüm bilgileri toplanılması belediyedeki planlama ofisinin görevi. Almanya'da da bazı belediyeler büyük hatalar yaptıklarından dolayı bu işi öğrenmek zorunda kaldılar. Yani şunu da netleştirmem gerekiyor ki belediyenin yaptığı her şey bir şekilde yazıya dökülmesi ve dosyalanması gerekiyor. Çünkü idari yargımız bizim idarelerin dosyalarını talep eder idareden. Ve bunları okur. Ancak tabii ki her dosyada bunun çok detaylı şekilde okunmayabiliyor. Benim önüme de bir oda dolusu dosya

koyduklarında bir otoyol ile ilgili olarak bende daha öncesinde bunun nasıl okunması gerektiğini öğrenmiştim. Yani her satırın okunması gerekmiyor. Ama mesleki deneyimler çerçevesinde önemli noktaların ortaya çıkarılması gerekiyor. Bizim mahkemelerimizde idarelerimiz ve heyet şeklinde çalışıyorlar sizin burada olduğu gibi. Ben mahkeme dosya okudu dediğim zaman genelde tetkik hâkimi okuduğundan bahsediyorum. Bu bilirkişi şekli tetkik hâkimi dosyaları okuduktan sonra elinde dava varsa eğer o zaman kritik noktaların nerede olduğunu görmüş olur. Konuyla ilgili pratik bir şey eklemem gerektiği aklıma geldi şimdi. Burada yüksek idare mahkemesindeki davaların avukatla görülme zorunluluğunun olması benim açımdan çok önemli. Çünkü burada bir imar planı neden geçerli olması gerektiği ya da olmaması gerektiğini iyi bir şekilde gerekçelendirmek gerçekten profesyonel bir background gerektiriyor. Şimdi avukat konusuna gelmişken ihtisaslaşma var bunda uzmanlaşmış avukatlar mevcut. Uzmanlaşmalardan bir tanesi İdari yargıda avukatlık. Ben burada zaten imar hukuku ya da planlama hukuku avukatların özellikle almayı sevdiği dava türleri çünkü gerçekten burada tartışılan mevcut meblağlar yüksek olabiliyor. Yani burada mahkeme için iddianameler, savunmalar, avukatların sundukları bilgiler çok önemli. Bu noktaya geldiğim zaman genelde şununla karşılaşıyoruz. Savunmalar, iddialarda sıklıkla karşımıza gelenlerden bir tanesi belediye kararını verirken yanlış bilgileri temel almıştır. Sıklıkla avukatların arazi sahiplerinin ya da çevre örgütlerinin uzman görüşüne başvurduğunu görüyoruz. Şimdi bir tarafta mahkemenin karşısında bir uzman var. Bu belediyenin almış olduğu uzman olabilir. Kirlilik konusunda ya da gürültü konusunda. Burada mesela davacı şunu da diyebilir. İşte bu tamamen farklı ben de mühendisim bu yüzden durum çok çok farklı bunu şimdi size anlatayım gibi bir söylemde bulunabilir. Peki bu durumda ne yapılır sorusu karşımıza geliyor. Bir sonraki bilirkişiyi mi görevlendiriyoruz. Hayır peki neden? Öncelikle şunu yapıyoruz; bu bir teori değil ben bunu pratikte çok uyguladım. Öncelikle yaptığım şey iki tarafın söylemleri arasındaki fark benim için gerçekten önemli mi? Diyelim belediye uzmanı meclisi de onun öneri kararı

doğrultusunda hareket etmişse ve yol şehrin kuzeyinden geçiyor olabilir... Diyelim buna karşı itirazda bulunan karşı iddialardaki uzmanı hayır güneyde daha mantıklı olur dersen öncelikle bu bağlamda doğrudan bir bilirkişiye sormaya hiç gerek yok. Onun ne planladığını sormaya gerek yok. Çünkü planlamayı yapmak bir kişinin görevi değil bu görev belediyenin görevidir. Tabii ki her belediye benim önerim; çalışırken ihtisas bilgisine sahip kişileri görevlendirmeleridir. Ancak burada belediyenin planlaması yolun kuzeyden geçmesi hususundaki planlama kararı eğer kabul edilebilir bir şey ise o zaman tekrar üçüncü bir bilirkişiye danışmak zorunda değilim. Peki bir sonraki adımda konu gerçekten hukuki anlamda bir önem taşıyor mu? Bu konu çok detaylı olarak tartışılabilir. Pratikte ne yapıyoruz? Burada ele aldığımız tartışma büyük davaların her zaman duruşması yapılması önerilir. İdare hukukuna göre de bu genelde yapılan bir şey. Bazen planlama yapılmış olan belediyenin kendisinde bu sözde duruşmayı yapmak mantıklı olabilmekte. Şimdi mesela kendi deneyimimle dediğim gibi Mannheim'de çalışıyordum. Yani birkaç yüz kilometre mesafe olan farklı bir şehri gidip oradaki incelemeyi yapabiliyorduk. Bazen iki gün program koyup önemli hususları tek tek ele alıyorduk. Ancak biz çok iyi bir şekilde hazırlanmıştık zaten. Tetkik hakimimiz dosyayı okumuştur. Yüksek İdare Mahkemesi'nde bununla ilgili ön değerlendirme toplantısı yapmıştık. Federal Danıştay'da da böyle bir ön mütalaada bulunuyoruz. Buna göre hakimler davadan bir iki gün öncesinde bir araya geliyorlar. Tüm dava konularını tartışarak mesela imar davalarının planlarını inceliyorlar. Tetkik hakimi planları açar gerekli olduğunda biz yerleri de kullanıyoruz. Ancak yine de yerinde incelemeyi yapmak önemli olabilmekte. Sözlü duruşmanın bir önemli noktası da şu belediyede bu keşfi yaptığımız zaman ilgili vatandaşlar mahkemenin ne kadar iyi hazırlandığını buna önem verdiğini buna detaylı hazırlandığını buna zaman ayırdığını görmüş oluyor. Biraz önce bahsettiğim gibi uzmanlar bunu tartışıyorlarsa şunu yapıyoruz; bu durumda genelde belediyeden karşı taraftan onların uzmanlarının da duruşmaya katılmasını öneriyoruz. Burada planlar üzerine ya da doğrudan yerinde bize neden şu fikre değil de şu fikre sahip

olduklarını anlatıyorlar. Öncelikle dikkat etmemiz gereken şeyin belediyenin bu bağlamda planlama takdiri ise eğer soruların bir kısmını ortadan kaldırmış oluyoruz. Sonra elimizde iki tane uzmanımız var. Soruyoruz neden bu fikre sahipsiniz? Bir çok şey öğrenebiliyoruz onlardan. Yani şunu görüyoruz profesörün bir tanesi diyor ben şu teoriyi savunuyorum. Öbürü diyor ki ben bu teoriyi savunuyorum. Teorilerin sonuçları farklı bir sonuca çıkabileceğinin ikisi de farkında. Genelde %50'nin altında kalıyor bu sefer ihtilafli konular. Eğer ortada çok fazla ihtilafli husus varsa usul hukukuna ya da hukuka dönmüş oluyorum. Şimdi burada Alman Hukuku'na göre mahkeme idarenin görevlendirmiş olduğu uzmanı bilirkişi olarak değerlendirebiliyor. Eğer o uzmanın vermiş olduğu bilgiler ihtisas bilgileri anlamında buna itiraz edilmemişse daha doğrusu itirazlar yerinde değilse. Zaten Türk meslektaşlarımdan biri de söylemişti. Belediyenin gerçekten ihtisas bilgisine sahip doğru kişiyi seçmiş olduğundan yola çıkmak zorundayız. Sıklıkla kendi hukuki değerlendirmelerimiz usul hukuku temelinde üçüncü bir rapor almadan bu iki rapor temelinde karar verebiliyoruz. Profesörümüz bana bir dakika daha verirse ben Schönefeld Havalimanı'na geri dönmek istiyorum. Üç hafta boyunca sözlü duruşma yaptık, Federal Danıştay'da. Leipzig'de Federal Danıştay'ın büyük toplantı salonundaydık. Duruşma salonundaydık. İçinde yüzlerce kişi vardı. Çok fazla kişi gelmek istiyordu hatta. Bu davanın usulle ilgili kabul görmesi çok pozitif. Bugünkü konu bilirkişilik. Elimizde yığınla dosya vardı. Farklı çelişkili sonuçlara rağmen bir çok bilirkişi raporu vardı. Biz taraflara tekrar gerekçelendirme hakkı sunduk. Neden daha fazla delil toplanması gerektiğini düşündüklerini sorduk. Bu benim yaşadığım bir deneyim aslında.. Biz tüm bu delil taleplerini tek tek ele aldık. Üzerinde görüştük. Ve farklı sonuçlara vardık. Yani şöyle bazılarında farklı sonuçlara varabildik bazıları hukuki anlamda önem taşıymıyordu vereceğimiz kararlar için. Ya da şöyle bir sebepten eğildik diğer talepleri reddettik. O kadar çok bilgi ve belge var ki mahkeme bunların temelinde kendi başına artık karar verebilecek durumdadır. Çok sıra dışı bir usuldü aslında süreçte. Özellikle boyutu uzunluğu anlamında. Ama sanırım orada elde ettiğimiz bu

deneyimleri bugünkü imar planı ile ilgili konumuza da aktarabiliriz. Ve deneyimlerin burada gerçekten çok kaliteli olduğunu düşünüyorum. Almanca dilini hepiniz Almanca bilmemenize rağmen çevirip sabırla dinlediniz. Teşekkür etmek istiyorum.

Prof. Dr. Ramazan ÇAĞLAYAN;

Evet ara vereceğiz ama ara vermeden ben birkaç şey söylemek istiyorum; Sayın profesör yerel politikanın oluşturulmasından yargının, belediyenin takdirinde olduğunu söylemişti, bizim takdir yetkisi dediğimiz şeyin karşılığını ifade ediyor bana göre. Şöyle bir gelişme de olabilir; önümüzdeki günlerde bilirkişi raporunda ne denilmek istendiğini anlamak üzere bir uzman görevlendirilmesi de gerekebilir.

Evet bazı bilirkişi raporları için, ne dediğini anlamak için acil uzmanı görevlendirip oku da anla bakalım bana söyle ne demek istiyor bilirkişi. Böyle bir gelişme de olabilir. Bilirkişiler o kadar kötü rapor yazmıyor. Mecliste yıllar önce hepinizin bildiği üzere bu meclisin yarısı geri zekalıdır demiş herhalde vekilin birisi. Yoğun tepki üzerine sözünü geri al demişler. Oda sözümü geri alıyorum yarısı geri zekalı değil demiş. Sözümü geri alıyorum. Hepsi değil yani. Bazen... Böyle bir gelişme de olabilir. Bunu niye söyledim raporların kötülüğünden değil de. Şöyle talepler geliyor. Hocam bilirkişi seçildi. Hâkim onların ne dediğine çok itibar etmiyor belki bir profesör olarak sizin söylediğinize itibar eder siz inceleyip bir şey yazabilir misiniz? Böyle talepler geliyor bezen. Onun üzerine söyledim bunu. Evet, yorulduk hayli. Dinlemek konuşmaktan her zaman zordur. Bir 15 dakika ara veriyoruz. Çay molası sonra devam ederiz.

Ali EKİNCİ, TMMOB;

Sayın Genel Müdürüm, değerli katılımcılar, Almanya'dan bilirkişiliğe katkı sağlayan değerli uzmanlar, hepimizi Mimarlar Odası adına saygı ile selamlıyorum. Bilirkişilik hepimizin yüreğinde bir yara, toplumda kiminle karşılaşırsanız bilirkişi denildi mi yaka silkiyor. Hakim yaka silkiyor, Bakan yaka silkiyor, meslektaşı yaka silkiyor, vatandaşı yaka silkiyor ve bilirkişilerin kendileri yaka silkiyor. Nedir bu bilirkişilik, nedir de böyle herkesin elini yakıyor yüreğini yakıyor yok mu bunun bir çözüm yolu? Niye bu kadar çözememişiz bu sorunu diye; neden bu kadar uzamış bu sorun? Şimdi Almanya'dan arkadaşlarımıza sordum ne kadar imar davası var sizde diye? 300-500 dediler. Almanya'nın nüfusuna bakıyorsunuz 80 milyon civarında, yani bizden daha büyük bir ülke. 300-500 civarında bir dava. Ama burada temel sorun şu; Şimdi imar dediğimiz zaman kentlerin bir imar planı var bunlar kentlerin anayasalarıdır. Siz eğer anayasaya uygun davranırsanız bütün kurumlar bütün kuruluşlar bütün kişiler anayasaya uygun davranırlarsa bu ülkede de dava sayısı çok sınırlıdır. Ya da o ülkede huzursuzlukta çok az düzeydedir. Şimdi İstanbul'dan sadece geçen yıl 4 bin civarında plan tadilatı olmuş. Her plan tadilatı karşılığında bir imar davasını getiriyor. Bunu Türkiye'ye yaydığımız zaman imar davaları ciddi anlamda önem kazanıyor. O zaman kanun çok net diyor; hukuk alanı dışında özel ve teknik konuda uzman olan kişilerden hâkimin destek alması lazım. Yani imar alanındaki uygulamada önüne gelen davayı çözebilmesi için imar alanının uzmanı olan şehir plancısı mimar inşaat mühendisi harita mühendisi jeoloji mühendisi bazen ekonomistler bazen sosyologlar bazen bunun içine toplumun başka kesimlerinde girdiği kişilerin çok sağlıklı ve net raporlar vermesi lazım. Bunu nasıl çözeceğiz. Temel sorun zaten bu nasıl çözüleceğe gelip düğümleniyor. Çünkü bilirkişi adı üstünde bilen kişi olması lazım. Peki biz bilen kişileri bulup yargıçların karşısına çıkarıyor muyuz ? Temel sorunumuz bu arkadaşlar. Ben mimarlar odası ikinci başkanının Türk mühendis mimar odalar birliğine bağlı 450 bin civarında üye var. Yani mimar şehir plancısı mühendis var. Yani Türk Mühendis Mimar odaları birliğinin 26 tane odası

var. 26 tane uzmanlık alanı. Bu her uzmanlık alanının da kendi içinde alt uzmanlık alanları var. Makine mühendisliğinde bu 20'nin üzerinde inşaat mühendisliğinde 10'u geçiyor, mimarlıkta 10'a yaklaşıyor, diğer alanlarda da bu çerçevede. Peki bu uzmanlık alanlarını inanın bakın ben Mimarlar Odası ikinci başkanı TMMOB'a bağlı odaların uzmanlık alanlarını ben yeterince bilmiyorum. Oturup çok ayrıntılı araştırma yapmam lazım öğrenebilmem için. Peki bunu ben bilmiyorsa bir teknik eleman olarak üstelik odanın yöneticisi olarak bunları ben bilmiyorsa mahkemede bilen kişi sıfatıyla bilirkişiyi seçen bir adli yargı komisyonu üyeleri bu bilirkişiyi nasıl seçecekler. Sorgulanması gereken temel nokta o. Çünkü hepimiz özellikle bilirkişi arkadaşlarımız mahkemeye gittiği zaman hakim arkadaşımız yazıyor. Bir inşaat mühendisi bir mimar bir makine mühendisi hep birlikte keşif yapılmasına, heyet raporu alınmasına. Ama hangi inşaat mühendisi. Şimdi yol işinde uzman inşaat mühendisi var, deprem konusunda uzman inşaat mühendisi var sade konumda uzman var. Aynı şekilde eser ile uğraşan mimar var, sağlık alanları yapımında uzmanlaşan mimar var ya da eğitim yapılarında uzman mimar var. Şimdi bunu bir adli yargı komisyonunda görevli yargıç arkadaşlarımızın haklı olarak bilmelerine imkan yok. Şöyle bir kaba hesap yaptık biz. Türkiye'de 1000'e yaklaşan meslek var. 1000'e yakın mesleği bu komisyonun bilme şansı yok. Eğer bu komisyon bilirkişi listelerini hazırlamakla yetkili komisyonsa buraya giren insanları dahil etmediği sürece mahkemelerdeki bu sorun çözülmez. O zaman çözüme buradan başlamak lazım. Ben bu konuda Adalet Bakanlığı'nın, üniversitelerin yargı organlarının çok duyarlı olduklarını görmekten büyük mutluluk duyuyorum. Meslek odaları bu konuda çok ciddi çalışmalar yapıyorlar. Ve bir ortak noktaya varacağımızı düşünüyorum. O zaman bizim bu noktadaki çok net önerimiz şu. Eğer teknik alanda mahkemelerde bilen bilirkişiyi seçmeyi arzu ediyorsak ve mahkemelerin süresinin kısaltılmasını istiyorsak bir adli yargı komisyonunda meslek odalarının temsilcilerinin olması lazım. Uzmanları onlara sormak lazım. Bunu bir öneri olarak sayın Genel Müdürüm burada onun huzurunda hem kayıtlara geçmesi için söylüyorum hem de bu

çalışmanın içinde bunun da değerlendirilmesini arzu ediyorum. Şimdi ikincisi değerli arkadaşlar seçilen bilirkişilerin kim olduğunun biraz da sorgulanması gerekiyor. Şimdi ben 40 yıldır mimarım, 1974 yılında üniversiteden mezun oldum. Ben mezun olduğum zaman kentlerimiz bu durumda değildi. Çok hızlı bir kentsel gelişim var. Çok hızlı bir teknolojik gelişim var. Çok hızlı bir şekilde iletişimde değişiklik var. Hepinizin malumdur; kanunlarımız çok hızlı değişiyor, yönetimdekiler çok hızlı değişiyor bizim bunlara yetişmemiz lazım. O zaman bilirkişilerin mutlaka eğitim alması gerekiyor. Değişen ve gelişen dünyayı öğrenmek için her yıl mutlaka kendilerini yenilemeleri lazım. Şimdi biz mimarlar odası olarak genelde de Türk Mühendisler Mimarlar Odaları Birliği bütün üyelerine özellikle kamulaştırma bilirkişiliği alanında sürekli eğitiyorlar. Sürekli bu alandaki gelişmeleri aktarıyorlar. Yeterli midir tartışılabilir. Ama en azından bu konuda çok gayret sarf ediyorlar. Biz ara ara sempozyumlar yapıyoruz. Orda bunu yerine getiriyoruz. Orda aktörlerle bilirkişiliğin aktörleriyle bunları tartışıyoruz. Ve bu konuda ciddi atılımlarımız var. Yani demek ki ikincisi bilirkişilerin niteliklerinin sürekli geliştirilmesi için eğitim mecburiyetinin getirilmesi lazım. Bu yasayla bir madde haline dönüştürülmeli ve biraz da ciddileştirilmelidir. Bu konuda Adalet Bakanlığı'nın, üniversitelerin, meslek odalarıyla birlikte bu eğitimi kurgulayıp bunu Türkiye'nin her tarafında etkin hale getirilmesi lazım. Ki ben Sayın Genel Müdürümüz huzurunda bu sene başlayan bu sempozyumları takdirle karşıladığımı da odam adına belirtmek istiyorum. Şimdi değerli arkadaşlar mahkemeye bilirkişiler rapor veriyorlar. Çok karşılaştım ben. Beşinci bilirkişinin çağrıldığı heyetler var. Şimdi bizim alanımız pozitif bir alan. Bizim alanımızda yanlış payı çok azdır. Yani çok abartarak söyleyeyim; %10 bir yanlış olabilir. Ama %100, %300 farklılıklar var. Şimdi burada bu bilirkişilerden birileri yalan söylüyor. Yalan söyleyeni ortaya çıkarmak gerekiyor. Kimdir bunlar. Biz mi, onlar mı, öbürleri mi? Kimse bunu birilerinin ortaya çıkarması lazım. Bu nedenle bilirkişi sicillerinin mutlaka tutulması gerekiyor. Ve kötü rapor yazan yanlış yönlendiren, taraflı rapora yeltenen bilirkişilerin bir daha bilirkişilik

yapmalarının engellenmesi lazım. Şimdi biz mimarlar odası olarak birkaç yıldır bu çalışmayı başlattık. Bilirkişilerin sicillerini tutuyoruz. Bilirkişilerin raporlarını onaylayıp arşivliyoruz. Ve onlarla ilgili kanaatler oluşturuyoruz. Ama bunun biraz daha geliştirilmesi lazım. Özellikle de adli ve idari yargı üzerinde de bunların olması gerekiyor. Şimdi çok hazin bir tablodur. Bilirkişilere en fazla 300 rapor verilmesi karar altına alınmıştı. Ama yargıda bu iptal edildi. Şimdi bilirkişiye istenildiği kadar dosya veriliyor. Değerli arkadaşlar bilirkişi şudur; mahkemenin ihtiyaç duyduğu alanda kamu adına hizmet veren birisidir. Yani ayda bir dosya gelebilir. 3 Ayda bir dosya gelebilir. Ama günde 3 tane bilirkişiye gidilmez. Şimdi adliye koridorlarında gidin bir gün bekleyin o mahkemeden o mahkemeye koşuşturan bilirkişiler var. Bilirkişiliği adeta bir meslek haline getirmişler ve farklı işler içerisinde bu mahkemeden öbür mahkemeye koşuyorlar. İmzacılık diye bir sistem gelişmiş artık bilirkişilikte, şimdi bunun önüne nasıl geçeceğiz biz ? Eğer biz 300 dosya dersek bunu başaramayız. Çünkü bir dosyanın okunması, yorumlanması, tartışılması onun yazıya dökülmesi nereden bakarsanız birkaç gün alacak bir iştir. Ama siz bilirkişiye 300 rapor verirseniz bu günde 1,5 rapor eder. Çünkü cumartesi pazarları, tatil günlerini çıkardığımız takdirde yaklaşık 200 güne tekabül eder. Ve bir bilirkişiye 300 rapor verdiğiniz zaman bu günde 1,5 rapor. Bu olacak bir şey değil. O nedenle bilirkişilikteki bu tekelleşmenin kırılması lazım ve bilirkişilerin mutlaka dosyalara hâkim olacak şekilde rapor hazırlamasının önünün açılması lazım. Bu konuda biz zaman zaman şunu duyuyoruz. Yargıçlarımız diyorlar ki biz A bilirkişisine çok güveniyoruz o nedenle bizim bu keşfimize o arkadaşımız gelsin. Biz onun raporunu istiyoruz. Şimdi yargıç arkadaşlara biz şunu söyledik. Biz oda olarak 50 civarında bilirkişi bildiriyoruz mahkemeye ama mahkemenin görevlendirdiği yıl boyunca görevlendirdiği bilirkişi sayısı 10. Peki 40 tane bilirkişi niye bizden istiyorsunuz? Yazık değil mi? Niye biz bunun çalışmasını yapıyoruz? İnsanlar niye emek veriyorlar burada. Ayrıca o 40 tane arkadaşımızın iyi rapor yazmadığını nereden biliyorsunuz. Onlar belki daha iyi rapor yazacaklar. O nedenle mahkemelerde mutlaka bilirkişi

çağırılma sisteminin değiştirilmesi ve her bilirkişinin görev alması lazım. Görev yapması lazım. Burada şunu söyleyebilirsiniz. Bilirkişi sayısında sınırlama yapalım. Nitelikli bilirkişiyi 50 yapmayalım da 30 yapalım. Bu tartışılabilir. Yaparız bunu. Ama mahkeme 30 kişilik liste verildiyse o 30 kişinin de göreve gitmesi lazım. Bu zamanımızda bilirkişilikte bir tekelleşmenin önüne geçmiş oluruz. Kendilerine 7-8 tane sekreter tutan bilirkişiler var. Bunu biz söylemiyoruz. Adalet Bakanlığı'nın ilgili müfettişleri yaptığı incelemelerde söylüyorlar bunu. 7-8 tane sekreterin tutulup rapor yazıldığı bir yerde adalet olmaz. Orada sekretere bırakılan bir dosya adalet getirmez. Dolayısıyla ikinci bilirkişi, üçüncü bilirkişi, beşinci bilirkişi. Bu hem zaman kaybı hem de para kaybı. Bunlara yönelik bizim bu konuda önerimiz de şu; Bilirkişi sisteminde artık UYAP'ta davaların nasıl UYAP sistemiyle mahkemelere yönlendirilmesi sistemi yürürlüğe girdiyse bu işliyorsaydı o zaman bilirkişilik sisteminde de mahkemeler şu kadar mühendise, şu kadar mimara ihtiyaç var bunların özelliklerini belirtip bu özelliklerin bilgisayar sistemi üzerinden sisteme düşürülmesi sağlanması lazım. Bu tekelleşmeyi önleyecek, bu dedikoduların önüne geçecek bu bilirkişiliğin yozlaşmasının önüne geçip ve doğru raporların mahkemeye sunulmasını sağlayacak. Bilirkişiler sorunsuzca bir ortamda kendilerini bulmuşlar. Yanlış rapor yazıyor, yanlış raporun karşılığında mahkemenin verdiği karar kinci bir bilirkişi heyetine gidilmekte. Oradan da farklı bir sonuç çıktığı takdirde üçüncü bir bilirkişi heyetine gidiliyor. Peki, yanlış rapor yazan bilirkişi hakkında mahkemenin bir şey yapması gerekmiyor mu? Eğer hakim iki taraftan birinin raporundan kuşkulanırsa Cumhuriyet Savcılıkları'na suç duyurusunda bulunması lazım ya da ilgili odalara suç duyurularında bulunması lazım. Bunlar hakkında gerekli işlemlerin yapılması lazım. Biz bunu yapmadığımız takdirde o zaman o bilirkişiler sadece orda yazdıklarıyla kalıyorlar. Ve hiç umurlarında değil. Akşam bir rapor yazıyor rapor yalan yanlış bir rapor. Tarafları zarara uğrattıyor, zaman kaybına, para kaybına uğrattıyor ama bilirkişi hakkında herhangi bir işlem yapılmıyor. Ben en azından bu güne kadar herhangi bir bilirkişi hakkında bir işlem yapıldığı

onun hakkında tazminat davası açıldığını duymadım. Eğer duyan arkadaşımız varsa bu konuda bizi bilgilendirsin. Ama bu konunun mutlaka bir gün yaygınlaşması lazım. Çünkü bu ülkede yanlış yapanın yanlışlığının yanına kar kalmaması lazım. Hele adalet mekanizmasının içerisinde bunun asla olmaması lazım. Biz bu konuda her türlü özveriye her türlü çalışmaya hazırız. Bu konuda da Adalet Bakanlığı'nın ve yargı organlarının bizimle birlikte çalışmalarını arzu ediyoruz. Son bir şey daha söyleyeceğim sonra arkadaşına söz vereceğim. Sorularda biraz daha tartışmak üzere konuyu biraz da kısa kesmeye çalışıyorum. Şimdi bilirkişi ücretleri konusunda çok spekülasyon var. Bilirkişi biz başta şunu kabul ediyoruz. Bilirkişilik bir kamu hizmetidir. Bir geçim kaynağı değildir. Bir grubun kendini bu alana ayırıp buradan para kazanması işi değildir. Çünkü bilirkişinin bir mesleği var. Ve geçimini kendi mesleğiyle kazanıyor. O zaman bilirkişiliğin parasına çok fazla bakmamamız lazım. Ama sonuçta orda da bir emek var. Yargıçların o emeği de dikkate alarak o adaleti nasıl tarafların haklarını nasıl yerine getiriyorlarsa bu emeği paylaştirmek anlamında da bunu yerine getirmeleri lazım. Mesela Almanya'da bilirkişi ücretlerinin yüksek olduğu söylendi. Bizde ucuz olduğu söylendi. Mesela ben kendi tecrübemden söylüyorum bizde bilirkişi ücretleri hiç ucuz falan değil, çünkü siz beş grup bilirkişilik yapmaz da bir bilirkişi heyetinde işi çözerseniz bilirkişiye biraz daha fazla para verebilirsiniz. Yeter ki doğru raporu alın ve bir raporda bu işi çözün. O nedenle bilirkişi ücretlerine bu boyutta bakılarak kolay çözülebileceği inancındayım. Ve son olarak şunu belirtmek istiyorum özellikle mimarlar odası olarak Türk Mühendisler Mimarlar Odalar Birliği olarak. Bilirkişiliğin asla bir meslek olmadığı ve bu konuda bilirkişilik odasının kurulması gibi bir girişimin olmaması gerektiği düşüncesindeyiz. Çünkü bilirkişilik çok çeşitli alanlarda mahkemenin zaman zaman ihtiyaç duyduğu kişilerin mahkemeye gidip yardımcı olmasıdır. Bilirkişi arkadaşlarımızın kendi meslekleri var öncelikle o meslekleriyle ilgili olarak çalışırlar o konuda yaşamlarını devam ettirirler dolayısıyla kendi mesleklerini ilgilendiren odaların üyeleridir onlar ve bütün sorunlarını orada çözerler. Ayrıca bilirkişilik odası ülkede yeni bir kaos yeni

bir sorun getirir. Ama şundan yanayız; Evet bilirkişi eğitiminde bir ortak kurumsal bir yapı oluşturabiliriz. Bilirkişi seçiminde yargı komisyonlarında ki gibi ortak bir çalışma platformu oluşturabiliriz. Ya da bilirkişi seçilmesinde kurguyu bir komisyon aracılığıyla bütün aktörlerin içinde bulunduğu bir komisyon aracılığıyla ortaklaşa yapabiliriz. Bunu yasallaştırıp geliştirebiliriz diye düşünüyorum. Hepinize teşekkür ederim sağ olun.

Ali Bey'e teşekkür ediyoruz, Bülend Hanım'a söz veriyoruz. Ali Bey sürenin fazlasını kullandı.

Bülend CEYLAN;

Ben koşarak anlatmaya çalışayım efendim. Değerli katılımcılar sizleri saygı ile selamlıyorum. Öncelikle bilirkişilik sorunlarının tartışılması geliştirilmesi güvenilir saygın bir kurum olarak işlevini sağlamak üzere çözüm önerilerinin dile getirildiği bu toplantıyı düzenleyerek ve farklı grupların düşünce ve değerlendirmelerine yer verdiği için Adalet Bakanlığı yetkililerine, bilgisini ve emeğini koyan herkese teşekkür ediyorum. Uygulamacı gözüyle bilirkişilik ve bilirkişiler için en önemli olgu olan etik konusunda bilirkişilik hizmeti veren bir kişi olarak düşüncelerimi ve tespitlerimi sizlerle paylaşacağım. Sizlerin de bildiği gibi bilirkişilik, mesleğinde yetkin, deneyimli, bilgisi güncel, güvenilir ve saygın kişilerin asli işlerinin yanı sıra bilgilerini birikimlerini ve deneyimlerini kamu hizmetine sunmalarıdır. Bilirkişilik bu hizmeti verenlere önemli bir görev yüklemektedir. Ancak ülkemizde bu alan kendi kaderine terk edilmiş disiplin altına alınmamış kontrol edilmemiş bu nedenle de yozlaşmış bir konumda ortada durmaktadır. Bilirkişilik alanının işlevini sağlıklı olarak yerine getirmesi için içinin doldurulması kalitenin kazandırılması gerekmektedir. Adalet Bakanlığı'nın yetkililerinin bu durumun farkında olarak bu projeyi gündemlerine almalarını önemli buluyor ve bu konuda bizlere de konuşma olanakları verdikleri için tekrar teşekkür ediyorum. Bilirkişilik alanının yozlaşmasından söz edince bu yozlaşmanın oluşmasında rol alan diğer

aktörleri de dile getirmeliyiz. Adaletin yerine getirilmesini sağlayacak olan yargıçlar davacı ve davalıların haklarını savunacak avukatlar yargıcın çözüme özel veya teknik bilgi gerektirecek hallerde uzmanlığı, bilgisi ve deneyimi ile yargıca yardımcı olan bilirkişiler. Bilirkişi konusunu tartışırken sorunlarda rol alan aktörleri gözden kaçırmak doğru olmayacaktır. Yargıçlardan kaynaklanan sorunlara gelince bilirkişi seçiminde gereken özenin gösterilmemesi. Özellikle burada vurgulamak istediğim bir konu var; Bilirkişi seçilmesi, atanması kararı verildiği zaman yargıçlarımız duruşma tutanağına inşaatçı bilirkişi, şehirci bilirkişi gibi tanımlamalarla atama yapmaktadırlar. Ve ne yazık ki bilirkişinin davet keyfiyetine yasa da bulunmakta olan dava keyfiyetine özen gösterilmemekte kalemde görevliler veya mübaşirlerin inisiyatifinde ki bilirkişilerin davet edilmesi kalmaktadır. Yargıçların mesleklerin uzmanlık alanlarını yeterince bilmemesi, yeterli; örneğin şuna örnek verebilirim bir tarihi eser ile ilgili bir konuda bir inşaat mühendisini atayabilmeleri. İnşaat mühendisliği bizim kardeş meslek gurubumuz. Ancak tarihi eserlerin özelliklerini inceliklerini malzemelerini detaylarını ve tarihi eserin ne demek olduğunu okulda bize öğretmiyorlar. Onların bu konularını biz öğrenmedik. Yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmayanların bilirkişi olarak seçilmesi yargıçların keşifte gerekli ve idari davaları almamaları, yeteli zamanı ayırmamaları. Çünkü bir keşfe gidiyorsunuz. Özellikle ben İstanbul'da yaşıyorum. İstanbul'da mesafelerin de uzun olduğunu düşünürseniz aynı güne 3-4 tane keşif koyuyor gittiğiniz yerde yargıç var mı, baktınız mı? Anladınız mı? Bir sonrakine gidiyoruz diye devam ediyor o zaman hiçbir şey anlamamış oluyorsunuz. Yargıcın dava konusu işle ilgili bilirkişiye yönelteceği soruları önceden belirlememiş olması Alman Hukuk kişisi çok güzel söyledi dedi ki biz önce dosyayı en iyi şekilde inceleriz. Bilirkişiye soracağımız soruları belirleriz. O soruları belirledikten sonra ancak bilirkişiye gidip gitmemeye karar veririz dedi. Yargıcın yanıt aradığı soruları somut olarak bilirkişiye yöneltmemesi. Keşifte şöyle konularla muhatap oluyoruz. Konuyu anladınız ona göre raporunuzu hazırlarsınız. Ben hayatımı da yazabilirim orda mimarlıkta geçirdiğim bütün

deneyimleri. Yargıç bundan nasıl sonuç çıkaracak. Yargıcın bilgi ve birikimi dışında kalan konularda işin uzmanı kişilere başvurması yasada tanımlanmış olmasına rağmen uzmanlık alanı hukuk olan avukatları bilirkişi seçmesi, bir fikri ve sınai haklar ile ilgili davada bir mimari eserle ilgili avukat bilirkişi ne söyleyebilir yargıca. Lütfen bu konuya dikkatlerinizi çekiyorum. Yargıç hukuki delil niteliğinde olan bilirkişi raporlarını karar verirken ellerini güçlendirici belge olarak görür. Bilirkişilerden raporlarında Yargıtay içtihatlarına yer vermelerini istemeleri. Hep diyoruz ki bilirkişi raporu bir teknik rapordur. Hukuki lafza içermez. Ama bu konuda yargıçlar talepte bulunuyorlar. Yargıçlarla ilgili sıraladıktan sonra avukatlardan kaynaklanan sorunlara geelim. Bilirkişilerin tarafların uzlaştığı uzmanlar arasından seçilmesi konusunu dikkate almıyorlar.. Ve bu nedenle de yargıçlar resen bilirkişi atıyorlar. Yargıçların resen atadıkları bilirkişilerin de dava konusu ile ilgili savundukları konu ile ilgili gerçek uzmanlar olup olmadıkları konusunda özenli davranmıyorlar. Yargıçların resen bilirkişi atamaları durumunda adlarının duruşma tutanaklarında geçmesi gerektiğini hatırlatmıyorlar. Keşif sırasında yapılan tespitlerde varsa karşı beyanlarını dile getirmiyorlar. Onu da getirirler o duruşma tutanaklarına geçecek bilirkişi raporunu hazırlarken de bunu dikkate alacak. Oysa ki bilirkişi raporu çıktıktan sonra bunu dile getirdikleri için süre kaygısına sebep oluyor. Bilirkişi raporunu yargıcın öngördüğü sürede vermesine rağmen raporu duruşma günü alıp sürenin uzamasına yol açıyorlar. Geldik bilirkişilerden kaynaklanan sorunlara. Bilirkişiliğin kazanç ve meslek haline getirilmesi. Bilirkişinin keşif öncesi dava dosyasını incelememiş yani inceleyememiş olması. Çünkü keşiften bir saat önce telefon ediliyor; müsaitseniz keşif var gelin diye bilirkişiye davet yapılıyor. Bilirkişi hangi arada dosyayı incelesin değerli dostlar. Keşif öncesi dosyayı incelememiş için dava konusu hakkında bilgi edinip uzmanlık alanına girip girmediğinin tespit edememesi bilirkişinin. Hatta taraflarla ilişkisi var mı yok mu o konuda dahi bir sonuca varamıyor. Keşif öncesi dosyada belirlediği teknikleri keşif sırasında yargıç ve taraf vekillerine bildirmemesi. Bilirkişinin hazırladığı rapor süresinin

uzaması. Hukuk Muhakemeleri Yasasına göre bu 90 gün. İlave 90 gün de alınabilir deniliyor. 6 ay gibi bir sürede bilirkişi raporunun çıkmasının o davayı nasıl etkilediğine lütfen siz karar verin. Bilirkişi raporunun bilimsellik dışında kaleme alınması. Bilimsel yöntemler kullanmaması. Raporunda anlaşılabilir bir dil kullanmaması. Hepimizin mesleki terimlerimiz var. Yargıcın bu mesleki terimleri anlaması mümkün değil. Onları mutlaka açıklamak durumundayız. Kendini yargıç yerine koyması lazım bilirkişinin. Kendi alanı dışında kanaat belirtmesi. Bilirkişi kurullarında kurulu teşkil eden üyelerin dava konusu hakkında yeterince bilgilenmemesi. Bilirkişi heyetinde görev alanlar tarafından konunun tartışılmaması. Heyetin kurulmasının sebebi konuyu farklı görüşteki kişilerin tartışarak bir sonuca varıp olayı ortaya koymasındır. Oysaki dosya bir raportöre veriliyor, o raportör dosyayı yazıyor. Diğer kişiler sadece imza atıyor böyle bir şeyi de kabul etmek mümkün değil. Aynı davada farklı bilirkişi raporları arasında aykırılıklar olması. Burada da soruların net yöneltilmemesinden kaynaklanan bilirkişilerin kendisine göre görüşünü ifade etmesi altında bu konu yatıyor söyleyebiliriz. Bilirkişi ücretinin yeterli olup olmaması. Bazı durumlarda yeterli bazı durumda olmuyor. Yukarıda bir kısım belirtilen sorunlar ortamında hazırlanan raporlar neye sebep oluyor? Hukuki sürecin uzamasına, ek rapor taleplerine, hak kayıplarına yol açmakta. Adalet, hak, hukuk ortamının zarara, zaafa uğradığı toplumlarda diğer bir çok kurum da görevini yerine getiremez durumdadır. Toplumu teşkil eden insanlar güvensizliğe kapılırlar ve yapılar çöker. Bu bakımdan bilirkişi sıfatıyla inceldiğimiz irdelediğimiz bir dava dosyası ile ilgili rapor halinde sunduğumuz görüşler hak ve adalete giden yolda önemsememiz gereken, taşıdığımız sorumluluğun bilinciyle özenle ve titizlikle yerine getirmek zorunluluğunda olduğumuz etik bir görev ve ödev olmaktadır. Eksik inceleme, eksik süre içerisinde yapılan eksik inceleme, verilen yanlış rapor ve yanlış kararlar kaybedilen haklar ve hukuksuzluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bugünkü şartlarda önemsenmeyen gerektiği şekilde değer verilmeyen vicdani yönü ağır bir görev olarak kabul etmeli ve yerine

getirmeliyiz. Özetlersek bilirkişinin sorumluluğu önce vicdanına, taraflara, tüm yargı organlarına, hak ve adalet duygularına, hukuka davranışlarından dolayı en yakın sosyal çevresine meslek odasına ve kamuya karşı olan bir sorumluluktur. Konunun ana halkalarından biri kendinizi meslek alanında sürekli geliştirebilen kişi olmaktır. Diğeri ise raporumuzu doğruluk tarafsız bilimsel gerçekliğe uygun olarak vermektir. Şimdi diğeri bir başlık etik. Etik ile ilgili konuya değinip hemen bitireceğim efendim. Etik ile ilgili konuya değindiğim zaman etik biliyorsunuz 1980'den sonra sözlüklere girmiş bir kelime. Ve bu kelime çerçevesinde yine şunu ifade etmek istiyorum. Etik davranışlarındaki bozulmalar ve sorunlar nedeniyle. Bu sorunu gören ülkemiz yöneticileri 2008 yılında kamu çalışanlarının uyacağı etik kuralların belirlendiği mevzuatı yürürlüğe sokmuşlardır. Bu mevzuat 5176 sayılı kamu görevlileri yönetim kurulunun kurulması kanunlarında değişiklik yapılması hakkında kanun. Ve bu kanuna dayanak olarak yürürlüğe giren kamu görevlileri etik ve davranış ilkeleri ve balıca usul ve esasları hakkında yönetmelik. Şimdi diyeceksiniz ki bu yönetmeliğin burayla ne alakası var. Yargıçlar kamu görevlisi. Bilirkişilerde bilirkişilik görevi üstlendikleri zaman yasaya göre devlet memuru sayılıyor. Ve devlet memuru olarak görev yapıyorlar. Dolayısıyla bu yönetmelik onları da ilgilendiriyor. Bilirkişiler ve yargıçların etik konusunda dikkate aldıkları ve neden böyle sıkıntıya düştüklerini dört başlıkta söyledikten sonra bir önerimi sizlerle paylaşım konuşmamı bitireceğim. Yargıçların bilirkişilerin görevini yerine getirirken günlük ya da karşılaşacakları etik ikilemi bulunmaktadır. Etik ikilemi dört grupta ele alabiliriz.

1. Karar üretirken seçeneklerin hiçbirisinin tam manasıyla tatmin edici olmadığı onların içinden en az kötü ya da diğerlerine göre daha iyi olan seçeneğin belirlenmesi durumudur.
2. Husus karar üretirken seçeneklerin birden fazlasının ya da tamamının kendi başına iyi olduğu ve birisinin seçilmesi durumunda diğerinden vazgeçilmesinin ürettiği bir durumdur. Burada kamu görevlisi en iyiler arasında bir seçim yapmak durumundadır.

3. Farklı kişi ve gruplar üzerinde farklı etkiler sonuçlar doğurması olası bir kararın verilmesidir. Burada en fazla kişiyi memnun edecek bir kararın verilmesi gerekmektedir. İşte kamu yararını burada dile getiriyoruz. Yargıçların vereceği kararı ve bilirkişilerin verecekleri raporun olası sonucundan kendilerinin ya da yakınlarının olumlu ya da olumsuz direkt veya dolaylı veya dolaysız etkilenmeleri durumudur. Böyle bir durumda çıkar çatışması söz konusu olmaktadır. Yani karar alıcının bireysel çıkarları ile genel anlamda kamu çıkarı çelişmektedir. Bir kimsenin kendi çıkarı aleyhine karar vermesi son derece güçtür. Böyle durumlarda ilke olarak karardan olumlu ya da olumsuz dolaylı veya dolaysız etkilenen bilirkişilerin bu tarz bir dosyada görevlendirildikleri durumda bilirkişilikten çekilmeleri gerekmektedir. Yönetmelikten bahsettik buradan yola çıkarsak bilirkişilik ataması yapan yargıçlardan bu görevi yerine getirirken beklenen etik davranışları şöyle birkaç madde de topladım. Bilirkişilik müessesesinin amacının hedeflerinin değerlerinin tümünü bilirkişi heyeti tüm üyelerine bildirilmesi bilirkişilerin yerine getirmesi istenen görev ve davranışlarıyla beklentilerinin açıkça tanımlanması, tüm sorumluluğu üstlendiği etik kuralları bilirkişiye bildirmek ve bilirkişiye gereğini yaptırması. Kendi bilgi ve birikimi dışında kalan konularda işin uzmanı kişilere başvurması durumunda bilirkişi seçerken bilirkişilerin liyakatlerini bu kelimeye bir parantez açmak istiyorum; biz meslek odalarından meslekten men cezası almış bilirkişilerin atanıp özellikle imar dosyalarında bilirkişi raporu yazdıklarını biliyoruz. Değerli dostlar. Dava konusuna uygun uzmanlığa sahip kişiler olmalarını ve sicillerini göz önüne alması. Tüm bilirkişi adaylarına tarafsız ve eşit davranışta bulunması sorun ve anlaşmazlıkları hızlı bir şekilde çözmesi seçtiği bilirkişilerin etik ilke ve değerler konusunda kişisel olarak örnek olan uzmanlar olmasına dikkat etmesi. Bu bağlamda bir devlet memuru olarak görev yapan görev üstlenen bilirkişilere yine kamu görevlileri için düzenlenen etik yönetmelik çerçevesinde bir sözleşme imzalatması önerim var. Onu sizlerle paylaşıp bitiriyorum. Bilirkişilerden beklenen etik değerler bunları seslendirmeyeceğim. Diğerine geçip

tamamlıyorum. Şu en sondaydı. Telaştan kusura bakmayın lütfen. Kamu hizmetinin her türlü özel çıkarının üzerinde olduğu ve bilirkişinin kamu düzeninde olduğu bilinç ve davranışla adaletin en kısa zamanda yerine gelmesini temin etmek amacıyla uzmanlığına en etkin hızlı ve verimli bir biçimde ortaya koymak hizmet kalitesini yükseltmek ve bilirkişiliğin bir meslek değil bir bilgi deneyim uzmanlığı kamu hizmetine sunmak olduğu bilincinde olmayı bilirkişilik görevine ve insan haklarına saygılı dürüstlük hesap verebilirlik kamu yararını gözetme ve hukukun üstünlüğü ilkeleri doğrultusunda yerine getirmeyi dil,din,felsefi inanç, siyasi düşünce,ırk,yaş,bedensel engelli ve cinsiyet ayrımı yapamadan fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalara yer vermeden kararsızlık içerisinde hizmet gereklerine uygun davranmayı görevini görevle ilişki bulunan hiçbir gerçek veya tüzel kişiden almadan maddi ve manevi payda veya bu nitelikte herhangi bir çıkar sağlamadan herhangi bir özel menfaat ilişkisi içinde olmadan yerine getirmeyi kamu mal ve kaynaklarını kamusal amaçla kamuya hizmet gerekliliği dışında kullanmaya yönelik davranış ve kabulleri aracı olmayacağına, kişilerin haklarına saygılı davranmayı bilirkişi heyetindeki arkadaşlarına ve diğer muhataplarına karşı ilgili nazik ölçülü hareket etmeyi bilirkişi heyetindeki arkadaşlarıyla gerekli bilgileri paylaşmayı adaletin yerine getirilmesinde ekip bilinci içerisinde çalışmayı mesleki etik ve davranış ilke ve değerlerine bağlı olarak bilirkişilik yapmayı ve hizmet sunmayı taahhüt ederim. Hepinize teşekkür ediyorum saygılar sunuyorum.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan, Oturum Başkanı

Evet arkadaşlar bugün ki oturumun konuşma faslını bitirdik soru cevap faslına geçiyoruz. Süremiz normal programa göre doldu ama nasıl yapacağız? Evet, 15 dakika geç başladık. Biraz daha uzatalım... Şimdi basit bir hususa da değineyim sonra soru faslında alalım birkaç soru. Bilirkişilerin seçilen bilirkişilerin gerçekten görevini layıkıyla yapıp yapmadığı konusunda en azından mahkemelerin bir çetele tutması gerektiğini bende düşünüyorum.

Şöyle bir olay yaşadım; bir dosyada 3 kişi heyet. İkiniz farklı düşünüyorsunuz, birisi farklı düşünüyor bu bir farklı düşünen vatandaş ısrarla bizden şunu istedi. Ben asıl görüşü yazayım, siz muhalefet şerhi yazın diyor. Bunu yaşadım ben. Benimki asıl görüş bu böyle olmalı iki muhalefet görüşü siz farklı muhalefet görüşü yazın. Olmaz falan ikna edemedik hâkime gittik durum bundan ibaret bu adamı çıkar heyetten başka birini yaz. Ancak öyle çözebildik olayı. Yazmadı inat etti. İmzalamadı. O zaman o mahkeme o kişinin karşısına çetele koyması lazım. Bir daha bilirkişi yazacağı zaman. Bazıları var çok önemsemiyor uzun sürüyor. Mesela bir bilirkişi dosyası geldiğinde bakıyoruz ve bu bilirkişi diyoruz eyvah bu yine 2-3 duruşma geçer. Öyledir yani ona düştüyse. Nazımızın geçtiği hâkime diyoruz ki bu böyle böyle uzun tutuyor zamanında çalışmıyor bunu yazmasanız iyi olur. Gibi de serzenişlerimizi iletiyoruz. Bu yüzden çetele tutulması önemli diye düşünüyorum. Evet, soru cevap faslına geçelim. Sorusu olan mikrofon önde. Kayıt tutuluyorsa isim de söyleyin. Bilmiyorum kayıt tutuluyor mu? Tutulmuyor mu? Yapılıyor mu? O zaman isim de söyleyin.

Mustafa KOÇER Samsun İdare Mahkemesi Başkanı;

Benim Alman meslektaşlarıma bir sorum olacaktı. Onlardaki bilirkişilik görevi alındıktan sonra herhangi bir idare mahkemesinde raporlarını süresinde sunmamaları halinde Alman hukukunda yaptırımları nedir? Ayrıca bilirkişilik görevini kötüye kullanmaları halinde yaptırımları nelerdir ben bunu merak ettim. Öğrenmek istiyorum teşekkür ederim.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Şimdi tercüman arkadaş burada mı? Evet. Mikrofonu oraya götürelim. Buraya gelebilir.

Eda BAYRAK;

Soruları toplu halde alabilirsem daha sağlıklı olur. Onu ancak yazılı yapmamız lazım. Yazılı getirseniz toplu olabilir.

Alexander JANNASCH;

Zamanında vermese bizim hukukumuzda yaptırımlarımız yok. Ancak biz gerektiğinde kendisinden görevlendirmeyi alabiliriz. Bu sürenin daha doğrusu davanın uzamasına sebep olacaktır.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Raporun geç verilmesi halinde görevi kötüye kullanma ile ilgili bir şeyler var mı onu soruyor.

Alexander JANNASCH;

Eğer bilirkişi burada soru sorulduktan sonra kendi raporunu anlaşılmayacak şekilde çok kötü bir şekilde sunarsa o zaman görevini kötüye kullandı deriz bu durumda da bir daha görevlendirme yapmayız, ödeme yapmayız yani kendisine. Ancak görevi kötüye kullanmasından dolayı mesleki anlamda bir yaptırım var mı mimar veya mühendis olarak bunu bilemeyeceğim. Çünkü bu mahkemelerce yapılmamaktadır.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Başka sorusu olan arkadaşlar şuraya ön tarafa mikrofonu getirelim.

Leman ARDOĞAN, TMMOB;

Her 4 konuşmayıcıya birer sorum olacak. Birincisi Sayın Can'a. Biraz önce sorulan soruyu ben Can Bey'e yöneltmek istiyorum. Bilirkişiler yanlış raporlama yaptıklarında tespit ettikleri takdirde onların yaptırımı nelerdir? Aynı soruyu Sayın Ekinci'ye de soruyorum. Teknik bilirkişilerin bu durumda odamız olarak veya TMMOB olarak yaptığımız veya yapılacak veya yapılan yaptırımlarımız nelerdir? İkinci sorum Sayın Alexander Bey'e. İmar planlarının hazırlanmasında bir kontrol süreçleri vardır o kontrol süreçlerinin içerisinde de kamuoyunu bilgilendirmek gibi bir başlık vardır. Bu kamuoyunu nasıl bilgilendirecek? Özet halinde tekrar rica edebilirsem

eğer anlattık derse eğer anlatmadıysalar tekrar bunu açıklamak istiyorum açıklamasını istiyorum teşekkür ederim.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Teşekkürler. Evet yabancı misafirler arkadaşlardan başlayalım.

Alexander JANNASCH;

Şimdi burada kamuoyunu bilgilendirmek açısından birinci konu şu. Belediye, tarafından imar planı yapma hazırlığı içerisinde olduğunu bildirmek zorunda. Bunu gazete aracılığıyla veya farklı medyalar aracılığıyla yapabilmekte. Buradaki ön koşullar gitgide daha da katılaşmaya başladı. Çünkü Avrupa birliği hukuku için içine girdi. Çevre kuralları Avrupa birliği hukukunda çok daha katı. Gerçi biz Almanya olarak bunu korumaya çalışıyoruz ama bizim koruma tedbirlerimizden çok daha katı onlarınkiler. Bu bağlamda mesela sonuç olarak hem geçen yıl hem bu yıl bununla ilgili Federal Danıştay'ımızın bazı kararları gerçekleşen kararları oldu. Ve buna göre bazı belediyeler kendini geliştirmek zorunda kaldılar. Çünkü bu bağlamda çok daha detaylı bilgi vermek zorundalar kamuoyuna. Mesela burada ne tür yani çevrenin etkisi ne çerçevede olacağını bildirmek zorundalar. Mesela kuşlar mı etkilenecek sular mı etkilenecek hava mı etkilenecek bunun ne çerçevede olacağını kapsamlı olacağı konusunda bilgilendirme yapmak zorundalar. Şimdi önemli olan şu aslına bakarsanız tetikleyici bir davranış çünkü şöyle bir şey hedefleniyor. Kamuoyu dikkat bu bağlamda sorunlar ortaya çıkabilir lütfen katılım sağlayın.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Teşekkürler. Şimdi bir soru daha vardı. Bilirkişilerin yanlış rapor vermesi halinde yaptırımlar. Yanlış karar şeyi biraz sorunlu gibi geliyor. Eğer kanaate dayalı bir şeyse farklı sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu yanlış olduğu anlamına gelmez. Ben biraz da bilerek gerçeğe aykırı rapor verirsek bunu

kastettiğinizi dűşünüyorum. Böyle anlamak lazım bunu. Bilerek gerçeğe aykırı rapor vermesi halinde birkaç yaptırım gündeme gelir.

1- Ceza Kanunumuzda suç oluşturabilir.

2- Kamu görevlisi ise kendi disiplin yönetmeliği gündeme gelebilir veya bir serbest meslek mensubuyorsa oda vesaire orda bir disiplin yaptırımı gündeme gelebilir. Bir de mahkeme bir daha ona bilirkişilik görevi vermez öyle bir yaptırım gündeme gelebilir. Ali Bey siz buyurun;

Ali EKİNCİ;

Şimdi Leman Hanım'ın sorusunda şu var; Yani benim algıladığım özü şu. Teknik alan pozitif bir alandır. Teknik alanda bilirkişiler arasında çok büyük farklılıklar olmaz. Teknik alanda bilirkişi yazdığı raporu bir belgeye dayandırmak zorundadır. Mesela şöyle raporlar zaman zaman oluyor. Hâkim soruyor işte şurada yapılan sıranın bedeli ne kadardır diyor bilirkişi yazıyor; maktuen 10 bin lira. Bilirkişi olmaz teknikte böyle bir şey yoktur. Onun neden 10 bin lira olduğunu mahkemenin hâkimine ayrıntılı olarak açıklamak ve anlatmak zorunda. Şimdi bilmeden yanlış raporda yazsa bilerek yanlış raporda yazsa yanlış bilirkişilik yanlış rapor yazan arkadaşlarla ilgili meslek odamız onur kurulu sürecini işletmektedir. Meslekten men'e varıncaya kadar bu arkadaşlarımız ceza almışlardır. Ve bir daha da böyle yanlış rapor yazan kişiler Mimarlar Odası'nın bilirkişisi olamıyorlar. Çünkü şu çok önemli. Altını çiziyoruz. Bilirkişi bilen kişidir. Bilen adamın hata yapma şansı yok. Eğer bilmiyorsanız bilirkişilik yapmayacaksınız. Öğreninceye kadar kendinizi yetiştireceksiniz ondan sonra o alana gireceksiniz. Mutlaka bilen adam olması lazım. Zaten temel sorunumuzda bu. O nedenle meslekten mene varıncaya kadar cezalar vermekte odamız. Teşekkür ederim.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Yine de bu yanlış rapor durumu zihnimi kurcalıyor. Kime göre yanlış onu da teknik de olsa. Şöyle bir örnek vereyim. Mesleki yapıla sınavlarda acaba testten nasıl kurtuluruz. Bu tartışılıyor. Ve birkaç sınavda

testin yanına yanlış hatırlamıyorsam herhalde Sayıştay denetçiliği sınavındaydı galiba. Bir İki tane yoruma dayalı soru soruldu. Bende o soruda değerlendirme heyetindeyim. Her soruyu üç ayrı hoca soruyor 10 üzerinden puan veriyor üçünün ortalaması alınıyor. 7-8 soruda çok yaklaşık sonuçlar bulduk. Benim 7 verdiğime o 8 vermiş ama birkaç soru var ki benim 3 verdiğime o 10 vermiş, onun 10 verdiğine ben 3 vermişim. Böyle durumlar da ortaya çıkabiliyor. Dolayısıyla bilirkişilikte de rayiç bedeli 10 lira olan masanın 7-8 lira makul karşılanabilir ama biri 10 diyor birisi 2 diyorsa burada birinden birisi hata yapmış anlamına gelebilir öyle bir değerlendirmek gerekebilir diye düşünüyorum. Başka sorusu olan?

Ali EKİNCİ;

Söz alabilir miyim? Özür dilerim. Şimdi altını çiziyoruz biz hep. Teknik konularda kişilere göre doğru veya yanlış yoktur. Bunu mutlaka böyle bilmemiz lazım. Teknik bir pozitif bilimdir teknikte kanunlar vardır. Teknikte dengeler vardır ve her şey ona göre yazılır ona göre konuşur. Eğer söz konusu bir imar planıysa kentin bir imar planı var o imar planına aykırı bir işlem yapılmışsa bunu başkası farklı söyleyemez. 5 katlı yere 8 yapmışsanız kimse şuna bu gerekçeyle 8 kat yapmıştır diyemez. Çünkü onun anayasası oradaki imar planıdır. O imar planı değişinceye kadar orda yapılan fazla imarlar hepimiz tarafından olumsuz bir durumdur bunu rapora böyle yansıtmanız lazım. Zaten teknik planın hukuktan ayrılan temel noktası da bu. Yanılma payı %10 civarında olabilir. Ama daha fazla olamaz. O nedenle teknikte bilirkişiler asla afakî farklılıklar göstermemeli. Ama biz şunu görüyoruz özellikle kamulaştırma bilirkişiliklerinde vatandaş bir yere 5 lira veriyor. İkinci bilirkişi heyeti gidiyor 45 lira veriyor. Üçüncü bilirkişi heyeti gidiyor 105 lira veriyor. Böyle bir şey olmaz. Burada bir yerde hepimizin yanlışı var, o yanlışı bizim bulmamız lazım. Eğer odalardan bu konuda destek istenirse, odalar bunu çok kolay buluyorlar, bunun örnekleri var, hem mahkemelerde hem özel alanlarda. Bu nedenle teknik bilirkişiliği kişilere

özgü değil, kurallara ve genel bilim çerçevesinde dikkate alma zorunluluğumuz var. Teşekkür ederim.

Nazım KOÇAK, Ankara İdare Mahkemesi Hakimi;

İlk sorum Sayın Alexander'e olacak. Çevresel bilgiye erişim ve sürece katılmaya ilişkin olarak Danimarka'nın Aarhus semtinde 1998 tarihinde kabul edilen ve 2001 yılında yürürlüğe giren sözleşme var. Almanya bu sözleşmeyi imzaladı mı? Biz halihazırda imzalamamış durumdayız. Buna dair yargısal sürece katılma noktasında sabahki sunumda komşuluk hukuku hani hemşeri hukukuna dayanmayan bir sistemleri var. Bu kapsamda söz konusu sözleşme Çok daha kapsayıcı düzenlemeler içeriyor. Bu anlamda iç hukuklarında herhangi bir düzenleme yapıldı mı yapılmadı mı? İkinci sorum ise Mühendisler ve Mimarlar Odası sayın temsilcilerine. Alanlarında uzman kişilerin belirlenmesi noktasında sıkıntı yaşandığına dair tespitlerde bulundunuz. Diğer taraftan mesela odanız, odalar bünyesinde bulunan ana dalların içerisinde 20'ye yakın alt dalların oluştuğunu belirttiniz. Bu kapsamda yargı organlarını veya bu anlamda bakanlığı uyarıcı mahiyette herhangi bir çalışma yaptınız mı? Şu uyumsuzluklara şu tür bilirkişilerin yönlendirilmesi bizce uygundur gibilerinden bu bizim işimizi de kolaylaştıracak bir yol diye düşünüyorum. Özellikle adli yargıya ilişkin örnekler verdik. Kâtiplerin bilirkişileri aradığına dair. Biz idari yargıçlar olarak bilirkişileri biz belirliyoruz bu bazen bizim bir iki haftamızı alıyor bilirkişi belirleme süreci. Bu anlamda sadece imar davaları özlü olarak bu bir çalışma yapılırsa bizim için çok çok kolaylaşmış olur diye belirtmek istiyorum teşekkür ederim.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Evet teşekkürler yine Mösyö Alexander.

Alexander JANNASCH;

Teşekkür ederim bu sözleşmeyi Almanya imzaladı ve Avrupa birliği imzaladı. Bu sebepten dolayı iki durumda da bizim bir tarafımız uygulamak zorundayız. Almanya yasa koyucu Avrupa Birliği hükümlerini uyumlaştırdı çevre alanında hukuki tedbir alma hakkı yasası olarak uyumlaştırdı. Bir hukukçu iki tane farklı fikir anlamına gelmekte. Bu yüzden bakanlıktaki arkadaşlar bu şekilde bu çevre mevzuatını uyumlaştırdıklarını ve koşullarını yerine getirdiklerini düşünmekteyken çevre örgütleri bu bağlamda hala yerine getirmekte olan mevzuatla olduğunu düşünmekte.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Evet, ikinci kısmı vardı sorunun. Bir çalışma yaptınız mı bakanlığa..

Ali EKİNCİ;

Şimdi değerli arkadaşlar mimarlar odası yaklaşık on beş yıldır bu bilirkişilik üzerine çalışmalar yapıyor. Eğitimler veriyor. Kitaplar hazırlıyor. Broşürler dağıtıyor. Afişlemeleri var. Bilirkişiliği tanıtmak adına. Ve her iki yılda bir de bütün aktörlerin katıldığı, içinde Adalet Bakanlığı'nın olduğu parlamentoda grubu olan temsilcilerinin olduğu üniversitelerin kamu kurumlarının Tabipler Birliği'nin olduğu bütün aktörlerin yer aldığı sempozyumlar üzerine de bu bilirkişilik durumlarının çözüm yolları konusunda tartışmalar yapıyor, yaptırıyor ve çözüm önerileri sunuyor. Biz Mimarlar Odası olarak mimarlık alanındaki uzmanlıkları mahkemede hâkimlere anlatmak ve tanıtmak üzere; mimar kimdir, mimar bilirkişi kimdir, hangi davalarda görev alabilir, neler yapabilir, bununla ilgili hazırladığımız broşürü mahkemelerde tanıttık, Türkiye çapında. Biraz bunun yararını gördük. Çünkü artık hâkim arkadaşlar mimar kimdir bunu kısmen biliyorlar. Mimarlığın alt uzmanlık alanlarının neler olduğunu da buralarda belirttik. Yani yeterince çalışmalarımız var. Bu konuda hazırladığımız raporlar hem Adalet Bakanlığı'na hem Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na hem Turizm Bakanlığı'na, Kültür Bakanlığı'na hem Orman Bakanlığı'na ara ara sunuldu.

Çözümlerimiz çözüm önerilerimiz sunuldu. Ve bu konuda da dediğim gibi sürekli eğitimlerimiz var. Bu eğitimlerde de bu konular işleniyor. Bu eğitimlerin içinde zaman zaman hâkim arkadaşlarımızda yer alıyor. Teşekkürler.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Son iki soru alacağım. Buyurun, vaktimiz doldu.

Ayşe Ferah KARAKADIOĞLU;

Ankara Mimarlar Odası'ndan katılıyorum. Sabah Rostock Eyalet başkanımız konuşurken orda ki bilirkişilerin nasıl seçildiği ofislerin oluşturulduğundan bahsetmişti. Aslında tam olarak nasıl seçiyorlar ben onu merak ediyorum. Yani mahkemelerde bilirkişi kişi görevlendirmelerinde nasıl bir sistem uygulanıyor. Bununla ilgili soru sormak istiyorum.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Evet, Almanya'da bilirkişiler seçilirken nasıl bir sistem uygulanıyor?

Joachim KRONISCH;

Şimdi söyle söyleyelim. Bilirkişilere ihtiyaç duyduğumuz gerçekten çok çok nadir kullanıyoruz bunun altını çizmek istiyorum. Bu bağlamda hâkim bu seçimi yapar. Sıklığa tekrar gelmek istiyorum, idare mahkemesinde bizim mahkememizde 21 hakim görevli. 2012 yılında ücretli olarak alınan bilirkişi raporların sayısı davaların %1'nin daha altında. Sıklıkla bu bağlamda seçilirken taraflara önerilerini soruyoruz sıklıkla da karşımıza çıkan şey iki tarafında aynı kişiler üzerine mutabakata varması zaten.

Prof.Dr. Ramazan Çağlayan

Evet arkadaşlar bugünkü oturumu burada bitiriyoruz. Sabırla dinlediğiniz için herkese teşekkürler.

02 ARALIK 2014, 2.GÜN, I.OTURUM

Zafer ERGÜN, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, Tetkik Hakimi;

- Değerli katılımcılar birinci oturuma hoşgeldiniz. Şimdi oturumu yönetmek üzere Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Şehir ve Planlama Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Baykan GÜNAY'ı ve birinci oturum konuşmacıları; Hans Peter SCHMIEZSEK'i, Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği'nden Nurten Çağlar NAKIŞ ve Erdoğan BAĞCIOĞLU'nu kürsüye davet ediyorum.

Prof. Dr. Baykan GÜNAY;

- Günaydın efendim. Hoşgeldiniz. Ben bir bilirkişiyim. Neredeyse 35 yıldır bu işi yapıyorum, ilk defa böyle bir davet geldi onun için yetkililere ve ilgililere teşekkür ederim. Ben sözü çok uzatmadan konuşmaları başlatayım. İlk konuşmayı sanıyorum Hans Peter SCHMIEZSEK, Almanya'da imara ilişkin mevzuat üzerine yapacak, kendisini kürsüye davet ediyorum.

Hans Peter SCHMIEZSEK;

- Hanımefendiler, beyefendiler. Beni davet ettiğiniz ve burada yazılarımızla ilgili, mevzuatımızla ilgili sunum yapmama izin verdiğiniz için teşekkür ederim. Almanya'da diğer ülkelerde de olduğu gibi sanırım yasa koyucuyla mahkemeler her zaman homojen bir ortamda bulunmuyorlar. Bakanlık, yasa koyucunun yardımcısı olarak mahkemelerle gayet yakın bir diyalog içerisinde. Burada yapılan şeylerin birçoğu ortak bir mutabakat içerisinde, karşılıklı taviz verilerek gerçekleştiriliyor. Şimdi Almanya'da imar planlamasıyla ilgili birçok farklı dikkate almamız gereken yasa mevcut. Burada en merkezi yasalarımız, planlamayı düzenleyen imar yasası ve bunun dışında da eyaletlerin kendi inşaat yasaları var. Bunlar inşaatlarla ilgili teknik düzenlemeleri içermekte. Sayın Doktor JANNASCH dün Berlin Brandenburg Havalimanı'ndan bahsetmişti mesela orada oluşan

kısım, Şu an n plana çıkan kısım inşaat teknikleriyle ilgili problemler; bunların ihmalkarlığıyla ilgili değil. Buna birçok dikkate alınması gereken ek düzenlemeler de geliyor. Emisyon yasağı gibi. İdare burada ayrıca usul yasalarını dikkate almak zorunda. Mahkemelerin usul yasaları var. Burada idare mahkemelerinin kendi usul yasaları dikkate alınmak zorunda. Ayrıca belediyenin imar planlama çalışmaları, daha büyük bir planlama konsepti içerisinde dikkate alınmak zorunda ki bununla ilgili biraz sonra daha detaylı bilgiler vereceğim. Bunun tamamının üstünde Avrupa Hukuku var ki Avrupa Hukuk düzenlemelerine uyumlulaŐtırmak zorundayız. Burada eski bir bakanlık çalıŐanı olarak bazı ek bilgiler verebilirim. Burada Avrupa Hukuku'nu uygulamak ya da uyumlulaŐtırmak her zaman çok büyük bir mutluluk vermiyor aslına bakarsanız çünkü Avrupa Hukuku farklı ülkelerin birbirlerine verdikleri tavizleri kapsamakta. Burada tabi ki ortak bir hukuk düzenlemesine geçebilmek için burada tavizler vermek gerekiyor ve verilen bu tavizleri gerçek anlamda uygulamak gerekiyor. Mesela dn evre Hukukuyla ilgili konuyu tartıŐmıŐtıđ ve Alman yasa koyucusunun gerçek anlamda bunu uygulayıp uygulamadığını, daha doğrusu; uyumlulaŐtırıp uyumlulaŐtırmadıđını konuŐmuŐtuk. Burada Şunu bilmek gerekiyor: Alman yasa koyucu, örgütlerin açtığı toplu davalara çok iyi bir gözle bakmıyor. Tarihten gelen bir yaklaşım bu. Çünkü ne kadar çok dava sayısı artarsa mahkemeler, adaleti yerine getirmek anlamında ve zamanında yerine getirme anlamındaki görevlerinde zorlanacaklardır. Burada Almanca bir slayt görüyorsunuz ama benim göstermeye çalıştığım burada: hiyerarŐik yapı, imar planlaması en altta bulunuyor ve tüm planlama hukukunun içerisinde yalnızca bir bölüm kapsamakta. En üstte mesela federal düzeyde yapılan planlamalar mevcut, mekn planlamaları mevcut, bunun altında eyaletlerin yaptığı eyalet planlamaları var, bunun altında bölge planlamaları mevcut ve en temel aşamada da belediyeler imar planlamalarını gerçekleŐtirmekte. Bu aslına bakarsanız bu, özel alanlardaki koordinasyonu gerektiriyor; elektrik ya da tren hatlarıyla ilgili olarak. Bu da tabi ki kamu menfaatinin yoğun bir Şekilde dikkate alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bunun

sonucunda mesela bir otoyol inşaatı Almanya'da yaklaşık 20 yıl sürmekte. Bunun 18 yılı planlama ve davalar, 2 yılı da inşaat. Şimdi burada gördüğünüz gibi, ekonomik gelişim için gerekli olan bu altyapı çalışmalarının gerçekleştirilmesi gerçekten zorlaşmakta. Şimdi sonuç olarak imar planlarına gelirse: bu bağlamda iki tane farklı imar planımız var: bunlardan bir tanesi mekân kullanımıyla ilgili olan. Mekân kullanım planları ve imar planları olarak ikiye ayırıyoruz. Bu bağlamda yetkili olan idareler belediyeler ve tabii ki bunların üstünde bunları denetleyen farklı idareler de mevcut. Mekân kullanım planı yani alan kullanım planı yalnızca idarelerin içerisinde kendi çalışmaları için kullandıkları planlardır. Asıl bağlayıcı olan plan: imar planı. İmar planları da çok somut içerikler içermekte. Mesela biz sabah kahvaltısında kendi aramızda nelerin bir imar planı içerisinde düzenlendiğini tartıştık. Mesela biz belli alanlarda, belli bölgelerde şöminelerde ısınma için ne tür yakıtların kullanılabileceğini müdahil olup olamayacağımızı tartıştık. Bu tabii ki erken bir aşamada hem vatandaşların hem diğer idarelerin de konuya dâhil edilmesini gerektiriyor. Ve şunun da altını çizmek istiyorum Federal Almanya'nın tamamı planlanmış durumda değil, birçok alanda şu an hazırlanmamış imar bölgeleri de mevcut. Burada mesela bir imar planı hazırlanırken ki iş akışını göstermek istedim, o şekilde bir karar verilmekte. Sonra farklı idareler ve vatandaşlar konuya dâhil edilir, alınan görüşler değerlendirilir. Ondan sonra da bu planlamanın somut içeriğini ortaya koyan bir karar verilir, sonra yine vatandaşlar ve diğer idarelerden görüşler alınır ve neticesinde belediye meclisi somut planlamaya karar verir. Dün zaten duyduğunuz gibi farklı menfaatler burada değerlendirilir. Burada mesela farklı menfaatler değerlendirilmekte, bununla ilgili detaylara bu slayta gelmek istiyorum. Biraz önce söylediğim gibi imar planı hazırlanırken farklı menfaatler değerlendiriliyor. Öncelikle menfaatlerin tespit edilmesi gerekiyor. Bunların öncelikle yazıya dökülmesi gerekiyor ve ondan sonra da, ağırlıkları, önemleri belirlenerek planlamaya aktarılıyor. Dün mesela burada planlama kararı verilirken hangi gerekli adımların atıldığını duymuştuk. Belediye burada herhangi bir özel değerlendirme yapmakla plan

gerekliliklerini ihlal eder. Burada mesela mevcut hususları doğru şekilde tartmazsa ve doğru şekilde ağırlıklarını, önemlerini belirlemezse o zaman bir ihlalde bulunmuş olur. Şöyle: belediyenin planlamayla ilgili takdir hakkı mevcut. Belediye bir planlama yaparsa ve bununla ilgili de gerekçeler mevcutsa, kimse bununla ilgili bir sorguda bulunamayacaktır. Gerekçeler mevcutsa ve makulse eğer. Bunlar mahkemelerde sonrasında detaylı olarak incelenmemelidir. Şimdi mesela bilirkişilik alanındaysak eğer, bir bilirkişi bu bağlamda neleri inceleyebilir, onun görevi nedir? Ona bakalım isterseniz. Burada mesela bir tablo getirdim, gürültü emisyonu bağlamındaki ölçüt değerlerini gösteriyor bu tablo. Bununla ilgili olan sorular genelde imar planı sorgulanmasıyla ilgili sürekli karşımıza çıkan sorular. Bu sayfada bilirkişilerin cevaplandırabileceği soruları görüyorsunuz ayrıca gerekli olduğunda hâkimlerin hukuki açıdan cevaplandıracağı soruları görüyorsunuz burada. Burada bir alandaki oluşan gürültü düzeyi teknik bir konu ve bu yüzden de bilirkişinin çalışma alanına girer. Burada bölgenin, bir meskûn bölgenin, küçük yerleşim bölgesi mi ya da merkezi bölge mi? Köy mü? Karma bölge mi yoksa sanayi bölgesi mi? sorusu bir hukuki sorudur, bu yüzden bilirkişinin çalışma alanına girmez. Burada gürültü düzeyinin ölçülmesi bir hesaplama. Teknik konu olduğu için bilirkişinin alanına giriyor. Bunun için de sıklıkla gelecekte oluşabilecek trafik yoğunluğuyla bir öngörü gerekmektedir. Bu öngörü hesaplamaları yine bilirkişinin alanına girer, hukuki sorular değildir. Bununla ilgili hukukta belirtilen düzenlemeler yine hukuki düzenlemelerdir, bilirkişinin alanına girmez. Aynı şekilde bir bölgenin karakteri tespit edilirken, bölgenin özelliklerinin tespit edilmesi de normalde hukuki bir sorudur ancak bununla ilgili soru: özelliklerin belirlenmesi konusu biraz zor olabilir. Bu yüzden özelliklerle ilgili soru bilirkişiye yönlendirilebilir. Burada asıl bilirkişi, bunlarla ilgili özellikleri ortaya koyar ve hangi tip imar alanı olduğuna karar vermek yine hâkimin hukuki görevi. Burada mesela Almanca olan slaytlarım var, imar planlarına örnek bunlar ve uygulamada bunları nasıl hazırladığımızı görebilirsiniz bu yüzden hızlı bir şekilde geçeceğim. Kısaca sizlere planlamaların ne kadar

detaylı olduğunu göstermeye çalıştım. Bundan öte imar planlarının metin kısımları da mevcut. Burada mesela imar planının hedefleri listelenmekte. Mesela imarda özellikle dikkat edilmesi gereken: komşu arsaların gölgelendirilmemesi yani gölge oluşmaması. Burada yine imar izinlerine dönersek izin belediyeler tarafından verilmekte. Küçük bölgelerde belediye imar iznini vermez, onun üzerindeki idare tarafından verilir. Şimdi imar iznini verirken en önemli sorulardan bir tanesi: öngörülen inşaatın güvenli inşaatlar için gerekli önkoşulları yerine getirip getirmediği ve tabii ki öngörülen inşaatın planlamadaki gereklilikleri yerine getirip getirmediği. Şimdi burada her taraf için imar planı mevcut değil demiştim, bu durumda genelde yapılan inşaatın çevreye uygunluğu ya da etraftaki inşaatlara, durumlara uygun olup olmadığı incelenir. Ya da istisna izinler için önkoşulların yerine gelip gelmediği incelenebilmekte. Şimdi son olarak da bu sempozyumun özellikle konularından bir tanesi olan dava açma hakkına gelmek istiyorum. Almanya'daki temel esasa göre yalnızca kendi hakkı ihlal edilmiş olan taraf dava açabilmekte. Bu bir tarafta inşaat sahibinin kendisi olabilir, diğer tarafta da komşu arsanın sahibi olabilir. Bu kendisi bir şey inşa etmek isteyen birisi olabilir. Genelde karşılaştığımız idare mahkemelerindeki davalar genelde komşular tarafından açılan davalar. Genelde inşaat yapmak isteyen taraf, bununla ilgili izin almak isteyen taraf idareyle bir şekilde mutabakata varmaya çalışır. Genelde mahkemelerin üzerinden izin almaya çalışan taraf 3 ya da 4 sene beklemek zorunda kalacaktır bu yüzden de yatırımın değeri çok düşecektir. İdari mahkemedir yetkili. Mesela komşular dava açtıklarında inşaat düzenlemelerinin yerine getirildiğini iddia edemezler. Kendi haklarının ihlal edildiğini iddia etmek zorundadırlar. Burada mesela bir bölgenin özelliğinin yapılacak olan inşaat tarafından zedelendiğini ya da bozulduğunu iddia edebilirler. Burada mesela bir örnek vermek gerekirse; iki katlı binaların olduğu bir bölgede çok katlı bir apartman yapılacaksa bununla ilgili dava açılabilir. Bu tür davalarda idare mahkemeleri aynı zamanda imar planlarının etkinliğini de inceleyebilir. Daha önce de söylediğim gibi imar planlarını takdir yetkisi belediyede bu yüzden idare

mahkemeleri çok fazla bunu irdelemez, bazen imar planlarının geçerli olmadığına karar verilebilir. Alman hukukunda doğrudan imar planlarına karşı dava da açılabilir. Bunun için de yine önkoşul ilgili tarafın kendi haklarının ihlal edilmiş olması ya da ihlal edilme riskinin mevcut olması. Burada bununla ilgili uyulması gereken süreler de vardır ve mahkeme yalnızca çok açık ve net eksikliklerle ilgili inceleme yapabilir. Daha önce de söylediğim gibi Almanya'da örgütlerin dava açma hakkı yok. Burada çevre örgütlerine yönelik istisnalar mevcut. Çevre örgütleri yalnız çok sınırlı bir çerçevede verilmiş olan kararlara dava açabilmektedir. Bununla ilgili Almanya'da bir gelenek mevcut değil ancak Avrupa hukukunun uyumlulaştırılmasıyla bu tür bir yol açılmıştır. Hanımefendiler, beyefendiler dinlediğiniz için çok teşekkür etmek istiyorum. Sonrasında sorularınız varsa onları bekliyorum.

Prof. Dr. Baykan GÜNAY;

Sayın Hans Peter SCHMIEZSEK'e çok teşekkür ediyoruz. Türkiye Mimar ve Mühendisler Odaları Birliği adına Sayın Nurten ÇAĞLAYAN ve Sayın Erdoğan BAĞCIOĞLU 'ya sözü veriyorum.

Nurten ÇAĞLAYAN, TMMOB Hukuk Müşaviri;

Herkesi saygıyla selamlıyorum. Ben avukatım, Mühendis ve Mimar Odaları Birliği hukuk müşaviriyim. Herhalde bir avukatı dinlemesiniz eksik olurdu. Burası çok dar, yerim dar. Rahat konuşamazsam kusura bakmayın. Bir avukat olarak uyuşmazlıktaki taraflardan biri de avukattır. Yani bilirkişi, hakim ve avukat. Şimdi bir avukat gözüyle bilirkişilik sorunlarını başlık başlık geçeceğim. Bilirkişilik tanımlarını açıklamaya gidemiyoruz zaten bunu geçiyorum. Bilirkişiliğin bir meslek olmadığı altını çizelim. Meslek: kişinin bilirkişi olarak görevlendirilmesini sağlayan temel unsurdur. Şimdi yazılarımızda meslek bilirkişinin tarafsız olması ve objektif olması aranıyor. Bu da aslında bilirkişinin mesleki yeterli ve etik ilkelerin çok önemli olduğu sizin de bilginiz dâhilinde. Şimdi yargılamalarda bilirkişinin seçimi önemli

ayrıca hâkimce sorulan sorular önemli. Bu ikisi aslında önemli bir rol oynuyor uyumsuzluğun çözümünde. Etikle ilgili sunum yapıldı, onları geçtiğim için ben örnek kararlardan yola çıkarak size açıklamaya çalışacağım. Şimdi olayımızın iki boyutu var, biri mimari projeye aykırı hareket etmiş olmak bir de belediyeye yapılan şikâyet sonrası imar yönetmeliğine aykırılık sorunu var. Yani bir idari yargıda süren bir de adli yargıda süren dava var. Şimdi burada mimari projeye aykırı harekette bilirkişi olarak seçilen kişi inşaat mühendisi. Burada bilirkişinin yanlış seçiminden dolayı bu bilirkişi raporunun geçersiz olduğunu kabul etmek durumundayız ve yeni bir bilirkişi atanmasını gerektiren bir olay. Yani burada hem zamandan hem de ekonomik olarak taraflara yüklemiş olduğumuz zorluklar karşımıza çıkıyor. İkincisi burada yine mimari projeye aykırı bir durum var ve burada ataması yapılan kişi mimar. Doğru bilirkişi ama bilirkişi ne yapmış burada? Kendisini hâkim yerine koymuş ve taraf olmuş davaya. Çünkü buradaki değerlendirmesine baktığımızda olayın imar planına, yapı projesine aykırı olduğunu, kat maliklerinin tamamının muvafakatini gerektirip, haksız işgal niteliğinde eylem olduğunu, davacının men ve kal talebinin, hakkın kötü niyetle kullanılması olarak nitelendirilemeyeceği, davanın kabulü gerektiği kanaatinde olduğunu söylüyor bilirkişimiz. Ve bununla da kalmıyor. Yani bunları ben zaman kaygısıyla sizi sıkmamak için geçiyorum. Bir de idari davada açılan davanın konusuna da kanaat getiriyor. Her iki davanın da idare mahkemesinde açmış olduğu davaların eldeki dava yönünden bekletici mesele yapılması olanağı teknik olarak mümkün değildir. Şimdi biri hâkimi aşmış, kendisini hem bilirkişi hem hâkim yerine koymuş. Bu raporun da karara dayalı olmaması gerektiği inancındayım. Burada da üçüncü bir örnek göstereceğim. Burada dava konusu inşaat ruhsatının 1/1000 ölçekli imar planına, imar kanunu ve imar mevzuatı ile planlama ilkelerine, şehircilik ilkelerine ve kamu yararına uygun olup olmadığı hususlarını içermektedir. Çok genel bir soru. Burada da yine bilirkişi olarak imar kanunu, imar planlama ilkelerine, şehircilik ilkelerine aykırı olup olmadığı hususu bir harita ve kadastro mühendisine sorulur. Burada da bilirkişi ataması yanlış.

Çünkü harita ve kadastro mühendisi planlamadan önceki aşamada görevlendirilen bir uzmanlık alanı ve bunun vermiş olduğu rapora dayalı olarak: şimdi tabi tapu kadastrodan yola çıkıyor bilirkişimiz de doğal olarak kendi uzmanlık alanı olmadığı için. Bu bilirkişi de uzmanlık alanına riayet edip bilirkişilik görevini de kabul etmeme yoluna da gitmiyor bilirkişilerimiz. Çünkü bir iş olarak bakıyorlar uygulamada. Etik ilkelere de aykırı davranıyor bu bilirkişilerimiz. Şimdi burada değerlendirmesine bakalım: dava konusu yapı ruhsatının diğer parseller için kötü emsal olacağı ve 110 nolu adadaki işte kadastro parsellerine de aynı şartlarda imar parseli oluşturulmasına yapım ruhsatının verileceği, buranın birinci deprem bölgesi olduğu, yapının geometrik şekillerinin çarpık olduğu, statik hesaplarının uygun olmadığı, burada hem jeoloji, hem inşaat mühendisinin görev alanına girerek bir rapor oluşturmuş. Maalesef bu rapora dayalı olarak mahkeme karar verdi. Danıştay bozdu. Neyse. Hayır, bozmadı pardon o da reddetmişti. Bakalım daha sonra daire bunu düzelterek mi? Bilemiyoruz. Şimdi burada bir örnek: burada da çevresel etki değerlendirmesi olumluluk kararı iptali istemiyle açılmış ve burada da çevre için oluşturacağı olumsuz durumların şu şu şu nedenlerle değerlendirilmesini istiyor ve 1/100.000 plana da aykırı olduğu ileri sürülüyor dava konusunda. Burada ise sorulan sorular hem arkeolojik sit alanıyla ilgili 1/ 100.000'lik ölçekli plana ilişkin, hem halk sağlığına ilişkin sorular olmasına karşın mahkeme, 3 kişilik çevre mühendisliği bölümünden hocayı atıyor bilirkişi olarak. O 3 kişilik çevre mühendisi hocalarımızın kendi uzmanlık alanının dışındaki sorulara da bilirkişi raporunda yanıt verdiklerini görüyoruz ve bunun da yanlış olduğunu düşünüyoruz çünkü uzmanlık alanına riayet edilmemiş. Hiç değilse şu şu şu meslek alanlarından da kişilerin görevlendirilmesi gerektiğiyle ilgili bir talepleri olmamış. Bu anlamda da bu bilirkişi raporunun karara dayanak olmaması gerekir diye düşünüyoruz. Şimdi bu kadar kendi mesleki davranış ilkelerine, meslek odalarının oluşturduğu etik ilkelere aykırı hareket eden bilirkişiler hakkında mesleki odaları ne yapacak? Yani bu alanın disipline edilmesi için meslek odalarının kendi mesleklerini denetlemeleri kaçınılmaz. Yani buna on yıllardır odalar

uğraşıyorlar, bunu disipline etmeye çalışıyorlar. Kendi içlerinde daha böyle mimar ve mühendisin daha saygın bir konuma gelmesi ve oluşturdukları kararların, tarafların haklarına etki etmesi ve adil yargılama ilkesinin hayata geçmesi için bu konuda ellerinden gelenleri yapmaya çalışıyorlar. Burada bu tespit edilmiş, yani uzmanlık alanına riayet etmeyen, taraf olmuş bilerek ya da bilmeyerek. Bazen öyle bir bilirkişi raporlarına rastlıyoruz ki mesela: bir kooperatifle bir müteahhit arasında bir uyuşmazlık diyelim işte 10 metre karelik yerden çıkan hafriyatı bir inşaat mühendisi hesaplıyor. 4 tane inşaat mühendisi hesaplamış, 4 ayrı bilirkişi raporu alınmış ve diyelim ki burada 500 ton hafriyat çıktı diyor biri. E bunu o da hesaplıyor şu kadar çıkar aşağı yukarı oynamayla ama bilirkişi, 900 ton hafriyat çıkmıştır ve müteahhidin bu hafriyatı taşımaktan dolayı bu kadar masrafı, gideri vardır. Yani bunu bilimsel olarak bir yere oturtamadığımızda o bilirkişinin taraflardan biri lehine rapor hazırladığını, karşı tarafın menfaatini ihlal ettiğini tespit etmek çok güç değil. Buna karşın verilen disiplin soruşturmasına konu olduğunda bir ceza veriliyor ama idari yargı bunu somut delile bağlanmadığı için iptal ediyor bu disiplin kararlarını. Bu durumda odaların bir yaptırım gücü kalmadığı için de bilirkişiler kendi meslek odalarının koymuş olduğu kurallara riayet etmiyorlar. Ancak Danıştay 2005’li yıllarda iki tane güzel karar vermişti. Bunun devamı gelmedi. Bunun devamını beklediğimizi belirtmek isteriz. Birincisi Türk Tabipler Birliği’nin davalı olduğu bir davada idi. Kişi kamu görevlisi idi ve hekim etik ilkelerine aykırı davrandığından dolayı ceza vermişti ve bunu ceza verilen kişi dava konusu yapıyor yerel idare işlemi iptal ediyor, sonra Birlik itiraz ediyor, Danıştay bozuyordu. Şöyle diyordu kararda: disiplin hukuku bakımından meslek mensubu kamu görevlisi statüsünde olsa da mesleğini serbest olarak icra etmesi arasında kesin bir ayırım olmadığından bu mesleki davranış ilkelerine, hem kamu görevlisinin hem de serbest çalışanın uyması gerekiyor ve verilen karar doğrudur diye bir karar vermişti ve bu bir içtihat diye çok sevinmiştik ama Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği’nin kamu görevlileri hakkında vermiş olduğu kararlar bu doğrultuda çıkmadı. Bir tane bilirkişi hakkında

verilmiş bir karar vardı yine 2005 yılında bu da güzel bir karardı. Ancak burada şöyle bir özelliği vardı bu olayın: Marmara depreminde ağır hasarlı bir yapıya, orta hasarlı raporu veriyor bir bilirkişi. Ancak buna daha önce, o zaman İskan ve İmar İl Müdürlüğü ağır hasarlı bir rapor veriyor ve daha sonra belediye buna itiraz ediyor ve dava konusu yapıyor ve aynı zamanda meslek odasına şikayette bulunuyor. Meslek odası buna ceza veriyor, meslekten men cezası veriyor ve bunu da Danıştay doğru buluyor. Onaylamıştı yerel mahkeme kararını. Burada mesleğin esaslarına, tekniğe aykırı olarak rapor düzenlemekten dolayı meslek odasının verdiği cezanın yerinde olduğunu söylüyordu. Niye bu kararda bir istikrar olmadı sonraki açılan davalarda? Mesela öyle örnekler vardı ki: 3 kişilik bir bilirkişi heyeti kuruluyor. Daha doğrusu mahkeme bir bilirkişi talebinde bulunmuyor. Süren bir davada 3 tane meslek mensubu, bunlar da bu meslek mensupları da öyle sıradan meslek mensupları değil, üye konumunda değil yönetici konumunda. 3 kişi bir rapor düzenliyorlar ve bu rapor bilimsel mütalaa, bilirkişi raporu değil. Bunu şirket talep ediyor. Şirkete özel bir rapor düzenliyorlar ve odanın da logosunu kullanarak, oda raporuymuş gibi düzenliyorlar ve o şirkete veriyorlar. Yürüyen davada bilirkişi taraf bunu bilimsel mütalaa olarak sunuyor ve davayı kazanıyor ve iyi de bir bilirkişi ücreti alıyorlar kişiler. Açılan davada, ben olayın hakkında bilgi vermek istemiyorum. Herhangi bilgi ve belgenin ortaya konulamamış olması karşısında davacıların konu hakkında kendi görüş ve düşüncelerini bilimsel mütalaa şeklinde açılan rapordan dolayı meslekten men ceza verilmesinin yerinde olmadığına karar veriyorlar. Oysa kendi odasının daha önce hazırlamış olduğu bir rapor var ve bu rapor da geçersiz kılınan bir bilimsel mütalaa. Bunlar da yargılamadan muaf hale gelmişlerdi. Şimdi çok önemli bir sorunumuz daha var. Diğer sorunlar derken hemen burada bitireceğim zaten. Üniversitelerde hoca olup özel sektöre danışmanlık veren birçok hocalarımız var, öğretim görevlileri var. Bunlar ücretli olarak özel sektöre, şirketlere bu ÇED'lerle ilgili daha çok danışmanlık hizmeti veriyorlar ve bu kişilerin bilirkişi olarak seçilmemesini istiyoruz çünkü gerçekten çok sorunlu bir alan burada. Bir firmaya ÇED

raporu hazırlamışsa, dolaylı da olsa bir davada ÇED raporlarında bu kişilerin görev almaları tarafsız olmayacağı, çok ağırlıklı bir düşünce. Ve bunlara karşı yapılan itirazlar da mahkemeler tarafından kabul görmüyor reddediliyor. Yani bilirkişinin reddedilmesini istiyorsunuz sonra bilirkişi raporunu hazırlıyor hakikaten onda da bir önyargı oluşuyor objektif davranacaksa da bir önyargı oluşuyor. Sonuçta biz objektif, tarafsız diyoruz ama nesnel, objektif olduğunu düşünüyoruz ama kişiler bir değer yükü taşıyorlar sonuçta. Bunda maalesef tutamıyorlar kendilerini. Bu anlamda özel sektöre danışmanlık yapan öğretim görevlilerinin bilirkişi olarak atanmaması yapılan itirazların hiç değilse mahkemeler tarafından etraflıca irdelenmesi gerektiği bir de avukat olduğum için belki ve bilirkişi ücretleri idari yargıda çok yüksek takdir ediliyor hakikaten bu hak arama özgürlüğünün önünde bir engel oluşturmaya başladı. Bunu taraflar karşılamıyor. Hani ben taraf yönünden baktığımda 15.000 – 20.000 liraya varan bilirkişi ücretleri on tane dava açsanız hakikaten bütçenin %30'unu götürüyor nerdeyse bunun bir sade vatandaş olduğunu düşünürsek bir dava bile açamayacak. Kendi hakkını arayamayacaktır ve yine kurumlar bir şekilde bunu yerine getirebiliyorlar ama bunu bir vatandaş 20.000 lira 15.000 lira yalnızca bilirkişi ücretini karşılayamaz o zaman da hakikaten bizim dava açma hakkı dediğimiz bir hak, temel hak yalnızca anayasada laf olarak kalır. Hiç değilse bu bilirkişi ücretlerinin ilk elden hazine tarafından karşılanması gerektiğine inanıyoruz. Bu konuda Danıştay'ın birkaç uygulaması var, bunu sürdürmesini istiyoruz, bu güzel bir karar. Yine dün de belirtildi, bu planların, tarafların, iddiaların, bütün plan ve kararların keşif öncesi dosyada yer alması hem bilirkişinin işini çabuk yapabilmesi anlamında zaman kaybına neden olmaması gerekiyor. Şimdi sonuç olarak bir cümle söyleyeceğim: Olgular tarafsız, nesnel olmakla birlikte imar, plan ve uygulamaların ülkemizde politik kararlardır. Bu reddedilemeyecek bir durum ve çok fazla imar planları yapılıyor. Buna demin Sayın Alman yargıç anlatırken katılım süreçleri yaşanmıyor, vatandaş bilgilendirilmiyor ya levhada bir ilandır, ya da Bakanlığın resmi web sitesinde bir link olarak yer alır ve bu davalarda da dava açma süreleri

kısaltılmıştır. Bu da dava açacak kişiler için çok olumsuz bir durumdur. Çünkü 30 gün içerisinde tüm verilere ulaşmak imkansız, dava dilekçesini açmak biz avukatlar açısından da imkansız hale gelecektir. Şimdi ülkemizde ve dünyada da bu böyle değişen toplumsal ilişkiler sisteminin ana dönüştürücü nedenlerine odaklanmanın politika olarak algılandığı ve algılatıldığı her durumda bilimin yapması gereken politikaya karşı oluşacak politika değil bizzat politikaların belirlenmesinde nesnel olguların varlığını dikkate almak ve bu olguların dilini politik aktörlere açıklamak olmalıdır çünkü bunlar politik kararlardır deyip hepimize saygılar sunuyorum, beni dinlediğiniz için.

Erdoğan BALCIOĞLU, İnşaat Mühendisi (TMMOB)

Almanya'dan gelen çok değerli misafirlerimiz yargının ve tekniğin temsilcileri olarak tüm meslektaşlarımı saygıyla selamlıyorum, hepimiz hoş geldiniz. Özellikle TMMOB yani Türk Mimar Mühendis Odaları Birliği bünyesinde dün değerli meslektaşım Mimar Ali Bey'de bahsetti 26 odaya ulaşan ve üyelerinin nüfusu 500.000'e ulaşan dev bir kuruluş: Mimar Mühendis Odaları Birliği dolayısıyla Türkiye'de ekonominin lokomotifi dediğimiz inşaat sektörü yani 130-140 tedarikçileriyle ve alt yüklenicileriyle beraber Türkiye'de gerçekten önemli yer kaplayan inşaat sektöründe en önemli odak noktalarından bir tanesi: Kentlerin planlanması ve kentlerin yaşam alanlarına dönüştürülmesi konusundaki yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin yaptığı çalışmalar. Şimdi ben özellikle Türkiye'de bu kadar çok dağ var, bu kadar çok uyuşmazlık neden ortaya çıkıyor? Onları bir nebze olsun anlatmaya çalışacağım. Daha önce odalarımız olarak İnşaat Mühendisleri Odası ve TMMOB'ye bağlı odalar olarak birçok alanda özellikle de imar konularında, imar suçları konusunda birçok paneller, sempozyumlar Türkiye'de yıllardır bunları yapıyoruz. Onlarca, yüzlerce sempozyum ve çalıştay düzenlendi. Bununla ilgili bu resimde gördüğümüz en son Ankara Barosu'nun düzenlediği imar suçlarıyla ilgili bir sempozyum da Danıştay Başkanı, Baro Başkanı, eski başkanlar katılmıştı. Orada da aynı

şeyleri söyledik. Şimdi ülkemizde imar planlarının rolü dünyada da birçok ülke imar planlarıyla ilgili tasarruf da bulunuyor ama özellikle bizde maalesef politik ve siyasi istismara dayalı uygulamalar tarım ve orman ve yeşil alanların imara açımı, kamusal alanların özelleştirilmesinden doğan hukuksal sorunlar rant ekonomisi uygulamaları, burada çokça söylüyoruz rantlaştırıyor, rant alıyor, rant kazanıyor falan aslında ekonomideki terim, rantın karşılığı: Getiridir. Arsası olan bir şahıs arsasını bir yükleniciye imar ihale hukuku gereğince bir eser meydana getirmek üzere veriyor ve satış vade sözleşmesiyle bir eser ortaya çıkıyor ancak bizde böyle haklı, karşılıklı getirilerin ötesinde emsal kararları, imar kararları, kat artışları, yeşil alanların haksız olarak imara açılması tüm bunlar maalesef aşırı bir haksızlığa yol açıyor. Hakkı olanların hakkını da haksız kazanç sağlamak isteyenlere karşı artı kazanç olarak gösteriyor. Şimdi burada tabi bunu yaparken de yazılı ve yazısız kuralların ihlalden öte ahlak kurallarının da çürümeye başladığını gösteriyor yani hep etik etik dediğimiz olay toplum yavaş yavaş haklı kazancın haksız kazançların yanında giderek etkisini kaybetmesine neden oluyor. Özellikle büket kavramından başlıyor tabi konular bir alanda öncelikle bir imar düzenlemesi, kadastral düzenleme yaptığımızda şahısların mülkiyetleriyle ilgili tasarrufla bulunuyorsunuz. Burada Danıştay'ın birçok kararları var, yargı kararları, yüzlerce, binlerce kararları var. Bu kararları arkadaşlarım az buçuk anlattılar. Özellikle en korkuncu imar komisyonlarında yer alan bakkal, berber gibi insanlar imar komisyonlarında yer almakta, imar komisyonu başkanlığı yapmaktadır. Türkiye'de çokça var birçok kentte bu. İmar komisyonunda en azından, mimar, şehir plancısı, mühendislerin mutlaka imar komisyonunda olması gerekiyor. Diğer meslek mensuplarını küçümsemiyoruz, onlar da başka komisyonlarda yer alsınlar. Tarifeler komisyonunda yer alsın, efendim fiyatlandırma komisyonunda, isim verme komisyonunda. Burada demin de dediğim gibi kentin ve kentlinin hakları, bu kararlar nedeniyle elinden alınıyor. Usulsüzlüğün en önemli nedeni ise; namuslu kazancın insanların beklentisine ve ihtiyacına yetmeyecek kadar azalmış olması. Asıl korkunç durum bu. Örnek olarak

mesela plan verilerine göre resmi sağlık alanı birçok rneği var bende. Yine planda temel eğitim, kreş alanı tanımlı arsa meclis kararıyla nazım planda kullanım kararı değiştiriliyor. Kentsel servis alanı tanımıyla akaryakıt ve LPG istasyonuna çevriliyor. Planda ekme mesafeleri için ngrlmüş ölçüler azaltılarak inşaat emsali 5-10 kat arttırılarak belediye meclisinden geçirilen plan değişikliği ile ve kullanım kararları değiştirilerek arsa sahibine önemli rantlar sağlanıyor. Bir de bizde görünmeyen emsaller var. İşte kot altındaki alanlar, emsal dışı kalan alanlar vs. bunlardan dolayı da bu yerde yapı devam ediyor ve bitmek üzere. Aynı şekilde burada bakın demin dediğim gibi: Özel hastane alanı kullanımı, akaryakıt istasyonu kullanımı, emsal akaryakıt istasyonu meselesinde, kreş alanında bu yer. Emsal değişmiyor. Ama kullanım kararı değiştiği için yeşil alan olan, kreş alanı olan yerler akaryakıt istasyonuna dönüşüyor. Bir takım haksız kazanç elde etmek isteyenler, ellerinde siyasi gle meclislere gidiyorlar efendim bana şurayı değişti benzinlik yap. Yine bununla beraber özel eğitim kurumları var. İşte bodrumların emsal çıkarması bakın 1.25'den 2.50'ye çıkmış. 0.50'den 3'e çıkmış tesisleri. Danıştay, Güneypark denen 902 parsel Ankara'da. TRT'nin olduğu yerde, İmrahor Vadisi'nin hemen üzerinde. Bu alanda 500 ksr tane hak sahibi var ve buradaki Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin yapmış olduğu kentsel dönüşüm çalışması sonucunda bu alanda önce bir n kentsel tasarım yapılıyor ve daha sonra da imar planına referans etmesi anlamında bir düzenleme sonucu maksimum 3000 konut yapılması hedefleniyor. Aradan geçen günlerde davalar devam ediyor ve sonuçta yürütmeyi durdurma ve esastan da kararlar geliyor. Fakat Danıştay yürütmeyi durdurdu dediğimiz yer. şu anda blokları görüyorsunuz 6000 konut hedeflendiğindeki resim bu. şu anda yeni bir resim var: 14000 konuta çıkıyor. Ankara'nın en önemli akciğeri olan ve Ankara'yı besleyen o hava koridoru maalesef bu yapılar nedeniyle kapanıyor. Ankara'nın genel o esinti, o koridor maalesef böylece kapanmış oluyor. Yine böyle bir kararımız var. Demin bahsettiğim kentsel çalışma alanı olarak AVM'lerin ve diğer yapıların yapılması. Burada tabi bunları yaparken kente karşı suç işliyoruz. Peki kente karşı suç işlendiğinde

bunun cezası nedir? Bunun cezası imar planlarında yanlış yapılan fazla emsalleri ve şahsın hakkını alıp bir başkasına veren, kamunun hakkını alıp bir başkasına veren, insanların yaşam alanlarını yoğunlaştırarak oraları, ormanlarımızı devasa yapılarla ağaçları keserek donatan kamu görevlileri hakkında gerekli işlemlerin yapılması lazım. Ben dün sualimde de anlatmıştım, değerli hocamıza Ali Hoca'ya sormuştum: yani birçok yürütmeyi durdurma kararları var, yargı kararları var. Sonuçta ne oluyor? Atı alan Üsküdar'ı geçiyor. İşler bitiyor, bütün yapılar bitiyor. Bunun karşılığında yargı, idari yargı tamam kararını veriyor. Ne yapacak? Kalkıp arkasından: ey savcılar! Bu adamın kulağından tutun, atın içeri diyemiyor ama, birileri görevini yapmak zorunda. Burada bugüne kadar kent sorunlarında devletlerin izleyeceği bir takım politika ve programlarla çözüm getirebileceği egemendi geçmişte. Yani çözümün ana eksenini devletlerdi. Bu yaklaşımın yetersiz kaldığını biliyoruz, daha ötesinde yaşıyoruz. Habitattaki kent zirvesinde, ben de katılmıştım. Yeni bir yaklaşım önerildi orada. Devletin üstlendikleri görev ve sorumlulukları, sorunu yaşayanlarla paylaşması ve onların oluşturduğu sivil toplum kuruluşlarına, yani biz meslek odalarının çözüm önerilerini uygulamada daha aktif bir rol alması öngörüldü o habitatlarda. İnsan yerleşimlerine ilişkin sorunların çözümü için, bu yerleşimlerdeki tüm tarafların yani: yerel yönetimler, özel sektör, meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşlarının etkin katılımını gerekli bulduklarını belirttiler. Dünyada birçok otorite vardı planlama konusunda, Brezilya'dan, Amerika'dan, efendim Almanya'dan birçok ülkeden katılımcı vardı ve o katılımcıların da özellikle üzerinde durdukları şey: mutlaka yaşam alanlarında yapılacak olan tasarrufların salt birtakım kamu görevlilerinin yaptım oldu anlayışıyla değil, ama mutlaka oradaki paydaşların her birisinin inisiyatifinin, kararının , niyetinin mutlaka alınması gerekiyor. Burada tabii sorumlulukları genişletmek ve yaymak gerekiyor. Sosyal donatı alanlarıyla ilgili zaten yeterince bahsetmiştik, burayı geçeyim. Burada tabii çok önemli kentsel yaşamda önemli şeyler var: toplu taşıma, bisiklet, yaya ulaşımları, bireysel ulaşım yerine topluma önem vermek, ağır trafik kısıtlama; özellikle

yoğun trafiği olan kent merkezlerinde özel araç trafiğini desantralize ederek, merkez ve meydanları kültürel, sanatsal etkinliklere açmak konumunda önemli görevler üstlenmeliyiz. Ben dün değerli Eyalet Başkanı Alman arkadaşına soru yöneltmiştim. Demiştim ki: Almanya'da Dortmund vadisinin olduğu alan, büyük bir alan. Burada dönüşüm yapılmıştı. Bu dönüşümdeki amaç desantralizasyondur. Ama buradaki yapıların ya da hak sahiplerinin hakları nasıl transfer edilmişti? dedim. Alman meslektaşımız bu konuda bir bilgim yok demişti. Aslında şöyle: Demir Çelik Endüstrisinin çöküntü alanı haline gelmiş olan alanı, mutlaka imar haklarının başka bir yere imar hakları transferi ile taşınması idi. Bununla ilgili de Dünya Habitat ve Yerleşimler Konferanslarında dendi ki: Ruhr vadisi önemli bir eşiktir, bununla ilgili Macaristan'ın Pecs'i ile İstanbul'u kültür başkenti yapalım, bununla ilgili de birtakım çalıştaylar ve sempozyumlarla bu alandaki toplumu aydınlatacak veriler yapalım demişti. İşte o Ruhr Vadisi'nin esprisi bu. Burada ben biraz daha geçeyim önemli bir konuya geleyim. Burada dava konuları var. Bakın, bilirkişi meslektaşlarımızın vermiş olduğu raporlara bakın: Asli Hukuk Mahkemesi'ne bilirkişilik yapıyorlar. 95.000 TL var, 130.000 var, 146.000 var, 211.000 var. 156.000, 248.000 var, 139.000 var. Vatandaş dilekçe veriyor: yahu bunun hangisi doğru? Diyor. Şimdi düşünebiliyor musunuz? Bu arkadaşımız mahkemeye intikal eden bu dava nedeniyle odaya geldi, ben odanın soruşturmacısı olarak bu şahıs hakkında savunmasını aldım ve disiplin yönetmemiz gereğince de gereken cezanın verilmesi için de onur kuruluna sevkine karar verdik. Bir önemli noktayı söyleyeceğim ve bitireceğim. Çok önemli bir konu. Şu anda Türkiye'nin gündemindeki birinci derecedeki öncelikli konu. Nedir bu konu? Türkiye'deki gecekondular, kaçak yapılaşma, deprem riskli yapıların dönüştürülmesi olan eski yasa, pardon. Belediye yasası. Eski değil hala yürürlükte. 5393 sayılı belediye kanununun 73. Maddesine göre geçmişte 2004'te bu yana Toplu Konut İdaresi 500.000 konutu yaparken beher konutu, beher binayı en az iki birim kabul ederseniz, 1.000.000 konutu dönüştürürken değerlendirme yaptı. Değerlemenin odak noktasında yapılara biçilen değer. Neydi o biliyor musunuz? Enkaz bedeli.

Enkaz bedeli de yüzde on. Ben soruyorum değerli yargı mensuplarına: yasalarınızda bir yapının enkaz değerlemesinde yüzde on diye bir uygulama var mı? Yasal bir uygulama. Ben Ankara idare mahkemelerinde bütün yargıç arkadaşlarımıza gittim sordum, böyle bir oransal karar yok. Danıştay 6. İdaresinin bir içtihadı var orada diyor ki: bilirkişi incelemesi yapılır, yapılan aşınma payı düşülür, yapıya bir bedel tespiti yapılır, makul bir bedel olması gerekir. Bu bedelin de mutlaka levazım bedeli olması lazım diyor. Yani enkaz uygulaması meczup hale gelmiş dolayısıyla kullanım şansı kalmamış olan yapıların dönüştürülmesi için verilen değer. Şu anda TOKİ Türkiye'deki 1.000.000 yapıya bu uygulamayı yaptı haksız olarak. Mahkemeler de devam ediyor, benim de raporlarım var. Diyorum ki: yapının 30.000 TL adamın evinin değeri, hadi aşınmasını düştünüz 25.000 TL kaldı. Diyor ki: yüzde 10; 2500 TL al hadi bakayım git. Böyle bir şey yok. Yani böyle bir karar, haksız bir karardır. Özellikle Çevre ve Şehircilik Bakanlığımız açıklamıştı, devletimizin şu an envanterinde 7.000.000 yapı dönüştürülecek deniliyor. 7.000.000 yapı, yani riskli yapı. Neden riskli yapı? Birinci nedeni 2007 deprem yönetmeliğinden önce yapılmış olması. Teknolojik olanakların olmadığı zamanlarda elle karılmış olması, betonyerlerle karılması ve donatıların yuvarlak demir olması nedeniyle şu anda yapı denetim yasası gereğince; 4708'e göre yuvarlak demirler kullanılmıyor, yasak. Çünkü farklı demir kullanılıyor sıyrılmayı önlemek için. Ayrıca santral, betonları, hazır fabrika betonları kullanılıyor. Bunların da minimum c25 kat betonlarında kullanılıyor, 30,35,40 a kadar çıkıyor yapının özelliğine göre. Evet şimdi önümüzdeki 6306 sayılı afet riskli alanların dönüştürülmesiyle ilgili yasaya göre Türkiye'de hızla, büyük bir çabayla kentlerin dönüştürülmesi konusu gündemde. İstanbul'da Bağdat caddesinde, bir çok yerde holdingler binaları, ha babam, de babam gel bak size şunu verelim. Bu da insanların haklarının ellerinden alınmasını getiriyor dolayısıyla kentsel dönüşüm alanları ilan edilirken mutlaka paydaşların barınma hakları, anayasal hakları ve o yapıdan gelen imar haklarının mutlaka iyi hesaplanması gerekiyor. Çünkü sonuçta 2942 sayılı yasanın 11/4650'de değişik 11. Maddesinde biliyorsunuz:

uzlaşma esastır diyor. Eğer uzlaşmama olursa o zaman ne devreye giriyor? Uzlaşmama tutanağı ve acele kamulaştırma devreye giriyor. İşte 6306 sayılı yasaya göre de Çevre ve Şehircilik Bakanlığı şimdi Bakanlar Kurulu kararıyla acele kamulaştırmaya karar veriyor ve birçok insanın yapısını, arsasını acele kamulaştırma yoluyla almaya çalışacak. Bununla ilgili büyük bir örgütlenme ve kurultaya odalarımız olarak hazırlanıyoruz. İnşallah önümüzdeki günlerde çalıştaylar ve bununla ilgili bilgilendirmeler yapacağız. Zaten odamızda birçok konuda mesleki etkinlikler hızla yapılıyor, birçok bilirkişi arkadaşımızı bizim mesela geçen sene 132 kişi bildirmiştik mahkemelere. Benim de yargıdan özellikle istirahatım. O da olarak tabi ki: bu listelerde bildirilen meslektaşlarımızın mutlaka eşit olarak, olabiliyorsa Uyap sisteminde bilirkişilik sisteminin dağıtılması ve verilmesidir. Hepinize saygılar sunuyorum.

Ara veriyorum. Sorular daha sonra. Lütfen 11'de. Ben öğrencilerimle gittiğimde bir düdüğüm var onu çalışıyorum. 11'de burada olursanız sevinirim.

Prof.Dr. Baykan GÜNAY;

Bugünkü konuşmam, aslında hepinizin her davada yazdığı, sorduğu üç temel soru üzerinde kurgulanacak. Planlama esasları ya da ilkeleri, şehircilik ilkeleri ya da esasları. Aslında ilke ve esas sözcüklerinde birbirine karıştırıyoruz. Birisi İngilizce'de fundamental yani temelleri öbürü ise ilkeler, iki farklı şey ama bunları çok doğru kullanmadığımızı benimde bu tuzağa düştüğümü söylemem lazım ama bu üç soruyu önemsiyorum. Yargı ne kadar önemsiyor bilmiyorum. Çünkü bu artık o kadar otomatikleşmiş ki bütün yargıçlar özel soru sormak akıllarına gelmediğinde, bu üç soruyu mutlak soruyorlar. Hocalar nasıl olsa yanıtlar ordan birşey çıkarırım diye. Ben bu üç soruyu kendi camiamda yani akademiada da test ettim ve şunu gördüm. Akademia da farkında değil. Yani verdiği eğitimde neler öğrettiğini bilmiyor. Onu farkettim. Dolayısıyla bu üç soruyu size bugün açmaya çalışacağım. Çoğu zaman birbirinden ayırt etmekte mümkün olamayabiliyor. Bu üç soruyu

bu da çok doğal. Çünkü karar vermek söz konusu bir yargıdır. Yargı da benim düşünceme göre adı yargı hiçbir zaman tamamıyla nesnel olamaz. İçinde mutlak özellikler barındırır. Bu hepimiz için geçerlidir diye düşünüyorum. Bazı zaman da imar mevzuatına uygunluk soruluyor, tabi imar mevzuatının hangi tarafına uygunluk diye ben düşündüğümde usul sizindir. Yani ben hiçbir zaman usule dair bir probleme raporlarımda yer vermem. Ona birşey diyemem ama imar mevzuatını yukardaki meselelere dair ilişkilerini buluyorsam şehircilik esasları planlama ilkeleri ona göre ona da yanıt vermeye çalışırım. Çünkü birçok yasa maddesi bunu tanımlamaktadır. Şimdi Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Sayın Melih GÖKÇEK de bir dönem sordu; acaba nedir şehircilik ya da planlama esasları nerede yazılı, diye sordu. Ne akademiadan ne de yargıdan buna yanıt gelmedi aslında. Çünkü bizde bunun üzerinde ne kadar anlaşıyoruz çok da belli değil ama sizden ricam bu soruyu sorun. Ama daha bilinçli daha içeriğini kavrayarak sorun ve mutlak bilirkişiden de bunun yanıtını isteyin. Vermiyorsa ben dahi bir daha yazdırın. Bunu çok önemsiyorum. Şimdi planlama ve şehircilik tabi iç içe girmiş bir kavram. Esas olan şehircilik; içinde yaşadığımız nesnedir aslında. Ama planlama bir araçtır. O araç kendi kendini böyle fetişleştirirse bir yere varamıyor. Ama o araç kendisini şehirciliğe ben yöneliyorum dediği zaman ikisi arasında organik bağ oluşturuluyor diye düşünüyorum. Dolayısıyla planlama ya da şehircilikte üç şeyi çok önemsiyorum:

1. Karar veriyorsunuz. Sizin gibi, sizde karar veriyorsunuz kararın kuralı var. Yani her zaman verdiğiniz karar doğru değil ya da o an doğru, bir dönem sonra yanlış olabiliyor.
2. Bir seçim yapmak durumundasınız. Stratejik bir seçim yapacaksınız. Bu da çok önemli, bakın sizde aynı şekilde mantık yoruyorsunuz bizde aynı şekilde mantık yürütüyoruz.
3. Biz yalnız değiliz ki! Bir oyun kuramı içinde bunu yapıyoruz. Aktörler var etrafımızda hep aktörlerden söz ediyoruz ama işimize gelmedi mi aktörlerin hepsini bi kenara atıyoruz. Bende

aktörüm, yargıda aktör. Hepimiz bir teknenin içindeyiz bir yere doğru gidiyoruz, bir çaba sarfediyoruz. Bunuda çok önemsiyorum.

Şimdi bu çerçeveyi planlamada da planlamanın sürecine ve özüne ilişkin kuramlar var. Nasıl siz usul ve esas üzerine tartışıyorsunuz, bizde de var bu. Kimi zaman planlamayı bir süreç olarak algılıyoruz. Ama sürecin sonunda eğer öz, vardığımız nesne kötüyse iyi bir süreç tanımlamamışız demektir. Ama planlamada da bu kuramlar böyle. Bir kısmı nasıl karar verilir, deminki çerçeve.. Ama ne hakkında karar veriyoruz? Yaşam hakkında mı, birey hakkında mı, doğa hakkında mı. Eğer bunu ayırt edebiliyorsak biz bu ikisini bir organik ilişki içinde düşünebiliriz, diye kafamda yoruyorum. Şimdi planlama esasen bir kısmı mühendislik, yani somut birşeyle uğraşıyorsunuz. Çoğu zaman yargı bizden elle tutulur somut delil istiyor. Somut delil anladık ki çok somut olamıyor. Yani planlama kararlarında bile bireylerin ve hepimizin öznel şeyleri gündeme geliyor. Planlamada da öyle. Bazı değerlerin farklılaştığından söz edildi bizim stüdyolarımızda not verme işinde bir projeye bir hoca DD verirken öbürü AA verebiliyor.

Yani bizde de öyle 100 üzerinden 30 verdim gibi bir şey yok. Yani yargınızı kullanıyorsunuz, bireysiniz. Dolayısıyla planlama esasları daha çok yer seçimi, arazi kullanımı yoğunluklar, kentsel ilişkiler, çekim yöntemleri, doğrusal programlama, ulaşım modelleri, plan onay süreçleri gibi bir seti tanımlıyor. Bunun içinde henüz içinde yaşadığımız mekan yok. Dolayısıyla sorduğunuz sorulardan bir tanesinin bunu içerdiğini ya da kapladığını düşünüyorum. Bu da ondan sonrası bizim alanımıza giriyor. Bir kentin makroformu nasıl belirlenir, hangi modellerle yaklaşım ve gerçek herşeyi yanıtlayan bir mühendislik problemi mi bu gibisinden bir sürü soru var ve böyle olmadığında anlıyoruz, biliyoruz. Algoritmalar yapıyoruz matrisler yapıyoruz, işin bir tarafını oluşturmaya çalışıyoruz. Son dönemde swot çok herkes swot yapıyor, oda yargı aslına bakarsanız öyle düşünüyorum ama bütün bunun sonunda çevre buna dönüşüyorsa tabi bi sıkıntı var demektir, bir problem yaşamışız demektir. İkinci seyircilik ilkelerinden varlığımıza dairlikle ölçüyorum. Son 10 yılda öyle düşündüm. Martin HAYDEDER' in

birey yani nesnenin, bireyin önemine ‘dazayn’ dediği yani orada varlık karar veriyor, orada varlık ne kadar ayırımdaysa. Çünkü biz aynı zamanda diğer varlıkların ayırımında olan tek varlığız. Dolayısıyla bunu da çok önemsiyorum ve işim planlama alanından şehirciliğe doğru geçerken o organik ilişki içinde varlık bilimini ben çok önemsiyorum. Zamanın ayırdımındayız başka nesnelere ayırdımındayız. Bazıları HAYDEDER’i çok sevmezler ama ben son zamanda baya onunla bir organik bağ kurduğum diyebilirim. Dolayısıyla nasıl var olacaksınız? Kentin biçimiyle var olacağız, imgeleriyle var olacağız, mekan dizgeleri diyorum yani mekan bunlar giderek soyut, tutulamaz, anlaşılması güç nesnelere oluyor. Yani nasıl iletişim kuracağız bu konuda? Biz kendi aramızda da bir çok zaman anlayamayabiliriz. Dolayısıyla bu çerçevede biz insan ve yapı çevrelere ilişkin amaçlar koyuyoruz insanlarla insanlar aralı ve bir şehrin formunu tartışıyoruz. Bunu önemsiyoruz. Kentin imgelerini tartışıyoruz. Kentin peyzajını tartışıyoruz. Mekan nasıl kurgu.. bunların matematiği yok bazı şeylerin matematiği vardır. Ama onun için yargı da bulunuyoruz, düşünüyoruz. İşte mesela Admun Bacon bir önemli şehircilik uzmanıdır. Geriye o zaman mekanlar diyor, içbükey dışbükeydir. Gökyüzüyle buluşmak demiş şuna, bu resim benim. Biz gökyüzüyle buluşmak deyip sülüet dersek sonra sülüeti böyle yaparlar. Onu görüyorum ben. Ama bu İstanbul tarihi yarımadasının varlığına dairdir. Ben öyle bakmak istiyorum. Sonra bir kentin bir kurgusu olmalı. Şimdi biz birlikişi raporları yazarken hocalarımızla şimdiye kadar aramızda hiçbir mizah çıkmadı. Çünkü biz aynı şekilde düşünüyoruz. Mesela böyle birşeyi nasıl anlatayım ben size Milano’ daki kentin kurgusunu? Yani işte Sforzaların sarayından, Dante caddesinden gidip Milano Katedrali buluyorsunuz, sola dönüyorsunuz Galeriayı buluyorsunuz. Ordan çıkınca Leyla GENCER’ in La Scala operasını buluyorsunuz. Bu bir öykü aslında. Şimdi bu öyküyü mühendislik ve planlamayla anlatamıyorsunuz. Bu konuyla birlikte konuşup birbirimize anlatmamız uzlaşmamız lazım diye düşünüyorum. Bu kavramların çoğunda bu, bizim varlığımıza dairliğe ait. Mesela bazen birşeye omurga diyoruz kalp diyoruz

damar diyoruz sinir sistemi diyoruz, bireyle özdeşleştiriyoruz kenti bir raporu anlatırken. Bunu önemsiyorum.

3. konu kamu yararı; tabi kamu yararı derler Gülşen hocam burda yazmış yine ayrıntısına girmeyeceğim. Çok farklı yaklaşımları var. İşte bireylerin toplam yararı mıdır? Onun ötesinde mutlak bir kamu yararı anlayışı var mıdır? Tek midir? Mesela burda da bir yargıda bulunuyoruz. Yani ben böyle yargılıyorum siz başka türlü yargılayabilirsiniz bunu aslında. Dolayısıyla kamu yararına da biz her zaman aynı şekilde aynı yanıtı veremiyoruz öyle bir çerçevede. Bir önemli bulduğum felsefe alanı daha var, “Utility Theory”. Bu yararcılığı şurdan önemsiyorum. Bu günkü planlamanın temellerini bu 19. yy İngiltere’indeki yararcılık kuramına oturduğunu düşünüyorum. Çünkü kamusalılığı yasalarının yazımında yer almış. Kamusalılığı yasalarının çoğuda kente dair. Kente dair bugün tartıştığımız bütün o kamu yararı başlığı altında söylediğimiz çerçeveleri tartışıyoruz. Dolayısıyla bu yararcılığı, kavramları yaşamın sürdürülmesi bolluk, eşitlik, güvenlik. Böyle bir çerçevede ve karar verme süreçlerini buna göre oluşturuyorlar. Ki bugünkü planlama 20. yy başında Patrick GEDDES tarafından tanımlanmıştır plan üç aşamadan oluşur; alan araştırması, çözümlenme ve plan yapılı. Dolayısıyla bugünkü planlamanın temellerinde bu kamusalılığı yasalarının çok önemli olduğunda düşünüyorum. Çünkü öyle bir sanayi toplumu var ki. Şöyle bir Dünyada buna getiriyo yani Güneş, açık hava, yeşil olmayan şey özellikle işçi sınıfı mahallelerinde ve fakirlik, konut, kirlilik, kanalizasyon, çevre, güvenlik, gıda gibi konular üzerindeki ilk mevzuatta böylece şehre dair olarak oluşturuluyor. Bu kadar teoriden sonra burdan neler yani buralardan bazı başlıklarla neler söyleyebilirim onu söyleyeceğim. Bir tanesi Fıstık Palas şu bina şurada bir yerdedi. Yeşil alan gelmiş, yıkılacak. Niye yıkıyorsunuz? Bar orada varlık, hatta binayı öyle övdüm ki şimdi bölüm Başkanımız ‘ya ne binaymış’ dedi. Fıstık Palas birkere adı güzel. Şimdi böyle bir değeri ben kime anlatayım. Yani o öyle bir değer ki binanın üst iki katı kötü tamam onu kabul ediyorum. Ama alt iki katında bir Cumhuriyet döneminin mimarlığı var ve bu burda öyle bir ödev yapacak ki bunun önü ve arkası diyebileceğim. Şimdi önü

arkası kalktı bitti. Bitti yeşil.. Her zamanda çok yeşilci değiliz onuda söyleyeyim size. Böyle bir durumda da bu binanın önemli olduğunu düşünebiliyoruz. Birde şurada şu bina, niye yıkıyoruz. Yıkacaksın herkes buraya park edecek. Halbuki bu bina bize kent peyzajı ilkelerine göre bir yer tanımlıyor. Ama siz onu düzeltirsiniz bir şey yaparsınız ben şimdi bunu size nasıl anlatırım bilemiyorum ama anlatmaya çalışıyorum. Ya da Gaziantep'te imar tartışması bir ev yıkılmış, eski ev yerinde ne olacak bu tartışılıyor. Belediye B8, kurul B5 diyor. Ben de oturttum kızımı, kızım mimar. Bana bir eskiz yap, niye böyle birşey olamıyor dedim. Şunu önerdik burda sonucu bu bilemiyorum. Ama bunu bireyin kafasına sokmakta görevimiz diye düşünüyorum. Ne kadar kantifiye edebiliriz bilemiyorum, o zor bir konu. Bunu belki Ali'yle gitmiştik hatırlamıyorum bir set üstü bunu böyle yuvarlak çizmişler, neymiş efendim arabalar rahat dönsün. İtiraz ettik sonra çok mutlu oldum bu bina kalmış. Ne kadar da güzel bir bina ne kadar da güzel bir yer tanımlıyor. Yani onu önemsedim.

Şurada eski dosyaları araştırırken buldum. Aksaray'da şöyle bir şey görmüşüz, yanlış tespit etmişler. Yol üstünden geçiyormuş. Ben şöyle birşeyler önerdim. O binayı korumuşlar yani sonuçta bir işe yarıyoruz bazen, burda da bir işe yaramışız. Bir başka konu, bizim Ali ile maceramız çoktur. Bursa' da genel ev. Şimdi bir genel ev şehrin içinde bir köyün merasına bunu yapmışlar. Gittik, kamu sağlığı açısından, çünkü gündüz hakime hanım bizim heyeti de götürdü. Bilirkişi heyeti olarak bir tur yaptık onun içinde. Sonra kamu sağlığını düşünüyorsa bu doğrudur dedik. Ama bu sefer küçük toplumların çıkarları çıkıyor başka birşey çıkıyor tahmin etmediğiniz. Buna da o köyün meranın sahibi olan köy itiraz ediyor. Şimdi hiçbir zaman hiçbir karar o anda doğru olabilir fakat doğru değildir, ben onu da yaşadım. Burdan anladığım kadarıyla köyler davayı kazanıyor. Hiç gocunmuyorum ve de şu anda o kadınlar nerde Bursa'da bilmiyorum. Hepsi biyerlerdedir. Dolayısıyla kamu sağlığı açısında doğru bulduğum bir şey başka bir gurup tarafından yanlış bulunabiliyor. Yani bunu kabul etmek durumundayız. Kocatepe camisinin yanında şu blok 200 tane bina Ayşe Abla İlkokulunu eski, hala var

ama Nusret Hızır ünlü felsefeci Ayşe Abla'nın okulu şurada. Onun gelini Ayşe de onlarda davacılar arasında biz onu korumak için canla başla çalıştık. Konut dedik mahalle dedik naptık Ayşe ablanın belediyeye satış bedelini yükselttik. Yani kamulaştırma adına Ayşe daha çok para alıp gitti. Şimdi demin mülkiyet üzerine söyledik. Korumada en büyük ikilem yani koru 2 katlıdır yanına 6 kat, bu olmaz. Yani Utility kuramına aykırı eşitliği bozuyorsun. Gemlikteki zeytinlikler bunları Ali hocamla gitmişiz burda rahmetli Raci de var. Yani şu anda burası böyle zeytinlikte ama buda orta sınıf zeytinliği işgal ediyor. Yani bu o kadar büyük toplumsal vaka ki her zaman da çözüm bulamıyoruz. Mesela şurada küçük bir şey var burada bina yapalım diyorlar. Yani burası kent balkonu, kent balkonu desem kaç yargıç bana bu ne demek diyecek? Ya da destekleyecek mi bilemiyorum. Ama benim varlık bilimi kuramı içinde bu var. Ne olacak ya aradığım bir kişi gidecek oradan aşağı bakacak o kadar. İlle de bir şey yapmayacak. Yani bu önemli. Ayvalık'ta tabiat parkı hala buranın davası bitmedi. Burada boşta bir manastır var öyle duruyor. Ama 20-30 yıl önceden belliki bugün tartışılan zeytinlikler üzerindeki baskıyı orta sınıf kuruyor. Yani bunda birçok orta sınıfta değer yargısının olduğunu düşünüyorum. Nazilli'de katlı otopark. Şehir bu tarafa gelebiliyor. Başkan katlı otoparkı burada yapacağım diyor. Belediye Başkanı itiraz etmiş bize, onlar tanıyordu diye. Sağolsun bizi çok seven bir hakim bu dosyayı bizden geri istedi. Biz herşeye rağmen dosyayı yazıp Danıştaya da gönderdik. Siz görev verdiniz ben yazarım isterseniz kabul edin isterseniz etmeyin o sizin probleminizdir. Burada mesela vatandaşın evi var siz dediniz ya bilirkişilere çok para geliyor. Gelmiyor inanın. Gerekirse bedava yazarım. bana Ankara'da 500 bin metrekarelik bir inşaat için 380 lira verdiler. 68 liralık rapor yazdım. Yani batılı güler buna. Dolayısıyla değerimin bilinmesinde de yarar görürüm. Burada vatandaşa hak mı bulduk? Ya da tasarının özelliği var. vatandaş soruyor. Niye yol burada şurada değil? Şimdi ben buna yanıt veremem, tasarlayan öyle tasarlamış diyebilirim ancak. Çünkü tasarının da özerkliği var. Hele mimarlarla o konuyu tartışamazsınız bile. Bakmayın her şeye dava açarlar ama sonra

tasarım özerktir derler herşeyin üstünde görürler kendilerini. Öyle sıkıntılı bir süreçtir. Bu da Çankaya'da binanın sahibide Hukuk Fakültesinde bir Profösördü. Bölge kat nizamı bu neden 4 benim ki niye 3 dedi. Estetik açıdan yaklaşmış meseleye ben yine estetiğin kuramını yazdım ve estetik açıdan bu küçük farklara üye olduğumu söyledim hakime hanımın çok hoşuna gitti. Ben de bunu bekliliyordum dedi. Çünkü öyle bir süreç yaşıyorsunuz. Finike'den Mavi Kent diye bir şehir yaratılmış. Olmayan bir yer, Bununda Belediyesi var. Dedim olmayan şehri siz yaratmışsınız. İçişleri Bakanlığı olmayan şehir yaratıyor sonra benden bu doğru mu? Evet doğru napabilirim. Ben orada 6 tane seçenek çizdim bunu da onlardan biri olduğunu, bulunabilir dedim yani bunda diyebileceğim bir şey yok. Eğlence merkezinden kurtartık ama marinadan kurtaramamışız. O daha sonra gelmiş gündeme. Çünkü toplumda dinamik beyin öyle geliyor ki bazen Ankara'yı tanıyamıyorum. Ankara'lı olduğum Ankara'da yaşadığım halde. Bazen çevreciler çevre bakanlığı çevre adına imar planı yapıyor. Çevreyi koruyacaksınız imar planı yapmayın diyor. Başka bir şey yapın başka bir belge üretin o zaman mevcut durumdan daha kötüsünü getiriyorsun. Büyük ada da doldu. Diyelim Belediye dolduracakmış. Büyük adanın tümü arkadaki vatandaşlarda davacı hepsi doldurmuş zaten denizi. Büyük adanın etrafına baktım o zaman 100 tene iskele saydım hatta burda Türkiye'nin ünlü vergi rekormeni bayan vardı. Ya da Katrancı Koyu'nda burada Ali Bey yine anımsayacaktır. Burada hakim dedi ki hocam siz lehinde de söylemeniz ben zaten aleyhinde yazıcam dedi. Mağara turizmi yapacakmış, oyacakmış, gözükmeyecekmiş otel tesisleri burada. Katrancı Koyu'nda neyseki orası durmuş zannediyorum. Marmaris içmelerde kıyı boyu iki büyük otel dava açıyordu. Yok dedik kamusalığın en önemlisi bu yoldur. Bu yol olacaktır. Herkes burada yol yapmış. Bakanlık şunu yapmış bakıyorum ben buna bu berbat bir yer olur diyorum bunu size aktaramayabilirim. Onun için oturdum çizdim. Yapacaksınız böyle yapın diye. Ama olmuş bitmiş zaten. Bazı yargıyı orada sebebi var bunu söylemem lazım. Neyse hızla geçiyorum bunları. Başkent Hastanesi'nde sağolsun bilmezden gelen kişi diye hakkımızda orada yazı yazdırdı. Sayın Haberal.

Yani ben bildiğim şeyi size yemin vererek yapıyorum. Bize yemin et diyor. Ben onun dışında rapor yazmam yazamam kusura bakmayın. Sonunda davayı çekti. Allah'ın dağında havaalanı. Gittiğimiz haritacı haritaya bakıyor burada 18. madde nasıl uygulanır? Ya dedim burada havaalanı olur mu? Böyle bir değerde havaalanı olurmu dedim. Neyse bundanda vazgeçildi. Antalya havaalanı 3. Pist, şimdi kapasite nedir diye öğrenmek için yazışmaya başladım. Tam da bilmiyorum. Sonra Amerika'da bir bayan buldum o bana bazı standartlar ilettiler. Yıllık 200 bin kalkış iniş aşmayacaksa da yeni bir pist gerekir dedi. Burada daha aşmamıştı ama Antalya İstanbul'dan daha ... bizde olur dedik ve oldu. Yani Ankara İvedik'te Belediye hizmet anlayışı vatandaş burayı cennet gibi yapmış. Kendi emeğini koymuş. Yani mülkiyeti hak etmiş. Getiriyor bizim plancı üzerine Belediye hizmet alanı yazıyor geçiyor. Yani bu bireyin hakkına... Birey olmadan kamucu ne işe yarar?

Eskişehir'de sanayi bu binaları dursun diye raporlar yazdık ama avm ye dayanamamış, mülk sahipleri. Buna ben birşey yapamam. Tamam Ben görevimi yaparım görevim rapor yazmaktır. Samsun'da klisenin arkasında şu bina için kimse şöyle basit bir etüt yapmıyor, şuraya bilmem kaç kat koyarım diyor. Neyse orada da mahkeme bizim dediğimiz gibi karar vermiş ve orası yükselmemiş. Umarım öyle kalır.

Tokat bağları, bağsa bağ planı yapılır imar planı yapılmaz. Çünkü imar hukuku henüz bununla icad edemedi. Kırsal alanda nasıl davranılmalıyı icad edemedi. Sonuçta vatandaş ve belediye geliyor bizim başımıza patlıyor. Bu şimdi herşeyiyle korunacak bir yer plancı bunu 18. madde kapsamına sokuyor. Olamaz! kabul edemem. Demetevler Parkı yani bu müthiş birşey. Şurada bir yol vardı yolun üzerine irtifakla imar hakkı oluşturuyorlar. Çünkü bu da Ankara'nın günlük yaptığı binayı bitirmeyen bir adam var, Köşk'ün yanında. Yani imar hakkı yoldan irtifak tesis ediyor. Hukuk buna bu kadar uygun olabilir mi diye de düşünüyorum. Sahibi geldi o deminkinin, bitmeyen bir yüksek bina var Ankara'da. Böyle bir şey olamaz! Şimdi Sheraton Otelinin arkasına bir bina yapıldı. Belediye diyor ki: imar hakkını tümüyle kullanmıştır. Hesapladık tek tek yok kullanmamış. Hakikaten bir imar hakkı

var. ama biz genede buna itiraz ettik. Dedik imar hakkı olabilir ama bu şehircilik ve planlama ilkeleri açısından doğru değildir. Şehircilik ilkeleri açısından yine doğru değildir. Arkadasındakinin manzarasını kapatıyor dedik. Demin Alman arkadaşımız gürültüye kadar indi, biz daha gürültüye gelemedik. Yani oralara inemiyoruz çünkü başka problemlerle uğraşıyoruz.

Burasının adı Ihlamur vadisi. Hervetiç haritalarında öyle geçiyor. Ihlamur vadisine dikilmiş bir hançer. Şurada Galondo flamor yazıyor. Flamorun ihlamur olduğunu bizim Fırat Güvenç buldu. Eşime sordum bilinmiyor, Ihlamur vadisiymiş. Mimarda bunu taşlı sırayla yatay dikey ilişkisi olduğunu iddia ediyor. Ama ne yazık ki 6. Dairenin bize tutan kararına Dava Daireleri Kurulu tersine karar verdi ve o yapı yasallaştı. Bunlar yaşadığımız şeyi biliyorum ve geçiyorum, bu Sinop'ta Rızanur'un kütüphanesi. Rızanur tartışılır ama Rızanur Kütüphanesi'dir burası. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda, Osmanlı'da yeri olan bir kütüphanedir. Burada bu soruyu soruyorum: Yapılan işlem hatalı mı yoksa suç mu? Burada Suç bence. Çünkü bir Hakimle sonra bir yerde konuştum bana dedi ki hocam plan iptal oldu ama ruhsat iptal olmadığı için yapıldı. Şimdi bunu da siz düşünün ben anlamam onu. O sizin probleminize giriyor. Şimdi Isparta Kule diye bir yer var. şimdi böyle bir plan var siz bana bunun nesini soracaksınız? Yani berbat bir yer çünkü bunu size nasıl anlatayım. Avrupa'da olsa biri bir form koyar yaşam koyar şekil koyar ben buna diyecek birşey bulamıyorum. Herhangi bir planlama okulunda bu proje FF tir. Kalır yani. Bu dava konusu olmadı ama ben belki açarım. Anıtkabirin penceresinden Ankara görünmüyor. Görülmek üzere tasarlanmıştır aklınızda olsun. Dava açın.

Şimdi burda da neyse bunu kaldırttık. Samsun'da böyle bir yerde bitüm. Çünkü Çed raporunda bitüm ün ne olduğu yazmıyor. Şurdan değil de şurdan yürüsünler diyor. Bu benim kuramıma aykırıdır. Yani mekanın tümceleri diye bir şey vardır, bunun tüm ilkelerine aykırı bu. Fındıklı'nın kıyısı en üzüldüğüm konulardan biridir. Çünkü gittiğimizde yol bitmişti ve de varlık yok edilmiş. Şöyle bir projeye Fındıklı kurtuluyor. Fransa'da Kottazur sahilinde yasa konmuş; kıyıya şu kadar yaklaşamaz yol diye. Mühendisler o

zaman tünellerle, viyadüklerle yolu arkaya atıyorlar. Karadenizde yolu oraya attığın zaman birde şöyle bir şey çıkıyor. Kırır öldürüyorsunuz. Kırır, aşağı iniyor yolun kenarına ama Karadeniz dinlemiyor, Karadeniz dinlemeyecekte. Orada da kullandığım Ali bey bu konuda uzmandır. Yani siz burada yukarıda yaşayanlar ve aşağıda yaşayanlar arasındaki farkı da gözetmek zorundasınız. Sadece yol yapacağım, herkes geçecek demek yetmiyor. ? Yani imar planı ve bunu da yapan çevre vakfı. Niye bunları korumuyor da yol yapıyor? Niye şu suları şurda koruyacaksın demiyor? Şimdi bunu size anlatamam, kimseye anlatamam ama anlatmak zorundayım. Varlığa dair bir dünya üzerinden konuşuyoruz. Yozgat'ta Çekerek'te belediyeyle karayolları arası kavga dövüş. Belediye, karayolları içeride olur diyor. Karayolları hafif dışarı almak istiyor. Kimse burda baraj gölü olduğunu, baraj gölünün bu yolun yakınında olduğunu, bu yol ona göre yapılması gerektiğini düşünmüyor. Bende dedim ki bu yol ikinizde doğru kişisiniz ordan geçer ama orada arada kalan yeşili korumakta görevim benim. Bazen kızıyorlar bize 'Siz mahkeme yerine geçip karar vermeye çalışıyorsunuz' diye. Napabilirim başka türlü anlatamıyorum. Dikili 4 km uluslararası yola cephele turizm, burdaki gibi.. dün ben burayı bulamadım, gittim bir daha geldim. Ben de oturdum çizdim, bu yolu niye böyle yapmışsınız diye. Yani niye bu yolu serbest bırakıp da geniş yerleri içeri almıyorsunuz diye. Biliyorum çok zor o ne deddi bu ne dedi diyecekler burda da aynı problemler var. inanın bana. Girişi gördünüz değil mi?

Son olarak Alsancak Limanı üzerine avm açacaklar. Alsancak Limanı ve iskelesi Cumhuriyetin öncesinde Türkiyenin ilk demiryolu. Aydın İzmir demiryolu orada Alsancak iskelesini oluşturuyor orada. Bu tarihi bir izdir siz bunun üstüne bir avm yapamazsınız! Peyzaj yaparsınız, tarih yaparsınız. Bu da öyle bir çerçeveydi. bu kavramların hepsi benim şehircilik varlık bilimi dediğim şeyler. Şuraya alışveriş merkezi yapamazsınız. Zaten limana kuruvaziyer limancılar gelecekler karşılarında alışveriş merkezi. Böyle bir şey olur mu? Adam alışveriş merkezine gelmiyor İzmir'e geliyor. Önünü tıkiyorsunuz.

Bu eski orman çiftliği, şimdi ne dersiniz deyin benim o resimlerde annem babam var. Ben ne kadar objektif olabilirim bilemem. Annemle babam kadar objektif olurum. Ama şu anda keşke o plan kalsaymış diyorum. Daha farklı oldu diye düşünüyorum. Atatürk'ün çiftliği Yalova, herkes birşeyler yapmak istiyor. Belediyesi, üniversitesi herkes.. Bir tek oradaki işçiler korumaya çalışıyorlar Yalova'da Atatürk'ün çiftliğini. Şimdi burada değer yargıları çatışıyor. Yani bunu çok açıklayamıyorum ben. Sahibi kim olursa olsun dedik son olarak bu Atatürk'ün çiftliği olarak korunmalıdır. Ankara'da kimi zaman bu tür yerlerde Kentsel dönüşüm yapıldı. Kent yok ki dönüşümü olsun. Özel sektörün sorumluluğu yok mu? Var. Kayseri Şeker Fabrikası oradaki 1. Derecedeki tarım toprağını konu stakülasyonuna açamaz. Kamu yararı varsa, tartışıyor, tartıştığım her konu kamu yararı üstünedir. Çaydan yani kırığın devamında şehrin ortasına daha 2 yıl önce deprem olmuş bütün çay yıkılmış en tehlikeli yere burdaki gibide su yok, ılık bir su var.. Birbaşka derdim bu Kundu bölgesi. Bir türlü kıyı kamusallaşamıyor. Buna daha artık ben yanıt yazamam son raporda bir daha benden rapor istemeyin dedim. Eğer bu burda duracaksa benim bir şey yazmamın anlamı yok. Şimdi tanser hakkı çok tehlikeli bir şey. Bakın şuradan imar hakkındaki yasamızda yok henüz. Şuradan bir köprü yapıyor bakanlık mimar hakkını burdan aktardım diyor. İkincisi burdaki yapı yaklaşma mesafesinin içindeki yapılaşma hakkında vardır bunu buraya aktardım diyor. Sonunda orman içinden bir turizmden ormanı yok eden bir turizme dönüşülüyor. Bende çalıştım turizm sektöründe. Bizim için konu her ağacın korunduğu bir turizmdi. Orman içinde yaşamının bir keyfi vardı. Ama ormanı yok ettiğiniz zaman neyin içinde yaşayacaksınız gene bir varlık bilimine dair bir problemdir diye düşünüyorum. Yani Yaşar Üniversitesi'nin orada arkasında bir çevre var. Bunun metro istasyonuna giden bir yol var Yaşar Üniversitesi bunu yok etmiş planlatmış. Burda da Danıştay galiba Yaşar Üniversitesi'ni haklı buldu onada üzüldüğümü söylemem lazım. Yani şehircilik değil planlama ilkesi çiğnendi burada diye düşünüyorum. Biz ODTÜ de Ali ile herkese rağmen o planın olması gerektiğini destekledik. Planlama ilkeleri

açısından destekledik ve Rektörün de yanında olduk. ‘Efendim ağaç kesildi’ bakın yargı diyorum ve plan kararı. Çünkü biz o yolun Ankara’nın bütünü içerisinde var olması gerektiğini kırk yıldır söyledik. Bizim abilerimiz de söyledi, rahmetli olmuş arkadaşımızda planladı. Bunu biz bir gereklilik olduğunu savunduk sonunda ölmeden şunu gördük. Odtü nün bir planı var. Yani değer yargısı diyorsunuz ya ordan geçen yol benim için hiç. Ben ODTÜ’nün 44km kare alanının artık planı var bir alanı var artık bütün binalarıma ruhsat alabileceğim. Bakın bir değer yargısı koydum ben ODTÜ’lü olarak. Ben ODTÜ’lüyüm çünkü. Tünel meselesi çok tartışıldı, yapılır yani bir tünel nedir ki Marsilya’nın altından 4 km tünel gidiyor. Yapacaksın öyle yapacaksın.

Sonuç olarak; Kamu yararı açısından toplum yararıyla iktisadi değer arasında bir çatışma vardır. Bunu bir dengelemekle hükümlü gördük biz bilirkişi olarak. Turizm Bakanlığı turizm iktisadi değer olarak gördü ve kamu yararı burada aradı biz hayır sadece o olamaz dedik. Mesela insan mutluluğunun önemine ve yararcılığın kavramlarına istinaden. Diğer taraftan çok önemli bir tartışma çıktı. Bunu ben bir İngilizden öğrenmiştim. “yol olsun ama benim bahçemde olmasın” ben onun için dedim ki: ODTÜ kurulduğu zaman Eskişehir yolu yoktu ki, birilerinden kamulaştırıldı bu yol. Dolayısıyla “sonrada benim alanımdan yol geçmesin” geçer. Yani ben planlama ilkesi açısından uygun buluyorsam, size yemin veriyorum, ihanet edemem yeminime. Gidip de ODTÜ’ de başka burda başka davranmam.

Planlama İlkeleri nedir? Kentin formudur, kentin genel arazi kullanımlarıdır. Jansen’in ilk denemesidir. Hatta ilk denemede Avrupa’lı istasyon buldu mu merkez koyuyor. Alışkanlığı o çünkü. Yani bizde merkezle oluşmuş tek istasyon Sirkeci, ikincisi yok. Hepsini şehir dışına atalım. Neyse sonra oradan vazgeçiyor. Çünkü orası birazda bataklık alan. O yüzden vazgeçiyor.

Şehircilik Esasları nedir? Kentin kurulmasıdır. Ve de Jansen bize her şeyi kaleye yönlendirecek şekilde koymuş. Dolayısıyla buda benim için şehircilik esası tartışmasıdır. Ya da bu planlama ilkeleri veya esasları, bunu

da tartışacağım bir başka tartışmamda. Bu da şehircilik ilkeleri esaslarıdır. Mevzuatı izleyemiyorum artık, izlemek de istemiyorum. Ancak başıma gelince izliyorum. Ama sizden ricam bu soruları sorun ve yanıtını arayın. Planlama esasları, şehircilik ilkeleri yararı ya da kamu yararı toplum yararı. Teşekkür ediyorum.

Kendi oturum başkanlığımın, kendi sunumumdu. Soru ve cevaplara geçelim, buyurun.

Dinleyici Bay;

Ben Almanya'dan gelen konuşmacıya aslında dün yapılan konuşmada da Almanya planlamasıyla ilgili bilgiler verildi. Genellikle yeni plan, yeni imar planı konusu tartışıldı. Bizim Türkiye'de plan değişiklikleri en çok imarla ilgili en başta gelen faaliyet haline geldi. Acaba imar davalarında bu plan değişikliği planlanan bir alanda fonksiyon değişikliği, işlev değişikliği konuları ne kadar yer tutuyor. İmarla ilgili davalarda?

Hans Peter SCHMIESZEK;

Şimdi bununla ilgili net sayıları ben veremeyeceğim. Bunu hakim arkadaşlarıma, arkaya da sormak isterim ancak genelde planlama sorusu yani planlama hususundaki konular büyük bir kısım teşkil etmemektedir. Bizim sistem biraz daha farklı. Genelde bütün aşamaların öncesinde idareyle bu tür planlamaya yönelik sorular zaten detaylı bir şekilde ele alınmış oluyor. Genelde bizdeki sorular planlanmış olan binaların plana uygun olup olmadığı tartışılıyor. Sanırım Joachim Kronisch Rockstock Eyalet Mahkemesi Başkanımız bununla ilgili bilgiler verebilir.

Joachim KRONISCH, Rockstock Eyalet Mahkemesi Başkanı;

Ben fonksiyon değişikliğinden ne kastettiğinizi tam olarak anlayamadım. Plan değişikliği fonksiyon değişikliği dediniz yani kullanım amacının değişikliği mi oluyor? Mesela mesken alan sonradan sanayi bölgesine dönüyor, askeri bölge konut bölgesine mi dönüyor? Yani bunlar genelde 1.

Derece mahkememizde görülen davalar değil. kontrol davaları olarak belki sayın JANNASCH bey, Danıştayımızdan bu konuda bilgiler verebiliriz.

Alexander JANNASCH;

- Bizde de oluyor mesela yeşil alan mesela alışveriş merkezine ya da konut alanına dönüştürülüyor. Bizde genelde bu yeşil alanla ilgili daha öncesi bir plan mevcut olmuyor. Belediyenin takdiri böyle bir park alanını konut ya da alışveriş merkezine dönüştürecek ama benim 15 yıllık mesleki deneyimimde hiç karşılaştığım birşey değil bu.

İnsanların yaşadığı yerlerde planlama yapmak zaten zordur. Bu idare için zor bir görev. Planlanlayıcılar için zor. Ve bu hususlar hızlı bir şekilde mahkemeye gidebiliyor. Çünkü yer değişen kişiler hızlı bir şekilde savunmaya geçeceklerdir. “Benim arka bahçemde olmasın da nerde olursa olsun” Yani sizde Türkiye’de mevcut fenomenler büyük ihtimalle bizde de mevcut. Ancak bizim doğa koruma kanunlarımıza göre parklar ve yeşil alanlar gayet yüksek ölçüde korunmakta. Başta söylemiştim aslında Türkiye’de farklı bir koruma sistemimiz olduğundan ve doğrudan birebir bunu Türkiye’ye aktaramayız daha doğrusu karşılaştıramayız. Yani normalde kendi hakları ihlal edilen kişi dava açabiliyor.

Hans Peter SCHMIESZEK;

- Alman hukukuna göre bu şekilde yaşayan kişi direkt parkın komşusu değilse, arsa sahibi değilse hakları etkilenmemiş oluyor. Yani şöyle mesela bizde daha önce söylediğim gibi hazırlık aşamasında vatandaşlarla bu konu tartışılıyor ve bizim hukuk anlayışımıza göre bu tür sorunların hazırlık aşamasında bu tür sorunların ortadan kaldırılmış olması gerekiyor. Yani bazı durumlarda belediye çok hızlı bir şekilde hareket etmek zorunda oluyor o zaman da sonrasında bu tür açılacak davaları göze almış oluyorlar. Şimdi bazı durumlarda planlama aşamaları bu yüzden de 3 ya da 4 yıl sürebiliyor. Tamam bütün konular planlama aşamasında ele alınıyor ama uzayan bir süreç neticede yapılacak yatırımı bloke etmeniz anlamına geliyor. Bu sefer ekonomik anlamda zarar açmış oluyoruz. Buradaki her ülke kendisi için bu

anlamdaki önceliklerini belirlemiş oluyorlar. İki tarafta da adalet ve hukukun korunması var. Ama diğer tarafta ekonomik gelişim var ve en büyük adalet insanlar açsada çok bir işe yarayamayabiliyor. Çünkü bu bağlamda zaten her ilke kendi yolunu belirliyor. Ancak biz Avrupa'da da ortak bir alana ilerlemeye çalışıyoruz ama bu çok zor oluyor çünkü her ülkenin kendi öncelikleri farklı.

Dinleyici, Mehmet Fatih YILDIRIM, Hakim;

Almanya'da belediyelerin yaptıkları imar planı ilanı nasıl oluyor nerede ilan ediliyor yani bilbordlarda mı? Haber bültenlerinde mi? Ulusal gazetelerde mi? Yerel gazetelerde mi? Ayrıca parsel bazında yapılan planlar tebliğ ediliyor mu kişilere? Bunun uygulamasını öğrenmek istiyorum.

Hans Peter SCHMIESZEK;

Zaten Almanya'da planların bildirilmesiyle ilgili burada çok detaylı kurallar var. Belediyelerin kendi yayınları var, bunları yayınlamak zorundalar ve belediyede uygun bir yere asmak durumundalar. Elbette interneti de kullanıyorlar. Gerçek anlamda her şeyi yayınlamak zorundalar çünkü şeffaflık ve vatandaş katılımı herşeyden üstün değerlendiriliyor. Gelen tüm eleştirel yaklaşımların tek tek ele alınıp tartışılması gerekiyor ve zaten bu yüzden de planlama süreçlerimiz uzun sürüyor. Ve bu sebeptendir ki imar planı karara bağlandığı zaman genelde bununla ilgili itirazların önceden ele alınmış olduğunu varsayıyoruz biz. Tabiki hatalar oluyor planlar geçersiz kılınabiliyor ama arkadaşlarımızın da söylediği gibi bu genelde çok istisnai durumlarda gelişiyor.

Dinleyici, Mehmet Fatih YILDIRIM, Hakim;

Şehrin belli bölgelerinde bilbordlar var mı? Birde parsel bazında yani diyelim ki plan değişikliği yapıldığında bu tebliğ edilebiliyor mu? Böyle bir uygulama da var mı?

Hans Peter SCHMIEZSEK;

Her detayına kadar yayınlanması gerekiyor. Belediyenin kendi dünyasında asılıyor ve dediğim gibi belediyenin yayın organında yayınlanıyor. Tabiki herkesin okuduğu anlamına da gelmiyor. Sanırım Dr. JANNASCH da bu konuyla ilgili birşeysey söylemek istiyor.

Dr. Alexander JANNASCH;

Tabiki Almanya’da küçük şehirlerimizde var büyük şehirlerimizde var. Bu yüzden de gelen çok olmuyor belki. Her belediye kendisi bu tür önemli bilgileri nasıl yayınladığına kendisi karar verir. Eskiden çok küçük belediyelerde belediye binası içerisinde ki panoya asılıyordu. Gayet de mantıklıydı. Berlin için saçma birşey aslına bakarsanız. Zaten burada belediye gruplarına göre farklı düzenlemelerimiz var. Amaç tabiki bütün vatandaşlarımızın ulaşabileceği bir yöntemi kullanmak. Sayın SCHMIESZEK mesela internette bahsetti. Yani şunu da eklemek istiyorum tüm Avrupa devletleri planlamayla ilgili kabul düzeyini attırmaya çalışıyorlar. Temelde yıllardır bizi uğraştıran sorular bunlar. Bu sebepten dolayı Avrupa’da herkes birbirinden öğreniyor nasıl yapması gerektiğini.

Dinleyici, VELİ YALÇIN, Makine Mühendisleri Odası;

İmar planı yapma yetkisi belediyelerde demişti. Federal hükümetin ya da bakanlığın bir kentte herhangi bir plan yapma ya da yapılmış bir planı takip etme yetkisi var mı?

Hans Peter SCHMIESZEK;

Belediyenin nihai kararı üst kurumlarda onaylanmak zorunda. Bu eyaletlerde çok farklı olabiliyor. Bazı eyaletlerde eyaletin hükümeti olabiliyor. Bazı eyaletlerde de bunu onaylayan bir kurum oluyor. Yani eyaletlerin kendi iç düzenine göre değişiyor. Ancak imar planlaması belediyenin asıl görev alanlarında bir tanesi olduğu için devlet buna

müdahale olmuyor. Bunun dışında farklı altyapılar var. Tren hattı elektrik hattı gibi. Bunlar bizim imar planımız içinde değerlendirilmiyor. Bu tür planların olması bazı durumlarda daha üstteki kurumun ya da idarenin belediyenin planlarında bazı onaylayamayacağı şeylerin mevcut olmasına sebep olabiliyor. Bazı durumlarda da teorik olarak belediye kendi imar planının onaylanması için bir üstteki idareye dava açabiliyor. Teoriyle uygulama farklı olabiliyor, burada ancak bu tür yerel yönetim kararlarını mütabakat içerisinde halledilmeye çalışılıyor. Tabii ki yöntem mahkemeye gitmek de olabilir ama çok fazla zaman alacağından dolayı iki idare arasında mütabakata varılmaya çalışılıyor.

Dinleyici FULYA YEMİŞ, Mimarlar Odası;

- Anıtkabir'in penceresinden bakıldığında Ankara'yı görmek isteriz. Bu bir tasarım, ama orada gördüğümüz binalar örneğin devlet binaları 1982 yapıldı hala kullanılıyor. Bunda dava açmaktan bahsettik az önce bu kadar eski biz zaman geçtikten sonra doğal çevrede ya da tarihi çevre içerisinde bazı binalar yapılıyor büyük bir hızla. 4. katına geldiğinde biz gidip yargıdan yardım istiyoruz bunların durdurulmasını için. Biz bunları isterken ne kadar samimiyiz? Yoksa biz bir fantazi mi yapıyoruz?

Prof.Dr. Baykan GÜNAY;

Buna yargı mensupları daha iyi karar verirler ama yargıdan gördüğüm bir şey var hiçbir şeyin ucunu bırakmayan tek kurum. Gerek iki taraftaki yani bir kamu ya da özel kurum adına da olabilir. Ben bunu şeyden hissediyorum plancılar planı yaptıktan sonra devreden çıkıyorlar ama o birimin hukuk müşavirliği işi sonuna kadar kovalıyor. Hukuk çünkü oluşturuyor. Nesne orada durabilir. Migros Antalya bildiğim kadarıyla hala hukuki değil. Bu toplum olarak öğreneceğimiz bazı şeyler. Ben onun için dedim, aynı teknedeyiz. Yanıt veremem.

Dinleyici FULYA YEMİŞ;

Tasarım ilkeleri olarak sizin bize öğretemediğiniz bir şey yok, gayet güzel anladık ve savunuyoruz. Ama yanlışlar var.

Dinleyici KAZIM BAL, Danıştay 6.Daire;

Planlamanın öznel değerlendirme içerdiğini söylediniz. Liberal bir düşüncenin ürettiği bir planlamanın toplumcu bir bakış açısına sahip bilirkişilerin değerlendirmesinde bir çelişki olacağı kesin. Mesela bir siyasi irade liberal bir düşünceye planlama yapıldığı zaman toplumcu bir bilirkişi bir bakış açısıyla o planı değerlendirdiği zaman ortaya çıkan çelişkilerin toplumda tartışmaya neden olmasına nasıl bakıyorsunuz nasıl değerlendiriyorsunuz bunu. Siyasetçiler haklı olmuyor mu liberal bakış açısıyla planlama yaptık şehircilik ilkeleri ve kamu yararı bakımından? Ne düşünüyorsunuz bu konuda?

Prof. Dr. Baykan GÜNAY;

Bu tartışma kaçınılmaz bir şekilde var ve biz onun içinde varız. Yani çok net yanıtlayabileceğim bir konu da değil. Yani toplumcu ya da Liberalin ötesinde başka ölçütler koymaya çalışıyoruz bu durumda. Varlık dedik mesela. İlla iktisadi değer midir? Fındıklı'da biraz daha para harcasalar Fındıklı'nın kıyası kurtulacak. Bu toplumcu ya da liberal bakış değil. Belki bazen kendi iç çelişkilerimiz. Siyasetçileri her konuda suçlamayalım. Siyasetçi zaten karar verir. İktidar olun, kendi planlama ilkelerinizi koyun. Sonuçta planlama bir karar siteminin ürünüdür. Ben karar mevkiinde değilsem diğer tarafı sadece liberal diye suçlamam. Onu siyasetçiler yapsın. Ben orada yapılan şeye benim koyduğum ilkelere uyuyor mu uymuyor mu ona bakarım. Hepinize dinlediğiniz için teşekkür ederim.

02 ARALIK 2014 2.GÜN, II.OTURUM

Sunucu Zafer ERGÜN, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü, Tetkik Hakimi;

- Değerli katılımcılar, sempozyumun ikinci gününün ikinci oturumunu başlatıyorum. İlk 2 günün sonuç değerlendirmesini yapmak üzere Danıştay'ımızın 6. Dairesi Tetkik Hakimleri İsmet CAN Bey'i ve Kazım BAL Bey'i kürsüye davet ediyorum.

İsmet CAN;

Hepinizi saygıyla selamlıyorum. Sayın Genel Müdürüm, değerli meslektaşlarım, Almanya'dan katılan konuklarımız, bilirkişilerimiz, avukatlarımız, tüm katılımcıları saygıyla, hocalarımız saygıyla selamlıyorum. Şimdi 2 günlük çalışma sonucunda bir takım maddeler halinde bir formülasyon geliştirdik. Bu formülasyon ya da ifade etmek istediklerimiz, bu tartışmaları ve buradan ileriye dönük bilirkişi kurumu yani bilirkişilik özelinde imar davalarında çözümlenmesi açısından birazda genel olarak bilirkişiye ilişkin maddeler oluşturduk. Buradaki bir yöntem olarak bu maddelerde oluşabilecek bir takım ifadelerin, belirlemelerin ileride çalışmalara esas olması, olacağı yolundaki bilgiler nedeniyle, bunun okunarak bir katkı sağlanması, bunların sayısının artırılması ya da düzeltilmesi şeklinde bir yöntem uygulamak istiyoruz. Bu anlamda şöyle ben, izniniz olursa başlangıçtaki bölümleri okuyayım. Maddeler geldiğinde kaleme alırken arkasındaki düşüncüyü, tartışmayı yansıtayım. Burada ilave, düzeltme, eleştiri bunları alalım ve yaklaşık bir 10 madde kadar oldu. Yöntem olarakda daha çok genelden özele ve sonuçta da beklentileri ifade eden bir metin şekline dönüştü. Buradaki ifade eksiklikleri, kusurları artık bu işin biraz koordine edilmesi nedeniyle bu sorumluluğu ben üstleniyorum. Şöyle Avrupa Birliği katılım öncesi yardım aracı kapsamlı 2013 yılı başından bu yana Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü koordinesinde Almanya'yla birlikte yürütülen geliştirilmiş bilirkişilik sistemi eşleştirilmesi

projesi kapsamında 1-2 Aralık tarihinde Afyonkarahisar Güral Otel’de imar davalarında bilirkişilik konusunda sempozyum gerçekleştirilmiştir. Bu sempozyum sonucunda imar hukuku uyuşmazlıklarından kaynaklanan davalar da bilirkişilikten kaynaklanan sorunların çözümüne faydası olması açısından katılımcılarında katkılarıyla aşağıdaki metin oluşturulmuştur:

1) İdari davaların temelini oluşturan idari işlemin...

Katılımcı Bay;

- Yukarıdaki metinde...

İsmet CAN;

Hemen yapalım hocam.

Katılımcı Bay;

İmar hukuku uyuşmazlıklarında kaynaklanan yerine, imar hukuku kapsamına giren... Çünkü yukarıda bir üstteki...

İsmet CAN;

Bir kez daha okuyorum. İmar hukuku kapsamına giren davalarda bilirkişilikten kaynaklanan sorunların çözümü aygıtı olması açısından katılımcıların da katkılarıyla aşağıdaki metin oluşturulmuştur. İmar hukuku kapsamına giren davalarda bilirkişilik sempozyumu sonuç bildirgesi;

1) İdari davaların temelini oluşturan idari işlemin tesisine esas olup, esas tüm bilgi ve belgelerden oluşan işlem dosyasıyla birlikte, tarafların sunacağı belgeler üzerine uyuşmazlığın çözümlendiği bu noktada hakimlik mesleği dışında özel ve teknik bilgi gerektiren durumların ortaya çıkması halinde keşifle veya bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gidilir. Tüm taraflar hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi gereken konularda bilirkişiye başvurulamayacağı konusunda hem fikirdir. Mevzuatımıza göre ancak çözümü hukuk dışında teknik ve özel bilgi gerektiren konularda bilirkişi raporu alınabilir.

Madde bu şekliyle bir söz almak, eleştiri, katkı sağlamak veya redakte edilmek üzerinde durmak isteyen. Buyurun. Kendinizi de tanıtırsanız.

Avukat Ali SÖYLEN;

Bir önceki oturumda hakim arkadaşımız da bir konuya değindi.

İsmet CAN;

Özür diliyorum. Bir kendinizi tekrar tanıtır mısınız?

Avukat Ali SÖYLEN;

Avukat Ali SÖYLEN Afyon Barosundan.

İsmet CAN;

Evet, buyurun.

Avukat Ali SÖYLEN;

Bir önceki oturumda hakim arkadaşımız da bir konuya değindi. İmar uygulaması ilanı, ilan aynı zamanda hakkı zayi ya da kesinleştirilmesi, yapılan kesinleşmesi anlamında ama içinizde işte atıyorum. Edirneli olup da, Karsta görev yapan var. Edirne'de mülkü olan var.

İsmet CAN;

Ben şöyle bir yöntem açısından size müdahale etmek zorundayım.

Avukat Ali SÖYLEN;

Yöntem değil hocam, sadece tebligat ilanı askıya asıyoruz kesinleşiyor. Ama bir yıl sonra geldiğinizde, yasada var. Tükenmiş hak sahibine neden oluyor. Biz şeyin sadece imar uygulamasının hak sahibine tebliğ konusunda askı değil de ilan...

İsmet CAN;

Ayhan hocam, hocam da ifade etti. Bu soru size yönelik. Bu önce ki oturumun konusu, bunu şöyle yapalım. Madde madde, bu maddeyi konuşalım daha sonra eksik kaldığını veya o noktada iletilmesi gerektiğini belirttiğiniz yerleri yazalım. Bir noktayı da tekrar dikkatinizi

çekmek isterim. Burada bizim temel hedefimiz birliktelik ve başvurulmasına ilişkin ve bu kapsamda da imar davasına gönderme yapma. Yani biz toplantının amaçlarıyla da bunu uyumlandırmak durumdayız. Aksi takdirde biz imar davalarına ilişkin tüm yönleri burada tartışmak amacıyla bulunmuyoruz. Elbette atıf yaptığımız, sorulaştırdığımız konuları var. O nedenle hani yöntem olarak söyledim. Bu maddeye ilişkin söz alacak, bunları açıklayacak varsa daha sonra eksik olanları önerilerinizle birlikte yansıtabiliriz.

Katılımcı Bay;

Hızlı bir şekilde hepsini bir okusak çünkü bir şey önerebiliriz. Bir sonraki madde de olmuş olabilir. Hızlı bir şekilde önce okuyup, ondan sonra bir gelebilir miyiz?

İsmet CAN;

Tamam. O zaman şöyle yapalım. Bir metin ekranda belli bir süre kalsın. Nasıl okunma durumu

Katılımcı Bay;

Süper. İyi.

İsmet CAN;

Biri okumuştuk. Şimdi iki için şey yapıyoruz.

Katılımcı Bay;

İsmet Bey...

İsmet CAN;

Şimdi şöyle yapalım. Bir not alalım. Bir bütünlük olarak metne bakalım. Eğer hızlıysak uyarın lütfen.

Katılımcı bayan;

Çok özür dileyerek, bir 4 e bakabilir miyim?

İsmet CAN;

Biraz bekleyelim de sonra toplu okuma yapıyoruz. Sonra tekrar istediğiniz maddelere dönüş yapabiliriz. Okuma tamamlandıysa arada 4. Maddeyi... Evet bu tümünü ilişkin şey yapalım. Bir madde ekledik. Ondan kaynaklandı. Şimdi birinci madde için bir öneriniz, bir geliştirme, buyurun. Lütfen bir mikrofon ve kendinizi tanıtarak.

Ayşen Yılmaz ÖĞÜT;

1. Madde 3. Satır, çözümlendiği yerine; anlam kaymasına neden olmaması açısından, çözümlenme süreci olarak öneriyorum. Çünkü süreçten sonra keşif ve bilirkişi incelemesi yapıldığı için...

İsmet CAN;

Yalnız bir eksiklik oluyor. Diğer bütünlük olmuyor. Önerinizi böyle uyguladığımız zaman.

Katılımcı Bayan;

Sürecinde...

İsmet CAN;

Tamam. “Bu noktadayı” silelim. Buyurun Ali Bey.

Ali Bey;

Burada hakimin mevzuat yönünden ilk değerlendirmesi, değerlendirmeyi yapması konusunda uygulayıcı bir cümle olabilir mi acaba?

İsmet CAN;

O aslında, ben şöyle bir sizden şu gözle okumanızı diliyorum. Dünde tartışmalarımız sırasında çıktı. Şimdi burada farklı katılımcılar davanın, farklı süreçlerinde yer aldığı biz davanın başından, sonundan hem tüm sürecini içerisinde bulunmamız nedeniyle belki biz o ifadeyi aktarırken eksiklik olabilir. Sonuçta ben bunu yazarken, yazılırken redakte edilirken daha çok hakim gözüyle redakte ediyoruz. Burada dünkü ifademden sonra biz asıl keşifte bilirkişi incelemesi, bunun birinci evresi, yani bilirkişiye başvuru raporu almayı ilişkin süreci davanın o aşamaya kadar

getirilmesi sürecini tartışıyoruz. Alınan raporların değerlendirilmesi gibi süreçlere çok az temas ediyoruz. Madde şeyden de görmüşsünüzdür. Bir vurgu yapalım.

Katılımcı Bay;

Şöyle bir öneride bulunabilir miyim?

İsmet CAN;

Buyurun.

Katılımcı Bay;

Tüm taraflar, hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel hukuki bilgi ve yürürlükteki mevzuatla, mevzuat uyarınca çözümlenmesi gereken.

İsmet CAN;

Şimdi hocam, şöyle bir takım teknik ifadeleri şey yapalım. Şimdi mevzuat olarak ifade ettiğiniz...

Katılımcı Bay;

İmar mevzuatı...

İsmet CAN;

Şimdi bunu hani hukuk diye ifade ettiklerimiz içinde var. Onlar bir tekrar olacaktır. Yani onu tekrar hani aynı kelimeler olacaktır. Bu ifadeler genel hukuki bilgi, hukuk muhakemeleri kanundaki hükümler, biz o hükümlerden de yararlanarak söylüyoruz. Bunun için hukukun içinde anayasa hükümleri, uluslararası metinler, bunu onla da sınırlandırmayalım. Avrupa Birliği mevzuatı, yasalarımız, yönetmelikler, ilke kararları, tebliğler olmak üzere, mahkeme kararları, bunların içinde tümünü kapsayan daha genel bunların değerlendirilmesi anlamında genel ve hukuki bilgiyle içerisinde bunlar yer alıyor.

Katılımcı Bay;

Yani imar mevzuatı mesela bunun içinde katılmış duruyor. Öyle mi?

İsmet CAN;

Evet, evet onda bir tereddüt yok. Onu da genelden özele doğru gidiyoruz. İdari davalarda diyelim. Daha sonraki maddelerde hep imara dönük olarak yönlendiriyoruz. İkinci maddeyi, eğer başka söz alacak yoksa okuyorum. İdari davalarda özellikle imar davalarında uyuşmazlık hukuki ve teknik boyutuyla bir bütün oluşturmaktadır. Uyuşmazlıkta hakimlik mesleğinin gerektirdiği bilgiyi aşan özel ve teknik konuların ortaya çıkması üzerine bilirkişi incelemesi yaptırabilir. Ancak hakimlik mesleğinin gerektirdiği bilgi sınırları içinde kalan konularda bir bilirkişiye başvurulmadan uyuşmazlığın çözümleneceği konusuna vurgu yapılmıştır. Planlama sürecinde, işletilmesi gereken usulün yerine getirilmediğinin işlem dosyası üzerinden hakim tarafından tespiti, parselasyon işleminin dayanağın oluşturması gereken planın bulunmaması, eşit oranda düzenleme ortaklık payının alınmaması, ikinci kez düzenlenen ortaklık payının olması gibi hallerin belirlenmesi gibi örneklendirdik. Aslında burada ki cümlemizde vurgu yapılmıştır. Bir üst cümledeki genel bilginin bir açılımı. Yani aslında burada vurgunun tema özellikle işte hukuki ayırım, teknik ayırım bunların iç içeliği konusunda yukarıdaki bir somutlaşması imar davalarına ilişkin bir somutlaşması olarak gösteriliyor. Başkaca bir öneriniz varsa onları değerlendirelim. Hani bir dublikasyon olarak değerlendirmeyelim. Bir vurgu olarak değerlendirelim.

Katılımcı Bay;

İsmet Bey, ben çözümlene sözcüğünün üzerinde duracağım. Çözümlene analiz etmek demektir. Dolayısıyla çözümlene mi diyoruz?

İsmet CAN;

Çözüm. Evet, evet oradaki şey oldu. Fazla, çözümü konusunda... Uyuşmazlık bir analize tabi tutulacak bir konu değildir. Çünkü uyuşmazlığın altındaki konu, analize tabi tutulacaktır. O yönüyle, teşekkür ederim. Buyurun.

Ali TÜREL;

Aşağıdaki örnekler içinde bize çok sıkça gelen tarım toprakları ile ilgili ve orman ile ilgili, orman mevzuatı ile ilgili konular var. Acaba öyle...

İsmet CAN;

Şimdi şöyle hocam, bunlar içtihat olarak tensip dosya üzerinde, şimdi bunun bir tarım toprağı iddiasının dosyada her zaman somut olarak tespiti ya da belirlenmesi mümkün olmuyor. Belirlendiğı durumlar söz konusu yani bir idare raporunda bunu belirlendiğini görüyorsak, bu konuda işte İl Toprak Koruma Kurulu kullanılmaz kararı veriyorsa bunlar zaten tartışma dışı konular. Burada bizim bir ölçüde içtihatlar da artık planlama disiplininin, bize yansıttığı bilgiler. Bunu planlama disiplininin mevzuat haline geldiğı bölümlerdeki tespitlere dayalı, çok tartışmalı olmayan örnekleri vermekle yetindik. Onu belirtmek istiyorum. Başkaca bir öneri var mı efendim?

Katılımcı Bayan;

Elinize sağlık.

İsmet CAN;

O zaman 3. Maddeyi okuyorum. İmar davalarında hakim tarafından resen yapılan bilirkişi seçiminin uyuşmazlığın teknik boyutunun gerektirdiğı uzmanlık alanından bir ya da birden fazla kişiden oluşturulacağı, bilirkişi kurul tarafından yapılması gerekmektedir. Bu amaçla uyuşmazlığı doğuran olay dava dilekçesini ileri sunan hususlar ile davalı idarenin savunmasında belirtilenler dikkate alınarak öncelikle uzmanlık konusu hakim tarafından belirlenecektir. Belirleme sırasında üniversiteler, meslek odaları, kamu kurum ve kuruluşlarından bilirkişilerin uzmanlık alanlarını gerektiren varsa resmi web sitelerinden de yararlanılması önerilmektedir. Burada ki ifademiz özellikle mimarlar odasının adli yargıda karşılaştıkları belirtip burada sunuşlara yansıtılan konular nedeniyle bir vurgu şeklinde gerçekleştirdi. Bunun da ifade edilmesi, bu bizim açımızdan da teşkilatın yaygınlaşması uzmanlık

alanının ülke sırtına yayılması nedeniyle ifade ettik. Bir önerisi olan var mı efendim?

Katılımcı Bay;

Cümlede bir düşüklük var. İlk cümlede.

İsmet CAN;

“Konusundan sonra” virgül koysak çözücek mi? Kaçınıcı satır hocam?

Katılımcı Bay;

“Uyuşmazlığın teknik boyutunun gerektirdiği uzmanlık alanından bir ya da birden fazla kişiden” orası başıyla bağdaşmıyor.

İsmet CAN;

Evet, onu şey yapalım. Şöyle yapalım. “Birden fazla kişiden oluşturulması gerekmektedir” diye bitirelim. Evet, “seçiminin oluşturulması gerekmektedir.”

Şimdi orda böyle başladık. Sonra bunun, ifadeyle cümlede girince şöyle bir kez daha... oldu mu efendim? Şimdi bir kez daha okuyalım.

“İmar davalarında hakim tarafından resen yapılan bilirkişi seçiminin uyuşmazlığın teknik boyutunun gerektirdiği” şurada “alanından” değil “alanlarından” onu da çoğul hale getirelim. “bir veya birden fazla kişiden oluşturularak yapılması gerekmektedir.”

Katılımcı Bay;

Yukarıda “resen yapılanı”, yapılanı kaldırabiliriz. İki tane “yapılan” oldu. Resen bilirkişi seçimi...

İsmet CAN;

Evet, “yapılanı” kaldırabiliriz. Tamam. Buyurun. Pardon 1 saniye. Buyurun. Lütfen şimdi dinliyorum sizi.

Hakim Tarık ÖZDİLEK;

İzin verirseniz bir üst madde ile ilgili bir açıklamada bulunabilir miyim? Katkıda bulunmak istiyorum.

İsmet CAN;

Lütfen.

Hakim Tarık ÖZDİLEK;

Özellikle bütün alman yargıç meslektaşlarımız, hukuk uygulamacılarını mukayeseli hukuk alanında bize sağladıkları olanaklarla birlikte, o birinci, ikinci bölümde, başlangıca bakabilirsek...

İsmet CAN;

Birinci maddenin...

Hakim Tarık ÖZDİLEK;

Hayır, hayır ikinci...

İsmet CAN;

Bu doğru mu yani demin?

Hakim Tarık ÖZDİLEK;

İdari davalarda, özellikle imar davalarında uyuşmazlık hukuku ve teknik boyutunda bir bütünlük oluşturmaktadır. Bence özellikle Alman meslektaşlarımızın deneyimleri ile birlikte ki yıllardır imar uyuşmazlıklarında uygulamacı olarak görev almış bizlerinde birçoğu deneyimlediği şeyi var ki; aslında bu bir bütünlükten önce yargılama tekniği açısından bir öncelikler sıralamasını gerektiriyor. Onu bir vurgulama olanağı bulabilir miyiz? Diye düşünüyorum. Yani şunu söylemeye çalışıyorum. Yargıç, öndeki uyuşmazlığın ki genellikle bize bir iptal davası formunda gelir. Hukuka uygunluk denetiminin unsurları yönünden, hukuk bilgisiyle yapabileceği yetki, şekil hatta amaç, konu ve maksat yönlerinden yapabileceği denetimleri yapar. Bunlarla teknik sorunlara gelinceye kadar, mesela yetki gaspını görebilir. Örneğin tarım arazileri planlamaya açılırken, arazinin kullanımı ile ilgili kamu yararı alınmadığını görebilir. Örneğin bir koruma disiplini gerektiren alanın genel tüm ölçümüyle çizilirken, koruma kurullarından görüş alınmadığı görebilir. Dolayısıyla biz burada aslında teknik olarak bir sıralama

yapmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Yani orda bir sıralama vurgusu yapabilir miyiz?

İsmet CAN;

Evet, yapabiliriz. Yani bunu ifade etmemiz... Şöyle, Tarık Beyin ifade etmek istediği; idari yargılama usulü kanunundaki açılan bir iptal davasının inceleme yönteminde daha aradaki başlıklarda iptal nedenleri ya da hukuka aykırılık nedenlerinin olduğu asıl biz bu cümleyle bir anlamda onu ifade etmek istedik ama bu eksik bir ifade, daha çok bu toplantı teknik boyutu, bu teknik boyuta geçişe ilişkin o flu alan nerde karşılıklı ilişkileri anlamında onu bir öyle bir cümlemizle ifade edelim. Zenginleştirelim. Yani bir katkı olsun. Başına bir “yargılama hukuku” ekleyebiliriz belki. Ona o zaman şey yapalım. Bir bunu açıklayalım. Çünkü... O öneriyle bunu zenginleştirelim. Anlam daha güçlü olsun. O zaman sonraki, bu 3. Maddeye ilişkin bir başka ifade var mı? Buyurun efendim. Lütfen kendinizi tanıtır mısınız?

Melih YALÇIN;

“Belirleme sırasına üniversiteler, meslek odaları, kamu kurum ve kuruluşlarından bilirkişinin uzmanlıklarını gösteren” diye başlayan cümleye, “belgelerin aranması varsa resmi web sitelerinden yararlanılması önerilmektedir.” Diye öneriyorum.

İsmet CAN;

Belge ile kastınız?

Melih YALÇIN;

Uzmanlıklarını gösteren belge, eğitim biçimi ve sıkıca eğitimden söz ediyorum.

İsmet CAN;

Yani ifade edebiliriz. Öyle bir şey yapabiliriz. Yani şu anlamıyla, buradaki yazalım onu da... Yani işte bir sürecin içerisinde, hani bu uygun olabilir diyeceksiniz ama... Temel olarak hangi uzmanlık alanına

yönleniliceğine ilişkin, o bir sonraki aşamada zaten bilirkişi vasfını taşıyıp taşınamaması açısından değerlendirilecek. Buyurun. Mikrofonu açar mısınız?

Katılımcı bay;

Doçentlik sınavını, profesörleri atayabilmek için üniversiteler arası kurul, her hocanın uzmanlık alanını belirleyen anahtar kelimeler tanımlanmasını istiyor. Bildirmesini istiyor. Ona göre mesela ulaşım ile ilgili bir konuda ben yazmışsam uzmanlığımı, ulaşım ile ilgili eserler yapan bir doçentin sınavına gönderiliyorum. Kentsel giyimleme ve kentsel koruma konusunda ise başka bir arkadaşım gönderiliyor. Tasarım ilgili bir şey yazmışsa, onun için böyle bir anahtar kelimelerle bir tanımlama yani genel alanları ve alt alanları tanımlama konusunda belki bir şey oluşturulabilir. Bir bilgi havuzu oluşturulabilir.

İsmet CAN;

Bir saniyenizi alacağım. Açıklama üzerine siz de devam edin. Şimdi dün ki tartışmalarda da var. Özellikle sunuşlarda imarlar odası, adli yargı örneklerinde ya da idari yargıya da yansıyan bir takım örneklerde onlar kendilerine yansıyan boyutları itibariyle, o uyumsuzluğun ya da işte yapıya ilişkin tespiti uzmanlığı olmayan kişiler tarafından yapıldığı yönündeki yoğun kaygılarını bir anlamda metne yansıtmak istedik. Bu çok etkin değil. Biz tabi burada sizin söylediğiniz konuyu yani bu konuda uzmanlığı olan yani bu meslek havuzunu barındıran üniversiteler açısından bunları çok rahat görebiliyoruz. Odalar açısından da bu uzmanlık üst başlıkları, alt başlıklarında da kişilerin hangi alanlarda çalıştıklarını, örneğin bir CV'lerini de yayınlamak suretiyle destek olabilir. Ama bizim buraya kadar yansıtacağımız bir metin olmasa gerek yani ifademiz temelde hani bu daha alt bir çalışma... Buyurun.

Feyzullah Taşkın, Hukuk İşleri Genel Müdürü;

Bu sonuç bildirgesindeki genel amacımız ana sorun başlıklarını vurgulama ve daha sonraki yapılacak çalışmalarda bunun alt durulmasını

sağlamak. Muhtemelen bir mevzuat çalışmasında bizim bu tespitlerimiz esas alınacak ve sayın hocamızın belirttiği hususlar ayrıntısıyla mutlaka yer alacak.

İsmet CAN;

Efendim buyurun. Teşekkür ederim.

Hatice GÖK;

Şimdi idari yargı kamu hukukunun bir dalı, yargılama faaliyeti kolektif bir faaliyet ama burada bakıyoruz ki davayı doğuran olay, dava dilekçesinde ileri sürülen hususlar, davalı idarenin savunmasında belirtilenler dikkate alınarak öncelikle uzmanlık konusu hakim tarafından belirlenecektir şeklinde bir sınırlama koyuyoruz. Resen bilirkişisi seçiminden bahsediyoruz. Hakimle sınırlıyoruz. Bu idare hukukunun kamu yararının tamamen ihlali demektir. Böyle bir teklifi biz savunma olarak kabul edemiyoruz.

İsmet CAN;

Açıklamanız için teşekkür ediyorum. Burada... Evet, buyurun. Mikrofon alabilir miyiz?

Mustafa KOÇAK;

Bu son 3. Maddeye eklediğiniz, varsa belge, gösteren belgeler. Orada bir anlam bozukluğu oldu gibi geliyor bana. "Belirleme üniversitelerden, meslek odalarından, kamu kurum ve kuruluşlarından" dedikten sonra, "varsa resmi web sitelerin yararlandırılması" bu ne demektir? Daha oturaklı bir cümle gibi, aradaki "kişiyi" tamamen çıkartabiliriz diye düşünüyorum.

İsmet CAN;

Hangi bölümü?

Mustafa KOÇAK;

Buradaki amaç nedir? Bilirkişiler nerelerden tespit edilebilir? Temin edilebilir? Teşekkür ederim.

İsmet CAN;

Ben teşekkür ederim. Ali Bey buyurun.

Ali EKİNCİ;

Şimdi bu bir sonuç bildirgesi, burada biz tepeden tırnağa her şeyi yazamayız. Çok detaylı da yazamayız. Burada belirli ana noktalara vurgu yaparak, bu konular üzerinde çalışma yapılmasının teşvik edilmesini bir anlamda diliyoruz. Bu sempozyum diliyor. Şimdi dün biraz konuştuk. Bugün de konuştuk. Uzmanlık alanları artık çoğaldı. Yani mesleklere baktığımız zaman yaklaşık bine yakın uzmanlık alanı var. Bine yakın bir alanı yargıçlarımızın bilmesini beklemek onlara karşı bir haksızlık olur. O nedenle meslek odaları, üniversiteler, kamu kurum ve kuruluşları bu konularda mutlaka adli makamlara yardımcı olmak, destek olmak zorundalar. Yani ben mimarlar odası olarak bizim 45.000 tane mimarımızın hangi alanda uzman olduğunu, hangi alanda bilirkişiye çağırılacaklarını web sitemizde yayınlayacağım. Yargıçlarımızda web sitemizden buna bakıp, uzmanlık alanını rahatlıkla seçebilecekler. Böyle bir kolaylığı sağlamayı taahhüt ediyoruz. Bu, bizim yapmamız bir iş olduğu gibi diğer meslek gruplarının da yapması gereken bir iş. Çünkü bilirkişinin düzelmesini istiyorsan, böyle olması lazım. Dün ben, Sayın İsmet Bey'le görüştüğümüzde mimarların imar davalarına pek çağırılmadığından söz etmişti. Bu nedenle söyledik. Çünkü imar dediğiniz zaman mimar tam bunun içinde, şehir plancısı tam bunun içinde hatta diğer meslek gruplarından da bunun içinde olan var. Ama ben yargıçların bu konuda aydınlatmam lazım. Bu bizim meslek odasında böyledir. Bunun böyle olmasında yarar var ve böyle kalması gerektiğini düşünüyorum.

İsmet CAN;

Evet, açıklamanız için teşekkür ediyorum. Evet koyalım. Evet, tamam. Yukarıda da “ve” var. Tekrar “ve” olmaz. Evet, ikinci “ de” yi kaldıralım. Bir sonraki ifade de onu düzeltiriz. Şimdi 4. Madde “ Bilirkişilerin, hakimlere tabi olduğu çekilme ve red sebeplerine ilişkin hükümler çerçevesinde, tarafsızlıkları konusunda hiçbir duraksamaya yol açılmaması gerekmektedir.” Bu bilirkişilik bugün, Baykan Bey çok ısrarla bir vurgu yaptı. Biz yemin ediyoruz. Kendilerine bağladığına ilişkin, şimdi gerek Danıştay 6. Dairesinin en çok imar uyuşmazlıklarına bakan, gerek dava dairelerinin, bunların yanı sıra Danıştay 8. Dairesi ve diğer daireler de yoğun olarak bilirkişi olarak seçilecek kişilerin bu hakimlikleri, bir en ufak tereddüt konusu, bir bilirkişilik konusundaki dosyanın geri dönmesi sonucunu yaratır. Burada yargılamanın uzaması, adil yargılamanın gerçekleşmesi açısından hızı, bu konuyu bir kez de vurgulamak, tarafsızlık konusunda, objektiflik konusunda mutlaka bu konuyu tekrar taşıdık. Bunlar yasada zaten açıkça belirtilen ama bu toplantının da önemli bir bölümünü oluşturdu. Onun için bu karşılıklı olarak ifade ettiğimiz nokta... Buraya bir öneriniz, geliştirme, zenginleştirme, buyurun efendim. Onları da alalım.

Katılımcı Bayan;

Efendim, “duraksama” yerine, “tereddütte yol açılmaması gerekmektedir.” Desek daha uygun olur mu?

İsmet CAN;

Yapalım efendim. Bu Danıştay’ın ifadesi burada kullanıyoruz. Onun için kararlarımızda var. Onun için hiçbir duraksama yani en ufak bir şekilde duraksıyorsanız. Orada bilirkişiyi değiştirmeniz gerekiyor. Evet, bu konuda tereddüt etmeyin efendim. Madde 5, buyurun Abdullah Bey. Lütfen tanıtın.

Abdullah MURAT, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Daire Başkanı,

Şimdi bu 4. Madde de biz bilirkişinin tarafsızlığına vurgu yaptık. Fakat bilirkişinin bir bağımsızlığı sorunu var. Bilirkişinin en fazla bence sıkıntı

yaşayan konu hakime karşı bağımsızlığı, bilirkişi hakimden görevlendirme kararı geldiği zaman, onu eğer açık değilse hakime karşı sormakta tereddüt edebiliyor. Birçok endişe var. Tek bir rapor alınmaması yani görevlendirilmeme endişesi, ücretin düşüklüğünü tartışması veya başka türlü nedenlerle veya işte hakim yönlendirebiliyor. Burada konuşuldu zaten bu tip şeyler. İşte hakim dedi ki ona; “sen ne dersen de, ben böyle karar vereceğim” bu etkilemede olabilir. Dolayısıyla bilirkişinin hakime karşı da dahil olmak üzere bağımsızlığını sağlayacak tedbirlerin alınmasına ilişkin bir şey yazmayı öneriyorum.

Katılımcı Bay;

Kalma görevi hakimın sevk ve idaresinde yürütülür. Bilirkişi görevinde hakime karşı bağımsızlık olmaz.

İsmet CAN;

Tabi aslında Abdullah Bey’in ifade ettiği bağımsızlık hakime karşı bir bağımsızlık değil, bu meslek ilkelerinin uygulanması açısından bir durumu ifade ediyor olabilir. Ben varmak istediğiniz noktayı şey yapalım. Biz şöyle, bunu bir başka yargılama örneği ile anlatmak isterim. Şimdi bir delil mukayesesi, delil değerlendirmesi yaptığımız noktada delilin var olup olmadığı, niteliğine ilişkin bir değerlendirme yapıyoruz. Ama somutlaştırırsak “bu tarım toprağıdır” delilini “hayır bu tarım toprağı değildir” anlamında bir değerlendirme ya da kabul etme ya da etmeme gibi bir durumda değiliz. Dolayısıyla bilirkişinin dosyaya sunmuş olduğu takdirde delil niteliğinde ki raporu da bu anlamda kendi içinde bütünü içerisinde bizim için bu nitelikte biz orada rapor sorular çerçevesinde oluşturulması halinde biz raporun şu veya bu şekilde olabileceğini belirlemek durumunda değiliz. Ama bunu, bu söylediğimiz

çerçevede bir formüle edebiliriz. İsterseniz siz oraya şey yapın. Bir cümle buna ekleyelim. Bağımsızlık ifadesi değil de, mesleğinin gereklerine uygulaması konusunda bir ifade ekleyelim. Bağımsızlık değil. Çünkü aksi takdirde davanın sevk ve idaresi açısından bir farklılık olur. Sizden bir Abdullah Bey... Buyurun. Mikrofona, birde tanıtırsanız kayıt için.

Baykan Bey;

Bilirkişi seçildik. Samsun'a gittik. Yola çıktık, Sinop'a doğru. Dosyayı açtım akrabalarım çıktı. Yani çekiliyorum dedim. Yanımızda farklı birileri vardı. Hakim alelacele onu atadı. Yani bilirkişilerin önceden bazı konularda bilgilendirmesi nasıl girer bilemiyorum. Ben bir problemi aktarayım size, siz onu bir düşünün.

İsmet CAN;

- Bu noktada biraz, bu yaptığım görevin dışında bir şey olacak ama bir konuyu paylaşmak isterim. Biz, 6. Daire'de Gül Filiz Hanım da daha önce tetkik hakimliği yaptı. Çokça keşifte bulundu. Biz şöyle bir ilke uyguluyoruz. Hocalarım da bilirkişilik görevi yürütüyorlar. Bir keşif öncesi bir toplantı yapıyoruz. Ama keşif öncesinde de eğer bir görevlendirme söz konusuysa, bu uzmanlığın çalışmanın belirlenmesi açısından uyumsuzluğun, bu doğduğu teknik göre ilişkin bir açıklama yapıyoruz. Çünkü kişiye görev teklif gelirken bu noktada, ikicisi bu toplantıda bu aslında bizim usul hukukumuzda çok ama bu bir gereklilik olarak, orada bir uyumsuzluğun tanımlanması somut olarak bir plan paftalarının açılması, burada kişinin sorunlaştırdığı, teknik yönden kendisi açısından olmaz kabul ettiği idarenin burada bu işleri oluştururken nedenlerinin, o sırada açıklamasını yapıyoruz. Buna ilişkin ve burada devamına keşif mahalliğinde de, dolayısıyla uyumsuzluk bilirkişiler açısından da, taraflar açısından da mahalline gidilip gelinmekle, bunu da bir bilgi

olarak Baykan Bey'in açıklaması üzerine yapıyorum. Buyurun.
Mikrofonu şey yapın. Lütfen.

Osman ERMUMCU;

Kanunu tabir, "çekilme "değil, "çekinmedir".

İsmet CAN;

Evet, onu "çekinme" diye, teşekkür ederiz. Evet, izin verirseniz 5. Maddeye geçeceğim. Gelen ikişerli birlikte 2 ve 4. Maddeyi...

İmar davalarında, bilirkişilerin görevlendirilmesinde hukuk mahkemeleri kanunu 273. Maddesinde de ifadesi bulunan inceleme konusu teknik sınırları, bilirkişi sorusunda açıkça belirlenecektir. Bilirkişinin görev süresi bu aşamada gösterilecek bu süre içerisinde, raporun verilmesi konusundaki yasal... Pardon? Evet, yalnız bu eklemeleri yaparken cümlemiz de düştü.

Katılımcı Bay;

Yukarıda ki "belirlenecek" yerine "tanımlanacak" yazarsak. Alta ki "belirlenecek" kalabilir.

İsmet CAN;

Evet, "tanımlanacak" diyelim. Daha doğru "bu aşamada belirlenmesi ve süresi içerisinde", "bu" yu kaldıralım. Şimdi birkaç müdahale, buyurun.

Katılımcı Bayan;

"verilmesi hakkındaki yasalıkla" desek daha mı iyi olur acaba?

İsmet CAN;

"verilmesi" kaçınıcı satırdaki?

Katılımcı Bayan;

Son satır.

İsmet CAN;

Tamam, başka bir öneri var mı acaba? Buyurun.

Katılımcı Bay;

Süreyi, bilirkişi raporu süresi olarak anlıyorum.

İsmet CAN;

Doğru efendim.

Katılımcı Bay;

Şimdi, bazen 12 tane dosyaya gidiyoruz. Başkan GÜNAY, hepsine bir ay diyor. Sonra “tetkik” midir? Ondan diyoruz. Ben diyorum; o zaman bana 12 ay vermeniz lazım, bunun bu konuda hakim taktiri önemli değil gibi bir...

İsmet CAN;

Şimdi hocam şöyle, bunu hatırlatmanız iyi oldu. Şimdi bu adli yargı yerinde birden çok kişi tarafından oluşturulan bilirkişi kurullarında ben... Mimar odalarında ifadesinin bulunduğu şekliyle söylüyorum. Bu ortamda işte birinin görev yapmaması ya da değişik nedenlerle uzaması konusundaki şey... Bizde bu temelde, bizim süre açısından sorunlaştırdığımız bir konu değil. Bizim için yani dairemizdeki uygulamaya şu, biz raporda nitelik arıyoruz. Yani süreyi, yani nitelikle süre arasındaki ilişkide tercihimizi süreden yana yapmıyoruz. Nitelikten yana yapıyoruz. Dolayısıyla hocamın orada vurgu yaptığı 12 dosya, 12 tane farklı dosya 1 günde keşfini yapıp, bunların 1 ayda raporunun istenmesi, raporun niteliği açısından beklentiyi düşürecektir. Burada tabi daha çok yani mimarlar odası bu konuları şey yapınca. Bunların üzerinde durduk. Ama bu...

Katılımcı Bayan;

Hoca sayısını arttıracaktır. Hoca sayı artacak. O raporlar parçalanacak.

İsmet CAN;

Özür diliyorum ama lütfen söz alalım. Yani başka türlü, hani söz almış olanlara da uygun bir çözüm... Buyurun Ali Hocam.

Ali Bey;

Şimdi, tabi dün benim özetlediğim yasa, 3 ay diyor ve 3 ay uzatılabilir diyor. Şimdi elimizde son birkaç dosya da 3 ili veya 8 ili kapsayan çevre düzeni planlarında, davacı tarafından incelenmesi istenen veya itiraz edilen konu sayısı 50, 60'ı buluyor. Bunun her birisi birer bilirkişi raporu olabilecek kapsamda ve raporumuz, böyle bir rapor 100 sayfayı geçiyor. Dolayısıyla yani idari yargı, işi zorlaştırmamak için muhtemel benim yorumum öyle. Bu 50, 60 konunun aynı dava dilekçesinde dile getirilmesine olanak tanıyor. Ama şimdi bilirkişi her birisi bir dava konusu olacak dosyada 50, 60 tane soruyu kapsayan bir dosyayla karşı karşıya kalıyor ve yine bir ay süre verildiği zaman fiilen onun bitmesi imkansız hale geliyor. Dolayısı ile kanun yapıldığı zaman, çok eski bir kanun...

İsmet CAN;

- Hayır, bu 6107... Şimdi hocam buradaki temel şey şu. İdari Yargılama Usulü Kanundan, Hukuk Mahkemeleri Kanuna bir atıf var. Dolayısıyla bu Hukuk Mahkemeleri Kanununda ki temel organizasyon, hukuk davalarına dönük bir organizasyon. Biz burada bir uyumlaştırma yapıyoruz. Yani bunu uyguluyoruz ama işte söylediğim gibi, sizin dosyalarda, benim başka gittiğim yüz binlik dosyada her bir başlığın ayrı bir dava konusu olabildiği dosyalarda, biz burada süre yönünden değil. Rapor yönünden, nitelik yönünden yapıyoruz. Hani uygulamamızda bu... Hani bu konuda, hani adli yargıdaki yansımayı yaptım. Ali Bey'in de bir ifadesi var. Buyurun.

Ali EKİNCİ;

- Şu cümle çok önemli, Sayın Yargıcım. Dün hocalarımız, aktardılar. Hazırladıkları rapor zaman zaman 100'ü geçtiğini söylediler. Şimdi buradan şu sonuç çıkıyor. Biz dün de bunu belirttik ve bunun üzerinde çok hassasiyetle duruyoruz. Bir bilirkişinin yapacağı dosya sayısı 40, 50'yi geçmemek durumunda. Eğer geçerse, burada farklı

şeyler akla gelir. O zaman hocam maruz görsün ama 12 dosyaya gitmeyecek. 12 dosyanın bilirkişiliğini kabul etmeyecek. 12 dosyanın bilirkişiliğini kabul ettiği taktirde sıkıntı doğar.

İsmet CAN;

- Şimdi, Ali Hocam... Şöyle diyeyim. Biz şimdi burada bir metin oluşturmaya çalışıyoruz. Kayıtlara geçmesi açısından ama amacın dışındaki bir ifade olması itibariyle, ben en azından bu konuda bir açıklama yapmak durumundayım. Şimdi şöyle, bizim önümüzde bir uyuşmazlık geliyor. Uyuşmazlık kapsama alanı itibariyle, ben hani geçtiği için daha önce söyleyim. Bir Trakya'yı kapsıyor. Şimdi burada bir adet getirdiğimiz, bir plan notunun Keşan'da uygulanmasıyla, İğne Dağda uygulanması ya da Çorlu'da uygulanması arasında bir fark yok. Şimdi burada bunları kolayca bölelim. İşte yapalım gibi bir takım bu... Bizlerin üzerinde çok tartışıp hani bu biz daire içerisinde hem arkadaşlar hem heyet olarak sürekli değerlendirip. Dolısıyla bunlar hani bazen, şimdi Tarık Bey bir öneri getirdi. Biz hukuki ve teknik içerik diye bahsettiğimiz. Yani sürekli bu konuları ayırdığımız zaman hangi planın notunu, hangisine göre ayırabileceğiz. Dolısıyla bir hani takım 10 adet, yani bunlardan çok biz uyuşmazlıkların özü, niteliği bunlardan odaklı olarak yorumluyoruz. Yani o konuda bir sürenin böyle radikal uygulanması konusunda ki bir şikayeti dile getirdik. Biz zaten bir hatırlatma şeklinde yazdık. Öyle bağlayıcı bir şey değil.

Katılımcı Bay;

- Metin açısından, metini herhangi bir muafiyetim yok. Ancak biz burada bilirkişiliğin sorunlarının ortadan kaldırılmasını tartışıyoruz. Bilirkişiliğin sorunlarının ortadan kaldırılmasını istiyorsak; bu aradaki önemli görünen sorunların mutlaka her ortamda dile getirdik ve çözümlenmesi lazım. Başka türlü bilirkişiliği çözemeyiz biz.

İsmet CAN;

Tamam, teşekkür ediyorum. Şimdi, Tarık Bey önerisini ilettiler ama izin verirsiniz devam edelim. Sonuçta onları şey yapalım. Evet, 6. Başlıkta “ımar davalarında uyuşmazlığın çözümü esas olacak unsurları içerecek sorunların belirlenmesinin yanı sıra, bilirkişilerin değerlendirmelerinde planların oluşturulmasında kullanılan planlama esasları eşeycilik ilkeleri kavramlarının uyuşmazlığın özelliğinde...” burada sizin, şimdi çözümlenmesi, değerlendirmeye tabi tutulması gerekli üzerinde...” bir oraya, “gerekli üzerinde duruldu” bu cümleyi son anda, öğleden sonraki oturumdan hareketle ifade ettik. Bunu birlikte... Bir yukarı çıkalım. Maddeyi şöyle bir bütün olacak şekilde görelim. Şimdi siz, bilirkişi olarak bu soruları sorun belirttiniz. Burada bize uyuşmazlığın özelinde planlama esasının ne olduğunu, şehircilik ilkeleri açısından nasıl değerlendirildiğini göstermesi konusunda... Hakimlerin, tarafların bunu önerinize sunuyoruz.

Şimdi şöyle bunu esnek olarak... Şimdi idari yargılama açısından kamu yararı bunun üzerindeki değerlendirme, özü itibarıyla bilirkişi tarafından yapılacak bir değerlendirme midir? Mahkeme tarafından yapılacak bir değerlendirme midir? Bilirkişi kamu yararı açısından ulaştığı sonucun değerlendirilmesi, yani bunun kamu yararı olup olmadığı ya da bu mahkemeye ait bir yetki midir? Bu tartışmalarında gündemde tutarak bunu yazıyorum. Çünkü burada kamu yararını yazmamaktaki temel unsur, bunu bilirkişinin yazmasına bir engel değil. Ama değerlendirme konusunun kime ait olduğu konusundaki tartışmaya ışık tutmak açısından söylüyorum. Dolayısıyla kamu yararı demenin, kendi kişisel görüşüm “yazmama” doğrultusundan. Aksi taktirde böyle bir flu, yani tartışılan bir konuda sanki bir belirleme yapılmış gibi... Burada bir örneklendirme gerekir. Ali Hocam örneğini verdi. İşte toprak açısından tarım dışı birinci sınıf sorun, tarım toprağının kullanılmasının tarım dışı gayri yasaklandığı durumla, bu yasağın doğuracağı bir yasa

koyucunun... birinci sınıf tarım toprağının korunmasındaki kamu yararını bir idari merci eliyle tahakkuk ettirip, bunun bir yargılamasının idari yargı elince bu açıdan değerlendirildiği bir nokta. Dolayısıyla bu iç içeliği olan bir nokta. O nedenle bunu daha çok mahkemenin ortak alanda yazmaktan kaçındığı nokta burada, şu haliyle yazdım. Sonuçta buna göre bir değerlendirme yapılır. Başka ifade var mı efendim? Yoksa 7. Maddeyi okuyorum.

Bilirkişiler tarafından düzenlenen raporların mahkemeye sunulması üzerine taraflara tebliğinden önce raporun uyumsuzluğu çözümü açısından yeterli olup olmadığını, varsa eksikliklerin bu aşamada tamamlanması, raporun teknik hususlara ilişkin yeterli görülmemesi üzerine taraflara tebliğ yoluyla daha etkin olarak bilirkişilikten yararlanabileceği konusunda görüş oluşturulmuştur. Şimdi, tabi buradaki bu maddenin yazımındaki temel çıkış özellikle adli yargı yerindeki bilirkişilik uygulamasından kaynaklı ama tabi buna ilişkin bir takım fahiş örnekleri, benimde aktardığım örnekleri, daha önce meslektaşlarımın da mahkemede örnekler olması nedeniyle buraya taşıdık. Burada bu maddeyi yazarken “kırmızı” yazdığımız konuyu bir diyeceğiniz var mı? Buyurun açıklayın. Bu şekliyle kalabilir mi?

Katılımcı Bay;

Sanki bilirkişi raporları eksikse tekrar bir bilirkişi, başka bir bilirkişiye gidecek gibi bir anlam çıkıyor bu cümleden.

İsmet CAN;

O bölümü varsa onu düzeltelim. Çünkü temel... Şöyle, o zaman biraz daha söz alalım. Buyurun. Önce hanımefendiye, lütfen tekrar edelim ismimizi.

Hatice GÖK;

Sayın Başkan, yine taraflara tebliğ edilmeden önce hakim taktiri ile eksik ya da fazla rapor konusunda tamamen hakime yetki verilmiş durumda bu idari yargılama ilkelerine aykırıdır diyorum.

İsmet CAN;

Efendim, rapor örneği iki imzalı geldi. Rapor imzasız geldi. Yani bunlar çok güzel örnekler değil de...

Hatice GÖK;

Uyuşmazlığın çözümü açısından yeterli olup olmadığı varsa eksikliklerin şeklinde” efendim cümle...

İsmet CAN;

Evet, onu düzeltelim. Öneri metninizi kullanalım. Buradaki, özellikle mimarlar odasının da ifadesi oldu. Burada şu oluyor. 5 soru soruyorsunuz örneğin, örneklendiriyorum hep. Talep bu, sorular net değil. Açıkçası soru sorulmuyor. 5 soru soruldu. 3 soruya cevap geldi. Şimdi biz bunun üzerine raporun, o 2 sorunun tamamlanmasını, bu rapor sonuçta belirlenen görevin yerine getirilmemiş durumunu ifade eder. Ben bu maddelerin her birini yazarken nedenlerini de ifade ediyorum ki, eğer amacı aşan daha önceki konuşmalarımızda belirttiğimiz noktaları aşan ifadeler varsa düzeltelim diye. Biz burada bir öneri metni geliştireyoruz. O anlamda soruyorum.

Hatice GÖK;

Sayın Başkan, şimdi birde yöntem olarak, evet mimarlar odamız burada, makine mühendisleri odamız burada, bilirkişilerimiz burada ama buna rağmen bu işi yapan kişiler, planlamayı yapan kişiler, planlama değişikliğini yapan kişiler meslektaşları... Buna rağmen bir uyuşmazlık var. Uyuşmazlık içinde de zaten bilirkişilerimiz bunu tekelinde tutup. Yine biz yapacağız anlayışı hakim. Şu salonda, yani 2 gündür izliyorum. Hatayı yapan, uyuşmazlığa sebep olan kendi meslektaşlarım ama çözüm aşamasında da tekelde tutulmaya çalışılıyor ve burada eğer yargılama kolektif bir faaliyetse, kamu yararı esassa, savunma mesleği bu mevzuatta kolektif faaliyetin bir parçası olarak düzenlenmişse, vatandaş adına, yaşanabilir şeyler adına lütfen bu tekeller kalsın.

İsmet CAN;

Şimdi önerinize şöyle bir düzeltme amacı aşmış bir ifade olabilir. Önce raporun bilirkişilere verilen görev açısından diyelim. Çünkü bilirkişilerin görevlendirilmesi açısından diyelim. İfadeyi... Şimdi bir şey istirham etmek durumundayım. Biz burada, bir polemik için değil. Lütfen söz alıp konuşalım. Bunun ortamı değil. Biz burada bir faaliyet gerçekleşti. Bunları bir ortak metne dönüştürmeyi amaçlıyoruz. Aksi taktirde ben görevimi eksik yaptım. Siz fazla yaptınız gibi bir takım şeyler bu toplantının varmak istediği hedeflere uygun değil. O açıdan, şimdi metinde böyle bir düzeltme yaptık. Sizin açımızdan da şu uyuşmazlığın çözümünü kaldırıyoruz. Bunun dışında bir başka ifade etmemiz, sizin dikkat çekmeniz iyi oldu. Özür diliyorum. Aksi taktirde bilirkişinin kendi görev alanındaki faaliyetine hakim müdahalesi gibi bir ifadeyle de çelişmesin. Yani öyle bir şey değil. Bu hakim davayı sevk ve idaresi kapsamındaki bir görevinin parçası olabilir. Ben bu noktada da sizin bu konuda hatırlatma... Biz bu değerlendirmeleri daha çok idari yargılama usulü çerçevesindeki bir yaklaşımla yapıyoruz. Siz biraz daha hukuk mahkemeleri kapsamında değerlendiriyorsunuz. Aradaki terminoloji farkımız orada oluyor. Buyurun. Evet, size bir şey yapalım.

Tarık ÖZDİLEK;

Doğrusu avukat hanımın duyarlılığına benzer bir öneriyi bende getirecektim. Maddeyle 2 biçimde öneri getirecektim.

Bir kere yargılama usulümüzde belirlenmiş yöntem kuralların, sanki gündemin ilkesel ortak kuralları haline getirilmiş bir tekrarlamamıza gerek yok. Biz bilirkişi bir taahhülünden, bilirkişinin raporunun tebliğine kadar zaten bağlı olduğumuz ve özellikle değerlendirilerek kısmından sonrasını vurguladığımız bölümü yargılama usulünün bir gereği olarak yapıyoruz. Yapmazsak, mesela bir bozma nedenidir. Yargılama usulünün kuralları da daha çok ucuz, hızlı yargılama ilkeleri gibi üstün yargı usul ekonomisi kurallarına hayata geçirmeyi amaçlıyordur arkadaşlar. Dolayısıyla bilirkişi raporu taraflara tebliği falan gibi konular zaten

usulümüzde var. Yani yapmak zorundayız. Tabii şey olarak da söyleyeceğim. Bir hakim önüne bilirkişi raporu gelinceye kadar hakim hem belirlediği hem de denetlemekle yükümlü olduğu bir takım bilgiler, ilkeler, sorular zaten taraflara tebliğ ediliyor. Yani bilirkişiye biz bir görev verdiğimiz zaman teknik olarak hangi konuları aydınlatması gerektiğini soruyoruz. Bu sorumluyu bilirkişiye tayin ettiğimiz naif kararımızla ya da ana kararımızda da zaten taraflara tebliğ ediyoruz. Dolayısıyla bu rapor...

Katılımcı Bayan;

Uyuşmazlığın çözümü için yeterli olup olmadığı sonra...

Tarık ÖZDİLEK;

Zaten düzeltme çok sağlıklı oldu. Onu söylemeye çalışıyorum ama hakim buradaki rolünü bir yetki gaspı gibi algılamayın. Tam tersi özellikle söz konusu olan idari yargıçsa, ben yargılamanın bütün “aktörlerine” bunu belirtmek istiyorum. İdari yargıç, uyuşmazlığın bütün hukuksal anlamı olan unsurlarını resen inceler. Tarafların oluşturduğu maddi çerçevenin çok dışına çıkabilir. Çünkü o, özellikle imar uyuşmazlıklarında iptal davasının niteliği gereği objektif bir davayı çözer. Tarafların hukuka aykırılıklarıyla ilgili yönlendirici ve yargıç tabii ki onlara hukuksal anlam verme yetki ve görevini de kullanır. Yani bununda bilinmesini istiyorum ve yargıç yargılama faaliyetindeki yetkilerini de görevlerini de hiç başka unsurla paylaşmaz. Diğer bütün “aktörler” hukuku tecelli etmesi için üzerine düşen yardım görevini yerine getirirler. Söz konusu olan iptal davası ise... yani bu hassasiyeti bildirmek istedim.

İsmet CAN;

Evet, açıklamanız için teşekkür ederim. Şimdi, hocam söz vereceğim. Buyurun sizde onun üzerine... Tanıtım lütfen.

Bülend CEYLAN;

Bu madde, son derece güzel bir madde “kırmızı” ile yazılmış olunan kısmın “bilirkişilik hizmetinden” diyerek belki daha iyi ifade etmiş olabiliriz.

İsmet CAN;

Biz yasal tabir kullanıyoruz. Bir hizmet satın almak gibi bir durum söz konusu değil.

Bülend CEYLAN;

Tamam. Şöyle söyleyim efendim. Savunmaya hukuk mahkemeleri kanunumuzda eklenen uzman görüşü maddesi ile uzman görüşlüğü mahkemeye savunmalarına iletmeleriyle söylenmiş. Burada bilirkişinin görevi yargıcın sorduğu sorulara yanıt vermek olduğu için yargıcın taraflara tebliğinden önce eksikleri tamamlamasından daha doğal bir şey olamaz diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

İsmet CAN;

Evet, başka var mı? Buyurun.

Mustafa KOÇAK;

Bu maddeyle ilgili bir şey söyleyeceğim yok ama bir önceki madde de bu “kamu yararına” bende takıldım. Birazda düşündüm bu arada... Alman meslektaşlarımızın da söylemelerinden hatırlayacağımız üzere, Almanya’da da yok. Bizde de ağın, hakimlerin değerlendirme kapsamında bulunması gereken bir alan olarak şahsi düşüncemi paylaşıyorum. Bence önceki hali daha uygundu. Eski haline getirirsek sanki daha tartışmasız bir metin ortaya çıkar diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

İsmet CAN;

Şöyle, bizim burada önemli olan paydayı geniş tutabilmek ifadelerde... Bu değerlendirme böyle yazılması bilirkişinin kendi bu konuda değerlendirme yapmasına engel oluşturmaz. Ama buradaki taktirin

değerlendirmenin kime ait olacağı tartışması nedeniyle onu, yani bende öyle düşünüyorum.

Mustafa KOÇAK;

“Kamu yararı” ifadesinin metinden çıkması daha güzel olurmuş diye düşünüyorum. Teşekkürler.

İsmet CAN;

Onu tekrar değerlendirelim. Burada Tarık Bey’in açıklaması üzerine şunu belirtmek isterim. Bizim aslında burada metinleştirdiğimiz kısımların hemen hemen tümü hem idari yargılama usulü kanununda, hem hukuk mahkemeleri usulü kanununda var olan hükümler. Biz sadece bu toplantıda bu hükümlerin uygulanması konusunda, yaşama geçilmesi konusunda, yaşanan sıkıntıları yoksa mevzuatın eksikliğine dair bir vurgudan ziyade buna dikkat çekme açısından... Yoksa burada yasal mevzuat karşısında bu yaptıklarımızın birçoğu duplikasyondur. Yani böyle Frenkçe kullanınca, Kazım Bey takılıyor. Ben bunları not ediyorum diye. Yani bir tekrar anlamında, o konuda Tarık Bey’in görüşüne tümüyle katılıyorum ama bu tekrarın yaşanan sorunlara bir ifadesi olarak değerlendirme. Sorunlaştırılanların bizim paylaşmadığımız bir konu değil. Buraya yazılması açısından bunun altındaki mantıkta bu. İzin verirseniz bir sonraki maddeye geçtim. 3 tane tekrar döneceğimiz konu oldu. Şu bilirkişilikteki “kırmızıyı” kaldırabiliriz.

İmar uyuşmazlıklarının daha etkin şekilde çözümüne katkı sağlamak amacıyla imar ihtisas mahkemelerinin yaşama geçirilmesi ve bu mahkemelerin görev yapacak hakimlerin gerek meslek öncesi, gerek meslek içi eğitimlerinin adalet akademisinde yapılması, bu eğitime üniversitelerin meslek odaları, kamu kurum ve kuruluşlarının destek sağlaması önerilmektedir. Bu konuda... Mikrofonu şey yapalım Baykan Bey’e...

Baykan Bey;

Sürekli olarak planlama ve şehircilikten söz ettikten sonra imar kavramına düşemeyiz. Burada biz imarı tartışmadık. Alman meslektaşlarımız gürültüye kadar inen inceliklerden söz ettiler. Dolayısıyla burada bu imar yerine planlama diyebiliriz. Planlama ve şehircilik diyebiliriz. Çünkü ilk defa karşımıza imar usulü çıkıyor.

İsmet CAN;

Şöyle, şimdi son yasal düzenlemeyle... Hayır, bu önerinizi geliştirelim. Hani ifadeyi güçlendirelim. Son yasal değişikliklerle esas mahkemenin idari yargıda, kurulması olanağı oldu. Hatta sadece tek durum atamaların yapılması, dolayısıyla burada ki ifade daha çok kanunda geçen bir ifade ama bunun içeriğinde, hani çevreyi, eski eseri, toprağın korunmasını, planlamayı, şehircilik gibi... Tabi burada şöyle bir sizin serzenişiniz haklı, bizim yasal mevzuata yansıyanda akademide kullanılan, akademik dildeki farklılığın bir yansıması bunu o zaman başka türlü ifade edelim.

Katılımcı Bay;

İsmet Bey, söylediklerinizi parantez içinde yazarsanız, olay kendiliğinden çözülür. Demin söylediniz ya “şehircilik ilkeleri, planlama ilkeleri, toprak vesaire gibi...”

İsmet CAN;

Şu “imarı” silelim. Hayır, burada metin daha şey olsun. Buyurun.

Katılımcı Bay;

Sayın Hocamız bir plancı olarak, planlama duyarlılıklarını sunuşuna konu etmiş olabilir ama toplantımızın konusu imar davaları ve zaten yargılama tekniğimiz ve iş bölümümüzde de imar, planlama, ruhsatlandırma hatta bazen çevre konuları ile ilişkilendiriliyor. Yoksa hani imar ihtisas daireleri dediğimiz gündeme de aykırı düşmüyor. Teknik olarakta konuştuğumuz konuları planlamayı da kapsayacak

biçimde ifade ediyoruz. Bilirkişilik sadece planlama sürecinde yararlandığımız bir kurum değil.

İsmet CAN;

Evet, şöyle bu bir literatür farkı, onu belirtmek isterim. Önemli olan hani çok çelişmeyecek bir ifade olsun. Başka söz var mı? Buyurun. Bir arkadaş söz alacak var. Onu şey yapalım ondan sonra... Evet buyurun.

Erdoğan BALCIOĞLU;

3194 Sayılı imar kanunu, öncesi 6785 Sayılı imar kanunu dolayısıyla yasada tamamlanan bir imar kanunu var ve kapsayıcı ifade imar kanunundan geliyor ve yasal olarak tüm tanımlamalar böyle geliyor. Planlamada imar kanunu gerekleri içerisinde yer alıyor. Yapı kullanma izin belgesinde, ruhsatta tüm işlemler imar mevzuatı açısından geliyor. Öyle tanımlanmış, öyle gelmiş yasal olarak. Yani orada bence ana kapsayıcı bir ifade bu, tabi ki planlama, şehir planlamaları, yapılaşmalar, ruhsatlaştırma falan hepsi bu yasa kapsamı içerisinde, zaten burada ki ana konuda imar davaları bilirkişilik sempozyumuydu. Teşekkür ederim.

İsmet CAN;

Evet, bende teşekkür ediyorum. Ali Bey buyurun.

Ali BEY;

Baykan Bey'in söylediği yönünde bir şey söyleyeceğim. 1958 yılında çıkarılan kanunla İmar İskan Bakanlığı kuruldu. 1980 'li yıllarda bunun ismi Bayındırlık ve İskan Bakanlığına dönüştü. Şu andaki bakanlığın ismi Çevre ve Şehircilik Bakanlığı bunlar tesadüf değil. Kapsamı değişti işlerin. Ha bizim 1984 yılında çıkarttığımız kanunda halen imar kanunu, imar ismi var. Ama bir süre sonra eminim ki onunda ismi değişecek. Bakanlığın ismi gibi...

İsmet CAN;

Evet, açıklamanız için teşekkür ediyorum. Bunu şöyle değerlendirelim. Feyzullah Bey açıkladı. Yani bir sonraki yapılacak çalışmalara bir artı,

bu söyledikleriniz... Yani göz ardı etmek mümkün değil. Bugün Alman meslektaşlarımızın, onların deneyimlerinde dinlediklerimiz aslında tamamen çevresel değerler üzerine bir planlama yani gürültü, ses, yani gürültü üzerine, emisyon üzerine, diğer emisyonlar üzerine kurulu. Biz, o aşamadan gerçekten daha o sorunları tartışmıyoruz. Bunlarında tümü dikkat ederseniz hep bir çevresel veri üzerinden hareketler. Bunun iç içeliğidir. Bizde de bu yönde kararlarımızda da ciddi şekilde bir çevresel değerlerden hareketle plan üzerinde verilmiş kararlarımız var. Bu davalarımızın da birçoğu bu noktadan hareketle geliyor. Bunları da sizi desteklemek için söylüyorum. Buyurun. O zaman arkadan başlayalım. Görmedim pardon. Buyurun.

Emre AKBULUT;

8. Maddede iki önerimiz var gibi hani ben öyle bir sınıflandırmaya tabi tuttum. Öncelikle ihtisas mahkemelerin kurulması, imar uyumsuzluklarına ilişkin... İkinci kısım bu özel ihtisas mahkemelerinde görev yapacak hakimlerin eğitilmesi. Şimdi İsmet Bey, 2 önceki soruya sizin cevabınızdan anlıyorum ki burada öncelikli olarak hani hatırdaki tutulan, dikkate alınan şuan hali hazırda dediğiniz gibi yasalaşmış süreci tamamlanmış olan istinaf mahkemeleri, malumunuz birde hani bunun ilk derece mahkemelerine ilişkin bir boyutu var. İstinaf mahkemeleri açısından da henüz hangi tarihte faaliyete geçeceği net değil. Çünkü çalışmalarda da bu ifade edildi. Meslektaş olarak hepimiz biliyoruz. Temel sorunlardan birisi bu tür davalarda karşılaştığımız, imar uyumsuzluklarını çözmekle görevli olan hakimlerin eğitimleri konusundaki hani en azından istenilen düzeye ulaşamama deyim. “Yetersizlik” ifadesini kullanmayım. Bu yüzden buradaki bu ikinci önerinin yani meslek içi eğitimin artırılması gerek nitelik, gerek nicelik açısından bunun gerçekleştirilmesinin birinci koşulun gerçekleşmesine yani ihtisas mahkemelerinin faaliyete geçmesine bağlamamak adına şöyle bir öneride bulunmak istiyorum.

İsmet CAN;

Onu bir aşama daha genişletelim. Hiç öyle yapmayalım. Burada yaşama geçirilmesi onu “noktalı virgüle” ayıralım. Mevcutta da devam etsin. Mahkemelerde görev yapacak hakimlerin diyerek mevcutta da bu bir an önce uygulamaya geçsin. O şekil ifade edelim. O, kaygımız içinde, ifadeniz içinde teşekkür ederim. Bir söz daha vardı.

Mustafa KOÇAK;

Ben sadece basit bir şey ama tekrardan kaçınmak adına sondan ikinci satırda ki; oradaki “ve” yi “ile” yaparsak daha tekrardan kaçınmış oluyoruz. Teşekkür ederim.

İsmet CAN;

Teşekkür ediyorum. Eğer başka bir şey yoksa bir sonraki maddeye geçeceğim. 9. Madde...

Bilirkişilik kurumunun sağlıklı bir yapıya kavuşturmasına dönük olarak meslek mensuplarının, bilirkişilik görevi üstenebilmesi konusunda akredite olması, akreditasyon eğitim ve sınavla ilişkilendirilmesi, akreditasyonun değerlendirmeye tabi tutulup bununla eğitim ve sınav bağının kurulması, bu suretle mahkemelerde bilirkişilik uygulamasının standarda ulaştırması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bunu yine belirtmem gerekir. Özellikle Mimarlar Odasının adli yargı uygulamalarında yanlış bilirkişilik, yanlış uygulama nedeniyle vurguladıkları, dolayısıyla bilirkişiliğin bir ayrıca her meslek mensubunun değil. Meslek mensuplarının farklı aşamalarda, belirli derecede uyumsuzlıklara çözüm getirebilmesini idari yargı açısından da uygulanabilirliği olur. Bu anlamda bir söz vardı. Buyurun.

Erdoğan BAĞCIOĞLU, İnşaat Mühendisi;

Bu maddeye özü itibarıyla biz karşıyız. Neden karşıyız? Ben üniversiteyi bitirdim. Diplomamı aldım. Uzmanlık sertifikamı da aldım. Yeniden ben

gidip bir yerde sınava girip akredite olmayı doğru bulmuyorum. Nedeni ise; Sermaye Piyasası kurulunun kurulması sonucu SPK Lisanslama, değerlendirme uzmanlığı sınavları tamamen finans sektörüne dayalı bir eğitim ve sınavları sonucu gelmektedir ve piyasada bu konuda ihtisası olmayan bankacılar eliyle değerlemeler yapılmaktadır. Ya da iktisatçı eliyle değerlendirme yapılmaktadır. Bu konuda çekincem var. Odalar olarak zaten biz yeterince üyelerimizi eğitime tabi tutuyoruz ve onlarla ilgili sertifikalarını da veriyoruz. Yeniden yeniden böyle bir akreditasyon sınavlarını doğru bulmuyorum. Teşekkür ederim.

İsmet CAN;

Evet, arka taraftan devam edelim.

Nurten ÇAĞLAR YAKIŞ;

Şimdi bu “9. Madde” çok... Nasıl anlatsam? Tehlikeli bir madde olarak görüyorum. Şu anlamda, biz son zamanlarda bir sektör yaratıyoruz. Yani biz dünden beri şunu tartıştık. Bilirkişilik bir meslek değildir. Kişinin kendi mesleği o bilirkişilik hizmetini sunmak için olan bir meslektir. Şimdi bunu tersine çevirip, bunu bilirkişiliği bir meslek haline getirip. Bunu akredite etmek, sınavlara, sertifikalara tabi tutmak, hem bir eğitim sektörü yaratmak, hem de onu profesyonel bir şekilde dönüştürmek yani standartize etmek. Şimdi bu Hocalarımız burada bilirkişilik yapıyorlar. Şimdi Hocalarımızı sınava mı tabi tutacağız? Akredite mi edeceğiz? Bu bir sektör yaratmaya dönüşecek olan bu 9. Maddeyi ben çok tehlikeli buluyorum ve tartışmadığımız bir konu olduğu için çıkarılmasını öneriyorum.

İsmet CAN;

Evet, başka söz alacak var mı?

Katılımcı Bay;

Benim ilavem var buraya, piyasa lafına ve piyasa terimlerine karşıyız. Çünkü piyasalaştırmak bizim akademik ve bilimsel değerlemelerimizin ötesine geçiyor. Onu da ilave etmek isterim.

İsmet CAN;

Evet, bir başka Abdullah Bey'e... Daha sonra size...

Abdullah MURAT;

Şimdi bu konu, 9. Madde için bir şeyler söylemek istiyorum. Şimdi bu alanda çalışan kavram önemli değil. Çalışanların niteliklerinden şikayet ediyoruz. Hem de böyle bir standartı getirmeye dönük bir adıma diyoruz ki olmaz. Dolayısıyla bir tercih yapmak zorundayız. Elbette şu anda kendini hem raporlarıyla, niteliğini kanıtlamış olan, hem de akademik yönünden başarısıyla diyelim. Niteliklerini kanıtlamış bilirkişiler var. Ama her bir akademik yeterliliğe sahip olan kişinin bilirkişilik yapabileceği anlamına da gelmez. Şu demek böyle bir şey faaliyete geçtiğinde kurumsal yapıya ilişkin bu mevcut hazırlanmış raporlara bakılmış zaten, bununla ilgili uzman heyetler var. Bakar elbet, zaten der ki bu uygundur. Hiçbir sınava tabi tutulmadan yapılabilir. Ama süreklilik olması lazım, mutlaka yani biz bu alanda bilirkişilik yapacak olanların standartlarını önce belirlememiz lazım daha sonrada o standartlara sahip mevcut bilirkişileri belirlememiz lazım daha sonraki yıllarda bu standartlara ulaşanları ve sahip olup da kaybedenleri denetleyen bir mekanizma belirlememiz lazım. Yoksa bu sınav veya işte eğitim gibi şeylerden ürkmemek lazım diye görüş bildiriyorum. Teşekkür ediyorum

İsmet CAN;

Evet, buyurun.

Katılımcı Bay;

Tabi zor bir konu, neden zor? Şimdi Mimarlar Odası kamulaştırma bilirkişiliği yapacak olanlara her yıl eğitim veriyor ve eğitim sonucunda

da bir sertifika veriyor. Eğitime katılmayan ve sertifikası olmayanlara da kamulaştırma bilirkişiliği için mahkemelere bildirmiyor. Bu maddenin içerisinde belki sivri gelen bazı yanlar varsa onu birlikte düzeltme yoluna giderim ama eğitim gerçekten gerekli. Çünkü meslek odaları kamulaştırma bilirkişiliği alanında eğitim vermeye devam ediyor. Sertifika vermeye devam ediyor. Ama şuanda İl Adli Yargı Komisyonlarının tespit ettiği bilirkişi listelerinde yani hukuk mahkemelerinde ve ceza mahkemelerinde bilirkişilik yapan teknik elemanların hiçbiri eğitim almıyor ve eğitim almadıkları içinde düzeyleri son derece düşük, çok da yanlış şeyler var. Burada tabi bizim TMMOB ile, inşaat mühendisleriyle ayrışmamız söz konusu değil. Ama burada ki sivri yanları...

İsmet CAN;

Buradaki temel tartışma şuydu; sizler eğitim konusuna özellikle adli yargı bilirkişilerin eğitimi, eğitimlerinin güncel olmaması, hızla gelişen dünyada bilgilerin güncellenmemesi nedeniyle sıkıntılar yaşadığınız vurgusuna istinaden formüle edilmiş bir durum. Tabi bu Abdullah Bey'in ifade ettiği gibi işte bir kamu kurumunda yetkilendirilen, üniversitede bu konuda akademik eğitim yapanları kapsayan değil. Özü itibariyle mesleğini daha çok serbest olarak yapıp, oradaki meslek kuruluşuyla kurduğu ilişki kapsamında bilirkişilik görevine dönük yani serbest meslek faaliyeti kapsamında bu alanın bir... Bunu isterseniz sertifikasyon olarak düzeltelim. Akreditasyon değil. Özür diliyorum, şimdi tamamlayın sözünü...

Katılımcı Bay;

Ben sözümü tamamlayım. Çünkü eğitim gerçekten çok önemli, yani hem teknoloji çok hızlı geliyor. Hem kanunlar çok hızlı geliyor. Eğer bilirkişilik yapılacaksa bu alanda meslek odaları eğitim konusunu kendi masalarının üstüne koymuşlar zaten bu eğitimleri veriyorlar. Ama

dediğim gibi burada sivri gelen yan varsa arkadaşlarınızla bu maddede uzlaştırıcı bir şey bulmaya çalışalım.

İsmet CAN;

Ben öneri olarak sertifikayı getirdim. Siz konuşacak mısınız efendim? Mustafa Bey, sonra da Tarık Bey...

Mustafa KOÇAK, Samsun Bölge İdare Mahkemesi Başkanı;

Sayın Genel Müdürüm de hatırlayacak bir Almanya ziyaretimiz olmuştu. Etkileşim içinde olduğumuz Almanya’da da bilirkişiliğin böyle disipline edildiği, herkesin bilirkişilik yapamadığı gittiği sınavlar... Burada meslek odaları kendileri yapıyor. Hatırladığım kadarıyla, oraya bilirkişi listesine girebilmek için abartılı bir sınavdan geçtikten sonra listelere eklenebiliyor. Madde içeriği değiştirilebilir, yumuşatılabilir fakat böyle bir ayıklamanın olması lazım yani...

İsmet CAN;

Önce size söz vereceğim. Sonra Tarık Bey, arkasından da...

Hatice GÖK, Avukat, Afyonkarahisar Barosu;

Zaten yürürlükteki mevzuatımızda da resmi bilirkişi listeleri, oda ve meslek kuruluşlarından bildirilen isimler üzerinden oluşturuluyor. O nedenle başkanımızın da az önce ifade ettiği gibi bakanlığımıza Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü’yle ortak belirlenecek ilkeler doğrultusunda bu sempozyumun kapsamında değil. Bu akredite işlemi ya da standart işlemi ilke birliğine varılabilir. Direk mevzuatı böyle bir sınav ya da şeyin ele almasını ben de uygun görmüyorum. Adli yargı ya da idari yargı her yıl bilirkişi listeleri talep ettiği zaman bu standartlara sahip bilirkişinin tespitini odalar yapması gerekir diye düşünüyorum.

İsmet CAN;

Bunu şöyle değerlendirin. Planlama alanında, bunu hocalarım daha iyi değerlendirecektir. Onların eğitimlerinin temel konusu... Siz iyi düzeyde yaptığınız planlamada veya bir koruma amaçlı bir kıyı planlaması, bir

turizm planlaması gibi örnekleri veriyorum. Bir büyük şehirde veya bir belde de yapacağımız. Bunlar aynı uzmanlıkta ama farklı derecedeki yeterlilik üzerine kuruluş... Yani buradaki temel maksat, bunun şu anlamda ifadesini belirtiyorum. Hani ben, bize yansıyan bölümüyle söylüyorum. Sizler çünkü anladığım kadarıyla Mimarlar Odası bu konuda bir görüş birliği içinde değil. Yani bu esas olarak... Onun için buradaki... Dolayısıyla biz bilirkişi seçerken büyükşehirde ya da nüfusu belli bir yoğunlukta, bir A grubu plan müellifi olabilecek kişiyi bilirkişi olarak seçebiliriz. Yani işlemin tesis edilmesinde görev alabilecek niteliktekenden daha az nitelikteki birine o işlemi denetletmeyiz. Hani yaklaşımın temel yönü bu noktada, hani bunun mesela aynı zamanda bir bozma nedenidir. Onun için bunun ifade biçimi, öneri biçimi varsa belirli bir nitelik ve hizmet bilgilerin güncellenmesi açısından bunları sınav diye ifade ettim ama başka bir ifade edebilirsiniz. Bunda yarar olduğunu düşünüyorum. Hocam şimdi sırası var. Sonra Tarık Bey'e, sonra da size...

Melih YALÇIN;

Burada amaç bir eğitim ve sertifikasyon, bir standardize etmekse; bilirkişiliğin nasıl yapılması gerekmesi kamulaştırmanın ve bilirkişi raporu hazırlanması standardize konusunda bir eğitim verilmesi gerekiyorsa, amaç buysa zaten meslek odası bunu yapıyor.

İsmet CAN;

Birçok maddelerimizde mevcut yapılanların tekrarı, vurgusu oluyor. Çelişmiyorsa öyle değerlen...

Melih YALÇIN;

Yok, efendim bir öneri ile bitireceğim izin verirseniz. Eğer burada amaç buysa o zaman böyle bir görev tanımı varsa bence bu görevi direk meslek odaları tanımlayarak, bu maddeyi kapatabiliriz diye düşünüyorum.

İsmet CAN;

Şimdi, bunu biz bir meslek odasıyla ifade etmek... Öncelikle 500 bin üyesi olan mutlaka bu “aktör” yer alacaktır. Örneklendirebiliriz. Meslek odaları ve diğerleri falan diye yapabiliriz. Önerinizi değerlendirelim. Tarık Bey buyurun.

Tarık ÖZDİLEK;

Doğrusu bu, bu madde konuştuğumuz ve dile getirdiğimiz birçok şeyle uyumlu ama isterseniz şöyle bir soyutlama ya da tanımlama çabasına girelim. Bilirkişilik yapmak için bir meslek sahibini, bir mühendisin, teknik bir meslek sahibinin aldığı sınavlar, sertifikasyonlar biri izin, ruhsat niteliğinde değerlendirilmeyecekse zaten tartışılacak bir konu değil. Doğrusu ben bir yargıç olarak, bu 2 gün boyunca konuştuk. Meslek örgütlerimiz çok daha duyarlı davranıyorlar. Çünkü diyorlar ki; bizim bir odamız var. Bu odanın altında birçok aynı meslek disiplinin alt disiplinleri var. Biz bunları oluşturmakta ve sınırlama çabamız bile yok. Çünkü gün içinde, yaşamın içinde yeni alanlar oluşuyor ve tabii meslek örgütleri bizler için yargıçlar için önlerindeki uyumsuzlukları teknik detaylarının en ustaca, en bilimsel, en gelişmiş, en güncel bilgilerle çözümlenecek gerekirse mukayese öneriler getirecek uzmanlar yetiştirsinler. Biz bunu hani sınav, sertifikasyon gibi konuyu ehil olmak, ehliyetlendirmek olarak algılıyoruz. Yoksa hani ruhsatı olmayan, sertifikası olmayan meslek sahiplerinin bir inşaat mühendisinin hiçbir zaman bir kamulaştırma uyumsuzluğuna götürülmeyeceğini ya da bir yıkım konusunda statik analizler konusunda götürülmeyeceği anlamına gelmemeli. Hani şunu söylemeye çalışıyorum. Zaten yapıyorsunuz. Yapın da, çok da önemli, çok önemli ihtiyaçları da karşılıyor. Ama bu madde de hani meslek örgütünü rahatsız eden şey açısından söylüyorum. Sertifikasyonla ruhsatlandırma ayrı şeyler. Sizlerin çok sertifika programı oluşturun. Çok detaylı uzmanlar yetiştirin. Biz ihtiyaç duyduğumuzda onları kullanalım. Ama bunu bir bilirkişilik yapma konusunda ehliyet ya da izin haline dönüştürmeyelim. O gerçekten

bilirkişinin bir başına münhasır bir meslek olmadığı yolundaki temel ilkeyi de korumamız anlamına geliyor. Zaten geçen gördüm çok da mutlu oldum, açıkçası heyecanlandım. Meslek örgütlerini kutluyorum. Bilirkişilik konusunda çok güzel bir etik bildiri hazırlamışlar. Kendi işlerinde, kendi ahlaki disiplinlerini oluşturuyorlar. Bilimsel gerekliklerini oluşturuyorlar. Hani burada daha önce karşı çıkılan daha çok izin meselesi, bu bir izin koşulu olmalı. Ama tabi ki ben, hani inşaat mühendisleri kendi alt disiplinlerinde özel eğitim aldığını görmeyi, bu konuda bir sertifikasyonu olduğunu, çalıştığını bilmeyi isterim. Beni rahatlatır açıkçası. Bu maddeyi böyle okursak, hani eğitim, sertifikasyon, sınav meselesi sizin mesleki öncülerinizle ilgili bir şey, bizde ehliyetlendirilmek, izin verilmek, ruhsatlandırmak ilgili görünmemeli. Bu hale de gelmemeli, neden gelmemeli? Bu taraftan bakıyorum. Yani bir bilirkişiyi atamak, alanındaki teknik referansları kadar mahkemenin öznel ve nesnel tarafsızlığı, güvenilirliğini korumayla ilgili bir takım gerekliliklerle götürüyor yargıç. Bizim için inanın çünkü genellikle sorularımız ortak ve mutlak bilimsel alana ilişkin olduğu için bu etik ve ahlaki görüntü mahkememizin güvenilirliğine ilişkin katkısı, en azından bunu bozmayacağına ilişkin algı, bilirkişi yönünden çok daha önemli ve bunun sertifikasyonu yok. Teşekkür ediyorum.

İsmet CAN;

Teşekkür ediyorum. Ali Hocama söz vereceğiz. Evet, buraya.

Ali Bey;

Şimdi bakın bazı Avrupa ülkelerinde mimarlık, şehircilik gibi meslekleri üniversiteden diploma alınarak hemen icra edemiyorsunuz. Belli bir çalışma süresi gerekiyor. Belli bir sınav gerekiyor. Ondan sonra ruhsat alıyorsunuz, bir anlamda onu yapmak için. Dolası ile biraz önce inşaat mühendisi, mühendisler odasından bir arkadaşımız bu konuda bir şey söyledi. Yani diploma aldık. Yetmez mi? Yetmeyebilir. Artık bir anlamda Avrupa düzeyinde belli uygulamalar yapacaksak. Birincisi bu,

ikincisi dün ben konuşmada da belirttim. Kanun her yıl bilirkişi isimlerinin oluşturulmasını, onların yemin etmesini öngörüyor. Ama hiçbir şekilde uzmanlık konusundan bir şeyden bahsetmiyor. Şimdi dolayısı ile orada bu sertifikasyonu bir anlamda bu iş için bir eğitim ama aynı zamanda konuya uzmanlığa dönük bir eğitim olarak tanımlarsak. Yani şöyle mesela sertifikasyon eğitimi ve sınavla ilişkilendirerek sertifikasyon derecelendirmeye ve uzmanlaştırmaya tabi tutulup. Bununla eğitim ve sınav bağının kurulması, bu süreçte mahkemelerde bilirkişi uygulamasının standarda ulaştırılmasının gereği üzerinde durulmuştur. Bir de bir şey daha söyleyeceğim. Bilmiyorum hakimler için bu oluyor mu? Fakat acaba şimdi bilirkişiler yazıyor. Türkiye’de ÇED raporu yazan 250 şirket varmış. Bunların performanslarını, başarılarını değerlendirme imkanı yok. Pek çok başka her bir alanda olduğu gibi ama bilirkişilik başka bir konu, bilirkişilerin yazdıkları raporlar bazında, raporların yargı süreci içinde uygun bulunup, kabul edilebilmesi ile ilgili bir puanlama sistemi kurulamaz mı? Ve zaman içinde bunun her bilirkişi için bir toplam puan şeyi oluşturulamaz mı? Bu bir öneri...

İsmet CAN;

- Evet, teşekkür ediyorum. Şimdi Ali Bey’e verelim. Sonrada şey yapalım. Hani bunu toparlamaya geçelim. Yeterince müzakeresini yaptık.

Katılımcı Bay;

- Şimdi Ali hocama hemen bıraktığı noktadan devam etmek istiyorum.

İsmet CAN;

- Hani şu olacak, istirhamım, somutlaştıracak şekilde...

Katılımcı Bay;

- Hayır, bir bilgi de vermek istiyorum. Mimarlar Odası bilirkişilerle ilgili bir sicil tutma sürecini başlattı. Her yıl mahkemelerde bilirkişilik yapan arkadaşlarımız raporların suretlerini odaya veriyorlar ve Oda bunların doğru bilirkişilik yapıp yapmadıkları konusunda bir sicil sistemi geliştirdi. Şimdi bizim bu eğitimden kastımız ve kaybımızsa şuydu. Biz kamulaştırma alanındaki bilirkişi listesini mahkemelere gönderiyoruz ve bu alanda gönderdiğimiz isimler meslek odalarında TMMOB'nin bilirkişi yönetmeliğinde var olan eğitim, eğitimin sonunda sınav 100 üzerinden 70 alan kişilerin sertifikalandırılması ve bunların mahkemeye bildirilmesi şeklinde... Kamulaştırma alanında bizim bir sorunumuz yok. Burada eğitim gerçekleştiriliyor. Ancak idari ve adli yargı komisyonun belirlediği hukuk ve ceza mahkemelerinde bilirkişilik yapan arkadaşlarımız eğitimden geçmiyorlar. Bunlar odadan eğitim almak mecburiyetinde değiller. Yok, böyle bir mecburiyet getirilmemiş ve bu arkadaşlarımızın yani bilirkişilik alanının ne kadar yozlaştığını 2 gündür konuşuyoruz. Ne kadar yetersiz insanların oralarda bilirkişilik yaptıklarını da biliyoruz. Bizim bu eğitimden kastımız işte o alanı biraz disipline edilebilmesi. Yani idari ve adli yargı komisyonunun önüne gelecek listede meslek örgütünden eğitim almış ve sertifika almış kişilerin orada bilirkişilik yapması sağlanması. Bu açıdan eğitim çok önemli ve buna dediğim gibi eğitime zaten kimsenin karşı çıkmaması lazım. Mimarlar Odasının sürekli meslek gelişim merkezi var ve bütün alanlarda meslektaşlarını sürekli eğitim vermektedir. Teknolojinin gelişen koşullarında bu alanı sürekli meslektaşlarına aktarmaktadır. Bilirkişilikte bu alanda çok önemli ama burada bir uzlaşma içerisinde eğitime evet diyerek ama uygun cümlelerle bunu halledip geçsek sevinirim.

İsmet CAN;

- Sibel Hanım siz bir ara söz istediniz. Galiba ben onu kaçırdım. Kusura bakmayın eğer devam ediyorsa görüşünüz onu...

Sibel Hanım;

- O, hocamın değindindiği bir şeydi. Çok teşekkür ederim.

İsmet CAN;

- Tamam. Evet, arkadaki arkadaşımız.

Osman ERTAN;

- Şimdi son kısımdaki “bilirkişinin uygulanmasında standartta ulaşılmaması” bu “standartta ulaşmayı” şu şekilde değiştirmek daha uygun olacak diye düşünüyorum. Bilirkişilik uygulamasında kolaylaştırma sağlanması” çünkü bir “standartta ulaştırma” cümlesinin kurduğumuzda, hakimler bilirkişi atarken ellerindeki belli bir listeye bağlı kalacaklar. Eğitimli, sertifikası var, bu anlaşılıyor. Başkanımın dediği gibi olsun. Çeşit olsun. Oradan biz yararlanalım. Ama illaki orası olmasın yani başkaca, bizce de denenmiş, tecrübe edinmiş bilirkişiler varsa onları da atayabilelim.

İsmet CAN;

- Yani bu söylediğinizle çelişen bir şey değil. Bu o kurumun yani “kurum” sözüne takıldığı için o sözü çıkardım. Bilirkişiliğin bir standart içinde o yapının içinde. Sizin ya da mahkeme hakiminin seçimine dair bir şey değil. Yani bir düzey yakalama hedefi... Şimdi izin verirseniz görüş sayısı oldu. Bunu bir yerde şey yapmamız gerekir. Çünkü söz sözü dolduruyor. Son 3 söz diyorum. Başka var mı efendim? Söz almak isteyenler. Ondan sonra bu maddeyi geçeceğim. Bu biz üzerinde durulmuştur diyoruz. Biz bağlayıcı bir şey ifade etmiyoruz. Ya da şöyle diyelim. Tartışılmıştır diyelim. Yani cümleyi o şekilde bağlayarak, hususu tartışılmıştır diyerek. Evet, arka sıradan son şey yapalım.

Hayati KÜÇÜK;

- Şimdi yasadaki bilirkişiliği kabulü zorunlu kişiler göz önüne alacak olursak. Esasen bütün mimar ve mühendisler uzmanlık alanına göre bilirkişilik yapabilecek nitelikte kişiler ve bunlar bilirkişilik yapmaları talep edildiğinde yargı tarafından bunun kabulü zorundalar. Dolayısı ile oradaki düzenleme bütün meslek mensuplarının bilirkişilik yapabileceği, o konuyu bilmeden mesleğini yapamayacak durumda olan tanıma göre bütün mimar ve mühendisler bilirkişilik düzeyde eğitim almış kişiler. meslek odalarının vermiş olduğu eğitim bir meslek içi eğitimidir zaten yani burada ayrıca bilirkişilik yapmaya yetkilendirme, onu bilirkişi olarak akredite etme eğitimi değildir.

İsmet CAN;

Akrediteden vazgeçtik. Ona göre konuşalım da... Onu bir yerde parantez açalım meslek içi eğitim diye ifade edelim. Dolayısıyla bu başlığı bu şekliyle bir bölümünde... Şöyle şimdi bu görüldüğü üzere Mimarlar Odasından bir ittifak olan bir konu değil. Bizden talep olan bir konu, ben bunun örneğini verdim. Biz planlama açısından yönetmelikteki kimin, hangi planı yapabileceği bir yeterlilik konusu var. Tarık Bey bunu son derece güzel bir şekilde açıkladı. Biz bunu bir alan planlamasında, bir nüfus ve alan ölçüsüne dayalı olarak bununda yeterliliği tartışılır. Kaldı ki belirli bir süre hizmet yapılması, belirli sayıda iş yapılması, yapılan işler üzerine bunların sunulmak suretiyle bir derece atlanması F'den başlayıp E' ye göre, dolayısıyla bu işin gelişen çağımızın, gelişen toplumsal ekonomik ilişkilerde bir zorunluluğu. Tabi siz bunu esasen daha çok adli yargı kökenli tartışıyorsunuz. Ama bu bizim mevcutta uygulayıp dikkate aldığımız unsurlar. Hani bunu sizde bir uzlaşma olacak şekilde... Buyurun sondan ikinci söz.

Katılımcı Bay;

Sayın Hakimim, ben bir düzeltmeyi de yapmak ihtiyacı hissettim. Ali Hocam ve Baykan Hocam, benim çok saygı duyduğum, gerçekten de

bütün öğrencilerin beğendiği, saygı duyduğu hocalarımız. Yani ben sanki yanlış anlaşıldı. Eğitim, diplomayı aldık. Mühendis olduk. Daha bir şeye ihtiyacımız yok. Kesinlikle öyle bir şey söyleyemiyorum. Aksine mutlaka bizim meslektaşlarımız arasında da mesleğini tam olarak bilirkişilik formasyonunu almış olmasına rağmen uygulamayan birçok meslektaşımız var ve benim sunumumda da anlatmıştım zaten. Soruşturma yapıyoruz ve disiplin yönetmeliği gereğince de gereğini yapıyoruz. Birçok yanlışlar yapıyorlar. Eğitimler, kesinlikle eğitim olmalı ben ona karşı çıkmıyorum. Tarık Hakimimde olayı zaten kavramış, anlamıştır. O doğrultuda söyledi. Biz meslek içi eğitimleri yaparak, uzmanlık belgelerini veriyoruz. Dolayısı ile ben ki onu bu cümle ifadeler şey yapabilir, farklı gelişebilir. Onun üzerine bir mutabakat sağlanabilir. Bizim meslek içi eğitimlerimize bir sağlam temel belki oluşturmamız daha doğru olur. Ben bunları söylemek istedim, teşekkür ederim.

İsmet CAN;

- Ben de teşekkür ediyorum. Daha önce söz verip kaçırdığım. Sibel Hanım söz istedi. Son 3 kuralında Sibel Hanıma söz vermek durumundayım. Lütfen tanıtalım kendimizi...

Sibel KORUCU;

- Küçük bir şey eklemek istiyorum. Evet, bilirkişilik anlamında belki herkes gereğini yerine getirmiyor. İşte ODTÜ'deki Hocalarımız kadar güzel rapor hazırlamıyor. Ama hakimlerin de bu konuda ciddi anlamda özen göstermesi gerektiğini düşünüyorum. Yani Danıştay'da çalıştığım süre içinden biliyorum. Çok yetersiz olduğu açıkça bizim kararlarımızda da yer alan şahıslara defalarca aynı mahkemenin bilirkişilik görevi verdiğine tanık oldum. Dolayısıyla bu anlamda bizim de kendimize biraz dönmemiz gerektiğini düşünüyorum. Hakim adaylarının yetiştirilmesinde ya da meslek içi eğitimlerde, hakimlerin meslek içi

eğitimlerinde de bu konuya ağırlık verilmesi gerektiğini düşünüyorum. Böyle bir şey de ekleyebiliriz belki Sayın Başkan.

- **İsmet CAN;**

Onu, çok teşekkür ediyorum. Bir önceki madde de ihtisas mahkemeleri bağlamından hareketle hakimlerinde meslek içi eğitimi diye bunu belirttik. Akademi, üniversitelerin de desteğini almak suretle... Emre Bey'in de uyarısıyla "bu" ifadesini kaldırdık ki mevcut görevde yapan ihtisas mahkemelerin olmadığı yerde görev yapacak ya da daha sonra ihtisas mahkemesinde görev alacak kişiler açısından bunu yazdık.

Sibel KORUCU;

Bizim de bir standart belirlememiz gerekebilir. Yargı yönünden, bu standardı bizimde belirlememiz lazım di mi Sayın Başkan?

İsmet CAN;

Evet, ben de katılıyorum. Bu madde içerisinde yani meslek içi eğitim sırasında mutlaka hem akademik destek hem uygulama içindeki desteklerle yapılması gerekir. Son sözü Murat Bey'e vereceğim. Bu maddeyi izniniz olursa kapatacağım. Çünkü artık tahammül sınırlarını yüzlerden okuyorum. Kalmadı.

Abdullah MURAT;

Ben aslında sadece 9 ve 10. Maddeyi birlikte tartışalım diye demek istemiştim. Aslında benzer şeyler.

İsmet CAN;

O zaman 10. Maddeye geçelim.

Abdullah MURAT;

Bir de şeyi söylemek istiyorum. Şu mevzuata göre hiçbir meslek kuruluşu bilirkişi raporlarını alıp dosyalayamaz. Çünkü bunun bir yasal altyapısı yok. Bu bilirkişinin sır saklama yükümlülüğüne aykırı, aynı zamanda... Evet çok uygun olmadığını düşünüyorum.

İsmet CAN;

Bu konuda bizde zaten karar kesinleşmeden artık dosya rafa kalkmadan... Bunun bir akademik veri olarak belli şeylerden arındırılarak kullanılmasında...

Evet, 10. Maddeyi... 9. Madde üzerinde üzerinden bir uzlaşma sağladık. 10. Maddeye geçiyorum.

Bilirkişilerin sertifikasyonu, eğitimi, denetimi, performans ölçümlerinin yapılması, düzenleyici ve denetleyici kurallar belirlenmesi, uygulanması amacıyla kamusal yetkilerle donatılmış ilgili tüm “aktörlerin” Adalet Bakanlığı ilgili kamu kurum kuruluşları, üniversiteler, meslek odaları gibi adil katılımıyla oluşturulmuş özerk ve bağımsız bir idari üst kurulun oluşturulmasında yarar görülmektedir. Bunu şöyle düzelteyim. Bu tartışmanın üzerine yarar görülmektedir. Bu konuda görüşler ileri sürülmüştür diyerek bırakalım. Evet, bu konuda oluşturulması konusunda görüşler ileri sürülmüştür diyerek maddeyi sonuçlandıralım. Şimdi 2. Maddeyi galiba Tarık Bey’in, burada şey oldu biraz önergeyi okuyacağız.

Katılımcı Bay;

Son şekli değil bu. Daha sonra tamamlayabiliriz. Kapatabiliriz.

İsmet CAN;

Evet, Tarık Bey’in bir önerisi olmuştu. Maddede ki yargılamaya ilişkin onla zenginleştirilmesi konusunda muhaffakatınızı bekliyoruz. Evet, yazılı olarak verdi. Eğer bunlara da tamam dersiniz sağlığınız için tartışma biçiminiz için katılımlarınız, emeğiniz için hepinize teşekkür ediyorum.

Katılımcı Bayan;

Bizde elinize sağlık diyoruz. Çok güzel oldu sonuç.

İsmet CAN;

Teşekkür ediyorum.

İmar Hukuku Kapsamına Giren Davalarda Bilirkişilik Sempozyumu Sonuç Bildirisi

Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı (IPA) kapsamında 2013 yılı başından bu yana Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü koordinesinde, Almanya ile birlikte yürütülen "Geliştirilmiş Bilirkişilik Sistemi Eşleştirme Projesi" kapsamında, 01-02/12/2014 tarihlerinde Afyonkarahisar Güral Otelde; "İmar Davalarında Bilirkişilik" konulu Sempozyum Adalet Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Cafer ERGEN, Hukuk İşleri Genel Müdürü ve Proje Lideri Feyzullah TAŞKIN, Almanya adına Mecklenbug Vorpommern Eyaleti Eski Müsteşarı ve Proje Lideri Rainer Dopp, Danıştay'ın ilgili daire tetkik hakimleri, idari yargı hakimleri, Bakanlık tetkik hakimleri, akademisyenler, mimarlar, mühendisler, avukatlar ve bilirkişilerin katılımıyla gerçekleşmiştir.

Bu sempozyum sonucunda; imar hukuku kapsamına giren davalarda bilirkişilikten kaynaklanan sorunların çözümüne faydası olması açısından katılımcıların da katkılarıyla aşağıdaki metin oluşturulmuştur:

- 1-** İdari davaların temelini oluşturan idari işlemin tesisine esas tüm bilgi ve belgelerden oluşan işlem dosyası ile birlikte tarafların sunacağı belgeler üzerinden uyuşmazlığın çözümlenme sürecinde, hakimlik mesleği dışında özel ve teknik bilgi gerektiren durumların ortaya çıkması halinde keşif ve/veya bilirkişi incelemesi yaptırılması yoluna gidilir. Tüm taraflar hakimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi gereken konularda bilirkişiye başvurulamayacağı konusunda hemfikirdir. Mevzuatımıza göre ancak çözümü hukuk dışında teknik

ve özel bilgiyi gerektiren konularda bilirkişi raporu alınabilir (HMK 266/1).

- 2- İmar davalarında mahkemeler öncelikle uyuşmazlığın maddi çerçevesinin gerektirdiği hukuksal değerlendirmeleri yaparak uyuşmazlığın çözüm yollarını, hukuka uygunluk denetiminin araçlarını oluşturmak suretiyle gerçekleştirmesi gerekmektedir. Uyuşmazlığın, hakimın genel ve mesleki bilgisi ile çözemeyeceği durumlarda; ancak hukuksal önemi olan özel ve teknik bilgi gerektiren konularda bilirkişiden yararlanması bir yargılama yöntemi olarak benimsenmelidir. Ancak hakimlik mesleğinin gerektirdiği bilgi sınırları içerisinde kalan konularda bilirkişiye başvurulmadan uyuşmazlığın çözümü konusunda vurgu yapılmıştır. (Planlama sürecinde işletilmesi gereken usulün yerine getirilmediğinin işlem dosyası üzerinden hakim tarafından tespiti; parselasyon işleminde dayanağını oluşturması gereken imar planının bulunmaması, eşit oranda düzenleme ortaklık payının alınmaması, ikinci kez düzenleme ortaklık payı alınması gibi hallerin belirlenmesi vb.)
- 3- İmar davalarında hakim tarafından resen bilirkişi seçiminin, uyuşmazlığın teknik boyutunun gerektirdiği uzmanlık alanından/alanlarından bir ya da birden fazla kişiden oluşturularak yapılması gerekmektedir. Bu amaçla uyuşmazlığı doğuran olay, dava dilekçesinde ileri sürülen hususlar ile davalı idarenin savunmasında belirtilenler dikkate alınarak öncelikle uzmanlık konusu hakim tarafından belirlenecektir. Belirleme sırasında üniversiteler, meslek odaları, kamu kurum ve kuruluşlarından, varsa resmi web sitelerinden yararlanılması önerilmektedir.
- 4- Bilirkişilerin hakimlerin tabi olduğu çekinme ve red sebeplerine ilişkin hükümler çerçevesinde; tarafsızlıkları konusunda hiçbir duraksamaya yol açılmaması gerekmektedir.

- 5- İmar davalarında bilirkişinin görevlendirilmesinde HMK 273. maddede de ifadesi bulunan; inceleme konusunun teknik sınırları bilirkişi sorusunda açıkça tanımlanacaktır. Bilirkişinin görev süresi bu aşamada belirlenerek süresi içerisinde raporun verilmesi hakkındaki yasal hüküm hatırlatıldı.
- 6- İmar davalarında uyuşmazlığın çözümüne esas olacak unsurları içerecek soruların belirlenmesinin yanı sıra bilirkişilerin değerlendirmelerinde planların oluşturulmasında kullanılan planlama esasları ve şehircilik ilkeleri kavramlarının uyuşmazlığın özelinde değerlendirilmeye tabi tutulması gerektiği üzerinde duruldu.
- 7- Bilirkişiler tarafından düzenlenen raporların mahkemeye sunulması üzerine taraflara tebliğinden önce raporun bilirkişilere verilen görevin yerine getirilip getirilmediği konusunda değerlendirilerek, varsa eksikliklerinin bu aşamada tamamlanması, raporun teknik hususlara ilişkin yeterli görülmesi üzerine taraflara tebliğ yoluyla daha etkin olarak bilirkişilikten yararlanılabileceği konusunda görüş oluşmuştur.
- 8- İmar uyuşmazlıklarının daha etkin şekilde çözümüne katkı sağlamak amacıyla ihtisas mahkemelerinin yaşama geçirilmesi; mahkemelerde görev yapacak hakimlerin gerek meslek öncesi gerek meslek içi eğitimlerinin adalet akademisinde yapılması, bu eğitime üniversitelerin, meslek odaları ile benzeri kurum ve kuruluşlarının destek sağlaması önerilmektedir.
- 9- Bilirkişiliğin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına dönük olarak; meslek mensuplarının bilirkişilik görevi üstlenebilmesi konusunda sertifikaya sahip olması, sertifikasyonun (meslek içi) eğitimi ve sınavla ilişkilendirilmesi, sertifikasyonun derecelendirmeye ve uzmanlaşmaya tabi tutulup bununla eğitim ve sınav

bağının kurulması, bu suretle mahkemelerdeki bilirkişilik uygulamasının standarda ulaştırılması gerektiği hususunda tartışma yapılmıştır.

- 10-** Bilirkişilerin sertifikasyonu, eğitimi, denetimi ve performans ölçümlerinin yapılması, düzenleyici ve denetleyici kurallar belirlenmesi ve uygulanması amacıyla, kamusal yetkilerle donatılmış ilgili tüm aktörlerin (Adalet Bakanlığı, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, meslek odaları gibi) adil katılımı ile oluşturulmuş özerk ve bağımsız bir idari üst kurulun oluşturulması konusunda görüşler ileri sürülmüştür.

EKLER

DAVRANIŞ İLKELERİ KILAVUZU

İçindekiler

Önsöz

- 1 Genel Mesleki İlkeler
- 2 Yetkiler
- 3 Bilirkişinin Görüşü/Rapor Sunma Yükümlülüğü
- 4 Kişisel Sorumluluk, Yardımcıların Kullanılması ve Ortak Bilirkişi Raporları
- 5 Bilirkişi Raporunun Şekli
- 6 Gizlilik
- 7 Eğitim
- 8 Sorumluluk

Önsöz

Türkiye'deki bilirkişilik sistemini geliştirmek için, bilirkişilerin uyması gereken asgari standartların yer aldığı bir davranış ilkeleri kılavuzuna ihtiyaç vardır.

Bu davranış ilkeleri kılavuzu Türkiye'de bilirkişilikle ilgili mevcut yasal düzenlemeleri (6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Usul Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu, 28258 ve 25832 sayılı bilirkişilik yönetmelikleri, Adli Tıp Kurumu'nun etik kuralları ile Enstitüler, Mimarlar Odası ve İstanbul Mali Müşavirler Odası'nın hazırlamış olduğu etik kurallar) göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

1. Genel Mesleki İlkeler

- (1) Bilirkişiler görevlerini bağımsız, tarafsız, objektif ve dürüstçe yerine getirir.
- (2) Bilirkişiler aşağıdaki hususlardan kaçınmalıdır:
  - a) Raporun sonuçlarının doğru olmaması veya maddi unsurların tam olarak ortaya konamamasına sebebiyet verecek usul ve yöntemlerin kullanılması.
  - b) Tarafsızlığını engelleyecek herhangi bir faaliyette bulunmak, bilirkişi ücretini davanın sonucuyla ilişkilendirmek veya bilirkişi ücreti ve masraflar dışında ek ücret almak;
  - c) Bilirkişi yakınlarının veya işverenin müdahil olduğu davalardaki görevlendirmeyi kabul etmek.
- (3) Bilirkişi aşağıdaki hususlara itina göstermelidir:
  - a) Kendisine verilen görevleri kişisel olarak yerine getirmek;
  - b) Gizliliğe önem vermek;
  - c) Kendisine verilen görevi profesyonelce, en son bilimsel ve teknik standartlara göre yerine getirmek;
  - d) Eşitlik ilkesini gözeterek görevini yerine getirmek;
  - e) Görevlendirmeyi yalnızca açıklığa kavuşturulması istenen hususlar kendi uzmanlık alanına giriyorsa kabul etmek;

(4) davranış ilkeleri kılavuzunun yanı sıra, kendi mesleklerine haiz ilkelere ve etik kurallara bağlı kalmak.

2. Görevlendirme

(1) Bilirkişi görevlendirmesi hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konuları içeremez. Dolayısıyla hakimlerin kendi hukuki bilgileriyle çözebilecekleri hususlar konusunda, bilirkişiler görüş bildiremez. (HMK Md. 266, 279/4 ve CMK Md. 63/1, Md. 67/3)

(2) Seçilen bilirkişinin görevlendirme konusunda emin olmadığı hususlar varsa veya açıklığa kavuşturulması gereken maddi unsurlar belirsizse, bilirkişi mahkemeye bunların netleştirilmesi için başvurur.

(3) Bilirkişinin re'sen tanık dinlemesi veya tanık ifadelerini değerlendirmesi mümkün değildir. Çelişkili tanık ifadeleri söz konusu olduğunda, bilirkişinin raporunda farklı tanık ifadelerinin yol açabileceği farklı sonuçlara yer vermesi gerekir.

(4) Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirebilmek için, bazı hususların önceden soruşturulması ve tespiti ile bazı kayıt ve belgelerin getirtilmesine ihtiyaç duyuyorsa, bunun sağlanması için, kendisini görevlendiren mahkemeye bilgi verir ve talepte bulunur. (Md. 275/2 HMK, Md. 66/4, 5, 6 CMK)

(5) Bilirkişinin kendisine tevdi edilen cisim/madde üzerinde inceleme için bir değişiklik yapması gerekiyorsa, kendisi bunu mahkemeden izin alarak gerçekleştirir.

3. Bilirkişi Raporu Sunma Yükümlülüğü

(1) Seçilen bilirkişinin kendisine HMK Md. 269-286 uyarınca verilen görevi kişisel olarak yerine getirmesi gerekir. Bilirkişinin görevinin bir kısmını veya tamamını başka kişilere devretmesi mümkün değildir (HMK Md. 276).

(2) Bilirkişi kendisine verilen görevlendirmeyi mantıklı ve mücbir sebeplerin mevcut olduğu durumlarda reddeder. Böyle durumlarda bilirkişinin kendisini görevlendiren mahkemeyi bir hafta içerisinde bilgilendirmesi gerekir (HMK Md. 275/1).

(a) Bilirkişi görevlendirmeyi aşağıdaki durumlarda reddedebilir;

aa) Hukuk Muhakemeleri Kanunu Md. 272 ve Ceza Muhakemeleri Kanunu Md. 70'e göre, görevlendirmeyi ret sebeplerinden herhangi biri mevcutsa;

bb) Bilirkişiden aydınlatmasını istediği maddi unsurlar kendi uzmanlık alanı dışında kalıyorsa (HMK Md. 275/1)

(b) Bilirkişinin görevlendirmeyi aşağıdaki durumlarda kesinlikle reddetmesi gerekir:

aa) Görevlendirme hukuki sorular içeriyorsa;

bb) Bilirkişinin taraflardan birine kişisel veya mesleki yakınlığı sebebiyle bir menfaat çatışması söz konusuysa.

(3) Bilirkişi, raporunu mahkemenin tayin ettiği ve HMK Md. 274/1 ve 2 ile CMK Md. 66/1'de belirlenen süre içerisinde sunmak zorundadır.

4. Kişisel Sorumluluk, Yardımcıların Görevlendirilmesi ve Ortak Bilirkişi Raporları

(1) Bilirkişi, raporunu yazarken yardımcılarından ancak ek görevler için faydalanabilir. Bilirkişinin bu yardımcıları yakından denetlemesi gerekir.

(2) Eğer bilirkişi görevlendirmesinde birden çok bilirkişinin uzmanlık alanına giren hususlar mevcutsa, görevlendirmede hangi bilirkişinin raporun hangi kısmından sorumlu olacağı açıkça ortaya konmalıdır.

5. Bilirkişi Raporunun Şekli

(1) Mahkeme farklı Őekilde talep etmedięi sūrece, HMK Md. 279/1'e gōre bilirkiřinin raporunu yazılı veya sōzlū olarak sunması gerekir.

(2) Bilirkiřinin sunacaęı raporda aŐaęıdaki unsuların yer alması gerekir: bilirkiřinin gōrevleri, kendisinden gōzlemlenmesi ve incelenmesi istenen maddi unsular, elde edilen veriler (fotoęraflar, Őlçūmler vs.), kullanılan araŐtırma yōntemleri, sonuēlar, bilirkiři gōrūŐu ve gerekēesi, hazırlanma tarihi ve bilirkiřilerin imzası. Őrnek bilirkiři raporunu Ek-1'de bulabilirsiniz.

(3) MūŐterek bilirkiři raporlarında bilirkiřilerden birinin karŐı gōrūŐe sahip olması durumunda, bu bilirkiři gōrūŐūnū ayrı bir raporla mahkemeye sunabilir.

6. Gizlilik

Bilirkiři, gōrevi sebebiyle veya gōrevini yerine getirirken Őğrendięi sırları saklamak, kendisi ve baŐkaları yararına veya zararına kullanmaktan kaēınmakla yūkūmlūdūr (HMK Md. 277). Bilgilerin gizlilięi mahkeme sūreci bittikten sonra da gōzetilir.

7. Eğitim

Bilirkiři olarak gōrev yapan kiřinin uzmanlık alanında eęitimini ve kiřisel geliŐimini sūrdürmesi gerekir.

8.Sorumluluk

Bilirkişi yaptıkları iŐlerden dolayı kamu gōrevlileri gibi ihmal ve kasıtlardan sorumludurlar.

Ek 1: Bilirkişi Raporunun Şekli ve Yapısı

I. Kapak Sayfası

1. Görevlendirmeyi yapan mahkeme (mahkeme veya savcı)
2. Görevlendirmeyi yapan merci dosya numarası / Konu
3. Görevlendirme tarihi ve süresi
4. Her bilirkişinin ismi, görevi ve uzmanlık alanı
5. Raporun hazırlanış tarihi

II. İçindekiler

III. Görev Tanımı

IV. Bilirkişi raporundaki sonuçların dayandığı literatür, veriler ve diğer materyaller

V. Bilirkişinin yapması gereken çalışmanın ve yöntemlerin ayrıntılı olarak belirtilmesi

VI. Analiz

1. Bilirkişi raporunun dayandığı maddi unsurlar
2. Mevcut bilgilerin analizi
3. Sonuçların açıklanması

VII. Özet

VIII. Bilirkişilerin imzası

IX. Maddi unsurları belgeleyen ve sonuçların açıklanmasına yardımcı olan Őema, kroki, fotoğraf, tablo vs.

Ek 2: Bilirkişi Raporunun Hazırlanması için Kontrol Listesi

I. Bilirkişilerin Atanması

Bu kontrol listesindeki tüm soruları cevaplandırdıktan sonra bir hafta içerisinde yetkili mercilere görevlendirmeyi kabul edip edemeyeceğinizi bildiriniz:

1. Görevlendirme benim uzmanlık alanıma giriyor mu?
2. Görevlendirmeyi reddetmem için başka sebepler mevcut mu (tarafsızlığı koruyamamak gibi)?
3. Bilirkişi raporunu zamanında yazıp teslim edebilmem için yeterli zamanım var mı?
4. Görevlendirme yazısı kesin olarak hangi soruları cevaplandırmam gerektiğini ortaya koyuyor mu?
5. Görevlendirme teknik veya bilimsel soruların analizini gerektiriyor mu?

Dikkat:

(a) Eğer psikolojik veya buna benzer bir alanda bilirkişi olarak görevlendirilmediyseniz, tanık ifadelerinin güvenilirliğini/gerçekliğini değerlendirme yetkiniz yoktur!

(b) Bilirkişi olarak, kusur ve kusur oranı dahil olmak üzere, herhangi bir hukuki değerlendirme yapma yetkiniz yoktur.

Hukuki bilirkişilere yalnızca hakimin mesleki bilgisi dışındaki yabancı hukuk ile ilgili konularda gidilebilir.

11-

Analiz

1. Analizimi yapacağım tüm maddi unsurları biliyor muyum?
2. Eğer bilmiyorsanız, görevlendirmeyi yapan mahkemeye ek bilgi almak için başvurun.
3. Analizimi gerçekleştirmek için gerekli nesne ve kayıtlar elimde var mı?
4. Analiz için size tevdi edilen nesnelerin (içerikleri ile birlikte) bir listesi elinizde var mı?

12-

Bilirkişi Raporu

1. Ek 1'deki örnekte gösterilen şekil ve yapıyı kullanarak raporunuzu oluşturunuz.
2. Bilirkişi raporunu ve taraflar için kopyalarını görev veren mahkemeye gönderiniz.

13-

Bilirkişi Raporunu Teslim Ettikten Sonra

1. Analiz için size gönderilen nesnelere/belgeleri teslim ediniz.
2. Bilirkişi raporunu ve sonuç için kullandığınız verileri en az 10 yıl boyunca saklayınız.

**HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU VE CEZA
MUHAKEMLERİ KANUNUNDA BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ
MADDELER**

BEŞİNCİ BÖLÜM

Bilirkişi İncelemesi

Bilirkişiye başvurulmasını gerektiren hâller

MADDE 266-

(1) Mahkeme, çözümlü hukuk dışında, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde, taraflardan birinin talebi üzerine yahut kendiliğinden, bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına karar verir. Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukuki bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.

Bilirkişi sayısının belirlenmesi

MADDE 267-

(1) Mahkeme, bilirkişi olarak, yalnızca bir kişiyi görevlendirebilir. Ancak, gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle, tek sayıda, birden fazla kişiden oluşacak bir kurulun bilirkişi olarak görevlendirilmesi de mümkündür.

Bilirkişilerin görevlendirilmesi

MADDE 268-

(1) Bilirkişiler, yargı çevresinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi adli yargı adalet komisyonları tarafından, her yıl düzenlenecek olan listelerde yer alan kişiler arasından görevlendirilirler. Listelerde bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişinin bulunmaması hâlinde, diğer bölge adliye mahkemelerinde oluşturulmuş listelerden, burada da yoksa liste dışından bilirkişi görevlendirilebilir.

(2) Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikle başvurulur. Ancak, kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak

görev verilemez.

(3) Bilirkişi listelerinin düzenlenmesine, güncellenmesine ve listede kendisine yer verilmiş olanların liste dışına çıkartılmasına ilişkin esas ve usuller, ilgili bakanlıkların da görüşü alınmak suretiyle, Adalet Bakanlığınca hazırlanacak olan yönetmelikte gösterilir.

Bilirkişilik görevinin kapsamı

MADDE 269-

(1) Bilirkişilik görevi, mahkemece yapılan davete uyup tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayı, yemin etmeyi ve bilgisine başvuru konuda süresinde oy ve görüşünü mahkemeye bildirmeyi kapsar.

(2) Geçerli bir özrü olmaksızın mahkemece yapılan davete uyup, tayin edilen gün ve saatte mahkemede hazır bulunmayan yahut mahkemeye gelip de yemin etmekten veya süresinde oy ve görüş bildirmekten kaçınan bilirkişiler hakkında, tanıklığa ilişkin disiplin hükümleri uygulanır.

Bilirkişilik görevini kabulle yükümlü olanlar

MADDE 270-

(1) Aşağıda sayılmış olan kişi ya da kuruluşlar, bilirkişilik görevini kabulle yükümlüdürler:

a) Resmî bilirkişiler ile 268 inci maddede belirtilmiş bulunan listelerde yer almış olanlar.

b) Bilgisine başvurulacak konuyu bilmeksizin, meslek veya zanaatlarını icra etmesine olanak bulunmayanlar.

c) Bilgisine başvurulacak konu hakkında, meslek veya sanat icrasına resmen yetkili kılınmış olanlar.

(2) Bu kişiler, ancak tanıklıktan çekinme sebeplerine veya mahkemece kabul edilebilir diğer sebebe dayanarak, bilirkişilikten çekinebilirler.

Bilirkişiye yemin verdirilmesi

MADDE 271-

(1) Listelere kaydedilmiş kişiler arasından görevlendirilmiş olan bilirkişilere,

il adli yargı adalet komisyonu huzurunda, “Bilirkişilik görevimi sadakat ve özenle, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsız ve objektif bir biçimde yerine getireceğime, namusum, şerefim ve kutsal saydığım bütün inanç ve değerlerim üzerine yemin ederim.” şeklindeki sözler, tekrarlatılmak suretiyle yemin verdirilir. Bu bilirkişilere, görevlendirildikleri her dava veya işte ayrıca yemin verdirilmez; sadece görevlendirme yazısında, bilirkişilere önceden etmiş buldukları yemine bağlı kalmak suretiyle oy ve görüş bildirmek zorunda oldukları hususu hatırlatılır.

(2) Listelere kaydedilmemiş olan kişiler arasından bilirkişiler görevlendirilmişse, kendilerine, görevlendiren mahkemece, huzurda, göreve başlamadan önce, birinci fıkrada belirtilen şekilde yemin verdirilir. Yemine ilişkin tutanak, hâkim, zabıt kâtabi ve bilirkişi tarafından imzalanır.

Bilirkişinin görevini yapmaktan yasaklı olması ve reddi

MADDE 272-

(1) Hâkimler hakkındaki yasaklılık ve ret sebepleriyle ilgili kurallar, bilirkişiler bakımından da uygulanır. Ancak, bilirkişinin, aynı dava veya işte daha önceden tanık olarak dinlenmiş bulunması, bir ret sebebi teşkil etmez.

(2) Hâkimler hakkındaki yasaklılık sebeplerinden biri, bilirkişinin şahsında gerçekleşmişse, mahkeme, hüküm verilmeye kadar, her zaman bilirkişiyi resen görevden alabileceği gibi, bilirkişi de mahkemeden, görevden alınma talebinde bulunabilir.

(3) Ret sebeplerinden birinin bilirkişinin şahsında gerçekleşmesi hâlinde taraflar, bilirkişinin reddini talep edebileceği gibi, bilirkişi de kendisini reddedebilir. Ret talebi veya bilirkişinin kendisini reddetmesinin, ret sebebinin öğrenilmesinden itibaren en geç bir hafta içinde yapılmış olması şarttır. Ret sebeplerinin ispatı için, yemin teklif edilemez.

(4) Görevden alınma, ret ve bilirkişinin kendisini reddetmesine yönelik talep, bilirkişiyi görevlendiren mahkemece dosya üzerinden incelenir ve karara bağlanır. Kabule ilişkin kararlar kesindir. Redde ilişkin kararlara karşı ise ancak esas hakkındaki kararla birlikte kanun yoluna başvurulabilir.

Bilirkişinin görev alanının belirlenmesi

MADDE 273-

(1) Mahkeme, tarafların da görüşünü almak suretiyle bilirkişinin görevlendirilmesine ilişkin kararında, aşağıda belirtilen hususlara yer vermek zorundadır:

a) İnceleme konusunun bütün sınırlarıyla ve açıkça belirlenmesi.

b) Bilirkişinin cevaplaması gereken sorular.

c) Raporun verilme süresi.

(2) Bilirkişiye, görevlendirme yazısının ekinde, inceleyeceği şeyler, dizi pusulasına bağlı olarak ve gerekiyorsa mühürlü bir biçimde teslim edilir; ayrıca bu husus tutanakta gösterilir.

Bilirkişinin görev süresi

MADDE 274-

(1) Bilirkişi raporunun hazırlanması için verilecek süre üç ayı geçemez. Bilirkişinin talebi üzerine, kendisini görevlendiren mahkeme gerekçesini göstererek, süreyi üç ayı geçmemek üzere uzatabilir.

(2) Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi görevden alınıp, yerine bir başka kimse, bilirkişi olarak görevlendirilebilir. Bu durumda mahkeme, görevden alınmış olan bilirkişiden, görevden alındığı ana kadar yapmış olduğu işlemler hakkında açıklama yapmasını talep eder ve ayrıca bilirkişinin dizi pusulasına bağlı bir biçimde görevi sebebiyle incelenmek üzere kendisine teslim edilmiş bulunan dosya ve eklerini mahkemeye hemen tevdi etmesini ister. Sözü edilen bilirkişilerin, hukuki ve cezai sorumluluğuna ilişkin hükümler saklı kalmak kaydıyla, gerekiyorsa, kendilerine ücret ve masraf adı altında hiçbir ödeme yapılmamasına veya gerekçesini göstererek bölge adliye mahkemesi adli yargı adalet komisyonundan o kişinin bilirkişilik görevi yapmaktan belirli bir süre yasaklanmasının yahut listeden çıkartılmasının istenmesine, görevlendirmeyi yapan mahkemece karar verilir.

Bilirkişinin haber verme yükümlülüğü

MADDE 275-

(1) Bilgisine başvuru alan bilirkişi, kendisine tevdi olunan görevin, uzmanlık alanına girmediyini, inceleme konusu maddi vakıaların açıklığa kavuşturulması ve tespiti için, uzman kimliği bulunan başka bir bilirkişi ile işbirliğine ihtiyaç duyduğunu veya görevi kabullenmeden kaçınmasını haklı kılabilecek mazeretini bir hafta içinde görevlendirmeyi yapan mahkemeye bildirir.

(2) Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirebilmek için, bazı hususların önceden soruşturulması ve tespiti ile bazı kayıt ve belgelerin getirtilmesine ihtiyaç duyuyorsa,

bunun sağlanması için, bir hafta içinde kendisini görevlendiren mahkemeye bilgi verir ve talepte bulunur.

Bilirkişinin görevini bizzat yerine getirme yükümlülüğü

MADDE 276-

(1) Bilirkişi, mahkemece kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

Bilirkişinin sır saklama yükümlülüğü

MADDE 277- (1) Bilirkişi, görevi sebebiyle yahut görevini yerine getirirken öğrendiği sırları saklamak, kendisi ve başkaları yararına kullanmaktan kaçınmakla yükümlüdür.

Bilirkişinin yetkileri

MADDE 278-

(1) Bilirkişi, görevini, mahkemenin sevk ve idaresi altında yürütür.

(2) Bilirkişi, görev alanı veya sınırları hakkında tereddüde düşerse, bu tereddüdünün giderilmesini, her zaman mahkemeden isteyebilir.

(3) Bilirkişi, incelemesini gerçekleştirirken ihtiyaç duyarsa, mahkemenin de uygun bulması kaydıyla, tarafların bilgisine başvurabilir. Taraflardan birinin bilgisine başvurulacağı hâllerde, mahkemece bilirkişiye taraflardan biri bulunmaksızın diğerkinin dinlenemeyeceği hususu önceden hatırlatılır.

(4) Bilirkişinin oy ve görüşünü açıklayabilmesi için bir şey üzerinde inceleme yapması zorunlu ise mahkeme kararı ile gerekli incelemeyi yapabilir. Bu işlemin icrası sırasında taraflar da hazır bulunabilir.

Bilirkişi açıklamalarının tespiti ve rapor

MADDE 279-

(1) Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü yazılı veya sözlü olarak bildirmesine karar verir.

(2) Raporunda, tarafların ad ve soyadları, bilirkişinin görevlendirildiği hususlar, gözlem ve inceleme konusu yapılan maddi vakıalar, gerekçe ve varılan sonuçlarla, bilirkişiler arasında görüş ayrılığı varsa, bunun sebebi, düzenlenme tarihi ve bilirkişi ya da bilirkişilerin imzalarının bulunması gerekir. Azınlıkta kalan bilirkişi, oy ve görüşünü ayrı bir rapor hâlinde de mahkemeye sunabilir.

(3) Mahkeme, bilirkişinin oy ve görüşünü sözlü olarak açıklamasına karar verirse, bilirkişinin açıklamaları tutanağa geçirilir ve tutanağın altına bilirkişinin de imzası alınır. Kurul hâlinde görevlendirme söz konusu ise bilirkişilerin bilgilerine başvurulmuş hususu hemen aralarında müzakere etmelerine imkân tanınır ve müzakere sonucunda açıklanan oy ve görüş, tutanakla tespit edilip; tutanağın altı, bilirkişilere imza ettirilir.

(4) Bilirkişi, raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında, hukuki değerlendirmelerde bulunamaz.

Bilirkişi raporunun verilmesi

MADDE 280- (1) Bilirkişi, raporunu, varsa kendisine incelenmek üzere teslim edilen şeylerle birlikte bir dizi pusulasına bağlı olarak mahkemeye verir; verildiği tarih rapora yazılır ve duruşma gününden önce birer örneği taraflara tebliğ edilir.

Bilirkişi raporuna itiraz

MADDE 281-

(1) Taraflar, bilirkişi raporunun, kendilerine tebliği tarihinden itibaren iki hafta içinde, raporda eksik gördükleri hususların, bilirkişiye tamamlattırılmasını; belirsizlik gösteren hususlar hakkında ise bilirkişinin açıklama yapmasının sağlanmasını veya yeni bilirkişi atanmasını mahkemeden talep edebilirler.

(2) Mahkeme, bilirkişi raporundaki eksiklik yahut belirsizliğin tamamlanması veya açıklığa kavuşturulmasını sağlamak için, bilirkişiden, yeni sorular düzenlemek suretiyle ek rapor alabileceği gibi, tayin edeceği duruşmada, sözlü olarak açıklamalarda bulunmasını da kendiliğinden isteyebilir.

(3) Mahkeme, gerçeğin ortaya çıkması için gerekli görürse, yeni görevlendireceği bilirkişi aracılığıyla, tekrar inceleme de yaptırabilir.

Bilirkişinin oy ve görüşünün değerlendirilmesi

MADDE 282- (1) Hâkim, bilirkişinin oy ve görüşünü diğer delillerle birlikte serbestçe değerlendirir.

Bilirkişi gider ve ücreti ⁽¹⁾

MADDE 283-

(1) Bilirkişiye, sarf etmiş olduğu emek ve mesaiyle orantılı bir ücret ile inceleme, ulaşım, konaklama ve diğer giderleri ödenir. Bu konuda, Adalet Bakanlığınca çıkarılacak ve her yıl güncellenecek olan tarife esas alınır.

Bilirkişinin ceza hukuku bakımından durumu

MADDE 284-

(1) Bilirkişi, Türk Ceza Kanunu anlamında kamu görevlisidir.

Bilirkişinin hukuki sorumluluğu

MADDE 285-

(1) Bilirkişinin kasten veya ağır ihmal suretiyle düzenlemiş olduğu gerçeğe aykırı raporun, mahkemece hükme esas alınması sebebiyle zarar görmüş olanlar, bu zararın tazmini için Devlete karşı tazminat davası açabilirler.

(2) Devlet, ödediği tazminat için sorumlu bilirkişiye rücu eder.

Davaların açılacağı mahkeme

MADDE 286-

(1) Devlet aleyhine açılacak olan tazminat davası, gerçeğe aykırı bilirkişi raporunun ilk derece mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde, bu mahkemenin yargı çevresi içinde yer aldığı bölge adliye mahkemesi hukuk dairesinde; bölge adliye mahkemesince hükme esas alındığı hâllerde ise Yargıtay ilgili hukuk dairesinde görülür.

(2) Devletin sorumlu bilirkişiye karşı açacağı rücu davası, tazminat davasını karara bağlamış olan mahkemede görülür.

Rücu davasında zamanaşımı

MADDE 287-

(1) Devlet, ödediği tazminat nedeniyle, sorumlu bilirkişiye, ödeme tarihinden itibaren bir yıl içinde rücu eder. Hükme esas alınan bilirkişi raporu kasten gerçeğe aykırı olarak düzenlenmişe, bu durumda, ceza zamanaşımı süresi uygulanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Bilirkişi İncelemesi

Bilirkişilere uygulanacak hükümler

Madde 62 –

(1) Tanıklara ilişkin hükümlerden aşağıdaki maddelere aykırı olmayanlar bilirkişiler hakkında da uygulanır.

Bilirkişinin atanması

Madde 63 –

(1) Çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde bilirkişinin oy ve görüşünün alınmasına re'sen, Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine karar verilebilir. Ancak hâkimlik mesleğinin gerektirdiği genel ve hukukî bilgi ile çözülmesi olanaklı konularda bilirkişi dinlenemez.

(2) Bilirkişi atanması ve gerekçe gösterilerek sayısının birden çok olarak saptanması, hâkim veya mahkemeye aittir. Birden çok bilirkişi atanmasına ilişkin istemler reddedildiğinde de aynı biçimde karar verilir.

(3) Soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı da bu maddede gösterilen yetkileri kullanabilir.

Bilirkişi olarak atanabilecekler

Madde 64 –

(1) Bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonları tarafından her yıl düzenlenen bir listede yer alan gerçek veya tüzel kişiler arasından seçilirler. Cumhuriyet savcıları ve hâkimler, yalnız buldukları il bakımından yapılmış listelerden değil, diğer illerde oluşturulmuş listelerden de bilirkişi seçebilirler. Bu listelerin düzenlenmesine veya listelerde yer verilenlerin çıkarılmalarına ilişkin esas ve usuller, yönetmelikte gösterilir.

(2) Atama kararında, gerekçesi de gösterilmek suretiyle, birinci fıkrada belirtilen listelere girmeyenler arasından da bilirkişi seçilebilir.

(3) Kanunların belirli konularda görevlendirdiği resmî bilirkişiler öncelikle atanırlar. Ancak kamu görevlileri, bağlı buldukları kurumla ilgili davalarda bilirkişi olarak atanamazlar.

(4) Bilirkişi olarak atanan bir tüzel kişi ise, kendisi adına incelemeyi yapacak gerçek kişi veya kişilerin isimlerini, bilirkişi atayacak yargı merciinin onayına sunar.

(5) Listelere kaydedilen bilirkişiler, il adli yargı adalet komisyonu huzurunda "Görevimi adalete bağlı kalarak, bilim ve fenne uygun olarak, tarafsızlıkla yerine getireceğime namusum ve vicdanım üzerine yemin ederim." sözlerini tekrarlayarak yemin ederler. Bu bilirkişilere görevlendirildikleri her işte yeniden yemin verilmez.

(6) Listelerde yer almamış bilirkişiler, görevlendirildiklerinde kendilerini atamış olan merci huzurunda yukarıdaki fıkrada öngörülen biçimde yemin ederler. Yeminin yapıldığına ilişkin tutanak hâkim veya Cumhuriyet savcısı, zabıt kâtabi ve bilirkişi tarafından imzalanır.

(7) Engel bulunan hâllerde yemin yazılı olarak verilebilir ve metni dosyaya konulur. Ancak bu hâle ilişkin gerekçenin kararda gösterilmesi zorunludur.

Bilirkişiliği kabul yükümlülüğü

Madde 65 –

(1) Aşağıda belirtilen kişi veya kurumlar, bilirkişilik görevini kabul etmekle yükümlüdürler:

a) Resmî bilirkişilikle görevlendirilmiş olanlar ve 64 üncü maddede belirtilen listelerde yer almış

bulunanlar.

b) İncelemenin yapılması için bilinmesi gerekli fen ve sanatları meslek edinenler.

c) İncelemenin yapılması için gerekli mesleği yapmaya resmen yetkili olanlar.

Atama kararı ve incelemelerin yürütülmesi

Madde 66 –

(1) Bilirkişi incelemesi yaptırılmasına ilişkin kararda, cevaplandırılması uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren sorularla inceleme konusu ve görevin yerine getirileceği süre belirtilir. Bu süre, işin niteliğine göre üç ayı geçemez. Özel sebepler zorunlu kıldığında bu süre, bilirkişinin istemi üzerine, kendisini atayan merciiin gerekçeli kararıyla en çok üç ay daha uzatılabilir.

(2) Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi hemen değiştirilebilir. Bu durumda bilirkişi, o ana kadar yaptığı işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevi sebebiyle kendisine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verir. Bu bilirkişi, 64 üncü maddede öngörülen listelerden çıkarılabileceği gibi; gecikme dolayısıyla uğranılmış zararları ödemesine de karar verilebilir.

(3) Bilirkişi, görevini, kendisini atanmış olan merci ile ilişki içinde yerine getirir, gerektiğinde bu mercie incelemelerindeki gelişmeler hakkında bilgi verir, yararlı görülecek tedbirlerin alınmasını isteyebilir.

(4) Bilirkişi, görevini yerine getirmek amacıyla bilgi edinmek için şüpheli veya sanık dışındaki kimselerin de bilgilerine başvurabilir. Bilirkişi, uzmanlık alanına girmeyen bir sorun bakımından aydınlatılmasını isteyecek olursa; hâkim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı, nitelikli ve konusunda bilgisiyle tanınmış kişilerle bir araya gelmesine izin verebilir. Bu şekilde çağrılan kişiler yemin eder ve verecekleri raporlar, bilirkişi raporunun tamamlayıcı bir bölümü olarak dosyaya konulur.

(5) İlgililer de merciidenden, incelemeler yapılırken bilirkişiye teknik nitelikte bilgiler verebilecek olan ve ismen belirleyecekleri kişileri dinlemeleri veya bazı araştırmaların yapılması hususlarında karar verilmesini isteyebilir.

(6) Gerekli olması halinde, bilirkişi, mağdur, şüpheli veya sanığa mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı aracılığı ile soru sorabilir. Ancak, mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısı, bilirkişinin doğrudan soru sormasına da izin verebilir. Muayene ile görevlendirilen hekim bilirkişi, görevini yerine getirirken zorunlu saydığı soruları, hâkim, Cumhuriyet savcısı ve müdafii bulunmadan da mağdur, şüpheli veya sanığa doğrudan doğruya yöneltebilir.

(7) Bilirkişiye inceleyeceği şeyler mühür altında verilmeden önce bunların listesi ve sayımı yapılır. Bu hususlar bir tutanakla belirlenir. Bilirkişi, mühürlerin açılmasını ve yeniden konulmasını yine tutanakla belirtmek ve bir liste düzenlemekle yükümlüdür.

Bilirkişi raporu, uzman mütalaası

Madde 67 –

(1) İncelemeleri sona erdiğinde bilirkişi yaptığı işlemleri ve vardığı sonuçları açıklayan bir raporu, kendisinden istenen incelemeleri yaptığını ayrıca belirterek, imzalayıp ilgili mercie verir veya gönderir. Mühür altındaki şeyler de ilgili mercie verilir veya gönderilir ve bu husus bir tutanağa bağlanır.

(2) Birden çok atanmış bilirkişiler değişik görüşleri yansıtmışlarsa veya bunların ortak sonuçlar üzerinde ayrık görüşleri varsa, bu durumu gerekçeleri ile birlikte rapora yazarlar.

(3) Bilirkişi raporunda, hâkim tarafından yapılması gereken hukukî değerlendirmelerde bulunulamaz.

(4) Bilirkişi tarafından düzenlenen rapor örnekleri, duruşma sırasında Cumhuriyet savcısına, katılana, vekiline, şüpheliye veya sanığa, müdafii veya kanunî temsilciye doğrudan verilebileceği gibi; kendilerine iadeli

taahhütlü mektupla da gönderilebilir.

(5) Bilirkişi incelemeleri tamamlandığında, yeni bilirkişi incelemesi yapılması veya itirazların bildirilmesi için istemde bulunabilmelerini sağlamak üzere Cumhuriyet savcısına, katılana, vekiline, şüpheliye veya sanığa, müdafii veya kanunî temsilciye süre verilir. Bu kişilerin istemleri reddedildiğinde, üç gün içinde bu hususta gerekçeli bir karar verilir.

(6) Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında, uzmanından bilimsel mütalaa alabilirler. Sadece bu nedenle ayrıca süre istenemez.

Duruşmada bilirkişinin açıklaması

Madde 68 –

(1) Mahkeme, her zaman bilirkişinin duruşmada dinlenmesine karar verebileceği gibi, ilgililerden birinin istemesi halinde de açıklamalarda bulunmak üzere duruşmaya çağırabilir.

(2) Yaptıkları açıklamalardan sonra mahkeme başkanı veya hâkim, çekilmelerine izin vermedikçe, bilirkişiler duruşma salonunda kalırlar; ancak salona teker teker alınıp birbirinden ayrı olarak dinlenmeleri zorunlu değildir.

(3) Cumhuriyet savcısının, katılanın, vekilinin, şüphelinin veya sanığın, müdafinin veya kanunî temsilcinin istemi üzerine bilimsel mütalaa hazırlayan uzmanın duruşmada dinlenmesi hususunda da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır.

Bilirkişinin reddi

Madde 69 –

(1) Hâkimin reddini gerektiren sebepler, bilirkişi hakkında da geçerlidir.

(2) Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya kanunî temsilci, ret hakkını kullanabilirler. Hâkim veya mahkeme tarafından atanan bilirkişinin adı ve soyadı, engel sebepler olmadıkça ret hakkına sahip olanlara bildirilir.

(3) Ret istemini davayı görmekte olan hâkim veya mahkeme inceler. Soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısınca kabul edilmeyen ret istemi sulh ceza hâkimince incelenir. Reddi isteyen kişi, bunun nedenini, dayandığı olguları göstererek açıklamakla yükümlüdür.

Bilirkişilikten çekinme, bilirkişi olarak dinlenemeyenler

Madde 70 – (1) Tanıklıktan çekinmeyi gerektirecek sebepler bilirkişiler hakkında da geçerlidir. Bilirkişi, geçerli diğer sebeplerle de görüş bildirmekten çekinebilir.

Görevini yapmayan bilirkişi hakkındaki işlem

Madde 71 – (1) Usulünce çağrıldığı hâlde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında 60 ıncı maddenin birinci fıkrası hükmü uygulanır.

Bilirkişi gider ve ücreti

Madde 72 – (1) Bilirkişiye, inceleme ve seyahat gideri ile çalışmasıyla orantılı bir ücret ödenir.

Sahte para ve değerler üzerinde yapılacak incelemeler

Madde 73 –

(1) Para ve Devlet tarafından çıkarılan tahvil ve Hazine bonusu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçlarında, elkonulan para ve değerlerin hepsi, bunların asıllarını tedavüle çıkaran kurumların merkez veya taşra birimlerine incelettirilir.

(2) Yabancı devletlerin paraları ve değerleri hakkında da, yetkili Türk makamlarının görüşlerinin alınmasına karar verilir.

*ALMAN HUKUK MUHAKEMELERİ KANUNU'NUN
BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ*

Deutsch	Türkçe
<p data-bbox="142 356 567 496">Paragrafen zum Sachverständigenwesen in der deutschen Zivilprozessordnung</p> <p data-bbox="89 629 618 717">§ 358 Notwendigkeit eines Beweisbeschlusses</p> <p data-bbox="89 793 567 933">Erfordert die Beweisaufnahme ein besonderes Verfahren, so ist es durch Beweisbeschluss anzuordnen.</p> <p data-bbox="89 1015 609 1155">§ 358a Beweisbeschluss und Beweisaufnahme vor mündlicher Verhandlung</p> <p data-bbox="89 1237 615 1490">Das Gericht kann schon vor der mündlichen Verhandlung einen Beweisbeschluss erlassen. Der Beschluss kann vor der mündlichen Verhandlung ausgeführt werden, soweit er anordnet</p> <p data-bbox="89 1567 530 1599">1. eine Beweisaufnahme vor dem</p>	<p data-bbox="651 356 1096 496">Alman Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik ile İlgili Maddeler</p> <p data-bbox="647 629 972 769">Madde 358 Delil toplama kararının gerekliliği</p> <p data-bbox="647 848 1078 1048">Delil toplama işlemi özel bir usul gerektiriyorsa, bu işlemin delil toplama kararıyla başlatılması gerekir.</p> <p data-bbox="647 1126 1045 1326">Madde 358a Sözlü duruşmadan önce delil toplama kararı ve delillerin toplanması</p> <p data-bbox="647 1403 1087 1599">Mahkeme sözlü duruşmadan önce de delil toplama kararı çıkarabilir. Bu karar aşağıdaki hususları içermesi halinde sözlü</p>

<p>beauftragten oder ersuchten Richter,</p> <p>2. die Einholung amtlicher Auskünfte,</p> <p>3. eine schriftliche Beantwortung der Beweisfrage nach § 377 Abs. 3,</p> <p>4. die Begutachtung durch Sachverständige,</p> <p>5. die Einnahme eines Augenscheins.</p> <p>§ 359</p> <p>Inhalt des Beweisbeschlusses</p> <p>Der Beweisbeschluss enthält:</p> <p>1. die Bezeichnung der streitigen Tatsachen, über die der Beweis zu erheben ist;</p> <p>2. die Bezeichnung der Beweismittel unter Benennung der zu vernehmenden Zeugen und Sachverständigen oder der zu</p>	<p>duruşmadan önce uygulanabilir:</p> <p>1. Görevlendirilen veya görevlendirilecek hakimin gözetiminde gerçekleşecek delil toplama işlemi,</p> <p>2. Resmi kurum ve kuruluşlardan alınacak bilgiler,</p> <p>3. Delil sorusunun Md. 377 fıkra 3'e göre yazılı olarak cevaplandırılması,</p> <p>4. Bilirkişilerden alınacak raporlar,</p> <p>5. Keşif işleminin gerçekleştirilmesi.</p> <p>Madde 359</p> <p>Delil Toplama Kararının İçeriği</p> <p>Delil toplama kararı aşağıdaki hususları içerir:</p>
---	---

<p>vernehmenden Partei;</p> <p>3. die Bezeichnung der Partei, die sich auf das Beweismittel berufen hat.</p> <p>Titel 8</p> <p>Beweis durch Sachverständige</p> <p>§ 402</p> <p>Anwendbarkeit der Vorschriften für Zeugen</p> <p>Für den Beweis durch Sachverständige gelten die Vorschriften über den Beweis durch Zeugen entsprechend, insoweit nicht in den nachfolgenden Paragraphen abweichende Vorschriften enthalten sind.</p> <p>§ 403</p> <p>Beweisantritt</p> <p>Der Beweis wird durch die Bezeichnung</p>	<p>1. Delil toplanması gereken ihtilaflı maddi unsurların ortaya konması;</p> <p>2. Delillerin, dinlenecek tanıkların veya tarafların, görevlendirilecek bilirkişilerin isimleriyle birlikte belirtilmesi.</p> <p>3. Hangi tarafın iddiasını hangi delile dayandırdığı.</p> <p>Başlık 8</p> <p>Bilirkişi Delili</p> <p>Madde 402</p> <p>Tanıklar için geçerli olan hükümlerin uygulanabilirliği</p> <p>Aşağıdaki maddelerdeki aykırı</p>
--	--

<p>der zu begutachtenden Punkte angetreten.</p> <p>§ 404</p> <p>Sachverständigenauswahl</p> <p>(1) Die Auswahl der zuzuziehenden Sachverständigen und die Bestimmung ihrer Anzahl erfolgt durch das Prozessgericht. Es kann sich auf die Ernennung eines einzigen Sachverständigen beschränken. An Stelle der zuerst ernannten Sachverständigen kann es andere ernennen.</p> <p>(2) Sind für gewisse Arten von Gutachten Sachverständige öffentlich bestellt, so sollen andere Personen nur dann gewählt werden, wenn besondere Umstände es erfordern.</p> <p>(3) Das Gericht kann die Parteien auffordern, Personen zu bezeichnen, die geeignet sind, als Sachverständige</p>	<p>hükümler dışında, tanıkların dinlenmesi konusundaki hükümler bilirkişi delili için degeçerlidir.</p> <p>Madde 403</p> <p>Delil sunma</p> <p>Delil toplanması gerektiği belirtilen hususlar ile ilgili delil sunulur.</p> <p>Madde 404</p> <p>Bilirkişilerin seçimi</p> <p>(1) Görevlendirilecek bilirkişileri ve sayılarını o davaya bakan mahkeme belirler. Mahkeme kendisinittek bir bilirkişinin görevlendirilmesiyle sınırlayabilir. Mahkeme daha önce atanmış olan bilirkişilerin yerine başka bilirkişiler atayabilir.</p> <p>(2) Bazı türdeki davalarda ihtiyaç</p>
--	---

<p>vernommen zu werden.</p> <p>(4) Einigen sich die Parteien über bestimmte Personen als Sachverständige, so hat das Gericht dieser Einigung Folge zu geben; das Gericht kann jedoch die Wahl der Parteien auf eine bestimmte Anzahl beschränken.</p> <p>§ 404a Leitung der Tätigkeit des Sachverständigen</p> <p>(1) Das Gericht hat die Tätigkeit des Sachverständigen zu leiten und kann ihm für Art und Umfang seiner Tätigkeit Weisungen erteilen.</p> <p>(2) Soweit es die Besonderheit des Falles erfordert, soll das Gericht den Sachverständigen vor Abfassung der Beweisfrage hören, ihn in seine Aufgabe einweisen und ihm auf Verlangen den Auftrag erläutern.</p>	<p>duyulan uzmanlık alanlarında yeminli bilirkişiler mevcutsa, bunun haricindeki kişilerin yalnızca özel koşullar söz konusu olduğunda görevlendirilmesi mümkündür.</p> <p>(3) Mahkeme taraflardan bilirkişi olarak dinlenebilecek kişileri bildirmelerini talep edebilir.</p> <p>(4) Taraflar bir bilirkişi üzerinde uzlaşırsa, mahkemenin bu bilirkişiyi görevlendirmesi gerekir. Ancak, mahkeme tarafların yapacağı seçimi belirli bir sayıyla kısıtlayabilir.</p> <p>Madde 404a Bilirkişi incelemesinin yönetilmesi</p> <p>(1) Mahkeme bilirkişinin yapacağı</p>
--	--

(3) Bei streitigem Sachverhalt bestimmt das Gericht, welche Tatsachen der Sachverständige der Begutachtung zugrunde legen soll.

(4) Soweit es erforderlich ist, bestimmt das Gericht, in welchem Umfang der Sachverständige zur Aufklärung der Beweisfrage befugt ist, inwieweit er mit den Parteien in Verbindung treten darf und wann er ihnen die Teilnahme an seinen Ermittlungen zu gestatten hat.

(5) Weisungen an den Sachverständigen sind den Parteien mitzuteilen. Findet ein besonderer Termin zur Einweisung des Sachverständigen statt, so ist den Parteien die Teilnahme zu gestatten.

§ 406

işlemleri yönetmekle görevlidir. Bilirkişinin yapacağı işlemlerin türü ve kapsamı konusunda yönlendirmede bulunabilir.

(2) Dava türüne göre gerektiğinde, mahkeme delil sorusunu oluşturmadan önce bilirkişiyi dinler, bilirkişiyi yapacağı inceleme konusunda bilgilendirir ve isteğe göre yapılmasını istediği incelemeyi kendisine sözlü olarak açıklar.

(3) İhtilafı maddi unsurların mevcut olması durumunda, mahkeme bilirkişinin hangi maddi unsurlar ile ilgili rapor hazırlaması gerektiğine karar verir.

(4) Gerektiğinde mahkeme bilirkişinin delil sorularını değerlendirecek uzmanlık bilgisinin kapsamını, taraflarla hangi düzeyde iletişim

Ablehnung eines Sachverständigen

(1) Ein Sachverständiger kann aus denselben Gründen, die zur Ablehnung eines Richters berechtigen, abgelehnt werden. Ein Ablehnungsgrund kann jedoch nicht daraus entnommen werden, dass der Sachverständige als Zeuge vernommen worden ist.

(2) Der Ablehnungsantrag ist bei dem Gericht oder Richter, von dem der Sachverständige ernannt ist, vor seiner Vernehmung zu stellen, spätestens jedoch binnen zwei Wochen nach Verkündung oder Zustellung des Beschlusses über die Ernennung. Zu einem späteren Zeitpunkt ist die Ablehnung nur zulässig, wenn der Antragsteller glaubhaft macht, dass er ohne sein Verschulden verhindert war, den Ablehnungsgrund früher geltend zu machen. Der Antrag kann vor der Geschäftsstelle zu Protokoll erklärt werden.

kurabileceğini ve taraflara yapacağı incelemeye hangi durumlarda katılma fırsatı vermesi gerektiğini belirler.

(5) Bilirkişiye verilentalimatların taraflara tebliği edilmesi gerekir. Bilirkişi bilgilendirmesi belirli bir tarihte yapılıyorsa, tarafların bu bilgilendirmeye katılma hakkı vardır.

Madde 406

Bilirkişinin reddi

(1) Hakimin ret sebepleri bilirkişi için de geçerlidir. Bilirkişinin aynı davada tanık olarak dinlenmesi reddedilmesi için bir sebep oluşturmaz.

(3) Der Ablehnungsgrund ist glaubhaft zu machen.

(4) Die Entscheidung ergeht von dem im zweiten Absatz bezeichneten Gericht oder Richter durch Beschluss.

(5) Gegen den Beschluss, durch den die Ablehnung für begründet erklärt wird, findet kein Rechtsmittel, gegen den Beschluss, durch den sie für unbegründet erklärt wird, findet sofortige Beschwerde statt.

§ 407

Pflicht zur Erstattung des Gutachtens

(1) Der zum Sachverständigen Ernante hat der Ernennung Folge zu leisten, wenn er zur Erstattung von Gutachten der erforderlichen Art öffentlich bestellt ist oder wenn er die Wissenschaft, die Kunst oder

(2) Bilirkişinin reddi başvurusu görevlendiren mahkeme veya hakime bilirkişi dinlenmeden önce yapılır. Ancak, bu başvurunun bilirkişi görevlendirmesi ilanı veya tebliğinden sonra en geç iki hafta içerisinde yapılması gerekir. Bu süreden sonra yapılan başvurular yalnızca başvuran şahıs başvuruyu daha önceden yapmaya engel olan ve kendisinden kaynaklanmayan bir durumun mevcut olduğunu ortaya koyabilirse, kabul edilir. Bu başvuru dava tutanaklarına kalem bürosu tarafından geçirilir.

(3) Bilirkişinin reddi için öne sürülengerekçenin inandırıcı olması gerekir.

(4) Bilirkişinin reddine ilişkin kararı ikinci fıkrada yer alan mahkeme veya hakim verir.

<p>das Gewerbe, deren Kenntnis Voraussetzung der Begutachtung ist, öffentlich zum Erwerb ausübt oder wenn er zur Ausübung derselben öffentlich bestellt oder ermächtigt ist.</p> <p>(2) Zur Erstattung des Gutachtens ist auch derjenige verpflichtet, der sich hierzu vor Gericht bereit erklärt hat.</p> <p>§ 407a Weitere Pflichten des Sachverständigen</p> <p>(1) Der Sachverständige hat unverzüglich zu prüfen, ob der Auftrag in sein Fachgebiet fällt und ohne die Hinzuziehung weiterer Sachverständiger erledigt werden kann. Ist das nicht der Fall, so hat der Sachverständige das</p>	<p>(5) Bilirkişi reddinin gerekçeli olduğu konusunda verilen karara karşı itiraz hakkı yoktur. Ret başvurusunun eksik gerekçeli olduğuna dair karara karşı doğrudan itiraz hakkı mevcuttur.</p> <p>Madde 407 Bilirkişi raporu sunma yükümlülüğü</p> <p>(1) Bilirkişi olarak atanan kişi, bilirkişi raporu hazırlama görevini görevlendirildiği uzmanlık alanında yeminli bilirkişiyse veya o uzmanlık dalına haiz bilimsel, sanatsal veya mesleki bilgiye sahipse ve bu uzmanlık bilgisini mesleki anlamda uyguluyorsa veya belirli bir uzmanlık dalında resmi kurumlarca görev yapmaya yetkilendirildiyse, yerine getirmekle yükümlüdür.</p> <p>(2) Bilirkişilik görevini mahkeme</p>
---	--

<p>Gericht unverzüglich zu verständigen.</p> <p>(2) Der Sachverständige ist nicht befugt, den Auftrag auf einen anderen zu übertragen. Soweit er sich der Mitarbeit einer anderen Person bedient, hat er diese namhaft zu machen und den Umfang ihrer Tätigkeit anzugeben, falls es sich nicht um Hilfsdienste von untergeordneter Bedeutung handelt.</p> <p>(3) Hat der Sachverständige Zweifel an Inhalt und Umfang des Auftrages, so hat er unverzüglich eine Klärung durch das Gericht herbeizuführen. Erwachsen voraussichtlich Kosten, die erkennbar</p>	<p>önünde üstlenmiş olan kişi, raporu bizzat hazırlamakla yükümlüdür.</p> <p>Madde 407a</p> <p>Bilirkişinin diğer görevleri</p> <p>(1) Bilirkişi olarak görevlendirilen kişinin, mahkeme tarafından incelenmesi istenen hususların uzmanlık alanına girip girmediğini derhal gözden geçirmesi ve başka bilirkişilere başvurmadan incelemenin yapıp yapılamayacağını değerlendirmesi gerekir. İnceleme konusunun kendi uzmanlık alanına girmediği ve başka bir bilirkişinin de uzmanlık bilgisine gerek duyulacağı kanaatine varması halinde, bilirkişi mahkemeyi derhal bu hususta bilgilendirmekle yükümlüdür.</p> <p>(2) Bilirkişinin görevlendirmesini başka bir şahsa devretme yetkisi</p>
--	--

<p>außer Verhältnis zum Wert des Streitgegenstandes stehen oder einen angeforderten Kostenvorschuss erheblich übersteigen, so hat der Sachverständige rechtzeitig hierauf hinzuweisen.</p> <p>(4) Der Sachverständige hat auf Verlangen des Gerichts die Akten und sonstige für die Begutachtung beigezogene Unterlagen sowie Untersuchungsergebnisse unverzüglich herauszugeben oder mitzuteilen. Kommt er dieser Pflicht nicht nach, so ordnet das Gericht die Herausgabe an.</p> <p>(5) Das Gericht soll den Sachverständigen auf seine Pflichten hinweisen.</p> <p>§ 408 Gutachtenverweigerungsrecht</p>	<p>yoktur. Önemsiz sayılabilecek yardımcı hizmetler dışında, bilirkişi başka bir şahsın yardımına başvurduğunda, bu kişinin ismini ve çalışmasının kapsamını bildirmekle yükümlüdür.</p> <p>(3) Bilirkişinin görevlendirmesinin kapsamı ve içeriği konusunda şüpheleri varsa, mahkemen derhal açıklama talep etmesi gerekir. Eğer öngörülen bilirkişi ücreti dava konusu miktar ile kıyasla nispeten yüksekse veya yapılan ön ödeme miktarını ciddi ölçüde aşıyorsa, bilirkişinin bu hususu zamanında bildirmesi gerekir.</p> <p>(4) Bilirkişi mahkemenin talebi üzerine kendisine rapor hazırlaması için tevdi edilen dosya</p>
--	--

(1) Dieselben Gründe, die einen Zeugen berechtigen, das Zeugnis zu verweigern, berechtigen einen Sachverständigen zur Verweigerung des Gutachtens. Das Gericht kann auch aus anderen Gründen einen Sachverständigen von der Verpflichtung zur Erstattung des Gutachtens entbinden.

(2) Für die Vernehmung eines Richters, Beamten oder einer anderen Person des öffentlichen Dienstes als Sachverständigen gelten die besonderen beamtenrechtlichen Vorschriften. Für die Mitglieder der Bundes- oder einer Landesregierung gelten die für sie maßgebenden besonderen Vorschriften.

(3) Wer bei einer richterlichen Entscheidung mitgewirkt hat, soll über Fragen, die den Gegenstand der Entscheidung gebildet haben, nicht als

ve belgeleri ve inceleme sonucunda elde ettiği sonuçları derhal teslim etmek veya bildirmekle yükümlüdür. Bilirkişi bu yükümlülüğü yerine getirmese, mahkeme sonuçların teslim edilmesi için talimat verir.

(5) Mahkeme bilirkişiye görev ve sorumluluklarını hatırlatmakla yükümlüdür.

Madde 408

Bilirkişi görevlendirmesini ret hakkı

(1) Tanıklıktan çekilme sebepleri bilirkişi görevlendirmesi için de geçerlidir. Mahkeme farklı gerekçelerle de bilirkişiyi rapor sunma yükümlülüğünden kurtarabilir.

<p>Sachverständiger vernommen werden.</p> <p>§ 409</p> <p>Folgen des Ausbleibens oder der Gutachtenverweigerung</p> <p>(1) Wenn ein Sachverständiger nicht erscheint oder sich weigert, ein Gutachten zu erstatten, obgleich er dazu verpflichtet ist, oder wenn er Akten oder sonstige Unterlagen zurückbehält, werden ihm die dadurch verursachten Kosten auferlegt. Zugleich wird gegen ihn ein Ordnungsgeld festgesetzt. Im Falle wiederholten Ungehorsams kann das Ordnungsgeld noch einmal festgesetzt werden.</p> <p>(2) Gegen den Beschluss findet sofortige Beschwerde statt.</p>	<p>(2) Bir hakimin, devlet memurunun veya kamuda çalışan bir kişinin bilirkişi olarak dinlenmesi hususunda devlet memurları ile ilgili yasal mevzuat geçerlidir. Federal veya eyalet düzeyindeki milletvekilleri için hususi yasal mevzuat geçerlidir.</p> <p>(3) Bir mahkemenin verdiği karara katılmış olan kişinin karara esas alınan sorularda bilirkişi olarak dinlenmesi mümkün değildir.</p> <p>Madde 409</p> <p>Hazır bulunmama veya bilirkişilikten çekilme</p> <p>(1) Bilirkişi mahkemede hazır bulunmazsa veya görevi yerine getirmekle yükümlü olsa bile rapor hazırlamayı reddederse veya</p>
--	--

§ 410

Sachverständigenbeeidigung

(1) Der Sachverständige wird vor oder nach Erstattung des Gutachtens beeidigt. Die Eidesnorm geht dahin, dass der Sachverständige das von ihm erforderte Gutachten unparteiisch und nach bestem Wissen und Gewissen erstatten werde oder erstattet habe.

(2) Ist der Sachverständige für die Erstattung von Gutachten der betreffenden Art im Allgemeinen beeidigt, so genügt die Berufung auf den geleisteten Eid; sie kann auch in einem schriftlichen Gutachten erklärt werden.

§ 411

Schriftliches Gutachten

(1) Wird schriftliche Begutachtung angeordnet, soll das Gericht dem Sachverständigen eine Frist setzen,

kendisine tevdi edilen dosya ile diğer belgeleri teslim etmezse, bunlardan dolayı ortaya çıkan masraflar kendisine yüklenir. Aynı zamanda bilirkişi para cezasına çarptırılır. Kurallara riayet etmeme durumunun devam etmesi halinde para cezası miktarının yeniden belirlenmesi mümkündür.

(2) Bu karara karşı itiraz hakkı mevcuttur.

Madde 410

Bilirkişi yemini

(1) Bilirkişi, raporunu teslim ettikten önce veya sonra yemin eder. Bu yeminde bilirkişi kendisinden talep edilen raporu tarafsız ve vicdani yükümlülüğünü yerine getirecek şekilde, haiz olduğu bilgiyi uygulayarak hazırladığı veya hazırlayacağı konusunda yemin eder.

<p>innerhalb derer er das von ihm unterschriebene Gutachten zu übermitteln hat.</p> <p>(2) Versäumt ein zur Erstattung des Gutachtens verpflichteter Sachverständiger die Frist, so kann gegen ihn ein Ordnungsgeld festgesetzt werden. Das Ordnungsgeld muss vorher unter Setzung einer Nachfrist angedroht werden. Im Falle wiederholter Fristversäumnis kann das Ordnungsgeld in der gleichen Weise noch einmal festgesetzt werden. § 409 Abs. 2 gilt entsprechend.</p> <p>(3) Das Gericht kann das Erscheinen des Sachverständigen anordnen, damit er das schriftliche Gutachten erläutere.</p> <p>(4) Die Parteien haben dem Gericht innerhalb eines angemessenen Zeitraums</p>	<p>(2) Bilirkişi genel olarak belirli bir alanda rapor hazırlanması için yemin ettiyse, bu yemine atıfta bulunmak yeterlidir. Bu yazılı olarak da yapılabilir.</p> <p>Madde 411 Yazılı bilirkişi raporu</p> <p>(1) Yazılı bilirkişi raporu talep edildiğinde, mahkeme bilirkişiye raporunu hazırlaması için belirli bir süre verir. Bilirkişi bu süre içerisinde raporunu imzalı olarak teslim etmekle yükümlüdür.</p> <p>(2) Bilirkişi kendisine verilen süre içerisinde raporunu mahkemeye sunamazsa, para cezasına çarptırılabilir. Para cezası verilmeden önce bilirkişiye raporunu sunması için ek süre verilip bilirkişinin uyarılması gerekir. Bilirkişinin verilen süre</p>
--	---

ihre Einwendungen gegen das Gutachten, die Begutachtung betreffende Anträge und Ergänzungsfragen zu dem schriftlichen Gutachten mitzuteilen. Das Gericht kann ihnen hierfür eine Frist setzen; § 296 Abs. 1, 4 gilt entsprechend.

§ 411a

Verwertung von Sachverständigengutachten aus anderen Verfahren

Die schriftliche Begutachtung kann durch die Verwertung eines gerichtlich oder staatsanwaltschaftlich eingeholten Sachverständigengutachtens aus einem anderen Verfahren ersetzt werden.

§ 412

Neues Gutachten

(1) Das Gericht kann eine neue

ve ek süreler içerisinde tekrar raporunu sunmaması durumunda para cezası miktarı aynı şekilde yeniden belirlenebilir. Madde 409 fıkra 2 geçerlidir.

(3) Mahkeme bilirkişinin yazılı raporunu sözlü olarak sunması için mahkemede hazır bulunması yönünde talimat verebilir.

(4) Taraflar mahkemeye uygun bir süre içerisinde bilirkişi raporuna itirazlarını ve bilirkişi görevlendirmesiyle ilgili taleplerini, yazılı raporda değinilmeyen ek sorularını iletmekle yükümlüdür. Mahkeme bunun için taraflara belirli bir süre verebilir. Bu hususta Madde 296 fıkra 1, 4 geçerlidir.

Madde 411a

Başka davalarda alınan bilirkişi

<p>Begutachtung durch dieselben oder durch andere Sachverständige anordnen, wenn es das Gutachten für ungenügend erachtet.</p> <p>(2) Das Gericht kann die Begutachtung durch einen anderen Sachverständigen anordnen, wenn ein Sachverständiger nach Erstattung des Gutachtens mit Erfolg abgelehnt ist.</p> <p>§ 413 Sachverständigenvergütung</p> <p>Der Sachverständige erhält eine Vergütung nach dem Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz.</p>	<p>raporlarının kullanılması</p> <p>Yeni yazılı bilirkişi raporu almak yerine, mahkemenin veya savcılığın başka bir davada almış olduğu bilirkişi raporu mevcut davada kullanılabilir.</p> <p>Madde 412 Yeni bilirkişi raporu</p> <p>(1) Mahkeme, sunulan ilk bilirkişi raporunu yetersiz bulursa, aynı veya farklı bir bilirkişiden yeni bir bilirkişi incelemesi yapılması yönünde karar verebilir.</p> <p>(2) Birinci bilirkişiye raporunu sunduktan sonra yapılan itiraz kabul edilirse, mahkeme yeni bir bilirkişi görevlendirebilir.</p> <p>Madde 413</p>
---	---

	Bilirkişi ücret Bilirkişiyeye Adalet Teşkilatı Ücret ve Tazminat Kanunu uyarınca ücret tahsis edilir.

ALMAN CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NUN BİLİRKİŞİLİK İLE İLGİLİ MADDELERİ

Deutsch	Türkçe
<p>Paragrafen zum Sachverständigenwesen in der deutschen Strafprozessordnung</p> <p>Siebenter Abschnitt Sachverständige und Augenschein</p> <p>§ 72 Auf Sachverständige ist der sechste Abschnitt über Zeugen entsprechend anzuwenden, soweit nicht in den nachfolgenden Paragraphen</p>	<p>Alman Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda Bilirkişilik ile İlgili Maddeler</p> <p>Yedinci Bölüm Bilirkişilik ve Keşif</p> <p>Madde 72 Tanıklara ilişkin altıncı bölümdeki hükümlerden aşağıdaki maddelere aykırı olmayanlar bilirkişiler hakkında da uygulanır.</p>

<p>abweichende Vorschriften getroffen sind.</p> <p>§ 73</p> <p>(1) Die Auswahl der zuzuziehenden Sachverständigen und die Bestimmung ihrer Anzahl erfolgt durch den Richter. Er soll mit diesen eine Absprache treffen, innerhalb welcher Frist die Gutachten erstattet werden können.</p> <p>(2) Sind für gewisse Arten von Gutachten Sachverständige öffentlich bestellt, so sollen andere Personen nur dann gewählt werden, wenn besondere Umstände es fordern.</p> <p>§ 74</p> <p>(1) Ein Sachverständiger kann aus denselben Gründen, die zur Ablehnung eines Richters</p>	<p>Madde 73</p> <p>(1) Bilirkişi seçimi ve sayısı hakim tarafından tayin edilir. Hakim bilirkişi ile bilirkişi raporunun hangi süre içerisinde tamamlayabileceği konusunda anlaşmaya varmalıdır.</p> <p>(2) Belirli uzmanlık alanlarında yeminli bilirkişiler varsa, dışarıdan bir bilirkişinin görevlendirilmesi ancak hususi şartlar mevcut olduğunda mümkündür.</p> <p>Madde 74</p> <p>(1) Hakim için geçerli olan ret sebepleri bilirkişiler için de geçerlidir. Bilirkişinin davada</p>
---	--

<p>berechtigten, abgelehnt werden. Ein Ablehnungsgrund kann jedoch nicht daraus entnommen werden, daß der Sachverständige als Zeuge vernommen worden ist.</p> <p>(2) Das Ablehnungsrecht steht der Staatsanwaltschaft, dem Privatkläger und dem Beschuldigten zu. Die ernannten Sachverständigen sind den zur Ablehnung Berechtigten namhaft zu machen, wenn nicht besondere Umstände entgegenstehen.</p> <p>(3) Der Ablehnungsgrund ist glaubhaft zu machen; der Eid ist als Mittel der Glaubhaftmachung ausgeschlossen.</p> <p>§ 75</p> <p>(1) Der zum Sachverständigen</p>	<p>tanık olarak dinlenmesi ret sebebi değildir.</p> <p>(2) Savcı, davacı ve davalılar ret talebinde bulunabilirler. Özel durumlar haricinde, atanan bilirkişilerin isimleri ret talebinde bulunabileceklere tebliğ edilmelidir.</p> <p>(3) Ret talebi gerekçelendirilmelidir ve inandırıcı olmalıdır. Yemin etmek, ret talebini inandırıcı kılmaz.</p> <p>Madde 75</p> <p>(1) Bilirkişinin görevlendirilmesi veya</p>
--	--

<p>Ernannte hat der Ernennung Folge zu leisten, wenn er zur Erstattung von Gutachten der erfordernten Art öffentlich bestellt ist oder wenn er die Wissenschaft, die Kunst oder das Gewerbe, deren Kenntnis Voraussetzung der Begutachtung ist, öffentlich zum Erwerb ausübt oder wenn er zu ihrer Ausübung öffentlich bestellt oder ermächtigt ist.</p> <p>(2) Zur Erstattung des Gutachtens ist auch der verpflichtet, welcher sich hierzu vor Gericht bereit erklärt hat.</p> <p>§ 76</p> <p>(1) Dieselben Gründe, die einen Zeugen berechtigen, das Zeugnis zu verweigern, berechtigen einen Sachverständigen zur Verweigerung des Gutachtens.</p>	<p>kendisine yetki verilmesi için bilirkişi raporu yazmada ehil; bilim, sanat ve ticari konularda uzman bilgisine ve resmi mercilerce belirli bir mesleki alanda yetkilendirilmiş olması gerekir.</p> <p>(2) Görevlendirilen bilirkişi, rapor hazır olduğunda bunu mahkemeye sunmakla yükümlüdür.</p> <p>Madde 76</p> <p>(1) Tanıklıktan çekilme sebepleri bilirkişiler için de geçerlidir. Bilirkişi başka sebeplerden dolayı da, görevden alınabilir.</p>
---	--

<p>Auch aus anderen Gründen kann ein Sachverständiger von der Verpflichtung zur Erstattung des Gutachtens entbunden werden.</p> <p>(2) Für die Vernehmung von Richtern, Beamten und anderen Personen des öffentlichen Dienstes als Sachverständige gelten die besonderen beamtenrechtlichen Vorschriften. Für die Mitglieder der Bundes- oder einer Landesregierung gelten die für sie maßgebenden besonderen Vorschriften.</p> <p>§ 77</p> <p>(1) Im Falle des Nichterscheinens oder der Weigerung eines zur Erstattung des Gutachtens verpflichteten Sachverständigen wird diesem auferlegt, die dadurch</p>	<p>(2) Hakim, devlet memuru ve kamu çalışanlarının bilirkişi olarak görevlendirilmesinde devlet memuru kanunları geçerlidir. Eyalet veya Federal düzeyde milletvekilleri için hususi yasal mevzuat geçerlidir.</p> <p>Madde 77</p> <p>(1) Rapor hazırlaması için görevlendirilen bir bilirkişinin raporu teslim etmemesi veya mahkemede hazır bulunmamasından doğacak maddi zararlar kendisi tarafından karşılanır. Ayrıca</p>
---	---

<p>verursachten Kosten zu ersetzen. Zugleich wird gegen ihn ein Ordnungsgeld festgesetzt. Im Falle wiederholten Ungehorsams kann neben der Auferlegung der Kosten das Ordnungsgeld noch einmal festgesetzt werden.</p> <p>(2) Weigert sich ein zur Erstattung des Gutachtens verpflichteter Sachverständiger, nach § 73 Abs. 1 Satz 2 eine angemessene Frist abzusprechen, oder versäumt er die abgesprochene Frist, so kann gegen ihn ein Ordnungsgeld festgesetzt werden. Der Festsetzung des Ordnungsgeldes muß eine Androhung unter Setzung einer Nachfrist vorausgehen. Im Falle wiederholter Fristversäumnis kann das Ordnungsgeld noch einmal festgesetzt werden.</p>	<p>söz konusu bilirkişi para cezasına da çarptırılır. Devam eden itaatsizlik durumunda, süregelen maddi zararın karşılanmasının yanında bilirkişiye verilecek para cezası miktarı yeniden belirlenebilir.</p> <p>(2) Rapor hazırlanması için görevlendirilen bilirkişi belli bir mahkeme ile 73. maddede belirtilen süre konusunda uzlaşmaması veya raporunu belirtilen süre içerisinde mahkemeye sunamaması durumunda para cezasına çarptırılır. Para cezası ek bir süre tanınması şartı ile de verilebilir. Bu ek süre de ihmal edildiğinde bilirkişiye verilecek para cezası miktarı yeniden belirlenebilir.</p>
--	---

<p>§ 78</p> <p>Der Richter hat, soweit ihm dies erforderlich erscheint, die Tätigkeit der Sachverständigen zu leiten.</p>	<p>Madde 78</p> <p>Hakim gerekli gördüğünde bilirkişinin faaliyetlerini yönlendirir.</p>
<p>§ 79</p> <p>(1) Der Sachverständige kann nach dem Ermessen des Gerichts vereidigt werden.</p> <p>(2) Der Eid ist nach Erstattung des Gutachtens zu leisten; er geht dahin, daß der Sachverständige das Gutachten unparteiisch und nach bestem Wissen und Gewissen erstattet habe.</p> <p>(3) Ist der Sachverständige für die Erstattung von Gutachten der betreffenden Art im allgemeinen vereidigt, so genügt die Berufung auf den</p>	<p>Madde 79</p> <p>(1) Bilirkişiye mahkemenin takdiri doğrultusunda yemin ettirilebilir.</p> <p>(2) Raporun mahkemeye sunulmasının ardından yemin ettirilen bilirkişi, raporunu tarafsız olarak kendi bilgisi ve vicdani yükümlülüğü doğrultusunda hazırladığını beyan eder.</p> <p>(3) Bilirkişi daha önceden bilirkişilik için genel anlamda yemin ettiyse, görevlendirmede bu yemine atıfta bulunulur.</p>

<p>geleisteten Eid.</p> <p>§ 80</p> <p>(1) Dem Sachverständigen kann auf sein Verlangen zur Vorbereitung des Gutachtens durch Vernehmung von Zeugen oder des Beschuldigten weitere Aufklärung verschafft werden.</p> <p>(2) Zu demselben Zweck kann ihm gestattet werden, die Akten einzusehen, der Vernehmung von Zeugen oder des Beschuldigten beizuwohnen und an sie unmittelbar Fragen zu stellen.</p> <p style="text-align: center;">...</p>	<p>Madde 80</p> <p>(1) Davanın aydınlatılabilmesi açısından, bilirkişinin isteği üzerine inceleme aşamasında tanık veya sanıkların bilirkişi tarafından sorgulanmasına izin verilebilir.</p> <p>(2) Aynı şekilde bilirkişi gerekli belgeleri inceleyebilir, tanık ve sanıkların sorgulamalarına katılıp sorular sorabilir.</p> <p style="text-align: center;">...</p>
<p>§ 82</p> <p>Im Vorverfahren hängt es von der Anordnung des Richters ab, ob die Sachverständigen ihr</p>	<p>Madde 82</p> <p>Soruşturma evresinde hakim bilirkişinin görüşünü</p>

<p>Gutachten schriftlich oder mündlich zu erstatten haben.</p> <p>§ 83</p> <p>(1) Der Richter kann eine neue Begutachtung durch dieselben oder durch andere Sachverständige anordnen, wenn er das Gutachten für ungenügend erachtet.</p> <p>(2) Der Richter kann die Begutachtung durch einen anderen Sachverständigen anordnen, wenn ein Sachverständiger nach Erstattung des Gutachtens mit Erfolg abgelehnt ist.</p> <p>(3) In wichtigeren Fällen kann das Gutachten einer Fachbehörde eingeholt werden.</p> <p>§ 84</p> <p>Der Sachverständige erhält eine</p>	<p>mahkemeye yazılı yoksa sözlü olarak mı bildireceğine karar verir.</p> <p>Madde 83</p> <p>(1) İlk bilirkişi raporunun yetersiz bulunduğu durumlarda, hakim, aynı veya farklı bir bilirkişiden yeni bir rapor isteyebilir.</p> <p>(2) İlk bilirkişinin reddi raporun mahkemeye sunduktan sonra kabul edildiği takdirde, hakim, yeni bilirkişi tayin edebilir.</p> <p>(3) Daha önemli davalarında bilirkişi raporu uzman bir kamu kuruluşundan da alınabilir.</p> <p>Madde 84</p> <p>Bilirkişiyeye Adalet Teşkilatı</p>
--	---

<p>Vergütung nach dem Justizvergütungs- und -entschädigungsgesetz.</p> <p style="text-align: center;">...</p> <p>§ 244</p> <p>(4) Ein Beweisantrag auf Vernehmung eines Sachverständigen kann, soweit nichts anderes bestimmt ist, auch abgelehnt werden, wenn das Gericht selbst die erforderliche Sachkunde besitzt. Die Anhörung eines weiteren Sachverständigen kann auch dann abgelehnt werden, wenn durch das frühere Gutachten das Gegenteil der behaupteten Tatsache bereits erwiesen ist; dies gilt nicht, wenn die Sachkunde des früheren Gutachters zweifelhaft ist, wenn sein Gutachten von unzutreffenden tatsächlichen</p>	<p>Ücret ve Tazminat Kanunu uyarınca bir ücret ödenir.</p> <p style="text-align: center;">...</p> <p>Madde 244</p> <p>(4) Bilirkişinin dinlenmesine yönelik talep eğer mahkeme gerekli olan özel veya teknik bilgiye sahipse reddedilebilir. İkinci bir bilirkişinin dinlenmesine yönelik talep eğer ilk bilirkişi raporunda dava konusu iddianın gerçek veya gerçek dışı olduğu kesinse reddedilebilir. Bu, aşağıdaki durumlarda geçerli değildir:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Maddi unsurların gerçekliği konusunda ilk bilirkişi raporunda şüpheler mevcutsa, -İlk bilirkişi raporunda yanlış varsayımlardan yola çıkılmışsa,
---	---

Voraussetzungen ausgeht, wenn das Gutachten Widersprüche enthält oder wenn der neue Sachverständige über Forschungsmittel verfügt, die denen eines früheren Gutachters überlegen erscheinen.	-İlk bilirkişi raporunda çelişkiler varsa, -Yeni atanacak bilirkişinin daha yeni ve üstün araştırma yöntemleriyle inceleme yapması mümkünse.
--	---

BİLİRKİŞİLİK KANUNU TASARISI TASLAĞI

Amaç ve kapsam

MADDE 1- (1) Bu Kanunun amacı, bilirkişilerin nitelikleri, eğitimi, seçimi ve denetimine ilişkin usul ve esasların belirlenmesi ile bilirkişilik için etkin ve verimli bir kurumsal yapı oluşturulmasıdır.

(2) Bu Kanun adli, idari ve askerî yargı alanında yürütülecek her türlü bilirkişilik faaliyetini kapsar.

(3) Kanunlarda bilirkişilik yapabileceği öngörülen kurumlar ile bilirkişilik hizmeti veren kamu kurum ve kuruluşları bu Kanunun kapsamı dışındadır.

Tanımlar

MADDE 2 – (1) Bu Kanunun uygulanmasında;

a) Bilirkişi: Çözümü, uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hâllerde oy ve görüşünü sözlü veya yazılı olarak vermesi için başvurulan gerçek veya özel hukuk tüzel kişisini,

b) Bakanlık: Adalet Bakanlığını,

c) Başkan: Bilirkişilik Üst Kurulu Başkanını,

ç) Bölge Kurulu: Bilirkişilik Bölge Kurullarını,

d) Daire Başkanlığı: Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulacak Bilirkişilik Daire Başkanlığını,

e) Genel Müdürlük: Hukuk İşleri Genel Müdürlüğünü,

f) Meslekî eğitim: Üst Kurul tarafından belirlenen ilkeler kapsamında bilirkişilerin uzmanlık alanlarındaki meslekî bilgi ve becerileri ile yeterliliklerini geliştirmeye yönelik eğitimi,

g) Temel eğitim: Kanunlarda benimsenen esaslar ve Üst Kurul tarafından belirlenen ilkeler kapsamında bilirkişilik faaliyeti öncesinde verilen zorunlu eğitimi,

ğ) Temel eğitim sınavı: Bilirkişilik temel eğitimi sonunda yapılan ve kapsam ve sınırları Üst Kurul tarafından belirlenen sınavı,

h) Üst Kurul: Bilirkişilik Üst Kurulunu, ifade eder.

Temel ilkeler

MADDE 3- (1) Bilirkişi, görevini dürüstlük kuralları çerçevesinde bağımsız, tarafsız ve objektif olarak yerine getirir.

(2) Bilirkişi taraflarla görüşmez; taraflardan ihtiyaç duyduğu bilgiyi hâkim veya Cumhuriyet savcısı vasıtasıyla temin edebilir;

zorunluluk bulunması halinde hâkim veya Cumhuriyet savcısının uygun görmesi şartıyla ve iki tarafın da hazır olduğu bir ortamda taraflarla görüşebilir.

(3) Bilirkişi, raporunda çözümü, uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hukukî nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz; uyuşmazlığın esasını çözecek nitelikte hukukî sonuçlar çıkaramaz.

(4) Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün olan konularda bilirkişiye başvurulamaz.

(5) Bilirkişi, kendisine tevdi olunan görevi bizzat yerine getirmekle yükümlü olup, görevinin icrasını kısmen yahut tamamen başka bir kimseye bırakamaz.

(6) Bilirkişi görevi sebebiyle kendisine tevdi edilen bilgi ve belgelerin veya öğrendiği sırların gizliliğini sağlamakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, görevi sona erdikten sonra da devam eder.

(7) Bilirkişi olarak, yalnızca bir kişi görevlendirilebilir. Ancak, gerekçesi açıkça gösterilmek suretiyle, tek sayıda, birden fazla kişiden oluşacak bir kurulun bilirkişi olarak görevlendirilmesi de mümkündür.

(8) Çözümü, uzmanlığı veya özel ya da teknik bilgiyi gerektiren sorun açıkça belirtilmeden bilirkişi görevlendirilemez.

(9) Aynı konuda bir kez rapor alınması esastır.

(10) Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) veya bu sisteme entegre bilişim sistemleri ya da yazılımlar vasıtasıyla ulaşılabilen bilgiler veya çözülebilen sorunlar için bilirkişiye başvurulamaz.

Bilirkişilik Üst Kurulu

MADDE 4 – (1) Bu Kanunla verilen görevleri yerine getirmek üzere Bilirkişilik Üst Kurulu kurulmuştur.

(2) Kurul aşağıdaki üyelerden oluşur:

a) Adalet Bakanlığı Müsteşarı.

b) Hukuk İşleri Genel Müdürü.

c) Bilirkişilik Daire Başkanı.

ç) Yargıtay Birinci Başkanlık Kurulu tarafından Yargıtay üyeleri arasından seçilecek bir kişi.

d) Danıştay Başkanlık Kurulu tarafından Danıştay üyeleri arasından seçilecek bir kişi.

e) Askerî Yargıtay Başkanlar Kurulu tarafından Askerî Yargıtay üyeleri arasından seçilecek bir kişi.

f) Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelerin özel hukuk, ceza hukuku ve idare hukuku alanlarında görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilecek birer kişi.

g) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi tarafından istekleri bulunan birinci sınıf adlî ve idarî yargı hâkimleri ile Cumhuriyet savcılarını arasından seçilecek toplam dört kişi.

ğ) Adalet Bakanlığı tarafından Adli Tıp Kurumunda görev yapanlar arasından seçilecek bir kişi.

h) Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu tarafından mühendis veya mimarlar arasından seçilecek bir kişi.

i) Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği Yönetim Kurulu tarafından muhasebeci veya mali müşavirler arasından seçilecek bir kişi.

j) Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu tarafından avukatlar arasından seçilecek bir kişi.

(3) Kurulun Başkanı Adalet Bakanlığı Müsteşarıdır. Müsteşar gerekli gördüğünde yardımcılarında birini Kurula Başkanlık etmek üzere görevlendirebilir.

(4) Kurulun Bakanlık dışından görevlendirilen üyelerinin görev süresi üç yıldır. Görev süresi dolan üyeler yeniden görevlendirilebilir.

(5) Üst Kurulun üyeliklerinin ölüm, emeklilik, istifa, atama ve benzeri nedenlerle boşalması hâlinde, boşalmayı takip eden onbeş gün içinde, kalan süreyi tamamlamak üzere, yeni üyelerin seçimi yapılır.

(6) Kurulun sekreteryaya hizmetlerini Daire Başkanlığı yürütür.

(7) Kurul toplantılarına, uzman kişiler ile resmi veya özel kurumların temsilcileri davet edilerek görüşleri alınabilir.

(8) Kurul, iki ayda bir toplanır. Başkan, ihtiyaç olması durumunda Kurulu her zaman toplantıya çağırabilir.

(9) Kurul, üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar alır.

Bilirkişilik Üst Kurulunun görevleri

MADDE 5 – (1) Bilirkişilik Üst Kurulunun görevleri şunlardır:

a) Bilirkişilik hizmetlerinde temel ve alt uzmanlık alanlarını tespit etmek.

b) Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin sahip olması gereken nitelikleri belirlemek.

c) Bilirkişilerin, görevlerini yürütürken uymaları gereken etik ilkeleri belirlemek.

ç) Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin uyacağı rehber ilkeleri ve hazırlayacağı raporların standardını belirlemek.

d) Bilirkişilik temel eğitimi ve bu eğitim sonunda yapılacak olan sınava ilişkin esas ve usulleri belirleyerek eğitime verecek eğitim ve öğretim kurumları ile diğer kurumlara izin vermek.

e) Bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarında verilecek eğitime ilişkin esas ve usulleri belirlemek ve bu eğitimleri verecek kamu veya özel kurum ya da kuruluşlara izin vermek.

f) Alanlarındaki uzmanlıkları ve bilimsel yeterliliklerini dikkate alarak bilirkişilik temel eğitimi ile bu eğitim sonunda yapılacak sınavdan muaf tutulacaklara ilişkin esas ve usulleri belirlemek.

g) Görev alanına giren konularda bilim komisyonları veya çalışma grupları kurmak.

ğ) Bilirkişilerin denetimine ve performansına ilişkin esas ve usulleri belirlemek.

h) Bilirkişilik yetki belgesinin verilmesine ve yenilenmesine ilişkin usul ve esasları belirlemek.

ı) Bilirkişilik Asgari Ücret Tarifesini belirlemek.

i) Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilerin aylık olarak bakacağı iş sayısını ve bir bölgede görev alacak bilirkişi sayısını belirlemek.

j) Bilirkişi olarak hizmet verecek özel hukuk tüzel kişilerinin ve bu tüzel kişilik bünyesinde bilirkişi olarak çalışacak kişilerin taşınması gereken nitelikleri belirlemek ve özel hukuk tüzel kişilerinin bilirkişilik faaliyetinde bulunmalarına izin vermek.

k) Temel ve alt uzmanlık alanlarına göre kurulan bilirkişilik kurum, kuruluş ve derneklerle işbirliği yapmak.

l) Yıllık faaliyet raporunu ve izleyen yıl faaliyet planını hazırlamak.

m) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Bilirkişilik bölge kurulları

MADDE 6- (1) Her bölge adliye mahkemesinin kurulu bulunduğu yerde bir bilirkişilik bölge kurulu kurulur.

(2) Bölge kurulu aşağıdaki üyelerden oluşur:

a) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi tarafından istekleri bulunan ve bölge kurulunun bulunduğu yer bölge adliye mahkemesi üyeleri arasından seçilecek bir kişi.

b) Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Birinci Dairesi tarafından bölge kurulunun bulunduğu il merkezi adli yargı ilk derece mahkemelerinde görev yapan hâkim veya Cumhuriyet savcıları arasından iki ve idarî yargı ilk derece mahkemelerinde görev yapan hâkimler arasından bir olmak üzere seçilecek toplam üç kişi.

c) Bölge kurulunun bulunduğu il barosu yönetim kurulunca o il barosuna kayıtlı avukatlar arasından seçilecek bir kişi.

ç) Yükseköğretim Kurulu tarafından bölge kurulunun bulunduğu il üniversitelerinin hukuk fakültelerinde, bulunmaması halinde diğer fakültelerde görev yapan öğretim üyeleri arasından seçilecek bir kişi.

d) Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Yönetim Kurulu tarafından bölge kurulunun bulunduğu ilde görev yapan mühendis veya mimarlar arasından seçilecek bir kişi.

(3) Bölge adliye mahkemesi üyeleri arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilen üye, bölge kurulunun başkanıdır. Bu Kanunda belirtilenler dışında başkana başka bir görev verilemez. Kurul başkanı, kurulun verimli ve düzenli çalışmasından

sorumludur. Başkanın toplantılara katılamaması halinde, en kıdemli hâkim veya Cumhuriyet savcısı toplantılara başkanlık eder.

(4) Bölge kurulunun Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilen üyeleri hariç, diğer üyelerin görev süresi üç yıldır. Görev süresi dolan üyeler yeniden görevlendirilebilir.

(5) Bölge kurulu üyeliklerinin ölüm, emeklilik, istifa, atama ve benzeri nedenlerle boşalması hâlinde, boşalmayı takip eden onbeş gün içinde, kalan süreyi tamamlamak üzere, yeni üyelerin seçimi yapılır.

(6) Kurulun sekreteryaya hizmetlerini yerine getirmek üzere bölge adliye mahkemesinde bir yazı işleri müdürlüğü kurulur. Bu müdürlükte bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu tarafından görevlendirilen bir müdür ile yeteri kadar memur bulunur.

(7) Bölge kurulu, onbeş günde bir toplanır. Kurul başkanı, kurulu her zaman toplantıya çağırabilir. Bölge kurulu üye tam sayısının salt çoğunluğu ile toplanır ve katılanların salt çoğunluğuyla karar alır.

(8) Bölge kurullarının denetimi, adalet başmüfettişlerince yapılır.

Bölge kurulunun görevleri

MADDE 7- (1) Bölge kurulunun görevleri şunlardır:

a) Üst Kurul tarafından belirlenen ilkeler çerçevesinde bilirkişilik hizmetlerinin yerine getirilmesini sağlamak.

b) Bilirkişilik yetki belgesi vermek, bilirkişileri sicil ve listeye kaydetmek;

c) Sicile kayıtlı bilirkişilerin temel ve alt uzmanlık alanlarına göre bilirkişilik listelerini oluşturmak.

ç) Bilirkişilerin sicil ve listeden silinmesine karar vermek.

d) Bilirkişilerin veya bilirkişilik için başvuru yapanların, ilgili oldukları kurum veya kuruluşlardan, ihtiyaç duyulan bilgi ve belgeleri almak; gerektiğinde ilgilileri davet etmek ve dinlemek.

e) Suç teşkil eden veya etik davranış ilkelerini ihlâl eden fiillerin gerçekleştiği iddiasıyla re'sen veya yapılacak başvurular üzerine gerekli inceleme ve araştırmayı yapmak veya yaptırmak.

f) Üst Kurulun belirlediği ilkeler çerçevesinde bilirkişilerin denetimini yapmak ve performansını ölçmek.

g) Bilirkişi raporlarını arşivlemek.

ğ) Yıllık faaliyet raporu hazırlayarak Üst Kurula göndermek.

h) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

Daire Başkanlığı ve görevleri

MADDE 8- (1) Bilirkişilik hizmetlerinin düzenli ve verimli bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla Üst Kurul tarafından verilen görevleri yapmak ve bu Kanunla verilen diğer görevleri yerine getirmek üzere Genel Müdürlük bünyesinde Daire Başkanlığı kurulur. Daire

Başkanlığı, bir daire başkanı ile yeteri kadar tetkik hâkimi ve diğer personelden oluşur.

(2) Daire Başkanlığının görevleri şunlardır:

- a) Üst Kurulun sekreteryaya hizmetini yürütmek.
- b) Bilirkişilikle ilgili uygulamaları izlemek, sorunları tespit etmek, çözüm önerileri geliştirmek ve Üst Kurula sunmak.
- c) Bilirkişilik alanında her türlü istatistiki veriyi toplamak ve bu alana ilişkin planlamaları yapmak.
- ç) Bilirkişilik sicilini ve listesini tutmak.
- d) Bilirkişilik temel eğitimi ile meslekî eğitimi verecek kurum ve kuruluşları listelemek ve elektronik ortamda yayımlamak.
- e) Bilirkişilikle ilgili yayınlar ile bilimsel çalışmalarını teşvik etmek ve desteklemek.
- f) Bilirkişiliğe ilişkin ulusal ve uluslararası kongre, sempozyum ve panel gibi bilimsel organizasyonları düzenlemek veya desteklemek.
- g) Görev alanıyla ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapmak.
- ğ) Bilirkişilik listelerinden çıkarılanlar ile bilirkişilik yapmaktan yasaklananların listesini tutmak.
- h) Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak.

İtiraz ve dava hakkı

MADDE 9- (1) Bölge kurulu kararlarına karşı, kararın tebliğ veya ilan tarihinden itibaren onbeş gün içinde kararı veren kurula itiraz edilir. İtiraz üzerine verilen karara karşı onbeş gün içinde yetkili idare mahkemesine dava açılabilir. Dava sonucu verilen kararlar kesindir.

Huzur hakkı

MADDE 10- (1) Üst Kurul üyelerine, ayda dört toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için memur aylık katsayısının (3000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Uhdesinde bir kamu görevi bulunmayanlara ödenecek huzur ücreti için bu gösterge rakamı (5000) olarak uygulanır.

(2) Bölge kurulu üyelerine, ayda dört toplantıyı geçmemek üzere her toplantı için memur aylık katsayısının (2000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Uhdesinde bir kamu görevi bulunmayanlara ödenecek huzur ücreti için bu gösterge rakamı (3000) olarak uygulanır.

(3) Başka yerden katılan Üst Kurul ve bölge kurulu üyelerinin gündelik, yol gideri, konaklama ve diğer zorunlu giderleri 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Bakanlıkça karşılanır.

(4) Üst Kurul tarafından kurulan bilim komisyonu üyelerine, 6245 sayılı Kanun hükümleri saklı kalmak üzere, fiilen görev yapılan her

gün için memur aylık katsayısının (2000) gösterge rakamı ile çarpımı sonucunda bulunacak miktarda huzur hakkı ödenir. Uhdesinde bir kamu görevi bulunmayanlara ödenecek huzur ücreti için bu gösterge rakamı (4000) olarak uygulanır.

(5) Üst Kurul ile bölge kurullarının ihtiyaçları ve huzur hakları Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanır.

Bilirkişiliğe kabul şartları

MADDE 11– (1) Bilirkişilik faaliyetinde bulunacak gerçek kişilerde aşağıdaki nitelikler aranır:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıldan fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık, gerçeğe aykırı bilirkişilik veya tercümanlık yapma, yalan tanıklık ve yalan yere yemin suçlarından mahkum olmamak.

b) Daha önce kendi isteği dışında bilirkişilik sicilinden çıkarılmamış olmak.

c) Disiplin yönünden meslekten ya da memuriyetten çıkarılmamış olmak veya sanat icrasından geçici olarak yasaklı durumda olmamak.

ç) Başka bir bölge kurulunun listesine kayıtlı olmamak.

d) Bilirkişilik temel eğitimini tamamlamak ve bu eğitim sonunda yapılacak sınavda başarılı olmak.

e) Bilirkişilik yapacağı uzmanlık alanında en az beş yıl fiilen çalışmış olmak.

f) Meslek mensubu olarak görev yapabilmek için mevzuat tarafından aranan şartları haiz olmak ve mesleğini yapabilmek için gerekli olan uzmanlık alanını gösteren diploma, meslekî yeterlilik belgesi, uzmanlık belgesi veya benzeri belgeye sahip olmak.

g) Üst Kurulun bilirkişilik temel ve alt uzmanlık alanlarına göre belirlediği yeterlilik koşullarını taşımak.

(2) Daha önce yaptığı başvurusu meslekî olarak yeterli nitelikte bulunmadığı gerekçesiyle reddedilenler, bir yıl geçmedikçe yeniden bilirkişilik yapmak için başvuruda bulunamazlar.

(3) Hâkimlik mesleğinin gerektirdiği hukukî bilgiyle çözümlenmesi mümkün konularda hukuk öğrenimi görmüş kişiler bilirkişi olarak görev yapamazlar. Ancak, hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu ve birinci

fıkradaki şartları taşıdığını belgelendirdiği takdirde bilirkişi olarak sicile kayıt edilebilirler.

Bilirkişiliğe başvuru usulü ve sicile kayıt

MADDE 12– (1) Bilirkişiliğe başvuru, ilgilinin yerleşim yerinin veya meslekî faaliyetlerini yürüttüğü yerin bağlı olduğu bölge kuruluna ilgili belgeler eklenmek suretiyle yazılı olarak yapılır.

(2) Başvuru dilekçesine eklenmesi zorunlu belgelerin eksik olması halinde, başvuru sahibine belgeleri tamamlaması için süre verilebilir.

(3) Bölge kurulu başvuru hakkında eksik belgelerin tamamlanması halinde karar verir.

(4) Bölge kurulu sicile kayıt bakımından öncelikle başvuranın 11 inci maddedeki koşulları taşıyıp taşımadığını değerlendirir. Kurul, bu koşulları taşıyanlar arasından meslekî olarak nitelikli olanları seçer ve listeye kaydeder. Kurul meslekî niteliği değerlendirirken, başvuranın meslekî tecrübesini, katıldığı meslek içi eğitimleri veya uzmanlığı gösteren belgeleri de dikkate alır.

(5) Bölge kurulu başvuruda bulunanların sicile kaydedilmesini yeterli gördüğü takdirde, beş yıl süreyle geçerli olmak üzere bilirkişilik yetki belgesi düzenleyerek sicile kaydeder.

Bilirkişilik sicilinin ve listesinin tutulması

MADDE 13– (1) Bilirkişilik sicilinde aşağıdaki hususlar yer alır:

a) Bilirkişinin adı ve soyadı ile iletişim bilgileri.

b) T.C. kimlik numarası.

c) Yerleşim yeri.

ç) Mesleği.

d) Uzmanlık alanları.

e) Çalıştığı kurum veya kuruluşun adı.

f) Bilirkişilik yetki belgesi ve tarihi.

g) Bilirkişilik temel eğitim tarihi ve sınav sonucu.

ğ) Hazırlanan rapor sayısı.

h) Üst Kurul tarafından gerekli görülen diğer bilgiler.

(2) Bilirkişilik sicili, Üst Kurul ve bölge kurulları ile hâkim ve Cumhuriyet savcılarının erişimine açılır.

(3) Bilirkişilik siciline kayıtlı kişilerin ad ve soyadları, temel ve alt uzmanlık alanları ve meslekleri gösterilmek suretiyle listelenir. Bu listeler aleni olup, herkesin erişimine açıktır.

(4) Bilirkişi, sicile kayıt tarihinden itibaren göreve başlar.

(5) Adlî, idarî ve askerî yargıda görev alacak bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik

bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden görevlendirilir. Ancak, kendi bölge listesinde ilgili uzmanlık alanında bilirkişi olmasına rağmen, diğer bir bölgedeki bilirkişinin, görevlendirme yapılan yere daha yakın bir mesafede bulunması durumunda, bu listeden de görevlendirme yapılabilir.

(6) Bölge kurulunun hazırladığı listede bilgisine başvurulacak uzmanlık alanında bilirkişi bulunmaması hâlinde, diğer bölge kurullarının listelerinden, burada da bulunmaması halinde listelerin dışından bilirkişi görevlendirilebilir. Listelerin dışından görevlendirilen bilirkişiler, bölge kuruluna bildirilir.

Bilirkişilik sicilinden ve listesinden silinme

MADDE 14– (1) Bilirkişiler aşağıdaki şartlardan birinin gerçekleşmesi halinde sicilden ve listeden silinir:

a) Bilirkişiliğe kabul şartlarını kaybetmesi veya sicile kabul tarihinde gerekli şartları haiz olmadığı tespit edilmesi.

b) Kanunî bir sebep olmaksızın bilirkişilik yapmaktan kaçınması veya raporunu belirlenen süre içinde mazeretsiz olarak vermemesi.

c) Bilirkişilik görevi ile bu görevin gerektirdiği etik ilkelerle bağdaşmayan, güven sarsıcı tutum ve davranışlarda bulunması.

ç) 3 üncü maddede belirtilen bilirkişilerin uyması gereken ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulunulması.

d) Bölge kurulu tarafından yapılacak performans değerlendirmeleri sonucunda yeterli bulunulmaması.

e) Bilirkişilik yetki belgesinin süresi dolmasına rağmen süresi içerisinde yenileme talebinde bulunmaması.

f) Bilirkişinin sicilden çıkarılmayı talep etmesi.

Denetim ve inceleme

MADDE 15– (1) Bilirkişiler, göreviyle ilgili tutum ve davranışlarının veya hazırlanan raporların mevzuata uygunluğu bakımından bölge kurulları tarafından resen veya şikâyet üzerine denetlenir.

(2) Hâkim veya Cumhuriyet savcılarını, görevlendirdiği bilirkişinin göreviyle ilgili tutum ve davranışları veya hazırladığı raporun mevzuata uygun olmadığına ilişkin kanaat edinmesi durumunda, bu hususu bölge kuruluna bildirir.

(3) Bölge kurulu resen veya şikâyet üzerine yaptığı inceleme sırasında yargı mercilerinden, tüm kamu kurum ve kuruluşlarından, meslek odalarından, özel hukuk tüzel kişilerinden ve gerçek kişilerden bilgi ve belge alabilir.

(4) Bilirkişilik sicili ve listesinde kayıtlı olmayıp da 13 üncü maddenin altıncı fıkrası uyarınca görevlendirilenlerden, 3 üncü maddede belirtilen ilkeler ile etik ilkelere aykırı olarak bilirkişilik faaliyetinde bulunduğu saptananlar, bölge kurulu kararıyla bilirkişilik yapmaktan yasaklanabilir. Bu karar, yargı mercilerine bildirilir.

Kadrolar

MADDE 16- (1) Bu Kanunla kurulan Daire Başkanlığı ve bilirkişilik bölge kurulları için Ekli (1), (2) ve (3) sayılı listelerde yer alan kadrolar ihdas edilerek 13/12/1983 tarihli ve 190 sayılı Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli (I) ve (II) sayılı cetvellerin Adalet Bakanlığına ait bölümlerine eklenmiştir.

Yönetmelik

MADDE 17 – Bu Kanun uyarınca hazırlanması gereken tüm düzenleyici işlemler Üst Kuruldan görüş alınmak suretiyle Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılacak yönetmeliklerle düzenlenir.

Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler

MADDE 18 – (1) 25/10/1963 tarihli ve 353 sayılı Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun ek 1 inci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişilere ilişkin olarak Bilirkişilik Kanununun ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

(2) 4/7/1972 tarihli ve 1602 sayılı Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanununun 56 ncı maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişilere ilişkin olarak Bilirkişilik Kanununun ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

(3) 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanununun 31 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “ve bilirkişi seçimi” ibaresi madde metninden çıkarılmış ve aynı fıkraya aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Bilirkişiler, bilirkişilik bölge kurulları tarafından hazırlanan listelerden seçilir ve bilirkişilere ilişkin olarak Bilirkişilik Kanununun ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun ilgili hükümleri uygulanır.”

(4) 24/2/1983 tarihli ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanununun 65 inci maddesinin ikinci fıkrasına (h) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiş ve diğer bent buna göre teselsül ettirilmiştir.

“1) Bilirkişi seçimi ve görevlendirmesi sırasında kanunlarla belirlenen kurallara uymamak,”

(5) 4/11/1983 tarihli ve 2942 sayılı Kamulaştırma Kanununun;

a) 9 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan “bilirkişilerin seçilmesini ve sulh hukuk mahkemesinde yeminlerinin yaptırılarak isimlerinin” ibaresi “bilirkişileri bilirkişilik sicili ve listesinden seçerek isimlerini” şeklinde değiştirilmiştir.

b) 15 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

(6) 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun;

a) 63 üncü maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak atanamaz.”

b) 64 üncü maddesinin birinci ve ikinci fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiş, dördüncü fıkrası yürürlükten kaldırılmış ve beşinci fıkrasının birinci cümlesinde yer alan “il adli yargı adalet komisyonu” ibaresi “bilirkişilik bölge kurulu” şeklinde değiştirilmiştir.

“(1) Bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alan kişiler arasından seçilir. Ancak, kendi bölge listesinde ilgili uzmanlık alanında bilirkişi olmasına rağmen, diğer bir bölgedeki bilirkişinin, görevlendirme yapılan yere daha yakın bir mesafede bulunması durumunda, bu listeden de görevlendirme yapılabilir.

(2) Bölge kurulunun hazırladığı listede bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişi bulunmaması hâlinde, diğer bölge kurullarının listelerinden, burada da bulunmaması halinde listelerin dışından bilirkişi görevlendirilebilir. Listelerin dışından görevlendirilen bilirkişiler, bölge kuruluna bildirilir.”

c) 66 ncı maddesinin birinci fıkrasının üçüncü cümlesinde yer alan, “üç” ibaresi “bir” şeklinde değiştirilmiş, ikinci fıkrasına birinci cümleden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş ve aynı fıkroda yer alan “64 üncü maddede öngörülen listelerden çıkarılabileceği gibi;”

ibaresi “bilirkişilik sicili ve listesinden çıkarılır ve” şeklinde değiştirilmiştir.

“Bilirkişinin değiştirilmesine ilişkin karar bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir.”

ç) 67 nci maddesinin üçüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(3) Bilirkişi, raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında çözümü, uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hâkim tarafından yapılması gereken hukukî nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz; uyuşmazlığın esasını çözecek nitelikte hukukî sonuçlar çıkaramaz.”

d) 71 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “uygulanır.” ibaresi, “uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirir.” şeklinde değiştirilmiştir.

e) 72 nci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Madde 72 - (1) Bilirkişiye, sarf etmiş olduğu emek ve mesaiyle orantılı bir ücret ile inceleme, ulaşım, konaklama ve diğer giderleri ödenir. Bu konuda, Bilirkişilik Üst Kurulunca çıkarılacak ve her yıl güncellenecek olan tarife esas alınır.”

f) 179 uncu maddesinin birinci fıkrasında yer alan, “bilirkişi ve” ibaresi, “uzman veya” ve ikinci fıkrasında yer alan “ve bilirkişiler” ibaresi “veya uzman” şeklinde değiştirilmiştir.

(7) 16/6/2005 tarihli ve 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanunun 4 üncü maddesinin beşinci fıkrasına “bilirkişiler,” ibaresinden sonra gelmek üzere “Bilirkişilik Kanununa göre belirlenen listelerde bulunmaları kaydıyla,” ibaresi eklenmiştir.

(8) 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununun;

a) 266 nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümle eklenmiştir.

“Hukuk öğrenimi görmüş kişiler, hukuk alanı dışında ayrı bir uzmanlığa sahip olduğunu belgelendirmedikçe, bilirkişi olarak atanamaz.”

b) 268 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“MADDE 268- (1) Bilirkişiler, bölge adliye mahkemelerinin yargı çevreleri esas alınmak suretiyle bilirkişilik bölge kurulu tarafından hazırlanan listede yer alan kişiler arasından seçilir. Ancak, kendi bölge listesinde ilgili uzmanlık alanında bilirkişi olmasına rağmen, diğer bir bölgedeki bilirkişinin, görevlendirme yapılan yere daha yakın bir mesafede bulunması durumunda, bu listeden de görevlendirme yapılabilir.

(2) Bölge kurulunun hazırladığı listede bilgisine başvurulacak uzmanlık dalında bilirkişi bulunmaması hâlinde, diğer bölge kurullarının listelerinden, burada da bulunmaması halinde listelerin dışından bilirkişi görevlendirilebilir. Listelerin dışından görevlendirilen bilirkişiler, bölge kuruluna bildirilir.

(3) Kanunların görüş bildirmekle yükümlü kıldığı kişi ve kuruluşlara görevlendirildikleri konularda bilirkişi olarak öncelikle başvurulur. Ancak, kamu görevlilerine, bağlı buldukları kurumlarla ilgili dava ve işlerde, bilirkişi olarak görev verilemez.”

c) 269 uncu maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “uygulanır.” ibaresi, “uygulanır ve durum bilirkişilik bölge kuruluna bildirir.” şeklinde değiştirilmiştir.

ç) 271 inci maddesinin birinci fıkrasında yer alan “il adli yargı adalet komisyonu” ibaresi “bilirkişilik bölge kurulu” şeklinde değiştirilmiştir.

d) 274 üncü maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yer alan, “üç” ibaresi “bir” şeklinde değiştirilmiş, ikinci fıkrasına birinci cümleden sonra gelmek üzere aşağıdaki cümle eklenmiş ve aynı fıkrada yer alan “bölge adliye mahkemesi adli yargı adalet komisyonundan o kişinin bilirkişilik görevi yapmaktan belirli bir süre yasaklanmasının yahut” ibaresi “bölge bilirkişilik bölge kurulundan o kişinin bilirkişilik görevi yapmaktan yasaklanmasının ve” şeklinde değiştirilmiştir.

“Bilirkişinin değiştirilmesine ilişkin karar bilirkişilik bölge kuruluna bildirilir.”

e) 279 uncu maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“(4) Bilirkişi, raporunda ve sözlü açıklamaları sırasında çözümü, uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hususlar dışında açıklama yapamaz; hâkim tarafından yapılması gereken hukukî nitelendirme ve değerlendirmelerde bulunamaz; uyuşmazlığın esasını çözecek nitelikte hukukî sonuçlar çıkaramaz.”

f) 283 üncü maddesinin birinci fıkrasında yer alan, “Adalet Bakanlığınca” ibaresi, “Bilirkişilik Üst Kurulunca” şeklinde değiştirilmiştir.

Geçiş hükümleri

GEÇİCİ MADDE 1- (1) Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en geç bir ay içinde Üst Kurul ve bölge kurullarının üyeleri ilgili kurum ya da kurullar tarafından seçilir ve Daire Başkanlığına bildirilir.

(2) Üst Kurul ile bölge kurullarının ilk toplantı tarihi, üyelerin üç yıllık görev süresinin başlangıcı olarak kabul edilir.

(3) Bu Kanunda öngörülen yönetmelikler, Üst Kurulun ilk toplantı tarihinden itibaren en geç üç ay içinde çıkarılır ve bu yönetmeliklerin yürürlüğe girmesinden itibaren en geç üç ay içinde bilirkişilik sicili ve listeleri oluşturulur. Üst Kurul tarafından bu sicil ve listelere uygun bilirkişi görevlendirmesi yapılması amacıyla bir ilan yapılır.

(4) Bu Kanun uyarınca bilirkişilik sicili ve listelerinin oluşturulduğuna ilişkin ilan yapılmaya kadar, mevcut bilirkişi listelerine göre bilirkişi görevlendirilmesine devam olunur.

Yürürlük

MADDE 19- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 20- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.